SUADA CIVILIS,

Oratoriæ atque Politiæ noſtratis ingenio accommodata.

ut &

PHOENIX RHETORUM,

in quo

Fundamenta neceſſaria & ſpecies rarioris Eloquentiæ *oſtenduntur*:

Bipartitum opus adornatum

à

JOANNE KWIATKIEWICZ.
Societ. JESU.

COLONIÆ, AGRIPPINÆ,
Apud WILHELMUM METTERNICH
Bibliop. ſub ſigno Gryphi Anno M DCCXX.
Cum permiſſu ſuperiorum & Privilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

SUADA CIVILIS,

Hujus ævigenio

&

Noſtratis Politiæ

ingenio

per

P. Joannem Kvviathievvicz,

è Societate JESU,

ACCOMMODATA,

Digitized by Google

PRIVILEGIUM CÆSAREUM
&
FACULTAS R.P. V. PROVINCIALIS
ad Rhenum Inferiorem.

Ego infraſcriptus Societatis IESU ad Rhenum inferiorem præpoſitus, V. Provincialis poteſtate mihi ab adm. R. P. N. Thyrſo Gonzalez Societatis noſtræ præpoſito Generali ad hoc facta, facultatem concedo WILHELMO *METTERNICH, Civi & Bibliopolæ Colonienſi ejusque Hæredibus edendi Librum, cui Titulus; Suada Civilis Oratoria, atque Politia noſtratis ingenio accommodata, uti & Phœnix Rhetorum, bipartitum Opus adornatum Ioanno Kvviatkievvicz Societat. IESU, eidemq; jus Cæſarei Privilegii uſurpandi eatenus indulgeo: ut nemo deinceps Librum hunc recudere, neq; intra S. R. I. & Hæreditarias Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Provincias importare, aut venum exponere audeat. In cujus rei fidem has literas manu propria ſubſcriptas, atq; Officii Sigillo munitas dedi. Monaſterii Weſtphal. 2. Novemb.* 1696.

JOANNES WESTHAUSS.
m. p.

(L. S.)

PROLUSIO I.

In qua præmittitur Idea literarum culté & é decoro ſcribendarum.

A Literis (nam & hæ civiliter dicendi Elementa ſunt)ordior. Nimirum ab imis celſior ſemper aſſurgit moles. & palmaribus pugnis etiam ludicro Marte verſiſque armis præluditur. Præeant minores hoſtiæ, antequam venias ad hecatomben ; & herbeſcentis Sapientiæ ver quodam aureæ meſſi præcurrat, etiam herba hæc in florem fructumque Iſocrati dulcem deſinet, aut in calamum protinus adoleſcet Robuſtior & virilis facundia hoc etiam ab infantia ſumat initium, priuſquam his non tam ætatum quam artis gradibus matureſcat. Thaumaturgus non ſum, qui citra infantiæ rudimenta mentes ad grandiora proveham. Adhæc qui ipſa dicendi primordia arduo complectar ambitu & tonantem ſtantem dem tibi Periclem ſine prævio leviorum nubium colliſu ac concurſu ? Id verò demum eſſet ab aureis non jam Heſperidum, ſed Hortenſii Tulliique hor-

Digitized by Google

2. Perſonarum adjuncta & qualitas utrinque bene penſanda, ne in aliquo contra decorum peccet Epiſtola.

3. Stylus Epiſtolæ nec nimis floridus, nec nimis ſit dejectus: ad doctos & æquales poteſt eſſe conciſus & preſſus: Item Adagio hinc inde inſperſo, verſibus Poëtarum integris vel truncatis, ac etiam obiter inſperſa eruditione inſtructus. Ad Proceres vel Principes paulò graviter eſſe debet, de illis punctis periculorum ſe contemni putent Deinde iræ ſtylus brevis.

4. Epiſtolis Patrio Idiomate conſcriptis permiſcentur interdum breves ſententiæ, item illæ dictiones latinæ, quæ non videntur poſſe tam decorè vel commodè, vel cum tanta vi ac energia ſermone patrio efferri: Item quæ aliquam ſcriptioni gratiam concilient. Patrium Idioma non ſit tam elaboratum, quam requirat Oratio: Inſuper non tam hic amplificatione opus, maximè in gravibus literis, quam rerum & verborum rationali pondere.

§. II.
Inſcriptiones & diviſio literarum.

Ad Summum Pontificem.

Sanctiſſimo Domino noſtro Divina Providentia Papa N. N Romano Pontifici Domino Domino & Patri Clementiſſimo. In literis: Sanctiſſime vel Beatiſſime Pater, Domino

Domine Clementiſſime. loco Pronominis, *Te*, ponetur *Sanctitas Veſtra*, vel *Beatitudo Veſtra.*

Ad Romanum Imperatorem.

AUguſtiſſimo & potentiſſimo Principi ac D. D. Leopoldo I. Electo Romanorum Imperatori ſemper Auguſto, Regi Germaniæ, Vngariæ, Bohemiæ, Sclavoniæ Archiduci Auſtriæ, &c.&c.*Domino D. Clementiſſimo. In literis Auguſtiſſimo Imperatori; Sacra Cæſarea Majeſtas.*

Ad Regem *Poloniæ.*

SEreniſſimo ac Invictiſſimo vel potentiſſimo Principi ac D D Michaeli I. Regi Poloniæ, M. D. Lit. Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Livoniæ, Samogitiæ, czerniechoviæ, Severiæ, Duci D. D. Clementiſſimo.

Ad Regem *Hiſpaniæ.*

SEreniſſimo & Potentiſſimo Principi ac D. D. Philippo IV Regi Catholico DD. Clementiſſimo.

Ad Regem *Galliæ.*

SEreniſſimo ac Potentiſſimo Principi ac D D Ludovico XIV. Regi Chriſtianiſſimo D.D. Clementiſſimo.

Ad Cardinalem.

EMinentiſſimo ac Reverendiſſimo D. D. Erneſto N. S. R. E. Cardinali Presbytero tituli Praxedis Archiep. N. D. D. Clementiſſimo. In literis,

literis, *Eminentiſſimo*. loco pronominis *Tu Celſitudo* vel *Eminentia Veſtra*.

Ad Archiepiſcopum Gneſnenſem.

Illuſtriſſimo Principi & Reverendiſſimo D. D. Nicolao Prazmovvski, Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legatonato Regni Poloniæ, Primati Primoq; Principi D. D. Clementiſſimo. Aliis Epiſcopis Regni Poloniæ præfigitur titulus, *Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Domini*: & Epiſcopo Cracovienſi inſcribitur, *Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo D. D. N. Epiſcopo Cracovienſi Duci Severiæ.*

Ad Senatores Regni Poloniæ.

Illuſtriſſimo Domino &c. Principi ſeculari inſcribitur: Illuſtriſſimo ac Excellentiſſ. Principi ac D Duci in Oſtrog. D. D. Clementiſſimo.

Ad Suffraganeos & Abbates.

Perilluſtri ac Reverendiſſimo D. D. Abbati Sanctæ Crucis; Prælatis majoribus inſcribitur: *Perilluſtri & admodum Rever.* Aliis ex Equeſtri ordine inſcribitur pro ratione muneris, *Perilluſtri vel illuſtri ac Generoſo Domino.*

Literas in quadruplici differentia ſtatuo. Aliæ ſunt graves, quæ continent negotium ſerium, aut alicujus momenti concernens bonum commune vel privatum: Aliæ ſunt Narratoriæ novorum. Aliæ officioſæ, imo etiam joculares, aliquando & ludicræ: Denique aliæ ſunt Ænigmaticæ ſeu abſtruſæ & occultæ, quales mitterentur belli vel obſidii tempore.

Digitized by Google

§. IIII.

Modus & Idea literarum gravium.

Duplicem modum ſcribendarum hujuſmodi literarum ſtatuo.

P*Rimus*: Si ducatur initium Epiſtolæ à re ipſa & quæ circa illam occurrunt vel occaſiones vel rationes exponantur. quod potiſſimum fit in Suaſoriis, petitoriis, Expoſtulatoriis, Commendatitiis, non prohibeo tamen in hujusmodi literis initium à prævio aliunde acceſſu ducere, maximè cum res ardua vel difficilis urgenda ſeu roganda in literis, ne ipſa fronte & primo aſpectu feriatur aut percellatur is, cui ſcribis, ſtatimque animum abjicias legendi etiam ultra literas ne dicam præſtandi quod poſtulant. Afferam ad hunc modum conformatas aliquot Epiſtolas.

Litera Illuſtriſſimi Regni Arimatis nomine omnium Procerum ad Imp. Romanum de ſuppetiis contra hoſtẽ.

Auguſtiſſime Imperator,
D, D, Clementiſſime,

VEnit ad Cæſaream Majeſtatem Veſtram ſupplex Polonia, coacta ſuppetias quærere extra Regnum, cum in Regno ſolas propemodum ruinas

ruinas non ſine gemitu ſpectet & injecta hoſtili manu aris focisque incendia lacrymis cogatur extinguere. Serpit indies receptum ſemel regni viſceribus malum, nec tantum ignea Suecici belli moles imminet, verùm & Moſchus in Ultimam Regni ſeſe armat perniciem; ut mittam, quod & à meridie (ne qua Poloniæ ſit pars, quæ ab hoſtili metu vacet) Tranſylvaniæ princeps arma jam nobis inferat & urbium propugnacula demoliatur. Non eſt, unde hiſce malis præſentius quæratur remedium, niſi à Cæſareæ Majeſtatis ſuppetiis. Acciſæ Regni vires, niſi ac auguſtæ Majeſtatis Veſtræ manu, miſſisque opportunè auxiliis firmentur, non facilè alibi munimentum reperient. Novimus, quantum Auſtriacæ Domui Chriſtiana res cordi ſit, & quantum arctiori affinitatis vinculo Poloniæ Regibus obſtricta, flagitare proinde armorum ſubſidia apud pium Principem & noſtra in ruentem Patriam jubet Pietas, & ſperare Cæſareæ Majeſtatis in affine ſibi Regnum propenſio. Neque id meum unius votum eſt, ſed omnium Regni procerum, quibus & Patriæ ſalus in votis & innata Auſtriacæ Majeſtati pietas non ignota: Quorum vota, uti & meæ ſupplices literæ, ſi ex voto apud Cæſaream Majeſtatem ceſſerint, æternum nos ſibi tanto beneficio obæratos habebit, cum humillimis ſemper obſequiis & (ſi ita communis Mars ferat) cum promptiſſimis ſemper auxiliis affuturos.

Literæ Illuſtriſſ. Di Zamuski olim Cancellarii M. ad Clementem VIII. Romanum Pontif. Tantum earum initium do, ut vel hinc videas quales literis ſenſus inſeri poſſint.

Beatiſſime Pater D.D Clementiſſime.

CLementis nomen Sanctitas veſtra ſumpſit, re ipſa ac nomine eſt. Audiat igitur Clementer & benignè gemitus nobilitatis Sarmaticæ, quæ univerſa Sanctitatem vestram ut patrem beneficum & pacificum veneratur.

Literæ diſſuadentes indocto ſtatum ſpiritualem.

QVod ad Clerum & ſacram militiam aſpires. quis non approbet? is tantum, qui ſacra reprobat: at ego Orthodoxus ſum, & fidei amicus uſque ad aras. Sed heus, tune ad aras? Vide an non ad focos Patriæ tuendos, potius vel certé utinam ad aras tantum! ſed quid ſi ad animarum etiam regimen?

Et tu metire, quod audes,
tecumque maturius expende,
quid valeant humeri, quid ferre recuſent,
Equidem ſi conſilium ſeriò exquiris,
non viribus iſtis
Munera conveniunt;
adeóque & tibi dicere licet;
Alta petis Phaeton, non eſt mortale quod optas.

Fer.

Formidandum id etiam cœlitibus, quod tentas aggredi. Velim non lucra hic tantum cogites, ſed & diſpendia: imò ſi lucra tantummodo ſpectes, quæ coacerves, quæſtus hic eſt, non religio, Malè (etſi ſæpe) curritur ad aras, auro ſtimulum admovente, Odit ara Numinis Seraphinos, ſolius avaritiæ pennis inſtructos: nec alio igne æſtuantes, niſi quem opum cupiditas, & auri ſacra fames accendit. Curare animos beneficia (ut vocant) curata jubent, non marſupia aut horrea. Suffecerit tibi Tuum Patrimonium. Ego beneficio beatus eſſe nolim, quo tanti emam piurium meique interitum. At nec ſubſidia Tibi præſto, quibus animos juves; proinde certum hinc eorum exitium, & Tibi gravior ira Numinis. Non ſic inſtructus es: ut alios jam ſacris inſtruas; ſed munus id non rudes exigit. Malè illi navi, quam rudis gubernator, malè exercitui, quem Dux rei bellicæ ignarus regit. Ergo ſi ſapis: non prius ad id muneris aſpira, quam oportunis ad id præſidiis inſtruare.

Reſpondetur ad ſuperiores literas.

ETiamne in Scholis novi extra Romam Conſules? primum de veneror, cui ſatis conſilii ſemper in promptu, etiam ubi conſilio res non eget, mihi certè ſerò conſulis; pridem delibe-ravi, nec conſilium exquiro. Tua te ſollicitent, non mea. Formidandum ſi id Cœleſtibus, nec Tibi aggrediendum fuerat. Scilicet Tu celſius

ſius quid nactus es præ Cœleſtibus, qui idem non reformidaſti. Lucris non inhio, niſi animarum; at nec tu ipſe auri amorem poſuiſti. Si diſpendia times animarum, etiam in te time, Doctrina mihi non ſuper cæteros, ſed non infra te. Oppoſitum nec ipſe tibi de me faſſus ſum, & fama fallit; Certior de tua ſerpit ruditate, quam tamen ari & animarum regimini admoviſti. Ergo tibi potius tuæque Domui ac Famæ conſule, nec monita ingere, ubi minimè poſtularis.

Literæ quibus ſuadetur Polono adoleſcenti ſtudium Rhetoricæ præ Philoſophico.

CAliſſium te confers? ſequor te literis & affectu. Quid verò Tu Caliſſii. hoc eſt in majoris Poloniæ Artica, Muſarum Emporia? Si Ariſtoteles ſapit, nondum ſapis. Malim te Muſis & Tullio adjungas, & florem hunc ætatis, Puteani fontibus adhuc irriges, vel Hortenſio committas, Polonæ Aquilæ pullus es, quid in Academi umbras avoles? Sol & apricum Aquilam decet. Quodſi nata hæc ales ad fulmina; apud Tullium diſce fulminare cum Pericle. Quid tibi cum Stoicis? quid cum lyceo? Jovem lapidem niſi te ſola uſibus Patriæ civem idoneum formet eloquentia. Non illi alia facultas in uſu & amoribus: planè hic Eloquentiæ regnum eſt, hic illa triumphat. Obeunda ad Orbis Principes legatio, diſertum hæc ſparta poſtulat:

nec

nec alio magis inſtructum jubet, quam facundiæ adminiculis ipſum Legati nomen. Nam etiam hic Orator Principis eſt ac Reipublicæ, Oſſolinio nomen Romæ peperit non tam ſplendidior legationis cultus, quàm oratio. Item peroras in curia; nullus es ſine Suadæ ſuppetiis. In foro cauſas agis, Judiciale genus inibi regnat. Nec ad comitia potior comes alius. quàm eloquentia, ſeu animi ſenſum per ſuffragia depromas Orator, ſeu ad Principes perores, Tullius neceſſe eſt ſis magis quàm Ariſtoteles. At nec ulla aliæ vitæ ratio ſine hac arte proficit. Et Sacra roſtra Oratorem ambiunt: ibi vel maximè flexanimo dicendi generi locus. Chryſologos & Chryſoſtomos ſi recipit, format hos Tullii palæſtra. Quid? quod neq; Mars Artem hanc excludat, Bene convenit haſtatæ Palladi cum Bellona, Apolini cum Pharetris, nec malè arma togæ, laurea linguæ ſociatur. In Duce Oneſander & res ipſa exigit eloquentiam, qua militum animos accendat. Vide quantum in una facultate, Patriæ orbique præſidii; quod eligis damna, ſi hanc deſeris? Si tamen & Ariſtoteles placet, ſaltem prius te inſtruat optimè noſter Tullius, tum demum orationem excolat ratio, & manſuetiorem ſeverior literatura excipiat.

Secundus Modus.

ſcribendi graves literas.

Hic eſt uſitatiſſimus doctis æquè ac rudibus, ſ nimirum epiſtola reducatur ad certa aliquot

quot Puncta, etiam ſecum non connexa, quæ, quo velis ordine communices ei, cui ſcribis. Cum enim Epiſtola ſubeat ſermonis vicem cum abſente, ſicut cum præſente amico de multis, etiam diſparatis, ultro citroque conferimus, ſic idem in literis præſtare poſſumus. Unde licebit iiſdem literis & poſtulare aliquid, & aliquid commendare, & annuntiare, & conqueri, prout res tuæ exigunt. Qui modus etiam ſervabitur in reſpondendo ad puncta Epiſtolæ.

Litera cujuſdam juxta hunc modum ſcripta

NUper ſtudiis initium dedit tuus Cliens, ſed utinam & profectui! proficit, ſed in deterius: etiam in ipſo limine offendit, & in hoc Latio græcatur. Eum Tu pro ea, qua polles in eum auctoritate, per literas coerce & Principiis obſta. Ejus fratrem lectus morbo affixit, vereor, ne morbi vis invaleſcat, ne malo per remedia non lenta occurratur. Mitte obſecro illum quem domi præſto habes Æſculapium, quo nemo ibi eget. Commendatum etiam Tibi velim latorem harum: ſed vide, ne ſciat literas Uriæ, aut Bellerophontis tuliſſe, id enim mihi foret odioſum. Is in cauſa eſt, quod major frater ſic inſaniat. Lator hic ut Paleſtræ, ſic & ſcelerum ejus eſt ſocius, ne dicam author. Ergo illi bona verba, imò mala, credo, vel hoc ipſius pervicaciam franget, ſi Parenti ejus te id ſcripturum miniteris. Iidem Clientes rogant, ſi fieri

fieri poſſit, ut alio commigrent & expedit. Nam hic locus non ſatis ſtudiis opportunus, & illecebram helluandi offert proxima in vicino popina. De coronatione Reginæ hic fama incerta & ſæpe contraria, &c.

Reſpondetur ad Superiores.

GRaviter me habet mei Clientis inſania in loco Sapientiæ, increpo illam in datis ad eundem, Sapiet credo & reſipiſcet. Æſculapium quem poſtulas, mitto, ſed quàm primùm morbum à Clienti depulerit, nullas eum inibi moras trahere velim. nam etiam hic eodem Deo egemus. Latorem harum benignè primo, poſt duriùs accepi, culpam deprecatur & ejurat in poſterum, ſilentium apud Parentem ſic à me pactus. Inhibui meo Clienti ejus conſortia, & vide ne illa poſtineat, nec vetus inter eos amicitia coaleſcat. De hoſpitio nihil in præſens. Nam fortè Varſaviam Clientes transferam ad novum Apollinem & Tullium, certè ut ubique principia fervent, ſic ibi ſperare licet.

§. IV.
Modus ac Idea ſcribendi literas Officioſas.

OFficioſas appello, quæ ad Politiem labentis ſeculi conformatæ grave ſeriumque negotium non contiaent, ſed quandam urbanitatem & ſolennia humanitatis as obſervantiæ, vel comitatis ac civilitatis morum indicia præſeferunt; ut eſt, Gratulatio, amica Expoſtulatio, In-

Digitized by Google

Invitatio hoſpitalis: nec non ſales feſtivi, jocique urbani nec frigidi, & quædam feſtivioris ingenii oſtentatio, imo & quædam verborum aucupia in aſſentationis ſpeciem ſubinde compoſita. Modus earum ſcribendarum cum duobus prædictis modis eo incidit: nam vel per puncta aliquot trahuntur, vel una res expenſis ad eam Adjunctis pertractatur. Jam exempla earundem accipe.

Litera Officioſa ad reducem è Galliis.

Reducem Te accipio perlibenter: pridem id nuntii exoptabam, nec aliter quàm auroram poſt diuturuna noctis ſilentia, Phœbum poſt nubilia. Te verò an ſol Patrios magis, an Gallicus recreat, cui triennio inſueviſti. Sed credo, quod tu Ulyſſe non deterior:

qui mores hominum tot vidit & urbes,

tamen illi natale ſolum dulcius. Imò nec Gallia tantum in ſe, quantum in liliis floret, quibus inſignitur. Vidiſſe illam ſufficit, nam ut,

minuunt præſentia famam:

ita ſæpè deſiderium extinguunt. Sed ego Galliæ laudes non detero, nec Iſtulam Scaldi aut Sequanæ præfero: te potius domi meæ hoſpitem opperior, advola quantocyus, etiam hic Gallias reperies, ubique hic Lutetia, nihil tamen apud me par illis Gallicis Tempe ſomnia, nec hortos arte pretioque exculros, ſed quales Flora hæc & aura patitur, & ſol obliquior parturit. Certè ubi

ubi veneris, non quidem Gallica urbanitate, ſeriò tamen me hoſpitalem expetiere. Nec vale Tibi dico, cui quamprimum volo dicere Salve.

Litera inſultatoria cuidam dyſcolo Rhetori.

Audio Te inter nepotes Tullii adoptatum, & verè, ut inaudio, Nepos es, Tulliano more id accipe Novus Tu mihi planè Rhetor, Diſſolutio, quam in mores etiam admittis, Tibi in uſu vel maximè. Nec Licentiæ figura Tibi ignotior, cui quidlibet, ſemper licet. ſic nempe vivere didiciſti Licentia magiſtrt, adjunctio Tibi alia non gratior, quam tui ſimilibus. Allegoriam non noſti, niſi in quantum inverſio, imò perverſio morum eſt. Status hic ne quære, ubi nulla morum gravitas, ſola livetas animum occupavit. Protheo Tu inconſtantior, Trocho verſatilior es: omnibus Majorum imperiis contrarius, ita hic etiam amas antithera, Translatio in campos, Digreſſio tibi non infrequens. ſed ad popinam. Videris novus inter Rhetores Annibal, ne tibi hæc, in quam ſæpius digrederis, campania fatalis fiat, aut ne novum ibi Parentheſeos genus ediſcas degnum tali Rhetore, quæ non melius Orationem tibi, quàm faciem diſtinguat, Exclamationibus verò ô quantum indulges, quibus noctu lymphaticus forum imples, Quamquam vix Tu Meliùs quàm inter pocula exclamas, ibi latera firma, ibi canorem vocem ineſſe Tibi probas: tunc vel maxime tonare

nare cum Pericle, fulminare cum Demoſthene & omnia miſcere ſolitus. Mentiar niſi eloquentia, id eſt, Ars bene dicendi in Artem bene bibendi Te auctore degeneravit. profeciſſe quoties Te aſſeris mentiens imò ſuperementiens Hyperbole eſt. Nec Hiſtoricus meliores, niſi fortè unus ex illis qui:

Hauſto non humiles Hiſtorici mero.

At nec Poetam de credis niſi vitæ ſimul & carmini Bacchios inſeras pedes ſolis tantummodo aptos choreis. Lyrica te maxime Poeſis delectat & melica, ibi; ibi Te entheus imò furor Poeticus invadit. In Græcis es verſatior, cui ſcilicet græcari & Græcorum more bibere eſt ſolenne. Moneo ſi profectum, negligis, Tuæ ſaltem famæ proſpectum conſultumque eſſe velis; vel ut Cato monuit, Famam ſervare memento.

§. V.

Modus & Idea literarum Nuntiatoriarum.

De his nota imò. Exactè locum & Perſonas, à quibus geſtum aliquid refers, aliaſque circumſtantias narrandas eſſe. 2. Narrationum etiam Epiſtolicarum tres eſſe proprietatis: Brevitatem, Veritatem, claritatem, inter quas media præcellit. 3. Poſſunt hic ſubinde, ſi res patiatur, aliquæ eventuum interpretationes non injucundæ & ſales aliquando feſtivi permiſceri. 4. Expedit ut author horum, quæ nuntias, referatur, niſi ipſe oculatus vel auritus teſtis eſſes.

Item

Digitized by Google

Item incerta à certis diſtingue fama communi, vel quorundam relatione. 5. cauſæ eventuum & quædam facti ſuſpiciones non ſunt alienæ ab hoc ſcribendi genere, ut etiam facit Tacitus in ſua Hiſtoria. Nota denique etiam hic alias partes Epiſtolæ non eſſe, niſi certa puncta rerum ſignificandarum, unde etiam à novis ordiri potes, & ita uſus fert ac conſuetudo. Juverit tamen res feſtivas feſtive, graves graviter, tragicas tragico quodammodo referre. exemplo doctrinam traditam illuſtro.

Litera Narratoria novorum.

DE noſtro reditu ſpem reſume, quam poſueras: in mora interim eſt Comitiorum eventus, à quo res noſtræ ac iter pendet. De abdicatione Regis fama hic variat: depoſita jam eſſe Regni inſignia à Rege ſolenni ritu pompàque illuſtri in æde Sancti Joannis. Sed facti ſuſpicionem ſpes tantum, credo, injecerat. Ergo Varſaviam excurreram: ſed ibi lenti omnia, tamen in propoſito abdicandi Imperii præſiſtere Principem in comperto eſt Brevi Polonia noſtra dabit orbi alterum Carolum V. & nos parietinæ noſtræ tenent, cum Princeps ultro ſolium linquit, & Auguſtal. Nam ab Ordinibus ſupplicatum, ne Regnum linqueret, inaudito poſt carolum exemplo? ſed ille æternas, ut ajunt, rationes oppoſuit, Cæli, animique amorem hic cauſatus. Competitores Regni ſperantur complures, imò & animis [quod ſermo evulgat)

gat] deſignantur Moſchus Procerum ſuffragia etiam auro ſollicitare refertur: ac ſi etiam hoc venale foret Regnum, quod olim de Roma ſparſerat Jugurtha; certè in eum maxima pars inclinat. Neoburgico Principi pars adhæret, ſed plurium vota obſiſtunt, majorem Moſchi potentiam exhauſto Regni ærario magis conducibilem rata. Eſt qui Brandeburgico ſolium ominetur; ſed neſcio, an eum Lutherus id conſcendere permittet: Florentinum & Lotharingiæ principem alii dilaudant. Fama hic de Principe utroque non ſurda: ſi res conſtaret, fortè non pauci ſuffragarentur. Hæc noſtraria. Ex imperio affertur, Turcam iterum nova moliri; proinde miles in imperio conſcribitur: armis ibi omnia ſtrepunt & tumultu. Sed imperium immerito timet, acciſas ille ſibi nuper à Perſide vires non diſtrahet, aliquot illi propugnacula ademit, cæſis inſuper Turcarum millibus quinquaginta. Ingemuit ad cladem barbarus Imperator. & ipſe iterum in Perſas movet, utinam pari Fortuna! Romæ Divorum faſtis ſolemnibus in Vaticano Ceremoniis inſcribendus decernitur S. Franciſcus Borgia! apparatum dat Hiſpania ſuo Principi olim & Contribuli. Addo aliquid feſtivius, noſter ille ſtudiorum ſocius, qui ad Clerum nuper aſpiraverat, hodie nuptias celebrat: è familia N. conſortem adlegit; hæc illi ſcilicet loco Eccleſiæ Sponſa. Par conſilium iniit ejus patruelis: vix caſtris à longè ſalutatis, revocatus, iterum à Duce illud oppo-

Digitized by Google

oppoſuit: Uxorem duxi. Sed ſatis interim novorum. Si quæ mihi effluxerunt, ex me coram hauries.

§ VI.

De Literis Ænigmaticis.

SÆpe contingit, ut res ſcripto, aut per tabellarium ſignificanda ſit ea, quæ ſecreto egeat, & periculum ſit, ne in hoſtium manus aut aliorum notitiam facilè deveniat ſcripto commiſſa. Proinde duplex via periculum hoc præcludet, vel enim Ænigmatica ſcribendi ratio, vel alia occultior uſurpabitur.

I.

Ratio ſcribendi Ænigmaticas literas.

ÆNigmaticæ literæ eandem ferè obſcuritatem exigunt, quam ænigma ſeu Allegaria ſubobſcurior. Huc ergo ſpectant aliqua abſtruſiora Adagia, & magis recondita Eruditio. Item loco appellativorum propria permiſcentur, ac ea omnia quæ cuivis legendi obſcuritatem pariunt, & arcanis in Epiſtola contentis quoddam veluti ſiparium obtendant, facta ante conventione cum eo, cui ſcribis. Juvat etiam hic noſſe illa, quæ de Ænigmate traduntur, nimirum aliud Ænigma eſſe in rebus, cum rei Ænigmaticè deſcribendæ natura & proprietates quibuſdam Allegoriæ involucris obteguntur: ut illud.

Deum

Digitized by Google

Deme caput, ſinde, & perfunde liquoribus ora,

Coge loqui truncus plurima dicet apex:

quod intellige de calamo: Ænigma in verbis & Gryphus vel Logogryphus dicitur, cum dictionis alicujus literæ vel ſyllabæ eam componentes vel ejus etymon obſcurè deſcribitur, ut illud eſt de corde:

Da mediam plenamque Hecaten, rabiemque caninam,

A te nil ultra poſtulat ipſe DEUS.

Etiam Barbaris hic modus placuit. Hinc Scytharum Rex Idantura uſus Hieroglyphicis loco literarum, extrema interminans Dario, qui Iſtrum trajecerat: murem ei, ranam avem, jaculum, & aratrum dono miſit. Id unus è tribunis Darii benignè interpretatus, ac ſi Scythæ Dario deferrent imperium, mure habitationem, aquam rana, aut aerem, jaculum arma, aratro campos & omnem Regionem polliciti. Alius è Tribunis conjicere ſe dixit, Scythas ominari futurum, ut niſi Perſæ cum Dario velut mures terram, velut ranæ aquam ſubirent, vel avolarent in aerem ut aves, nuſquam evitarent Scytharum jacula, ſed iis conficerentur, aut ſuperſtites ceu ſervi agerentur ad ſtivam.

Simile de Boleslao Crivouſto Rege Poloniæ Cromerus. Is uni è Proceribus è bello transfugæ aliiſque fugæ exemplum perniciosè danti, pellem lepuſculi, colum & fuſum, loco muneris & literarum ſubmiſit, invaſitque hominum con-

ſuſio

fuſio tam vehemens ut ſuſpendio remedium quæſierit.

Plena ejuſmodi Symbola congerit Sylveſter Petra ſancta. Affero & Exemplum ſcriptæ ænigmaticè Epiſtolæ ad doctiorem, quæ hoc volebat exprimere. Princeps noſter cædibus in ſuos cives graſſatur; etiam Te cædi deſtinat, & nocte hac mittet ſatellites, qui te comprehendant. Hoc ex ejus conjuge caſu inaudii. Jam omnes amicos ſuſtulit, quos putavit conſiliorum ſuorum conſcios. Tu unus ſuperes, ergo fugà Te eripe: theſauros quibus ille ut & vitæ tuæ inhiat, partim occulta, partim tecum aufer bono famulitio ſtipatus, ad proximam exterorum oram. Nam in Patria nullus tibi locus eſt ſatis tutus. Mane ibi dum te revocem.

Sic ergo hac Ænigmaticè exprimentur.

Tarquinium vixiſſe putas? vivit adhuc & Gabiis noſtris ſumma papaverum colla non jam per Filium, ſed per ſeipſum dejicit. Noſti quem tibi coram dixerim Tarquinium: extra Romam illum cogita, ſed jam & Tu unus de Gabiis es, mentiar niſi dies hæc ad nocturnum crepuſculum deducta finem faciat. Fatale Tibi ſperandum ſomnium, ſi hic ſomnias. Eſt, qui oculos quieſcenti claudat Morpheus. Nullus jam Clytus huic Alexandro ſupereſt. Tu niſi Clytus eſſe velis, Parthus eſto, id eſt, Parthi vel Mauri more decerta. Etſi autem non Indiam

petes, tamen non ſine Tuo Gange efflue; quod ſi tecum derivabis aquæ ductum, ejus caput ſeu fons per ſubterraneos meatus fluat. Nam his etiam abuis noſter hic inhiat Tantalus. Nec comites, qui latus claudant, excludendi: Utopiam Tibi ſuaſerim; ibi extra ſalebram & ſcopulum eris: hic certum naufragium. Inter Utopios autem tamdiu civem agere præſtat, quamdiu Te inter Patritios ſors alia per me non revocet.

I I.

Ratio mittendi literas occultè

VEteres hic nobis jam præivêre, quibus aves tabellariæ & per Cælum euntes nuntii in uſu fuére. Sic obſidentibus Prolemaidem Chriſtianis Saladinus Epiſtola columbæ alligata hortabatur obſeſſos ad conſtantiam, & ut ſuppetias expectarent, ſed avem intercepère Chriſtiani, & mox dimiſère cum aliis literis contrario argumento ſcriptis; quare obſeſſi deſperatis auxiliis deditionem fecère.

Sic Marrhes Ægyptius Rex cicurata cornice tanquam fideli tabellaria diu uſus; mortuam tandem tumuli honore dignatus honorificè ſepelivit.

Alii hirundine uſi, maximè cum literæ deſtinandæ eſſent ad eum locum, ubi hæc ſibi

Luteum ſub trabe fixit opus.

Qua ſiti ſunt & alii volantes per cælum nuntii, hæ nimirum erant vibratæ in obſeſſam Civitatem

tem ſagittæ, quibus inſcriptum, quid ſpei ſupereſſet.

Quo pacto Cleomenes Lacædemoniorum Rex militibus mandavit,ut ad obſeſſos ſocios tela conjicerent cum hac epigraphe: Venio, ut Urbem afferam in libertatem,Vel certè iiſdem ſagittis alligabatur Epiſtola.Sic Cæſar fecit ſpem libertatis Ciceroni à Gallis obſeſſo: nam intempeſta nocte juſſit militem ad mænia proprius ſuggreſſum emittere jaculum cum hac Epiſtola:Cæſar Ciceroni fiduciam optat:exſpecta auxilium,& reipſa poſtea attulit.

Poſſunt & miſſiles tormentorum globi ſecti in duas partes ut Epiſtolam includant, & clauſtro idoneo deinde conſtricti ad deſtinatum locum trajici.

præterea canem fuiſſe aitLipſius,qui heri ſui literas,curſu Bruxellas perferebat, referebatque reſponſa eodem die. Omitto res occulte ſignificari poſſe per faces accenſas ex petraſanta.Sint enim literæ ſic diſpoſitæ;

a e i o s
b f l p t
c g m q u
d h n r x

Una fax erecta ſignificabit a. depreſſa ſignificabit b, vibrata dextrorſum c ſignificet, inclinata ſiniſtrorſum ſignificabit d; ſimiliter binæ faces erectæ ſignificabunt e, depreſſæ ſ.inclinatæ ad dexteram g, ad ſiniſtram h ſignificabunt:Similiter tres faces erectæ ſignificabunt i, depreſ-

ſæ l, ad dexteram actæ m, ad ſiniſtram n, Similiter quatuor faces erectæ ſignificant o, depreſſæ p, ad dextram q, ad ſiniſtram r. Denique quinque faces ſimul erectæ ſignificabunt s, depreſſæ t, ad dextram u, x ad ſiniſtram. Hinc vocem hanc *Venite* exprimunt 5. faces in dextram motæ, duæ ſublatæ, tres in levam inclinatæ, tres elatæ, 5. depreſſæ, duæ iterum ſublatæ.

Cæſar ſi ſcribere occultè abſenti voluiſſet, eam iniit teſſeram, ut ſedem primæ literæ Alphabeti quarta litera occuparet, & ſic deinceps fieret mutatio. At verò Auguſtus literam ſecundam pro prima uſurpabat, ut Cæſar quartam. Jucundum illud, quod ut quidam occultè exprimeret nomen hoc, Lucretia, depinxerit lucum & retia cum gerulo qui humeris januam, quæ inſubricè US dicitur, exportaret.

Huc ſpectant alii modi, qui fidem ſecreti cuſtodiunt.

Primus eſt ex Ovidio:

Tuta quoque eſt, falliitque oculos è lacte recenti
Litera carbonis pulvere tinge leges.

2. Modus ex Plinio: Tithymali (quæ dicitur caprina lactuca) herbæ lacte inſcripta pagina cum inaruerit, ſi cinis inſpergatur, literæ apparebunt: proinde quidam tali modo abſentes alloqui maluerunt, quam codicillis.

3. Modus. Si idem facias lacte ficulneæ, quo inſcriptis humeris olim mittebantur ſervi ad abſentes amicos.

4. Mo-

4. Modus. Si alumine aquà reſoluto chartam inſcribas: hæc enim poſt quam inaruerit, nullæ notæ apparent, ſed mox fiunt conſpicuæ, ubi intra aquam charta illa immaduerit.

5. Modus. Si pomi Cytrii vel ceparum aut allii ſucco ſcripſeris: Si enim ibi ſcriptæ literæ ab igne incaluerint, eas legere poteris.

6. Modus. Si papyrus adipe vel aceto vel gummi exaretur: nam literas exhibebit aſperſa vel exuſtæ paleæ vel carbonis Polline. Idem eveniet in ſcyphis vitreis vel cryſtallinis, ſi inſcribantur gummi Arabico in aqua reſoluto.

7. Modus. Si hirci adipe lapidem inſcribas & in acetum aliquamdiu immergas, characteres antea occultos adeò exhibebit manifeſtos, ut extare & quaſi ſculpti videantur.

Denique ſi ſale Ammoniaco aquæ permixto vel ſucco uvæ acerbæ ſcribas, ad ignem nigros characteres ſcripta papyrus repræſentabit.

Profunda & Hiſtiei fuit latebra, qua Ariſtagoræ in Aſia degenti quædam arcana nunciavit ex Perſide Vernæ diu ab oculis ægro ſpecie medendi capillos deraſit, & cutem iis inſcripſit, quæ amico voluit manifeſta; deinde domi eum detinuit, donec capilli ſuccreſcerent, ibi Ariſtagoræ in Aſia ſignificavit Verna, Heri ſui deſiderium eſſe, ut ipſe etiam venienti capillum deſecaret. Is morem geſſit legitque in illius Vernæ capite abſconditos miro artificio characteres.

Hactenus de literis.

PROLUSIO II.

De Eruditione ac Acumine uſitato Suada Civili.

QUoad primum, Uſus Eruditionis poteſt hic eſſe brevior ac longior. Brevior uſus Eruditionis poteſt fieri multis modis, quos alibi datos, hic in breve compendium redigo.

Primò. Eruditione uti poſſumus per brevem Comparationem: Sic de Belgio Famianus dixit: Tot decenniis hæc Troja petitur, nec opprimitur. Item de indole cujuſpiam inter æquales eminente: Cyrum diceres inter paſtores.

Secundò. Eruditione utimur per antonomaſiam Sic loco illius, ſub præceptore diſcipulus, eruditè dictum: Sub Chirone altero Chriſtianus Achilles, neſcias an plura didicerit, an docuerit. Huc ſpectat illud è Martiale Cum mors venerit, in medio Tibure Sardinia eſt; ubi Tibur pro loco ſalubri, Sardinia pro peſtilenti ponitur.

Tertiò. Eruditione utimur per quandam prælationem, v. g. Melius nos Divorum Tutelarium Sacra tuentur pignora, quam Trojam palladium vel Romam lapſa Cælo ancilia.

Quartò. Eruditione utimur per modum cauſæ. Sic de Galba Imperatore: Imperium tribus libertis regendum dedit; ne pauciores Romam quam Avernum Furiæ affligerent,

Quintò. Eruditio poteſt trahi in Senſum Sen-

sen-

tentiæ v, g. ſine Ce rere & Baccho friget Venus, quod dictum eſt Terentii.

Sexto. Utimur Eruditione per oppoſitionem v.g. plures alicubi Ægyſtos invenias, quàm Hypolitos.

Septimò Utimur Eruditione per Oratoriam rejectionem v g. Fuerit glorioſum Tiberio condonare injurias, Tu eas muneribus rependis.

Octavò. Poſſunt eruditiones trahi in acumen. Tale illud eſt:

Alter Ariſtoteles noſtro jactaris in ævo,
Illius Euripos, Eunomiane, cave.

Nonò, poſſunt plures Eruditiones breviter in unum coacervari v. g. Rarus eſt, qui injurias rideat ut Tiberius, ut Titus aſpernetur, ut Theodoſius condonet, ut Auguſtus etiam remuneretur.

Uſus Eruditionis longior.

Fit imprimis per protaſim & apodoſim: Deinde, dum aliqua Hiſtoria ſola ſeorſim vel Hiſtoricè vel Oratoriè affertur: Eruditio per protaſim vel apodoſim multipliciter fieri poteſt,

Primò. Hiſtoriam per comparationem vel Rejectionem latius efferendo. Deinde materiam propoſitam ad Hiſtoriæ prædictæ puncta accommodando v. g. Alterum te Orbis ſuſpicit Alexandrum; ne Macedonia ſuo deinceps inſolentiſſimè intumeſcat, cum & Poloniam non impar exornet Heroum principumque fæcunditas, Macedonem illum quanta gloriæ ſitis, quanta provehendi nominis ac Victoriæ-

4. Exaggeratur imprimis veritas vel falſitas Hiſtoriæ, aut aliquid ex illa erutum aut ad eandem pertinens; cum ipſa profertur hiſtoria cum extenuatione vel exaggeratione, prout res exigit; ad extremum ſit Apodoſis.

5. Poteſt fieri acceſſus ad hiſtoriam vel Apologum doſumptus à documento vel ſententia in illis contenta. Oſtendo id in fabula de Ciconia cum gruibus ſegetem depaſcentibus inventa, proinde velut rea cum gruibus ab agricolis captivata. Sic enim fieret acceſſus ad Fabulam. Rara intercedit cum ſcelere affinitas; quæ non pariter in noxam abeat, nempe ipſa etiam innocentia crimen eſt, quando nocentibus ſtipulatur. Hinc & pœna non raro expoſcitur ab inſonte, quoties illi non improbitas, ſaltem improborum conſortia placuère. Age, quiſquis improbis adhæſiſti, periculi te admoneant vel avium infortunia, & hic, quem affero de Ciconia Apologus, qui paulo ante inſinuatam veritatem velut putamine nucleum tegit. Alebant famelicam volucrem ab agricola nuper commiſſa terræ ſemina &c. &c.

6. Comparatio longior per partes Hiſtoriæ eſt accommodanda ad propoſitum, ita unicuique parti ſua ſtatim Apodoſis ſubnectatur longior vel brevior; item ſecundæ parti altera, & ſic deinceps.

Quoad uſum Sententiarum.

HIc optimè *fiet primo*, ſi Sententia non profera-

feratur tanquam Sententia, ſed tanquam aliquid ad ſenſum currentis Periodi attinens: Sic Curtius dixit: Major fuiſſet, ſi viciſſet ſuperbiam, & iram invicta mala Alexander. In eodem in aciem prodeunte patuit, quantum in acie potuit galeata majeſtas.

Fiet Secundò: Si Sententia in locum cauſæ ſubſtituatur. Sic de Premislao ſecundo Author Lechiadis ait: Æternitatem temporum meritus: non integram menſium hebdomadem vixit: Rarò enim ſumma bona & diuturna contingunt. Primus labor illi fuerat parem magnæ Fortunæ invidiam eludere: ubique enim magnæ Fortnnæ appendix eſt invidia; nec ulla tam modeſta ſors extitit, quæ malignitatis dentes vitare poſſit.

Fiet Tertiò: Si Sententia ita referatur, ut per aliam refutetur verb. gr. Sentiat qui velit iram cotem eſſe virtutis; mihi tacente etiam Claudiano Diis proximus ille eſt, quem ratio, non ira movet. Poſſet & ſic dici: Aliud jam pace tua, Romane Orator, ſentire cogimur.

Quartò: Elegans eſt uſus Sententiæ, ſi per ſenſus Synonymos exornetur. Sic illa ſententia: Animi puſilli eſt vindictam velle ſumere, ſic inquam pluribus Sententiis Synonymis effertur, injuriam tibi quis intulit? feras, neque plus pervicacia, quam Virtus poſſit. Experimentum in te capiat aliena nequitia, num illa plus ferire valeat, quam tu ferre. Fortem te cave dixeris, ſi læſus à vindicta quæris ſuppetias: nec ſatis tibi ani-

nimum Virtus obarmat , at proſtratæ Virtutis eſt, cui ſub quovis ictu ſuccumbit animus. Atlas non es: ſi ſub Cœlo hoc quantumvis gravi leniter ingemiſcis. Languet nimirum Virtus, ubi animum quævis frangit procella: uti nec ſatis compacta navis, ſi eam in hos illiſam ſcopulos fluctus hauriant, & Virtutis naufragium inducant. Certè convitiis non regerere convitia, probra non diluere probris id demum Heroicæ Virtutis eſt. Nec prodigio vacat , ſi nubes hæ fulmina non pariant aut emittant.

Vltimò. Poteſt Sententiæ acclamari per Epiphonema v. gr. Diſcant Jam barbaræ Orientis legiones Virtute: rem geri decernique, non numero. Et: Ottho Sylvius ſibi etiam crudelis mortem conſcivit; adeò malis ſi deſit carnifex, ſibi non deſunt.

Quoad Acumen.

Hujus primum fontem eſſe alibi dixi contrariorum ac diſſimilium ſuavem pugnam. Qualis eſt in illo exemplo.

Nondum puer, jam miles, priùs gladium vidit, quàm ſolem; niſi, quòd præpoſteram ætatem vixerit: Nam ut Mavors natus, ut Bacchus vixit, fortior infans quam adultus.

2. Fons acuminis ſunt cauſæ inexpectatæ & præter ſpem, ac ingenioſæ v. gr. Nero Patriam incendit, ut extingueret.

3. Fons eſt Traductio, Annominatio, Notatio Nominis, Conjugata, & Æquivocatio, ut

patet in his exemplis. Ætatem vitiis anteverterant tunc homines, nondum adulti, jam adulteri. *Item*: Harà tu dignior quam arà. *Item*: Tantum malum attulit prægustata Adæ malus! *Item*: Difficilius mentes quam montes ſubinde moventur.

4. Fons acuminis circumſtantiæ, Nominis, Honoris, Temporis, loci, ſtemmatis, aliaque adjuncta. Hujuſmodi acumina paſſim hic occurrent. Sic cuidam Senatori acclamatum:

Grande Senatoris tibi nomen adhæſit? ô ergo
A Senio nomen tale Senator habe.

Ab inſigni appicto Divæ Claræ illud acumen deducitur apud Bidermannum.

Præſentem geſtas ipſo præ pectore ſolem,
Hinc bene te Claram dicere quiſque poteſt.

Etiam Eruditio facile acumen offeret pluresque alii fontes quos alibi reſeravi.

PROLUSIO III.

In qua breviter attinguntur varii modi ſcribendæ Orationis Suadæ Civili idonei.

PRimus modus eſt: ſi Allegoria Propoſitio exornetur, quam per totum Orationis contextum continues. Quod fit potiſſimum, cum dicendi materiam ſtemma offert, vel loci aut temporis circumſtantiæ.

Modus 2dus: Per continuam Alluſionem vel ad ſtem-

ſtemma illius cui peroras, vel ad inſigne quod alicui appingitur vel attribuitur. Porrò ad ſtemma ſit ingeniosa Alluſio multipliciter: vel enim alluditur ad proprietates, vel in ſtemmate depictæ; vel ad oppoſita proprietatibus ſtemmatis; vel ad Campum & colorem ſtemmatis, puta Rubeum vel Candidum; vel per Allegorias quæ poſſunt trahi ad prædictum ſtemma; quæ omnia infra in Exemplis patebunt.

3. *Modus*. Si ad propoſitum adducatur, ſimile vel exemplum vel ſymbolum aut Hieroglyphicum per protaſim, adjuncta deinde Apodoſi, quam res exigit.

4. *Modus*. Per Oratorium Enthymema vel Syllogiſmum, ita ut antecedens vel major ac minor tum rationibus tum exemplis ſententiiſque, quoad res patitur, illuſtratur.

5. *Per* Expoſitionem Oratoriam, cujus ſunt 5. partes: Propoſitio, Ratio Propoſitionis, Ratio Rationis, Confirmatio ejuſdem ab Exemplo vel ſimili; & Complexio ſeu Concluſio.

6. *Modus*, Si Oratio ſcribatur per modum Chriæ omiſſa laude, ſeu prima parte Chriæ.

7. *Modus*. Eſt ſingularis ſi attendatur ad circumſtantias & Adjuncta temporum, loci, Cauſarum, Perſonarum, Inſignium, Eventuum, Prodigiorum, Virtutum, & triplicium bonorum, id eſt Animi, Corporis & Fortunæ.

Modos hujuſmodi Exemplis illuſtratos infra adferam.

PROLUSIO IV.

Supellex Eruditionis Suadæ Civili ſubſervientis.

MAgnum hic mihi panditur æquor, ſi per ſingula ire velim. Sed ad compendium recurro, quod alioquin immenſi laboris & temporis res eſſet. Suada Civilis à me bipartito conſideratur. Primo, prout complectitur officioſas Orationes 2. Prout ſeries ad politiam noſtræ ætatis accommodatas. Ad Primas ſpectant Adjuncta perſonarum, potiſſimum triplicia Stemmatis, Dignitatis & Virtutum. Ergo ad hæc tria pertinentem Eruditionem delibo.

§. 1.

Aliqua Stemmata eruditè & cum alluſione varia decurruntur.

DIxi, Aliqua: Nam omnia ſic decurrere vix pluribus annis queam, nedum aliquot diebus.

Aquila.

Hæc primò in mentem & paginam involat, Regum id & regnorum inſigne: Romæ olim Aquila argentea, Perſidi Aquila aurea in ſignis militaribus effulſit: & Aquilifero icto, Romanam Aquilam rapuiſſe in prælio, Julio Cæſari intra gloriam ſtetit.

Neque nunc Imperialis Aquila non in pretio: biceps

biceps illa, quod Orientem & Occidentem quondam Imperio coercuerit, unde de hac aliquis apte: *Picta biceps Aquila hinc Occaſum, hinc aſpicit Ortum: Alter ait, noſtri eſt, Cæſaris alter erit.*

Etiam in principum familiis ac inſignibus hæc ales reſplendet. Radivilios & Gonzagas recole, & Aquilæ celſitudinem comperiſti. Illud de Radivilorum Aquila dictum à quodam: *Perſtrinxiſſet olim oculos tanta ſerenitas, niſi in Aquilam incidiſſet. Aſſueta Solis ſpectaculo ales vel ſoli æmulum lumen aſpicit impune, nec vindicem in pupilla ſentit radium: nam ad ſerenius aſtrum cæcutire, noctuarum id eſt, non Aquilarum.*

In Panegyri Gonzagæ illud eſt Oratorium: *Nova è nido Gonzagarum provolat ſub cœlos Aquila, quæ felici augurio locum dedit, dum in ſolem evocat ingenia, quæ umbraticis domi receſſibus inſuevere, nec mihi reluctari libet inter Aquilas enutrito, quas aut bellator Lechus protulit, aut domeſticus educit nidus. Prævolat Mantuana Aquila, quæ multarum ſecum trahens admirationem ætatum terræ ambitum ſupergreſſa ſole jam fruitur æviterno.*

Nec inſigne tantum Regni, verum & omen Imperii fuit Aquila Alexandro, & quidem duplicis, nempè Aſiæ & Europæ, quod omen natum, dum nato Alexandro binæ Aquilæ culmen natalitiæ Domus inſedere, ita ut etiam hic ſuum illud Claudianus occinere potuiſſet:

Lu-

Explratores oculis qui pertulit ignes,
Suſtinuitque acie nobiliore diem,
Nutritur, volucrumque potens & fulminis hæres
Geſturus ſummo tela triſulca Iovi.

Non ita tritum eſt illud: Aquila ad nidum fert lapidem, additur lemma: Maturabitur partus. Nam Plinius tradit felix reddi puerperium per Æthitem lapidem qui in nido Aquilæ invenitur.

Alius Aquilam Soli intentam depinxit hoc addito: Sola capax ſolis Nempe Regales Aquilæ lucem & ſolem amant, quas extra umbram & noctem oblivionis auguſtior fortuna repoſuit.

Nuper Regalem Lunam Aquilæ Polonæ pectori impreſſam ſic Sarmatia admirata: Illuſtre prodigium Tibi Polonia illuxit Cælum in Tuæ pectus Aquilæ defluit, & Luna Regia Aquilæ deſtinatur monile. Si Jovi ales hæc tulit fulmina, ferat & lumina &c.

Accipiter.

Nec Accipitrinorum Inſigne non inſigne. in plures familias ales hæc involavit, nec poſtremas. Vnde quempiam è Polonis proceribus, cujus inſigne eſt accipiter, ſic Vates extulit:

Pro Latio Latiiſque bonis vigil excubat anſer,
Pui Capitolini proditor hoſtis erat?
Pulchrius Accipiter Soleam complexus equeſtrem
Pro Lechia caris excubat uſque focis.

Hic

Sanguis potius illi alimentum eſt: Militares animas hic indigitari quis non videat? quas hoſtilis cruor liberaliter hauſtus ad eam gloriæ martialis ſtaturam perduxit, Cave ergo deinceps, ne illud occinas:

Odimus Accipitrem, quia ſemper vivit in armis. Et illud celſam Accipitrinorum indolem indicat, quod ſe volucris hæc ſupra nubes efferat, ubi nec fulmini, nec fulguri locus; unde tam altè ſubvolanti nonnemo Lemma ſubſcripſit: Reliquis ſupeeminet unus. Vel certè poſſet ſubſcribi, quod Aqulæ Carolus Geldriæ Dux adſcripſit: Altiora peto, huic vero Familiæ id ad amuſſim convenit, quæ ſemper alta honorum faſtigia obtinuit, & adhuc altiora meritò expectat. Etiam gratitudinis Hieroglyphicum Accipiter eſt. Nam hyeme paſſerem calidioris naturæ pectori admovet, ut ſe à frigore tueatur, poſtea illæſum memor beneficii dimittit. Quod etiam eidem Familiæ ſemper gratæ memorique vel beneficiorum vel de ſe meritorum accommodari facilè poteſt.

Aſcia.

Hæc etiam honoratis, ſed cruentis Romanorum ſecuribus anteſtat. hinc in ſummo litium Sacrarum arbitro in Areopago Sarmatiæ hoc inſigne ſic metro celebratum eſt:

Nil moror Auſonios faſces, Latiasve ſecures,
Aſcia Sarmatiam pulchrius iſta tegit.

Hæc

Hæc malit dextram Themis exarmare ſecuri
Qua micat armata ſacra propago domus.
Ominor, eventus mex ſanciet omnia; quavis
Ferrea ſit Lechis aurea ſecla feret.

Taceat hic Roma, quæ à faſcibus ſecures exactis Regibus edicto amovit ad minuendum imperii terrorem. Nuſquam Lechicæ ſecures non ſummis faſcibus annexæ. nec terror reverentiam, nec acies corrupit lenitatem.

Regibus etiam & Diis placuit hoc Inſigne; quo quid inſignius ad laudem dici queat ? Equidem Labradeus Jupiter in Caria pro ſceptro & fulmine ſecurim geſſit. Lydiæ vero Regibus ſceptri vicem eadem ſubiit. Tantum eminet inter terrena Procerum inſignia avitum Aſciæ inſigne!

Et aciem ingenii eadem ſubinde facile exacuit hinc de Oſtolinio hujus ſtemmatis hærede ſic quidam acute : Veritati amicior quam reo ſupplici, armatam ſua ſecuri juſtitiam intentabat, non ignarus poſſe inermi conſilio armatam vim everti. Idem, architectante aſcia in ſolatium calamitatis alienæ opportunum in urbe ſua molitus eſt Prytaneum, ſuæ & alienæ fortunæ faber.

campus.

Campus intra campum vacuus, vulgo dicitur Janina. Hinc campo non ſemel nec falſo inſcrip-

pſit

poſit Polonia illud Ludovici Cardinalis : Melior Fortuna notabit. Teſtatur id etiam hodie Sobieſciorum Domus, aliæque hujus gentilis Symboli hæredes. Patuit in hoc Campo, quam longè lateque poſſit excurrere Polona indoles, aperto etiam campo auſa omnem provocare Fortunam. Campum Marti Sacrum Romæ ne requiras; hic etiam Marti ſacer eſt, nec in eo raræ creverunt laureæ. Habe Tibi, Roma, campum ſceleratum, in quo juxta portam Collinam Veſtales inceſtus reas defodiſti : nil tam infame nomen cum noſtro habet, ubi omnigenæ Virtutis florent inſignia.

Idem Stemma ſalutandi materiam quondam miniſtravit, ubi ſic dicebamus : Latiſſimum nobis dicendi imò & geſtiendi campum aperit Patritium Tuum inſigne. Non ſterilis hic campus eſt, ex quo & nobis uberrima lætitiæ ſeges, & Tibi gloriæ meſſis obtigit non infœcunda. Nulla hic fatalis Tuo nomini Cupreſſus, ſed ſolæ vernant laureæ hoſtili ſanguine irrigatæ. Educimus & nos in hanc feraciſſimam palmarum arenam non acies ſed ingenia, ſola vividæ mentis acie de Tuis certaturi præconiis, quorum amplitudinem vix capere quiſquam alius campus poſſit. Hic enim verò pulchra ingeniis Olympia offeruntur, ubi pro meta eſt Tua gloria &c.

Canis dimidius vulgò Korckzack.

Non mutum id inſigne. Hoſti patriæ adhuc glo-

glorioſe oblatrat ad terrorem: Arcet ferinam rabiem à Patria. Obmutuerit Romæ vigil alioquin animal, in Crucem proinde actum, cum Galli Sennones irrumperent in Capitolium; Sed hic pro patriæ focis pervigil pridem excubat. *Rurſum hic* Franciſcus Malaſpina ſuam recuderet teſſeram, qui canem Lyſimachi rogo incumbentem illa Epigraphe donaverat: Intrepida fides. Si uſpiam, certe in hujus inſignii hæreditaria ſtirpe par fides eluxit. *Quodſi in cælos* Canem Matheſis intulit, nec in terris fulget obſcurius, niſi quod Cœleſtis Syrius exurat agros, invehat ſiccitatem, languorem pariat malignum plane, etſi illuſtre ſidus; Hoc verò, quòd micat in terrenis procerum inſignibus, innocenti radiat ſereno. *Adhuc in recenti* faſtorum temporumque vivit memoria Burchardus Montmorentius Heros ille; qui in acie infracto ſtetit animo aliis fugam capeſſentibus. Hic à conflictu intravit aulam Philippi Galliarum Regis torquatus monili aureo, quod cervina capita ita componebant, ut ante pectus ex illis canis aureus dependeret. Movit aulicorum ingenia novum ornamenti genus, Venatorum trophæa & ſylvarum adumbrans ſpolia. Regi ergo percunctanti reſpondit, notari torque illo proceres, qui cervorum inſtar timidi, & ad fugam celeres, cum ipſe manſerit inſtar moloſſi ad cuſtodiam Regis. Placuit virtus, & ut facti recordatio iret in annos conſequentes, inſtituit Rex Ordinem militarem, cujus inſigne fuit torques cum

cane

cane & capitibus cervinis. Plures extra Galliæ Pares,non impares habet Moloſſos Patria, quorum fideles experta excubias, hæc illis arma ceu fidelitatis inſignia conſecravit. Nunquam hic Principe cum dolore occlamare licuit:

Actæon ego ſum.

Quod verò Canis in Æſculapii Templo fuerit aſſervatus etiam id ſtirpem hanc conſecrat,cujus ceris dimidius canis inhæſit.

cygnus ſeu olor.

Non obſtrepat anſer Romanus,dulcius nobis canit olor,qui ut de illo Poeta:

Simul ac læti vicinia ſenſit
Ad vada Mæandri fatale retexuit Io,

Hinc illi Tullius Divinitatem quandam tribuit, quod prænoſcens, quantum in morte ſit boni, cum cantu & voluptate moritur Cantator Cygnus funeris ipſe ſui.Id quidem certius de Olorina ſtirpe,quæ Poloniæ ſuavius modulatur & præcinit ad triumphos.

Cygnum ſacravit Apollini antiquitas, credo ob cantus Gratiam ab Apolline minime alienam Nec in Cygneorum familia deſunt adhuc,qui meliori Apollini ſua ſacrarunt ingenia eoúque exculta,ut & Romanus anſer Oloros Lechicos obſtupuerit.

An & ad aras olor evolat? Evolat certè. Hinc Antiſtiti Cracovienſi nonnemo ad Gentilitium ejus Olorem alludens: Candidum Tibi dedere ſuffragium merita & candidus Cygni color, omina-

minatus dies Poloniæ candidos ſub tantæ feli-
citatis canditato. Eidem ſic Poeticè acclama-
tum;

Laudatore tuum nomen non indiget illud
Namque ſuave tuus cantat avitus olor.

Et: *Fama canat reliquos, ſed avita ſuavius ales*
Grande tuum nomen vel ſuper aſtra feret.

Et: *Evolat in celſum quamvis olor albus honorem.*
Evolat in Cygno celſius altus honor.

Et: *Vt tuus albentes terris Olor exhibet alas,*
Sic Tibi depingat cana ſenecta comam.

Et: *Et velit haud humili te quis laudare Camæna*
De cygno primam poſtulet ille Tuo.

Idem Olor etiam Orationem colorat, ut quidam recentior: Olor Tuus Fortunato verius meritorum quam alarum remigio ad debitam Tibi provehitur celſitudinem, dum ad id evadit faſtigium, & concentu Famæ immortalis concordem, in animis omnium provocatis in certamen affectibus excitat harmoniam. Nemo ambigit Te bonis avibus culmen hoc attigiſſe. Dives calamis olor vel inter prima Tua incunabula felix augurio Te loqui cæpit ut ales Apollinis futurum inter illuſtris Cygneæ Domus nomina.

Canente Cygno ſcopuli & valles reſpondent (teſte Oppiano) Canit autem ſuaviter, ut innui, proinde anſeri illud non Olori Franciſcus Caraffa inſcripſit: Nocet eſſe locutum.

Etiam

Digitized by Google

Etiam Mars Romanus ab olore deſumpſit ornamenta. Nam militia Romana prætenſas galeis Cygnorum pennas geſſit. Sed neque Lechico Marti par deeſt ornamentum; *Concludam* hæc de Cygno dum attulero, quod Sfortia Dux Sorræ olori in aquis cum tribus veſpertilionibus in aëre adjecit lemma: Candor illæſus: id eſt, etiam inter amicas nocti volucres, quod facile in laudem Cygneorum trahi poteſt.

Corvinorum Stemma.

Inſignis Corvinorum familia à Romanis ducit originem. Caput familiæ Valerius Meſſala Corvinus, qui Gallum Senonem adjutus ab alite ſacra ſuperavit. Sic ales hæc & Romanis ſe Aquilis adjungit. Juvit eadem ſæpius Poloniam, quæ ſemel Romam, dum tot Lechicæ propugnatores Gloriæ ſubmiſit.

Etiam Imperii omen eadem volucris Octavio fuit, cui cum panem porrigit, ſimul & Imperiale pomum nam Cæſar mox eſt conclamatus. In Poloniæ regno ſi non Principes parturit, ac ſummæ fortunæ pares animas.

Ex hoc inſigni omen eruit Poeta.

In ſublime ſuas Tuus alas explicat ales
Ille Tuum nomen vel ſuper aſtra feret.

Nec illud incongruum, quod idem Vates hinc deducit augurium: hoſpiti prædicti ſtemmatis hæredi:

Iure bonis avibus Te huc advolitaſſe putarim,
Munierat volucris cui ſoleat a viam.

Vel juga ſummorum tuto ſuperabis honorum,
Cui ſpondet tutam Crux ſoleata viam.
Dum ſolea hac pulchros figis per ſacula paſſus,
Nil Tua, quo melius ſubvolet, ales habet.

Tractum & in hieroglyphica idem nomen, nam plerio celebris viri Symbolum corvus, aliis Temperantiæ, cum in æſtate ſexaginta dies potu abſtineat æger: nonnihil aliis prudentiæ; nam ut aqua aſcendat, qua ſitim extinguat, lapides vaſi injicit, qui eam extollant: adeo multiplicis Virtutis Symbolum Corvini ſibi delegere.

Nec illud non inſigne, quod affero è Romanorum faſtis; Nempe quod Romani Corvo dederint exequias tibicine præcedente, duorum Æthiopum humeris deferentibus. Sic & avibus ſuus non defuit emeritis honor. Illud etiam de corvo Eliæ perquam jucundum.

Tradidit illæſam jejunis morſibus eſcam,
Nunc bonus Eliæ perfidus ante Noe:
Abluit in terris, quicquid deliquit in undis.

Crux vel ſeſqui crux.

Profecit ſub Conſtantino orbis, didicitque Crucem colere, dum eam in Coronas transtulit & avita plurimum Symbola. Poloniæ Familiis impreſſum id bene ſignum, in quo vicit Conſtantinus. hoc in Potociorum armis reſplendet, hoc in Sczepanoviorum ſeſquicruce, etiam in Divo Cracovienſi Antiſtite Stanislao conſecrata effulget, pluribuſque aliis. His potiſſimum armis adſcribendum eſſet, quod aliis nonnemo inſcripſit:

Decus

Decus & tutamen in armis. In Panegyrico Feliciani Potocki hæc de eodem inſigni ponuntur: Infelicis jam arboris nomen omenque Crux amiſit, ex quo & Felicianos cœpit parere, & appenſa illi eſt felicitas ſeculorum. Ne tamen a Pirociano inſigni unam felicitatem ſperes, tergeminam crucem vide, nempe nimium felices haud decet felicitatis in commune parſimonia.

Omen ex eodem inſigni ſic alius deducit. Neſcit Fortunæ ludibria, quisquis ſub hoc militat Victoris Dei trophæo & in VictriciCrucis ſigno non ſolius eſt vincereConſtantini: effrondeſcit hæc in laureas, in palmas Victrices pullulat. Omen deducit & Poeta:

Ne tua mortales vereatur vita cupreſſos,
Cui lignum vitæ Crux dat avita domi,

Si libet & de Symbolis hic aliquid delibare, ad Præſules orbis Te ablego. Occurret, cui pulchrum Victoria nomen conſecrat, Nicolaus VI, qui Cruci ramo palmæ decuſſato Coronâ ſpineâ redimitæ inſcripſit: Victrix caſta fides. Occurret & Calliſtus III. qui Cruci tiaratæ adſcripſit: Omnes reges ſervient ei. Quidni hoc inſigne in animis triumphet, quod orbem ſubigit?

Caput Uri.

ETiam caput eminet ut in corpore, ſic in Patria, Caput humanum terra Dobrzynenſis gerit coronatum: Palatinatus Caliſſienſis Caput Biſontis. Caput Uri Leſczynii. caput aſini Ligæſæ. Bene ominari poterit Orator Polo-

niæ etiam hinc de Capitolio bonæ mentis. Victimarum olim coronata capita; & hoc caput non ſine infulis.

Olim cum Capitolium illud Romanæ ſuperbiæ domicilium ſurgeret, Toli caput in fundamentis inter rudera bono quodam omine inventum. Etiam hoc, quod plerique in inſigni gerunt. Capite inter collapſæ jam prope Patriæ rudera ſublato eriget caput Polonia. Bene illa inops conſilii hanc conſiliorum arcem honorat: nam hoc ad omnem exaggeratum pulchritudinem corpus eſt, ubi caput eminet. Huic capiti ſecurè ſe credet Reſpublica à quo & orbis dependet; nempe inſertus ori circulus aut orbis eſt, aut orbis inſigne.

Hoc idem Poëta celebrat:

Quam ſic conſilii Domus hæc fœcunda, docemur.
Cum ſit & in patrio Stemmate nacta Caput.
Hinc quid ſtirpe ſua trabeatos mirer honores?
Ambit honor tantum condecorare caput.
Jam nova conſurgent Lechica Capitolia genti,
Quæ Caput in ceris poſſidet una Tuis.

Eques & Equus.

PRæter Lithuaniæ Ducatum etiam alios Heroas Eques adornat & Equus Equeſter id & Ducale Symbolum, atque ad decurrenda Gloriæ Olympia peridoneum.

Multa belli decora tantus alioquin Alexander non alio repoſuit munere cæſis in Adraſtæo campo commilitonibus, quam Equeſtri ſtatua.

Fru-

Digitized by Google

Fruſtra enim pedibus terræ inſiſterem, qui Virtutis impetu,terras evaſére.

*A*page cum Sejano equo. qui perniciem heredibus invexit fatalis omnibus. Apage & cum Sybaritarum equis ad tibiæ modulos aſſuetis & tandem à Crotoniatis alios ſaltus edoctis, Apage cum incitato Caligulæ equo, cui hordeum in auro is appoſuit, in poculis vinum, famulitium in ſuper illi & conſulatum deſignavit caput omnis conſilii exſors. Nihil tale in Equite vel equo noſtrate ſomnies, ubi ad virtutem calcar generoſa ſubdit indoles, non ignavia vel deſes odium luxu emollit, ad metam gloriæ is currit, ad quod etiam alludit Poeta:

Siſte gradum Bellator Eques, vel in urbe moranti
Ipſa Tibi pulchrum gloria ſternit iter.

Celebrat adhuc Navarra Equitum liliatorum ordinem, à Garcia VI, Rege Navarræ inſtitutum, Celebrat & Gallia Equites è Carduo à Borbonio Duce inſtitutos, quorum inſigne fuit torques ex liliis cardui foliis diſtinctus ex quibus Cruci appenſæ Lemma additum: *Spes*. Nec noſter Eques non feliciter curſum laudis peragit, etſi non molle liliorum iter decurrat. Eidem Equiti Gentilitio ſic acclamat Poeta:

Ex aliis alios, Eques inclyte, curris agones,
Non ſatis eſt tellus curſibus una Tuis.
Curre vel immenſa quadrupes per Olympia Fama;
Nam tibi pro meta Fama perennis erit.

Faſcia aliàs Nalecz.

QUod Cælo Zodiacus, idem Patriæ videtur eſſe hæc Faſcia, utrumque cingit & ornat: Zodiacus ſtellis, Faſcia terrenis Sideribus ſuperbit. Teſtor nuntiam vetuſtatis Hiſtoriam, & vivam adhuc ſpirantemque Heroum Virtutem, qui ſe hac Faſcia Patriæ commodis obſtrinxerunt. Quid mihi cum nodo Gordio Alexandri? Majoris Fortunæ omen hujus Faſciæ nodo adſtrictum, maxime cum nodum Gordium gladios, hunc tot ſeculorum flexu nulla ferri acies, nulla temporum injuria diſſolverit.

Amo Trajani virtutem, qui obligandis militum vulneribus Purpuram in lacinias concidit: quaſi vel purpuram meruiſſet militaris fortitudo, vel Purpuræ ruborem intenderet effuſus pugilum cruor. At Faſcia hæc non militis tantum, ſed quibuſvis patriæ vulneribus ligandis fovendiſque ſufficit. Eandem Faſciam ſic pro more Vatum Poeta velut novus augere volvit.

Faſcia, qua quondam redimiri victima ſuevit,
Inſula vittato vertice tegmen erat,
Nec te Patritias qua dat Tibi Faſcia ceras,
Præſuleis dignum faſcibus eſſe negat.
Non longo ſpatio faſces & faſcia diſcant.
Hinc juſta auguriis vatibus anſa datur:

Ex eodem inſigni & illud reſumpſit idem poeta

Non tibi mortalis ſpatium decurritur ævi,
Æternitatis taniam æra gerunt:
It, Faſcia quam nodo prænobile ſtemma coarctat

Zodia-

Zodiaci Lechico præſtat in axe vicem.
O Quot in hoc Patrii toties fulgere Planetæ
Nuper Præſuleis queis radiavit apex.

Haſtæ.

PUlchrum & hic fortunæ Haſtiludium, niſi quod plus meritis prænobilis hæc Haſtatorum legio debeat ſuo potius quam alieno cenſu dives, vel fortuiti caſus aut levis Deæ beneficio.

De haſtis Zamoſciorum Orator Polonus ſic ait: Pallas ipſa non alias aut gerere ſagata vellet aut togata regali defigeret monimento: non alias novo Aſiæ Victori Lyſippus ille pro fulmine in dextera collocaret. Ivere per varias manus Scævolarum, dicerem, quia notæ fortitudinis, ſed cum inſuper ob cognatam huic ſanguini Sapientiam errare in hoſte neſcierint, haud occurrit par nomen, Fabiis certe & Metellis ſola temporum injuria tu re poſteriores, etenim rebus geſtis longiſſime præivere.

A ius hinc impetum talem deſumpſit. Haſtæ mihi ſtimulum addunt, ut in Tuas excurram vel Panegyres vel obſequia. Sed ſi etiam hæ abeſſent, adhuc me fortius mei officii ratio ſtimularet.

Haſtularum faſcis Chriſtophoro Madrutio placuit, cui Lemma adjecerat: Unitas. Credo alluſit ad Scylluri factum, qui moriturus filiis hoc ſchemate unitatem ſuaſit, quod juncti animis ut in faſciculo haſtæ ab hoſte non facilè vincendi eſſent, cum tamen ſinguli ſingula non

difficulter frangerent. Hic verò haſtarum ternio ſatis ſuo ſchemate indicat, quantum hic unio animorum cordi ſit.

Haſta pura olim apud Romanos celebris ſic dicta, quod ferramento careret. Celebris & Haſta ſalutis, quæ in ſumma inopia ad levandam famem poſita, ubi publicè frumentum veniit. Haſta item cruenta, quæ à Duce in edito loco præfigebatur, cum urbs vi ſubacta hoſtiliter diripienda militi concedebatur. Nec illud omitte quod apud Thebanos quidam hæreditario Jure lanceæ ſpeciem corpori à Natura inuſtam habuerint, quâ qui carerent, illegitimi habebantur.

An verò & Achillis haſtam prætcream? Hac Telephus ab Achille vulneratus, in plagæ remedium oraculo edoctus eandem, quâ fuit ſaucius haſtam eſſe adhibendam. Ergo gratia cum Achille inita rubiginem haſtæ deterſit, hanc vulneri applicitam medelæ fuiſſe expertus.

Habdanck W.

MAgnos Heroas indicat ipſo etiam ſitu hoc inſigne, de quo etiam Sarbievius:

Si dubitas, hoc ipſo Deo da Stemma legendum,
De cælo magnum Maximus ipſe leget.

Neque ſterile laudis eſt idem inſigne ſi originem inſpicias, nempè Imperatori Theſauros oſtentanti, quibus Polonos ſe expugnaturum gloriatur legatus Regis Poloniæ annulum è digito detractum, in theſaurum conjecit, dicens: Ad-

da-

damus aurum auro; Imperatore reſpondente patrio ſermone, Habdanck, ſeu habeo gratias pro aucto theſauro, Sic nimirum Polona indole magnificum putat, de ſuo felices, feliciores reddere, & ubique domeſtico Gangis & Gazæ effluxu inſulam efficere Fortunatam.

De eodem Stemmate eſt illud metrum:

Quanto Lubliacus te fulgeat hoſpite Cerus
Et recta & ceris litera verſa monet.
Tantus es, ut nec Stemma Tuum Deus ipſe legendo
E cælis magnum Maximus ipſe neget.

Fluvius vel Fluvii.

PRidem hos fontem hauriunt ingenia nec exhauriunt. De Fluvio Lubomirſciano Orator quidam ſic. Hic fluctanti Patriæ fida & tranquilla ſtatio barbaris myoparonibus nunquam evitabile naufragium. Quoties ille rubuit cruore, hoſtium deletis copiis; quoties ingenio ad candorem pacis revocato cryſtallo purius fluxit: Eſt in noſtro regno non Pactolus Ganges aurifer, ſed prænobile illud Flumen, ex quo in Rempub. beneficia tam divite alveo refunduntur, ut Poloniæ Gazam vehere videatur. Aliter exundare neſcit beneficium hoc Flumen, quam in perniciem hoſti, Patriæ in ſalutem, quam illi propinat, novum hoſtibus Thraſymenum, Poloniæ ſecundum exhibens Nilum. Vexerit Fortunam Cæſaris nonnemo, pulchrius Polonam Szreniavva Fortunam, qui amnis ut candorem nunquam exuit;

ita ſemper ejus ſtirpis felicitas ad purum fluit. Nec opus eſt catena fluctuantem comprimere torrentem, ut Xerxes vinculis domare ſtuduit Helleſpontum; nam nulli hic motus, niſi ad beneficentiam: nulla hoc in mari Syren innoxia. Antigoni lacum hic ne crede, ex quo nec aquam gratis bibiſſe licuit, digniſſimo planè, qui exareſceret, utpote cui nullus inerat ad gratuitam beneficentiam motus &c. &c.

Superbè olim Ægyptus nihil ſe imbribus, nihil Cælo debere dicebat, omnia Nilo, quod ſuo perfuſa amne, non alio aquarum genere pingueſceret, quam quæ ipſa devexerit. Plura huic Flumini debet Polonia, maxime cum totus piger Nilus ſe cunctanter alveo ac languidè extulerit.

Jam miracula fontium deliba tantiſper & obſtupeſce. In Africæ lacu omnia extant, nihil mergitur. Abſamea aqua fidem ſervantibus dulcis & aſpectu placida, infidis infeſta, quorum pedes manuſque invadit epota, & vomicis inquinat, ibique ſuam coguntur deplorare calamitatem. Senſit & noſtrum amnem hoſtis perfidus ſuæ Gloriæ fatalem, in quo hæc toties fluctuavit. *In Epyri fonte* faces accenduntur. Item fons eſt apud Indos, unde hauritur aurum fictilibus (nec eo quiſquam potitur, niſi frangat fictile) deinde ferrum. Utroque amnis hic Lubomirſcianus Poloniam ditat metallo, quam & armat ferro, & auro locupletat beneficus omnino.

Tumidè olim, utinam ex animi Sententia Veſpaſianus Ægyptiis apud illos hoſpes dicebat à hauri-

haurite ex me tanquam ex Nilo. Tumor hanc ab illo vocem fortaſſe expreſſerat; eventus reſque huic familiæ ſervabatur, ex qua velut ex Nilo haurit pridem Patria tot decora, nec ſcatebram rivus deficit.

Admirabilius illud fortaſſe eſt, quod refert Ælianus in finibus Meropum eſſe duo flumina, alterum triſtitiæ, quod epotum lacrymas tota vita miniſtrat, alterum Voluptatis, quod præteritorum oblivione inducta ſenectutem depellit. Hoc potius noſtro amni ſimilius, niſi quod & primo quoad hoſtem Patriæ.

Fons Solis in Ammonis nemore meridie friget, calet Veſperi, nocte media fervet.

Fons ſacer, & multi numen habere putant.

Plura fortaſſe prodigia in amne Lechico, & eſt egregium illud, quod balſami hortulum fonti in Ægypto irriganti adſcriptum Lemma: Creſcit, quodcumque rigat.

Ex gentilitiis amnibus Mareſchalci laudem & omnia ſic nonnemo derivavit:

Per triplicem diffuſa comes inſignia fontem,
Maxime Sarmatici Duxque decusque fori,
Ominor haud uno fundent argentea rivo
Flumina Lechiaco nomen in orbe Tuum;
Eridanus cœli ſpatiis diffunditur, illa
Hi potius fontes commeruere Tui
His pulcher ſine fæce latex fulgentis obryzi,
Defluat, & tumidus melle meroque liquor.
Sed claudite jam rivos, ſat Prata bibere.

Digitized by Google

Leo ignem vomens.

MArtiale id Symbolum & quod Patriam melius quam Draco Heſperidum hortos tuetur: ornat pulchrius quàm Leonis exuviæ Herculem. Expalluit corruitque hoſtis, ſimul ac in Polonorum Aquilas Duce hujuſmodi Leone incidit. Nempè Polonia Leones gignit, nunquam Cervos.

Gravior hic non unus Pericles, qui quondam in utero Matri, in bello Athenis Leo eſt creditus.

Animal id luci eſt amicum, cujus magna vis in oculis ſita eſt. Certè ſolus Leo inter animalia apertis oculis naſcitur, ſic lucis avidus eſt, ad quam tam maturè rudem adhuc pupillam erudit: Hinc unguibus uterum leænæ Matris dilaniat, eò quod ad lucem erumpere feſtinet. Arguit ea res in hac Familia perſpicacem ab incunabulis indolem, & quæ lucem amet, tenebras quas infert nominis oblivio multum oderit ac neſciat. Nam quod Leonum rictus templorum valvis Baſilicarumque veſtibulis affixi vigilantiæ admonebant; quod in mortuo leone adhuc vivat terror, idque non in tota tantum mole corporis, ſed in oculo etiam ſolo, qui ſub axilla geſtatur cæteris animantibus non leve ſit terriculamentum; fortium id virorum nomen & gloriam exaggerat, quæ hoſtibus ac improbis æque ſunt terrori: De hoc Leonis etiam mortui terrore eleganter Statius.

Man-

Digitized by Google

Manſere animi, virtusque cadenti
A media jam morte rudit, nec protinus om-
nes
Terga dedere minæ, ſicut ſibi conſcius alti
Vulneris adverſum moriens it miles in ho-
ſtem,
Solitoque exutus honore
Firmat hians oculos animamque hoſtemque requi-
rit.

Miſer me adhuc Megarenſium, qui dum caperentur à Caleno, effractis caveis Leones in hoſtes immiſerunt, rati ſeſe obitem hoſtilitati objecturos, cùm (ut ferme malitia maximam ſui partem bibit) miſeri ab iiſdem Leonibus miſerabili vel hoſtibus ſpectaculo in prædam ceſſere. Sic in caput auctorum inſidiæ relabuntur. Aliud à noſtro Leone ſperes, non ut in ſuos ſæviat; novit ille hoſtem, novit & civem Patriæ.

Radiat adhuc olim effectus in tumulo Regali Hermiæ Leo marmoreus, cui oculi ex Smaragdis in diri in gurgitem radiantes, etiam piſces terrore afflaſſe feruntur. Typus id inſitæ auctoritatis quam hæc Familia obtinet, & è longinquo ſui reverentiam intendit.

Quidni is evaſiſſet Achilles qui fuit, quem ferunt paſtum Leonum medullis? Crudum id Magnæ Virtutis obſonium, non humiles in eo ſpiritus enutrivit.

Nec leonis oſſa ſine terrore: ignem colliſa emittunt, ceu adhuc iræ igniculos, retineant. Illuſtre id ſchema eſt, & radium huic familiæ ac-

cendit ſemper in honorum luce verſanti; nec in poſteris lucere deſinenti.

Nec Symbola Leo effugit. Nam Herculi Malaſpinæ Leo Simiam devorans ad morbi remedium placuit cum Lemmate: Mihi Medela. Odit nempe Simiam Perſonatam ſolida Virtus. Placuit & Henrico Julio Duci Brunsvicenſi, qui Leoni Caprum intercipienti cum Corona imminente addidit: Tandem bona cauſa triumphat.

Denique & in aris Leones effulſere. Nam in templo Hieroſolymitano altare, ubi juge Sacrificium, Leo Dei dicebatur. Timeant ſibi hoſtes fanatici, dum pro aris Leo excubat.

Luna.

SI Eclypſim in cœlo patitur, in terris citra defectionis periculum lucet perenniter. Etiam nunc in ſolio, ut in Cœlo reſplendet; tamen etiam extra Solium illuſtris, nec tam noctibus præeſt quam diebus, nova & prodigioſa Metamophorſi, ubi Luna in Solem plane immutatur ut de illa nonnemo rectè cecinerit:

Exuit ingenium Luna Tua Luna viceſque:
Nam præter Nomen cætera Solis habet.

Et in acumen, ut in terras Luna influit. En hoſpitale metrum.

Non Solus noſtram remeaſti nuper ad Vrbem,
Intuleras viduo Cælica ſigna lari,
Sic quocunque Tuum circumfers Nomen, eodem

Vel

Vel cœlum reperis vel facis eſſe loco.

Illud vero eſt de Reguli Luna.

O quanto radiant Regalia Sceptra ſeren.
Queis addit placidum Cynthia tanta jubar?

Et de illa ad hoc inſigne elucidandum apte quidam Ingratum huic eſt ſideri procul à Principe aſtrorum abeſſe, & continenti Serenitatis uſu nativum intendere fulgorem, ſed ad gratiam: Odioſum quippe Mundo ſidus, quod ſolum accenditur ad terrorem. Traxit hoc avitæ lucis fulgore multarum ſecum admirationem ætatum perpetuam, in Solem Luna ſtatione teſtatur orbi, Principum virorum cognata Cælo Sidera nuſquam demorati libentius, quam unde benefica lux in omnem patriæ vultum ſparſa &c.

Arcades ſe ante Lunam genitos eſſe gloriari. Arrogantius id quam verius: Sub hujus Lunæ tempora melius eſt vixiſſe, quæ nunc in throno radiat.

Ridendus veterum error, qui tinnitu & cymbalorum ſono conati ſunt.

Laboranti ſuccurere Lunæ.

Noſtra de ſuo ſecura etiam alienæ occurrit calamitati.

Rege non indignum quod affero. Henricus ſecundus, is Valeſius eſt, qui Lunæ plenæ adjecit Baſilicum Lemma: Cùm plena, fit æmula ſolis. Talis & hæc noſtra, niſi quod etiam creſcentem non quævis facile lux adæquat. Novilunium etiam

am illi [ſi nunquam vetuſtas Gloriæ novitatem noverit] intra plenitudinem Luminis eſt.

Quod ſi aliqua fatorum violentia nubem tantiſper effundit, adhuc illa cum Alexandro Medices eclipſata intra umbram terræ dicit : Eluctabor.

Adjiciam & vota Lunæ Regali glorioſa Idem ille de quo ſupra. Henricus creſcenti Lunæ inſcriſit non meliori voto, quam eventu: Donec totum impleat orbem. Quis verò in noſtratem Lunam id felicitatis derivatum non videat : Implet & illa etiam ultra orbem excurſura, ſi novum illi Gloria offerat Excentricum.

Quod ſi etiam creſcenti Lunæ Philippus III. addit: Dum vixi, crevi; Aptum id elogium & noſtrati Lunæ eſt, quam creviſſe indicto ſit Fortunæ, quod attigit, Plenilunium.

Sed tu creſce ſi potes Luna Othomanica ; tamen Lechici ſolis occurſum time; minui Luna ſolet quoties Orienti vicina, nec unquam ſoli eſt adverſa, quin Eclipſim patiatur. Fruſtra Selimus Imperator Tibi adſcripſi : Redibo plenior, Noſtræ id potiùs ominamur Lunæ, quæ tunc ſuum orbem complebit, cum Turcicam Lunam hauriet. Time Tibi Lunaticum in Aſia genus.

Navis.

ETiam hæc pridem Polonæ velificatur Gloriæ, nec tam unius Cæſaris quàm tot ſtirpium ac Orbis Fortunam vehit. Quocunque ap-

pel-

pellit, Inſulas aut invenit, aut efficit Fortunatas, Argo illa tantum eſt prior, nonCœlo dignior Hinc non nemo illi cecinit:

Iaſoniam cæli ſpatiis depelle carinam.

Dignior his Lechica ſtirpis avita ratis.

Quod ille navi ad portum tendenti adſcripſit: Aut ingredi, aut perire, Generoſæ id mentis Symbolum ac indicium eſt. Sed noſtra certior fidæ in tranquillo ſtationis potius quam exitii, ſi tamen unquam quietem Patriæ indulſit amor. Juſtus hæc familia quam olim Lucullus devicto Mithridate navem laureatam in Victore ſignum ante ſe Romam toties præmiſiſſet. Alienum hoc ab hujus navis felicitate,quod alteri turgentibus à vento velis proprium, cui ſubſcripta oratio :Si tumeas, timeas. Neſcit hæc in ſumma etiam Fortuna intumeſcere.

Quod vero Ænigmaticè quiſpiam navem ſic deſcribat:

Longo feror velox formoſa filia Sylva

Curro via multum, veſtigia nulla relinquo,

Id ultimum de navi Patritia haud quamquam dixero. quæ ſui recordationem altè ſecuturis impreſſit ætatibus, Nec Jaſonis navem æmulatur niſi quoad Heroum nomina & potiora auro Phryxi decora: nam Argo illa tarditatis carpitur à Poetis. Hinc ille tardioribus nautis inſultans:

Non nautas puto vos, ſed Argo nautas

Vercentone a ſindque pigriores.

Illud

Illud noſtræ Argo magis congruit quod navi Salaminiæ, quæ, ut ait Critolaus, ad res magni momenti ſervabatur. Cadit in ſummos in hac ſtirpe Heroes.

qui magnos ſervantur ad uſus.

Apprecatur eidem navi bene Poeta.

Quam Tibi conſignat navem genus, illa Polonis
Continuo curſu pulchra trophæa vehat.

Roſæ Flores.

AUreum Saturno ſeculum non invidemus; nec floridum deſipit aut roſeum. Florent omnia, dum hoc vernat inſigne, ac ubique ille famæ odor ſpargitur, quem à roſa expectaſſes. Ingrata de roſis, ut ait ille, Oratio vix contingit, quæ venuſtatis & Gratiarum ſunt compendium: & blandum etiam in animos exercent Imperium. Juvat ergo interim earum fragrantia ſuſtentari, candore pertrahi, arcana impelli poteſtate.

Nec tacent hunc florem ſecula, etſi Harpocrati Sacra Roſa ſilentii Symbolum antiquis fuerit, & nunc ſupra menſas ſuſpenditur, ut ſub ea dicta tacenda ſciant. Hinc proverbium. Hæc ſub roſa.

Originem hujus Stemmatis ſic Elogiaſtes deſcribit: roſam hanc ſua ſtirpe inſpexeris. Romana eſt Romæ illi prima naſci gloria, ſed non ſola: Patriam Italiæ, Bohemiæ Coloniam, Poloniæ Regnum debet; Sed exactis Roma Regibus

bus nomen Regium nec in flore ferri potuit, igitur cum Roſino Italiæ finibus ceſſit, ne Caligulam coronare cogeretur: peregrinantem Bohemus accepit ut hoſpitem, roſembergius ut affinem, Potavius ut Gentilitiam, Lechus ut indigenam adoptavit, honorariam reddidit Boleslaus Ghabri, gratulatus Regno roſas & delectate natas pariter & prodeſſe.

Color roſæ candidus ſic ab eodem acutè deſcribitur: roſa hæc etſi ſanguine hoſtili perpluat, candorem non amittit; Sane cur hactenus erubeſceret, non invenit; nec illi Patria, nec illa patriæ probro fuit Ad hæc longa ætas hos illi induxit canos, ut ſimul induceret reverentiam. Nempe ætates vivit integras roſa hæc. non æſtates, nec Vaticanas inter lauros nata mori novit, Quanquam quis flores ab antiquitate commendet, qui venuſtatem præhabent vetuſtati? Huc ſervit & illud Diſtichòn, ubi inquiritur, cur hæc roſa N. N.

Pura nive purior albet,
Concolor eſt Domini moribus iſte color:

Ad roſearum familiam ſpectat & Henricus Imp. & Otho Magnus, & Vrſinorum Familia, quanta nomina, tam latè hæc roſea planta efflorуit?

Diceres adhuc erudite de eadem roſa: quod nec Campanæ roſæ ſit ſimilis. quæ præcox; Nec Mileſiæ, quia illa ſerius pervenit, Nec Græculæ, quia hæc naſcenti ſemper ſimilis niſi manu coacta non dehiſcit, potius eſt Præneſtinæ roſæ ſimilis, quæ noviſſimè deſinit.

Pla-

Placent Roſæ, ſed eædem etiam placant. Ad Indos provoco, quibus Principis gratiam Roſæ aureæ dono datæ conciliabant. Etiam Roſæ licet quod Calthæ flori ad ſolem converſo quidam adjecerat: Non inferiora ſecutus.

Roſæ tamen hæ liberæ omninò ſunt non tributariæ, etſi Dynaſtis ac Principibus Orientis tributum annuum fuerit perſolutum ex floribus, in quibus Roſa primis tenuit, qua pavimentum & conclave Regium oppleri conſueverat. Unicum tantum Patriæ tributum debet Roſinorum Familia, nempe vectigal gloriæ.

Nec in triumphis non enituit Roſa, Nam Cornelius Scipio triumphaturus de Annibale octavæ legionis milites faſciculum Roſarum manu gerere, & in poſterum depictas in clypeis Roſas ferre juſſit Adeo Roſæ non ſertis dundaxat idoneæ, ſed & Galeis.

Idem fecit Scipio Æmilianus everſa Carthagine, niſi quod inſuper ejus triumphalis currus roſis fuerit undique coronatus ſic aliis aureus placuit, roſeus Scipioni currus; Tantum vel auro roſæ anteſtant, & grandiores exornant triumphos:

E ſpinis roſæ colliguntur, Poeta è roſis etiam acumen;

Dum Roſa cognatum ſibi latè ſparſit odorem,
Omen perpetui Lechia veris habet.
Exorientur, ait florentia ſecula, quando
Vernat & arctoo Nobilis axe Roſa.

De eodem ſtemmate eſt illud:

Cum

Digitized by Google

Cum Roſeum verno referas in ſtemmate Florem
Sic vel in hyberno Ver facis eſſe gelis.

Solea.

Arma hæc magnæ Virtutis ſunt veſtigia bene memoriæ poſterorum impreſſa. Solea hæc calcandis barbarorum cervicibus fatalis, illuſtres exornat Familias: & ſolem illis ſuo in nomine attendit, aut ſuo circumductu, nondum in orbem reducto attendit Lunam. Addit Orator Lechicus: ſi loco in Cælo, ubi Luna Eclypſim pati ſolet, ſoleæ ſimilitudine exprimunt Matheſeos periti: verius in victoriæ ſymbolis ponitur noſtra ſolea, in quam impingere vix Luna Othomanica potuit. quin delinquum pateretur Subeſt huic Soleæ fortuna, nam pulchrius eſt meritis cautum, nihil fortunæ, quæ cæca eſt debuiſſe. Si Pegaſi ſolea fontem elicuit, neque hæc non uberes Poetis & Oratoribus fontes & divitem dicendi venam aperuit, Hinc Poeta illud derivat:

Qua ſolea patrio radias in ſtemmate nomen,
Impreſſit noſtri mentibus illa Tuum:
Quin etiam celſus ineas, ut certus honores.
Illa Tibi tutum credo, parabis iter.
Vel: Ad celſos via tuta Tibi pandetur Honores.
Cui robur ſolea nobile ſternit iter.

Addunt eidem ſoleæ nitores & ſimbola, Cynthiam illi appoſitam decoro Lemmatate nonne-
me

mo laceſſit: Luce ſua tecum certare parata. Idem depingit Fortitudinem perſonatam, quæ Struthionis ori ſoleam ingerit adjecto Lemmate. Non comminues. Idem depingit ſoleam à lima perpolitam cum Lemmate: Purior attritu. Idem ſoleæ inter incudem & malleum aptè in ſymbolum Conſtantiæ in adverſis adjecit: Adverſis non frangitur. Pulchrius illud, quod idem ſoleæ in flammis candenti addidit: In igne videbitur aurum. Denique idem in Vulcani officina depingit Brontem, qui eandem ſoleam miratus loco Lemmatis dicit: Melior vulcania cudit: De meliore camino.

Stellæ.

NOvum hæ in terris deſcribunt Zodiacum, Novum Lechiæ Firmamentum. Nec noctem hæ ſtellæ afferunt, ſed diem: Atlas etiam non recuſat tam illuſtre ſibi pondus ſuperaddi, qui nec novum in Cygno cœleſti & Caſſiopea ſidus ægre habet.

Extra Galliam ſunt hic etiam ſtellati Equites, quorum in Gallia inſigne fuit ſtella in Galero aureis radiis circumfuſa cum inſcriptione: Monſtrant Regibus aſtra viam, quæ nimirum ut omnibus patent, ſic lucent omnibus. Stellæ ſecundum Mathematicos aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ Magnitudinis uſque ad ſextam: ſed in hac gente nil non primæ magnitudinis, etſi juxta Tullium, Prima ſectantem, honeſtum eſt in ſecundis aut tertiis conſiſtere.

Nul-

Nullæ hic Hyades Plejadesque, nubilum ſidus, niſi ubi imbre aureo depluendum eſt in calamitoſos. Sideri cœleſti quod crater appellatur, quidam inſcripſit: Inter Eclipſes orior, ſtirps vero hæc illuſtris nullas Eclipſes novit; niſi adverſa hoc nomine appelles; Sed hæc etſi lucem Sideribus intercipiant, non tamen huic genti, quam nullus gravioris Fortunæ ictus, ut virtute, ſic luce exuit.

Quendam piſcem Lucernam dicimus à lingua, quæ illi ſplendet ignita, huic lemma additur: Nomen lingua dedit. Nempe illuſtre nomen & lingua parit, ſed facta & manus facit illuſtrius. Plurat illuſtrant ſtellatos in Polonia Equites, quibus radios indidit vis & virtus multiplex, fervorem ardor Martius.

Nec ſtellas impune aliquis laceſſat. Nam Philippus Macedo, qui noctu ſtellas ſagittis inceſſebat, ab Aſtere Milite (aſtyr autem ex Græco ſtellam ſignificat) oculo eſt orbatus. Sic aſtra ſe vindicant impetita. Pluribus hic non immoror, nam per ſe illuſtris de ſtellis materia & lucem ingeniis affundit, & acumen facile miniſtrat.

Sagitta.

HÆc pridem ad Metam Gloriæ collimat, & Metam hujusmodi feliciter attingit. Quod ſi hoſtis illi in meta conſtitit, haud dubie non fuit extra ictum: non Parthus ſolum à ſagittis metuendus.

Quod

Quod aulicus ſuo Regi carus Sagitæ inſcripſerat: Conſequitur quodcunque petit, adde noſtræ verius dicas, ſeu petat, ſeu imperat.

adhuc etiam hodie miramur pernicitatem pedum in Abari ſcytha, & fidem pæne hiſtoriæ abrogamus, qui emiſſam ex arcu Sagittam pari celeritate proſecutus eodem tempore in meta conſtitit, quo ſagittâ. Prodigia hæc non extra fidem, ſi hanc ſtirpem & agilem in omnia mentem, nec deſidem & veluti ſtagnantem intueare indolem, ſed ad omnia exporrectam, & ſuo inſigni quoad celeres ad Virtutem impetus concertaturam.

Non inſulſe jaculo per tres aves trajecto Godofridus Bullonius inſcripſit: Dederitne viam caſusve DEUSVE. Sed hic nihil caſui & fortuitis debetur eventibus, ſed induſtriæ, ſed prudentiæ momentis ſecum ante omnia expendentis:

Majus eſt, quod illo metro exprimitur de ſagitta, quæ uno jactu & piſcem in aquis & hirundinem in aere, & leporem in campo trajecit.

Trans amnem viſus lepus eſt, contenditur arcus
Ocius & ſceleri miſſa ſagitta manu
Forte ſali piſcis, Progne prætervolat, hærens
Tres uno in jacuo piſcis, hirundo, lepus

Amphiarai telum ab Aquila in ſublime raptum & delapſum ceſſit in laurum Hinc diceres.

Quod veteres ornas tibi ceras nobile telum:

De

In virides laurens frondeat ac Oleas.

De eodem inſigni eſt illud poeticum:

Dant Tibi victrices decus immortale ſagittæ.
Queis notat erectum Crux geminata ſtylum,
Non humilis te meta decet ,prænobile telum,
Quod ſuper aſtra Tuo niteris ire ſitu.
Deſuerit ſed meta Tua ſi fortè ſagitta
Pulchra velatura meta Cor urbis erit.

Turres.

TUrres has vides? munimenta patriæ ſunt propugnaculis Semiramidis potiora. Nec ad Pharum Ægyptiam Polonia aſpirat,dum hanc domeſticam habet,quæ certiori tramite ad portum Boni Conſilii provehit, quam illa in mari.

Neſcio-an non in harum Turrium encomio reponi debeat, quod Philoſtratus de Turri Sapientum Indiæ ad Hyphaſidem amnem ſita,quam nec mille Achilles,nec ter mille Ajaces expugnaſſent,imò & cæleſtibus præſidiis munita erat , & fulminum terroribus circumvallata.

Obeliſcos non curamus veterum,nec Memphe-os miracula Pyramides,nec Coloſſum Rhodium: ridenda hæc caduca ſuà mole & cinere , in quem deſiére At verô Turres has extra ruinæ & Fortunæ pericula poſuit certa immortalitatis tot Heroum gloria.

còrollarium ad dicta de Stemmatibus I.

IN concurſu plurium Procerum ſubinde contingit,

tingit, ut plura eorum ſtemmata una Oratione ſint attingenda, cujus rei exemplum hic addo:

Sic ad illam propoſitionem : Veſtra Magni hoſpites Gloria perennabit : accommodantur eorum inſignia ; Neſciet unquam Veſtra interire Gloria, cui Labarum hoc triumphale expanditur, oppugnatura procerum nomen oblivio vel in hoc ſigno vincetur. Sed nec Luna Ducalis ullas vobis offundi tenebras patietur in hoc Luna cœlite ſuperior, quod immutabilis ipſa conſtanti ſerenitate Patriæ affulgeat Quanquam & accipitrinorum alis altius evectum terrenæ metas gloriæ effugiet veſtrum nomen, & Leo flammeus Zodiaco dignior præ cæleſti, melius pro Veſtra Gloria excubabit, quam Draco ille vel tauri æripedes pro vellere aureo vel Heſperidum hortis vigilarint. Scutum inſuper vobis contra oblivionis ictum dabit avitum ancile Romanorum ancilibus vel ſcuto Perſei præſtantius: Aliorum Soleæ iter vobis ad immortalitatem munient, & veſtigia poſteris impreſſa nunquam aboleri ſinent : Sagittæ recta ad immortalitatem Nominis collimabunt. Faſciæ nobiliorem cœleſti vobis accendent Zodiacum: Cruces avitæ conſecrari: Roſæ & lilia veſtri famam Nominis efflorеſcere: Tumulus nunquam emori, Haſtæ potiores palladis vel Alexandri haſtis, a perennis gloriæ meta vos nunquam exerrare volent: Denique nec Arcus ſine præſidio, nec Gradus pennis inſtructi extra certum ad famam immortalem iter, vos eſſe patientur.

Corol-

Corollarium II.
De claris Natalibus.

DE his cum Orator civilis non rarò agat;ad hæc advertat.

I. Laudem hinc augeri poſſe,ut patet in lugubri cujuſdam comploratione, in qua ſic dicitur: Gentilitiam ſi lubet,parentalis dolor,extincti Herois gloriam perſcrutare; Creſcet hinc luctus materies, ubi à præcelſa ſtirpe tam nobilem plantam noveris præciſam: Nequit enim non luctuoſum eſſe eos mori,quibus tam ſplendidè naſci contigit. æquè triſtior occaſus afficit,ac ortus ſerenior recreabat. Creſcet & funebris pompæ nitor à tanta majorum luce.quæ latere ab occaſu incipit, non lucere,

Ad ſimilem Panegyrim illa ſpectant:Non facilius laudem cujuſquam ad maxima perduxeris, quam ſi à majoribus incipias. Vix pulchrius coloratur Oratio,quàm ab imaginibus Majorum, Vix cuiquam ſuavius inhæret Eloquentia, quàm avorum Ceris.Tamen fundatior ſanguinis ſtatus ſummis ſe tuetur non primis Item:rapitur ad ſuorum gloriam inſignis indoles.

II. Timendum, quod timebat Romanis Plinius, ne in eorum domibus quidquam pulchrum cerneretur, præter imagines Majorum & picta factaque virorum ſimulacra. Certè animus non genus nobilitat, adeoque licèt cuique ſupra Fortunam aſſurgere. Imò pulchrius eſt magni nominis auctorem eſſe,quam hæredem; maxime cum per-

ſæpe augeant poſterorum faſtum Majorum faſti. Ratus qui majorum gloriâ illuſtriorem faciat ſuam; ſed cum illuſtres habeat avos, ipſe obſcurus eſt Nepos. Sed turbidum rivum non commendat perſpicui fontis latex limpidus; imó infamat improbos Majorum Gloria: & degeneri ipſa nobilitas ignominia eſt. Optimum quemque nobiliſſimum puto, ait ille planè ad Satyrici ſenſum juxta quem

Nobilitas ſola eſt ac unica virtus.

§. II.

Supellex Eruditionis & Alluſio ad bona triplicia, quæ Oratori Civili laudanda occurrunt.

TRiplicia, inquam, id eſt, animi, Corporis, & Fortunæ. Etſi hìc potiſſimum Bona animi perſtringuntur, nempe Virtus & Scientia. Illa proprium hominis bonum eſt Tacito, eadem ceu quid immortale contingit mortali juxta tacii Sapientem, atque in omnium animos ſuum lumen immittit. Hæc illa eſt poſſeſſio & quoddam Cornucopiæ; nam (ut Decima Muſa Plautus) omnia adſunt bona, quem penes eſt Virtus; Hoc ſcutum Ajacis clypeo longe fortius; nam adverſus Virtutem etiam tacente Seneca hoc poſſunt injuriæ & calamitates quod adverſus ſolem nebulæ.

Nec laudatore virtus eget ipſa ſibi Orator, ipſa

ipſa omnia. Hinc Oratorum Conſul; Conſcientia, inquit, Virtuti ſatis amplum eſt theatrum. Hinc & Stiliconis Encomiaſtes:

Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſolaque latè
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus ullis
Erigitur, plauſuvè petit clareſcere vulgi
Nil opis externæ patiens, nil indiga laudis
Divitiis animoſa ſuis.

Tamen illud Innocentii III. non excidat, qui ad oleæ & palmæ ramum in monte depictum appoſitæ addidit: Ardua Virtutem. Nec illud Conſtantiæ Principis Sulmonenſis: quæ duas metas Romanorum, unam victoriæ, alteram Virtutis in medio ſitæ depingi juſſit adjecto lemmate: Nec citra nec ultra: Nempe quocumque & quantumcumque à virtute deflectas, extra virtutis decus es.

Laudandi à prædictis triplicibus bonis fontes indico. *Primo* ſunt Aloyſii Juglarez Elogia Politica, inter quæ ſunt Elogia Ludovico XIII. Galliarum Regi ejuſque Virtutibus inſcripta. Item Panegyricus Plinii, quo vix quiſquam felicius bona prædicta in Principe dilaudat. Item Panegyrici à Neotericis Oratoribus conſcripti Tolle, lege.

Eruditiones huc pertinentes affatim tibi dabunt Monita & exempla Politica Juſti Lipſii: Item aphoriſmi Politici Chokieri. Ne tamen nihil ipſe dicam, aliqua obiter attingam.

cœpit, nec adhuc adorare deſinit pietatem. Habet Te ille propè jam æmulum in Fortuna, quem habere viſus eſt in virtute. Præiverat is tibi in profundo Euchariſticæ Divinitatis cultu, equum Seſſori DEO plena officii religione offerens, qui ante aſellum inſederat: ſed præiverat tantum, ſolumque inter Te ac Rudolphum temporis diſcrimen interceſſerat, non virtutis. Primus hâc ille inclaruit, at non ſolus habiturus etiam Te ideam, niſi ætatem hanc, qua novos Orbi Rudolphos excitas, paucioribus ſeculis præceſſiſſet. Incideras in potiorem, quia non cœli, sed Dei bajulum Atlantem: Suppuduit celſius vehi terræ quam Cœli Principem, pedeſtre officium equi obſequio placuit immutare, ſatis decorum arbitranti, ſi Altiſſimum adhuc equitandi uſu redderes altiorem.

Pulchrum eſt: ſi cui illud Ludovici XIII. quadret, qui DEO devinctiſſimus ubique vixit tanquam ad aras Sacerdos, cavens ne quid ageret inter homines DEO teſte non dignum: Non ideo minus obſequens DEO, quod omnibus imperaret, cujus Gloriam crebris alebat jejuniis, &c. &c.

Pulchrum, ſi Symbolica flammæ inſcriptio tibi conveniat: nunquam deorſum; non ut rubus, qui in terram, unde exiit, capite infigitur, ne exclamet iterum Perſius.

O pronæ in terras animæ & cœleſtium inanes!

Baſilicum illud Edmundo Sexto Rege Bri-

Ingenium an liberalitatem mitet Ducis Terræ novæ, qui Oceanum pinxit, cujus vaſtum gurgitem Sol haurit quidem, tamen illi addit. Non exhauritur Mirum quàm hoc Symbolo exactè munificentiæ ingenium exprimatur. Meminit Scipionis Africa, cujus armis periit: meminit & Roma, quam poſt Carthaginem, auro oppugnavit, in quorum quotidie deſcendere ſolitus, nec inde prius ſed domum recipiens, quam aliquem beneficio affeciſſet.

Altius profecta eſt liberalitas Conſtantini, qui hinc etiam magnus, quod malle ſe Regnum, quàm liberalitatem amittere dictitabat.

Scribit adhuc immortale Elogium & Boleslao Crivouſto manus aurea quam Zelislao Duci contra Motavos ſtrenuè dimicanti pro manu in prælio amiſſo repoſuit contulitque. Nam Alexandri effatum notius eſt, quam ut referatur, qui ubi theſauros reconderet, rogatus, amicos oſtenderat.

Facit huc iterum mare cujuſdam ripis exundans cum lemmate: Me copia ripis extulit. Facit & Sol cum lemmate: Omnibus exorior; Quod Plinius in ſuo Principe exaggerat: Omnia perfudiſti ut Sol & dies, qui non parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec uni & alteri, ſed omnibus in commune profertur.

Eximium plenè ſi de te quoque dicatur: Qui colonias gratiarum ſecus ducere videbatur, Inſulam quamcunque Fortunatam efficere potuiſſet, ærumnas aliorum ſcire avidus, ut eas leniret:

negligere opes, niſi quas erogaret, plura appetens, quò dare plura poſſet: Nihil in ſua æſtimans Fortuna, quàm quod prodeſſe deberet miſeris, felicibus poſſet: denique quidquid Fortuna potuiſſet eripere, lucrum fecerat Virtutis; id unum ſe habere arbitratus: quod in alios effudiſſet. Hunc qui miſerorum oculos ſiccavit vivus, humectat mortuus. Theodorico Regum gemmæ hæc conſigno qui dicebat: Exeunt à nobis dignitates, quaſi à ſole radii. Ut taceam invidendum illud Ludovici XIII. Elogium, de quo hoc unum queri potuit Gallia: quod ſolatia non dederit diuturna, qui dedit maxima.

III.

POſt prima in Principe ſidera ad regnorum Solem (Juſtitiam ſic vocat Lipſius) aciem converte. Hæc illa virtus eſt, qua remota quid aliud regna ſunt niſi magna latrocinia, ut monuit Hipponenſis Antiſtes? Cogimur proinde aſſentiri Tullio jus & æquitatem eſſe vincula civitatum, & Imperium reddere diuturnum aſſerenti. Quid hic veterum Annales in tantæ Virtutis exempla excutiam? hic tibi ſtatim Seleucus occurret, in filio adultero legem à ſe latam: hic Charondas in ſeipſo legem ſanciens. Hic pugio Trajani contra ſe illum dantis, ſi non rectè imperàſſet; pro ſe, ſi rectè. Hic Commenus præſides illud commonens: Aut injuriam aut vitam relinquite. Hic iterum Trajanus, de quo illius Orator: Magnificum eſt: quod te ab omni contagione vitiorum reprimis

ac revocas; magnificentius quod Tuos: Quantò enim magis arduum eſt alios præſtare quam ſe, tantò laudabilius, quòd cùm ipſe ſis optimus, omnes circa te tui ſimiles effeciſti. Pulchrum Principi, ſi in Ludovici XIII laudem immigret, qui non ideo nequitiam oblitus plectere, quod totus eſſet in ornanda virtute; cavit maximè, ne aliena diſſimulando flagitia, faceret ſua. Unica illi norma regnandi fuit, ad honeſta pellicere magnis præmiis, deterrere à flagitio magnis pœnis: bene collocavit beneficia, nec malè ſupplicia; eo Principe, tam bono non licuit eſſe miſerum quam malo felicem.

Omne ferret punctum; qui Petri Aloyſii Caraffæ Stateram exprimeret cum inſcriptione: Omnibus eadem. Vel libram, cui additum: Conſiſtam in æquo. vel Antonii Maruffi ſpeculum cum lemmate: Cunctis æque fidum. Neque Pii *III.* annexum Oleæ ramo flagellum rejicies cum lemmate: Pæna & præmium. Nam plerique (quod de campana & aſino apte dictum) ſine verbere ceſſant.

IV.

Soli Regnorum Lunam adjungo: Clementiam intellige, & hæc tenenda, nam crebra punitio, vileſcit & amittit aſſiduitate authoritatem. imo & irritat ſcelera, videbitque ea committi, quæ ſæpe vindicantur, ut pridem monuit Seneca: nempe & arbores quædam reciſæ repullu-

lant. Quid, quòd acer timor vindictam excitat? quod non minus Principi turpia ſint multa ſupplicia, quam medico funera? quod ſævitia plus timoris, quam potentiæ addat, Ergo

Regnare qui vult languida regnet manu,

Nam peragit tranquilla poteſtas.

Quod violenta nequit mandataque fortius urget

Imperioſa quies; ut benè Claudianus.

Audi Plinium, Princeps maximè timeat, ne timeatur. Audi & Tacitum: Rex apud populares, inquit, amorem, metùm apud hoſtes quærat, & primam domi inter manubias ducat ſevitiam. Audi Alexandrum nomine non re Severum; Odi hortulanum, qui à radice olera exſcindit.

Macte Pericles, vel hinc Olympii nomen meruiſti. quod nemo tua opera puliam veſtem induerit.

Eximium id ſi in te quadret illud Biantis: Timeant ſubdidi non illum, ſed pro illo.

Regem inſuper apum exprimat Princeps, qui inter apum Satellitium ſolus ſine aculeo eſt, eaſque ſuperet Majeſtate tantum nempe illi (quod ait Seneca) Natùra telum detraxit ac iram ejus inermem reliquit, atque hoc ſymbolo utebatur Franciſcus medices Dux Hetruriæ.

Hinc jam ſcies, credo, quid velint Ægyptii, dum Hippopotamo (qui crudelitatis eſt hieroglyphicum) in infima parte ſceptri effícto Ciconiam ſuperaddunt in ſummitate ejus ſceptri, quæ utique lenitatis pietatiſque ſymbolum fuit.

Denique viderit, ut in eum etiam laus illa poſ-

ſit

ſit cadere: Expreſſit principem, meliùs fortaſſe amantiſſimum patrem, etiam ræ ſuæ. non tantum rerum Dominus, qui cum placatus non poſſet eſſe ſcelribus, adhuc mitis eſſe ſtuduit ſceleratis: Ad veniam pronior, quàm pœnam, & paucorum ſupplicio, utilis univerſis: Quin & pertinaciam jam armis edomitem adhuc beneficiis expugnabat.

V.

HInc tranſeo ad Temperantiam, cuivis luxui moderantem. Hic ſe offerunt Patinerii Principes & gulæ mancipia, Vitellius qui natus adhuc videbatur, ut biberet, ederetve, non viveret. Idem Heliogabalus & Nero, qui nunquam bis eandem veſtem induit: item Otho, qui in caſtris etiam prælio imminente ad ſpeculum fucare faciem, capillos componere ſolebat, quaſi nuptias initurus non certamen, Quid hic memorem Luculli cænas, uniones Cleopatræ. Claudii luxum, qui ſingulis convivantibus ovum ſorbile ex auro, ut Vitellius panes aureos invitatis appoſuit. Rectè exagitat cænas Romanorum immoderatas Seneca putasne hos vivere, qui ad faces & cereos epulantes, funus jam propè ſuum deducunt? Temperantior Severus Imperator, qui viris gemmas non eſſe uſui dixit. Auguſtior adhuc inde Auguſtus, quod in cultu veſtium modeſtior. imò nitidiorem amictum Superbiæ vexillum & luxuriæ nidum vocavit. Merito iterum Sarbievius occinat:

Surgemus, an nos diſtinet aurea
Menſa ſuppellex quos, manet (heu dolor,)
Hac menſa convivas, is auro
Nempe bibat cui dulce ferrum eſt,

Quotus eſt, cujus palato ita virtus arriſerit, ut præ illa omnis illi voluptas deſipiat, quotus, qui Regium illud elogium in ſe transferat Ludovici, qui omne genus armorum noverat præterquam Cupidinis arcus; execratus probroſam libidinum authoritatem, quæ Reges etiam facerent ſervos ſibi. Temperantis & illa laus eſt: plus ille ceræ quàm ſiceræ abſumpſit, delectabile id tantum ratus, quod honeſtum. Orbatas ſideribus noctes ſuis illuſtravit vigiliis, ſolis placavit jejuniis famem, ex divite ac delicato epulo nihil præter ſui victoriam ſolitus delibare, contentus voluptate, quæ recte factis inhiaret, imo ſolas à vitæ difficultate quærens delicias. Non ille corpus inſano luxu operuit, non veſtes gemmarum flammis accendit, non Phrygio figurarum textu ludentiſque artis commento emollivit ſericum; cum alii ſerenitate purpuræ everberarent oculos. intra ſerici auro fluentis vincula greſſus frangerent, fulgerent purpura, niterent unguentis.

Aſſume ſi placet in Symbolum, globum excuſſum in lanam incidentem; & lemma adhibi in molle frangitur. Vel certe aviculam in cavea cum pabulo, adſcripto lemmate: Ad modum neceſſitatis. Vide item, ut equeſtris elegantiæ jactantiam carpat Sarbievius lib. I.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

HInc ad Modeſtiam devolvatur Oratio, Multus hic Plinius, dum ſui Principis moderationem dilaudat. Eoſdem nos Tu, inquit, eundem te putas, par omnibus & hoc tantum cæteris major, quod melior. Vidimus Tuos humeſcentes oculos, dimiſſumque gaudio vultum, tantumque in ore ſanguinis, quantum in animo pudoris &c.

Umbras hic aliorum laudibus affundet Ludovicus XIII. qui ſolem indutus adhuc latere ſperaverat. In tanta opportunitate de ſe loquendi unicum ſuis virtutibus ſilentium exegit ac imperavit.

De Trajano iterum ad Plinium recurre Patris patriæ titulum detrectante. Nempe quidquid leve ac inane in animo eſt, ſecunda aura ſe ſuſtollit, ut ait Seneca, at

Vera laus ſciri fugit: ipſe pulcher
Se ſuâ Titan prohibet videri
Luce, qui totus potuit latere,
Major habetur. Sarbiev.

Non uni oggerendum eſſet, quod Archidamus Philippo Victoria inſoleſcenti: Metire umbram Tuam, nihilo reperies auctiorem.

Illuſtris umbra fuit, ex qua inclaruit Alexius; Hinc de illo Poëta:

Ignoti major laus eſt & gloria Alexi,
Nunquam tam celebris, ni latuiſſet, erat.

Bom-

Bombycem, quiſquis es, quiſquis ſapis, imitare, qui operitur dum operatur: Imitare & ſolem, qui ſpectatur dum deficit: imitare & teſtudinem modeſti animi Symbolum, cui aptè nonnemo adſcripſit: Sub parvo, ſed meo: Imitare & Lunam decreſcentem cui adjicitur: Lateo, non minuor. Ad extremum imitare grues injecto ori lapillo prætervolantes quibus inſcribitur: Tuta ſilentia.

VII.

Fortitudo ſuccedat tam animi, quæ inferendis cujuſvis Fortunæ & fati ictibus ſita eſt; quàm corporis.

Quoad primam: Poſtratæ Virtutis es, ſi ſub quovis ictu Tibi ſuccumbit animus: adverſis virtus erigitur, adverſis alitur, in equuleo proficit, in nervo roboratur, canit in fidiculis triumphat in cataſta. Hæc virtutem conſolidant, & infractum animi robur produnt.

Huc ea pertinent, quæ Ode 3. libr. 4. Sarb. de Regno ſapientis:

Beatus, à quo non humilem gravis.
Fortuna vocem, non tumidam levis.
Expreſſit unquam &c. &c.

Princeps ille Gallicus omni auſus horâ provocare Fortunam conatus ejus omnes ita contempſit; acſi ſe illis obnoxium neſciret; ſeipſo loricatus omnia præivit in diſcrimina.

Juvat afferre Belgicorum Patrum Symbola, quibus nil illuſtrius in hoc argumento.

2. Pin-

Digitized by Google

1. Pinxerunt laurum cæſam ad Coronas, ad triumphos cum *Lem*, Cæſa triumphat.

2. Typotheta imaginem in prælo imprimit; *Lem*: Fingitque premendo.

3. Monetarius nummum format *cum Lemmate* Dant pretium plagæ.

4. Chalibs ad ſilicem igneſcit *cum Lem*; Percuſſus concipit ignes.

5. Vites ſub terra conditæ. Dum condor, fæcundor.

6. Pannus minutis ſectionibus ornatior *cum Lemmate*: Multo vulnere pulchrior.

7. Organum pulſatum harmonice plaudit *cum Lemmate*: Multo fit plauſus ab ictu.

8. Avis chartacea vento adverſo in ſublime fertur, *cum Lemmate*: Præſtant adverſa ſecundis.

9. Bilanx una lance, depreſſa *cum Lemmate*: Vis eadem attollit, quæ deprimit.

10. Lebes occluſus igne ſuppoſito, *cum Lemmate*: Clauſus magis æſtuat.

11. Horologium cujus pondera deſcendentia alia elevant, *cum Lemmate*: Deſcenſus juvat aſcenſum.

12. Arca Noë, *Lem*: Surgit ſurgentibus undis.

13. Vaſa navi periclitante in mare projecta, *cum Lem*, Jactemur, modò proſimus.

14. Adamanti in annulo additum *Lem*. Durat & lucet: quod eſt Matthiæ Regis Ungariæ.

15. Igni ventis aſpirantibus agitato, *Lem* Con-

Contraria juvant, quod eſt Ludovici Urſini Ducis.

16. Soli ſub nubibus emicanti *Lem.* Obſtantia nubila ſolvet. Denique ne longus ſim, Scævolam foco ardenti manum injicientem accipe *cum Lemmate*: His graviora. Hucuſque fortitudinis Symbola, quæ ad animum adverſis infractum pertinent.

Quoad Fortitudinem corporis bellicam; ab hac acutè laudari poterit, quicunque hac virtute cæteris ſupereminet: Rudimenta militiæ poſuit Victorias, nunquam Tiro; antequam bella diſceret, jam docebat. Sæpe ingenio experientiam ſupplens, cùm nullas adhuc haberet à fama ſuppetias. In ſumma auri copia mirum unde ferri amorem traxerit, imò proſpero ferri uſu ſeculum fecit aureum. Totam vitam exegit in armis, nullusque ei menſis non Martius; quetem, quam daret Patriciæ, ademit ſibi, armis ſuis uni ſemper militans paci. Mutatis ſæpe conflictuum initiis nunquam fine, etiam orbatas ſideribus noctes pluribus victoriis illuſtravit. Ubicunque hoſtem inveniſſet æquè fortiter ſuſtinens ac laceſſens, nec deterius monte, quàm campo uſus docuit Ducem virtute non locorum Fortuna bellum decernere. Denique Fortitudinem ejus, Modeſtia tegere mundo non potuit, ejus ſtigmata geſſit in vultu, quo vulnere magis ejus facies, quam æquanimitas læſa &c.

Elephantem Vir fortis imitetur, qui morſus pulicum nec ſentit nec curat, dicatque illud ex Lucano:

Dignum te Cæſaris irâ
Nullus honor faciet.

Solenne jam votum eſt cum Philippo II. Hiſpano Rege, ut tot Zopyros ſeu viros fortes apprecemur, quot in malo granato aperto grana conſpiciuntur. Solenne & illud Marchionis Vaſtii: Deficiam aut efficiam: quod ille anſeri gramen carpenti adſcribit. Nec illud tacendum Veſpaſiani Gonzago Lechico adjectum: Decus & tritamen in armis. Laudes Victoris hoſtium dabit Arcus Pacis, Trophæum Regale, pluresque aliis recentiores.

IIX.

SApientiæ laudibus abſtineam; non ita meruit, quæ mentes nobis imbuit excolitque. Apage Licini, virus eſt, quod effundisdum virus Reipublicæ literas eſſe dicis: Sic enunciandum erat, ut liberius deſiperes. Melius literas amant, fo ventque, qui digna literis gerant.

Baſilicè Rex Neapolitanus Robertus: Cariores inquit, mihi Regno literæ. Non hic deſipuit, qui laurum auro præpoſuit, & caput gerere maluit, quàm Coronam.

Par votum ut & idem ſceptrum Alphonſo, niſi quod exaggeratius diceret, Malle ſe omnium Regnorum jacturam facere, quàm minimam doctrinæ. Hinc & liber apertus ejus fuit inſigne; & contra Regem Hiſpaniæ, qui non convenire Principibus literas cenſebat, dixit: Vocem hanc bovis eſſe non hominis.

Tacco

Taceo Alexandri Homerothecium: Taceo Julii Commentarios: Ajacem Auguſti, Theodoſii Elychnium: Dionyſii laureatam navem Platoni præmiſſam: tamen non tacebo Æneam Sylvium [alias Pium II.] cujus effatum eſt: ſcientias in obſcuro homine eſſe argentum, in clariori aurum, in Principe gemmas pretioſas.

Quid dives indoctus? Aureum mancipium, Aſinus coronatus, vel ille, aſellus Æſopi ſtatuâ aureâ à ſe latâ ſuperbiens.

Facundi Senatoris eſt laus illa apud Claudianum:

Jam tunc canicies animi, jam dulce loquendi
Pondus & attonitas ſermo qui duceret aur. c
Mox undare foro victrix opulentia lingua
Tutarique reos oracula Regni
Eloquio præbere tuo nec dignius unquam
Majeſtas meminit ſeſe Romana locutam.

Artium liberalium & Scientiarum in particulari laudes pertractare ſuperſedeo: nam hic non unius voluminis eſſet labor.

PARS

PARS PRIMA

Suadæ Civilis.

SUpra innui Civilem Suadam duplicem: aliam quæ ad Officioſas orationes refertur, aliam quæ ad ſerias: nam in utriſque Civile ingenium & Urbana polities elucet. Primò ergo agendum erit de orationibus Officioſis, ac in illis Orator Civilis formandus.

CAPUT I.

De Officioſis Gratulationibus Feſtorum in Orbe Chriſtiano celebriorum.

MOs jam urbanior obtinuit, ut etiam hujuſmodi feſtivæ ac ſolemnes inſtituantur Gratulationes: ego illas ad certum ordinem redigam, ſit igitur.

Sectio I.

De Gratulationibus Natalis CHRITI.

Natalis Verbi urget, ut ab his ordiar, & ipſæ Oratorem lacrymæ infantis Verbi provocant ad Natalitium præſepe. Hic ergo ſubſiſtam, à ſacro Puſione & Faſciis non alio, quàm ad Magna

natum & Mecœnatum animos arctius tibi devinciendos progreſſurus.

§. I.

Materia & modus ſcribendæ hujusmodi Gratulationis.

QUoad primum : Materia harum Gratulationum hæc eſt : Communi orbis lætitiæ ac plauſibus additur ſpecialis plaudendi ratio ducta à Perſona, cui peroras & à Tua. Item læta huic omnia & plena boni ominis atque apprecationum, Præterea laus obiter inſpergenda Mecænatis. Sed in hujuſmodi materiam, quod fieri poteſt, trahendæ ſunt feſti circumſtantiæ, ex quibus ſæpe non levis ſumetur impetus & acumen.

Quoad modum primus & optimus eſt per Alluſionem ad feſti Adjuncta & Circumſtantias derivato ex illis impetu & acumine. Imprimis dabunt acumen & impetum Faſciæ infantiles. I. Etiam Faſciæ verbi mentem mihi devinciunt, cùm linguam relaxant. Tam infantem illæ quam clientuli arctant animos, nec facile talibus è vinculis ſeſe expedit imbecillitas &c. &c.

Alius impetus: Vel in Faſciis infantis DEI nodus Gordio non abſimilis occurrit, cum nova linguas & calamos urget difficultas, Tibine natalem verbi, an Te Patriæ Tuæque ſtirpi ſoſpitem gratuler &c. &c.

3. Impetus: Faſces, quos Tibi virtus detulit, etiam

etiam ipſæ venerari cogunt Faſciæ. Tam in verbum illæ vincula, quàm in mentes conjiciunt &c. &c.

4. Impetus. Infantiles Faſciæ novum in terris deſcribunt Zodiacum, qui Cœli Faſcia quædam eſt. Evolvo novus augur omina ex hac Faſcia, & deſcripta in Zodiaco ſidera de Tuis conſulo ſucceſſibus novus, ſed ſine ſuperſtitione Aſtrologus Horoſcopus hic vitæ eſt &c.&c.

Dabunt impetum acumenque & lacrymæ vagientis DEI, verb. gr. Lacrymæ vagientis verbi mihi venam dicendi aperiunt, & in calamum ultro influunt benefico ſanè influxu. Nec tamen Tu inde nihil durabile ſperes, etſi Lacryma nihil citiùs areſcit, Major vis ineſt illis ac pondus; nam etiam lacrymæ pondera vocis habent. &c.

Vel ſic: Gemmeum polliceri ſeculum cogunt verbi lacrymæ: Guttæ illæ meriſſimæ gemmæ ſunt quæ ex oculis cadunt; nec viva illa cryſtallus alium exſudat rorem, quàm qui in gemmas facilè coaleſcat.

Etiam ipſa verbi Infantia hunc daret impetum dicendi: Vix quidquam maturo elaboratum ingenio à me ſperes: pudet hodie maturum eſſe, cum DEUS ipſe puer eſt. Quanquam & in Tuis laudibus nemo non infans, quarum magnitudo omnem dicendi abſorbet ac præripit apparatum Etiam natalitia caverna ejuſque, loci Circumſtantiæ huc attinent, ubi vel ipſe aſellus verbum agnoſcit. Ad fænum alludendo dice-

diceres: Si pridem mihi affectu pectus incaluit, hodie ad fœnum Bethlemiticæ cavernæ is calor invaleſcit. Ex præſæpi ſic inciperes: Præſepe Verbi brutis pabulum, Oratoribus jam præbet facundiam, nempe in hoc præſepi Verbum eſt; quidni hinc dicendi creſcat apparatus?

Secundus modus per Allegoriam vel tempori vel ſtemmati Mæcenatis vel alicui eventui congruam.

Tertius modus. Ab Eruditione deſumpto impetu quæ mox afferetur.

Poteſt item (quod commune eſt omnibus orationibus) tractari hujuſmodi oratio nunc per Syllogiſmum, nunc per Enthymema, nunc per expolitionem oratoriam, nunc ſumpto initio à communi loco & Sententia.

§. II.

Eruditio ad prædictas Gratulationes ſpectans.

LIbet imprimis te hic Sententiis inſtruere. Primam offeret Plutarchus. Plures, inquit ille, orientem ſolem venerantur, quam occidentem. Senecam in illa ſententia agnoſco: Sollicita magni pretia, Natales habent. Et in illa: Eſt aliquid, quod ex magno viro etiam tacente proficias. Nec Naſo hic incongruè:

Dii quoque à cunctis hilari pietate colantur,
Triſtitiam poni per ſua feſta jubent.

Accinit. Tibullus Vati Tomitano:

Luce ſacra requieſcat ager, requieſcat arator,

Digitized by Google

Et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus.

Requieſcat arator non item orator, calamique veſtigales. Idem in laudem celebrioris diei canit:

Venit poſt multos una ſerena dies;

Quod non diſſimile Naſonis metro, qui ait:

Nube ſolet pulſa candidus ire dies.

Huc & illud refer: Difficile eſt diſſimulare gaudia, prout etiam ſecundum poetam:

Difficile eſt triſti fingere mente jocos.

Nec effatum Petronii præteribo: Die feriarum ait, etiam lugentes rident. Neque Diogenis, cujus Sententia, quilibet dies viro bono feſtus eſt.

A Sententiis ad aliam eruditionem tranſgredior.

REgni omen in manu gerimus, ſi hodie phæntcenſiam placent arbitria: pulchra hi ſecum colluſerunt ambitu, quis eorum primus Solem videret Orientem, eò quod in Regem is eſſet adoptandus. At Sol hic in Bethleemi Zodiaco Taurum inter & Virginem exortus, æquè omnibus ſe ſpectandum exhibet &c. &c.

Jam hodie fabula non eſt, quod fabuloſè arrogaverant ſibi Æthiopes, Solem apud ſe commoratum finxere, cui menſam appoſuerint hoſpitalem. Eventus nobis ſervabatur; illis fabulæ ſolatia: Sol jam in terris non hoſpes, ſed incola, ſed civis; niſi quod illum inhumanius excipiat tellus, quam in fabulis Æthiopes.

Digitized by Google

Genethlia Palladis & Saturnia quam illuſtria? nempe nata Pallade ferunt imbrem aureum cælos pluiſſe; nato item Saturno ætatem auream fluxiſſe. Quam pulchra Poetarum ſomnia! (nam ſe in Parnaſſo ſomniare ajunt teſte Perſio] ſed ſomnia tantùm. Orta in terris verior Sapientia non auro, ſed toto cælo pluit, & extra ſomnia ætatem parit auream.

Excedit merita geſtorumque Gloriam ille datus Tito & Gordiano Imperatoribus titulus, qui Amor & deliciæ generis humani dicebantur; Quod nato DEO Infanti quis neſciat longè aptius convenire? Unde quod de Athenienſibus proditur, eos feſtum amoris celebraſſe, potius in diem hunc feſtum id cadit convenitque.

Adhuc veterum monumenta refodio, & principum faſtus revolvo; in quibus dies, quo Xerxes natus, à Perſis Titan eſt appellatus. In iiſdem leges quod Parthi diem, quo Arſaces Seleucum vicit, ceu initium Libertatis fœlicem obſervarint. Hic profectò dies humanæ initium Libertatis dici meruit!

Huc ſpectanr prodigia quæ ſub Chriſti Natalem contigere, quæ etiam peracute Aloyſius Jugl. in Elogiis proſequitur. Primum: Sol inter ſpicas apparuit coronatus. 2. fons olei Romæ erupit. 3. Engaddi vineæ floruerunt. 4. Tres Soles in cælo viſi. 5. Saxa lacrymis ſimiles guttas effuderunt. 6. Templum Pacis Romæ corruit.

Sym-

Symbolis Eruditionem conclu-dam.

ALtiſſimæ paci,qua orbis perfrui viſus ſubChriſti Natalem congruit Alcyon avis cum Lemmate:Cælo concepta ſereno.Nam hæc ales tunc naſcitur cum ſumma eſt in mari malacia.At Auguſtus orbem pacaverat, cum orbem ingreſſus eſt Princeps Pacis:ita DEO pax cordi,pax in votis& amoribus eſt.

Ad vota & apprecationes hic ſolennes aptè inſerviet Joannis Baptiſtæ Comitis ab Arcu Iris ſeu Cæleſtis Arcus in cælo à Sole deſcriptus qui cò major , quo Sol altior , cui adjecta Inſcriptio: A magno maxima. Hic quidem qui oritur Sol puſillus eſt;nempe huc etiam ipſe decrevit Gigas! Sed tamen magnitudinem ſuam non exuit ; etiam in Puero Gigas eſt. Hic ergo Tibi optima , hic dabit maxima , iſte ter optimus ter maximus.

§. III.

Gratulationes Natalis Chriſti.

I.

VAgiente inter faſcias & lacrymis perorante Verbo (nam diſertus eſt etiam dum vagit Amor) obſtrictæ mentis munus viceſque malè peragit taciturnitas M. D. Pudet elinguem eſſe hanc affectuum officinam , ubi vel ipſa DEI naſcentis infantia ſic diſerta , taciturnitatis leges abrogat , dum altiſſima noctis ſilentia va-

gitu intercipit. Diſertum eſt amoris ingenium, nec ſemel duntaxat linguis pluit Ego ſi vel in elinguem ſtatuam tranſiiſſem, ſaxum id hodie ſubito lingua foret. Sol in Palæſtinæ cælo exoritur, quidni ſaxeus hic Memnon iterum ſonet, diſcatque afflatus radio lapis ſonum edere magiſtro Sole? Sint hæc extra fabulas prodigia, ne pauciora hodie in linguis ſtatuiſve, quàm in verbo coruſcent miracula: Abſint cætera loquendi illicia, vel id unicum Harpocratem ab ore proſcribit, quod continuam felicitatis ſeriem, quæ nondum metam attigit, ad Divinum perduxeris Natalem, inter ſummos patriæ cives efflorescens, cum inter illos inſcribitur DEUS Civis, Communis hæc, nec aliquos tantum contingit, alios præterit felicitas, ſed mihi non communis gaudii venam aperit, dum Tuæ pulchro fœdere innectitur ſoſpitati. Geminatus animum pertentat voluptatis ſenſus DEO in terris hoſpite & Te incolumi; cujus ut momentis mea circumagitur Fortuna, ſic intenditur geſtientis animi ſerenitas. Intendes tandem quotannis diutius, imò continuato ſucceſſuum contextu toties phœnicem hunc renaſci feliciter coges, quoties annua revolutio Dei reducet Natalem, cujus interim cunabulis pro diuturno Tuæ incolumitatis auctario perenne votum ſupplex appendo. Dixi.

Gratulatio II.

ETiam infantiles Verbi lachrymæ mera nobis diſtillant

diſtillant gaudia M. D. imò nulla nunc ſuavius delibantur ſolatia, niſi hoc nectare temperentur; ideòque amarum eſt, quidquid fons hic non diluit, quem largiùs affundit vagiens Deus, à lachrymis noſtra exorſus gaudia. Fletus hic lætitiæ claſſicum eſt, non mœroris, nec alio mollius prodi poteſt indicio mite humaniſſimi Verbi ingenium quàm ploratu. ſic ocelli gemini veluti terreſtres cæli depluunt; neque alia uberior tenerrimo amori, quàm lachrymarum pluvia, ut in rorida nube melius coloret Iridem, & pulchrius orbi exhibeat arcum pacis. Aureus imber credi poterant hæ lacrymæ in nova fæcundæ gaudia, niſi quod auro pretium hæ vivæ oculorum gemmæ adimunt. Ego equidem novum mihi ab iis ad te dicendi flumen affundi ſentio, quod nunquam uberius exundat, quàm dum geminis miſcetur rivulis lactis & lacrymarum in plauſus, & in Tuæ felicitatis omina flumen hoc intumeſcit. Nec ulla temporum iniqua ratio illud exhauriet, cui perennes beneficentiæ Tuæ alvei novos Latices infundunt, nunquam in Tuis laudibus exſiccandos. Sed neque parciori eluvie in linguam influent immortalia, quibus Patriam famamque Tibi poſthumam obſtringis, merita; perennes hæc Eloquentiæ fontes aperient, & novum reſerabunt etiam ſecuturis ætatibus aquæ ductum. Sed ut in lacrymas deſinat, ac in eis felix naufragium faciat, ut à lacrymis fluxit oratio, illud mihi inter vota potiſſimum, ut divinus hic fons lacrymas ſic

gitu intercipit. Diſertum eſt amoris ingenium, nec ſemel duntaxat linguis pluit Ego ſi vel in elinguem ſtatuam tranſiiſſem, ſaxum id hodie ſubito lingua foret. Sol in palæſtinæ cælo exoritur, quidni ſaxeus hic Memnon iterum ſonet, diſcatque afflatus radio lapis ſonum edere magiſtro Sole? Sint hæc extra fabulas prodigia, ne pauciora hodie in linguis ſtatuiſse, quàm in verbo coruſcent miracula: Abſint cætera loquendi illicia, vel id unicum Harpocratem ab ore proſcribit, quod continuam felicitatis ſeriem, quæ nondum metam attigit, ad Divinum perduxeris Natalem, inter ſummos patriæ cives effloreſcens, cum inter illos inſcribitur DEUS Civis, Communis hæc, nec aliquos tantùm contingit, alios præterit felicitas. ſed mihi non communis gaudii venam aperit, dum Tuæ pulchro fœdere innectitur ſoſpitati. Geminatus animum pertentat voluptatis ſenſus DEO in terris hoſpite & Te incolumi; cujus ut momentis mea circumagitur Fortuna, ſic intenditur geſtientis animi ſerenitas. Intendes tandem quotannis diutius, imò continuato ſucceſſuum contextu toties phœnicem hunc renaſci feliciter coges, quoties annua revolutio Dei reducet Natalem, cujus interim cunabulis pro diuturno Tuæ incolumitatis auctario perenne votum ſupplex appendo. Dixi.

Gratulatio II.

ETiam infantiles Verbi lachrymæ mera nobis diſtillant

diſtillant gaudia M. D. imò nulla nunc ſuavius delibantur ſolatia, niſi hoc nectare temperentur; adeòque amarum eſt, quidquid fons hic non diluit, quem largiùs affundit vagiens Deus, à lachrymis noſtra oxorſus gaudia. Fletus hic lætitiæ claſſicum eſt, non mœroris, nec alio mollius prodi poteſt indicio mite humaniſſimi Verbi ingenium quàm ploratu. ſic ocelli gemini veluti terreſtres cæli depluunt; neque alia uberior tenerrimo amori, quàm lachrymarum pluvia, ut in rorida nube melius coloret Iridem, & pulchrius orbi exhibeat arcum pacis. aureus imber credi poterant hæ lacrymæ in nova fæcunda gaudia, niſi quod auro pretium hæ vivæ oculorum gemmæ adimunt. Ego equidem novum mihi ab iis ad te dicendi flumen affundi ſentio, quod nunquam uberius exundat, quàm dum geminis miſcetur rivulis lactis & lacrymarum in plauſus, & in Tuæ felicitatis omina flumen hoc intumeſcit. Nec ulla temporum iniqua ratio illud exhauriet, cui perennes beneficentiæ Tuæ alvei novos Latices infundunt, nunquam in Tuis laudibus exſiccandos. Sed neque parciori eluvie in linguam influent immortalia, quibus Patriam famamque Tibi poſthumam obſtringis, merita; perennes hæc Eloquentiæ fontes aperient, & novum reſerabunt etiam ſecuturis ætatibus aquæ ductum. Sed ut in lacrymas deſinat, ac in eis felix naufragium faciat, ut à lacrymis fluxit oratio, illud mihi inter vota potiſſimum, ut divinus hic fons lacrymas ſic

exhauriat, ut nullæ tibi à fortuitis eventibus ſuperſint, abſorbeat vitale hoc flumen omnia quæ tibi pupillam & gaudia fletu temerare poſſint, potiuſque perpetuus tibi in præcordia derivent lætitiæ aquæ ductus.

Gratulatio III

Sibi lacrymas; Orbi gaudia indicit verbum illud inter Mortales hodie inſcriptum; tu ſola citra parſimoniam propinas gaudia, nec illa temerari pateris confinia lacrymarum. M. D. qui enim te mihi velut animi mei ſolem ſemper exhibes, novam hodie ſerenitatem è divinis conceptam Natalibus vultu animoque circumfers. hinc etiam me, quiſà te tuaque fortuna colorem duco, non unica circumſtat gaudendi ratio. Ad plauſus non ſteriles verborum clientis animum perurges: quoties te ſors beatior circumfluit, quamvis nec ipſas infantis Dei lacrymas non ſine ingentis lætitiæ ſenſu præſtat excipere, quibus irrigata quævis ſelicitas creſcet uberius, pulchrius effloreſcet. Neque enim aliud humani corporis nubes? quàm Sol ille Divinior ſubit, in lacrymas velut in pluviam boni publici fæcundam ſoluta, non inquam; aliud quam aùream æſtatem & novam ſolatiorum meſſem portendit aureus hic nimbus eſt. nec guttatim in commune defluit: ſed terras felici diluvio inundat. Nec tu extra hanc eluviem M. D. cui ut pridem cælum totis influit cataractis, ſic & in annos etiam conſequentes plenos tibi feli-

Digitized by Google

felicitatis alveos ſpondet ac devehit, ut etiam tibi.

Eois potiora glebis
Rura, fortuna ſine face pulcher
Rivus inauret.

Nec plura eloquar, abbreviati non immemor verbi, illud ex animi ſententia precatus, ut ſub hoc infantiæ Divinæ rore aurea tibi recurrant ac renaſcantur ſecula, imò cum hac infantilium lacrymarum pluvia tibi.

Grandine gemmis, riguoque cœlum
depluat auro.

Gratulatio IV.

PUdet quidem eſſe hodie facundum, cum & DEUS ipſe infans ſit, ne elaborata in dicendo maturitas ſapit, cùm & Deus ipſe puer; ſed tamen nec linguam addecet verborum ſterilitas, cum & uterus verbum parit. Libet in verba linguam relaxare, etſi verbum illud faſciis adſtringatur, cùm & tanto, quo me pœne opprimis, beneficiorum pondere vocem exprimas gratiarum, & humanitatis jure non vocet transgredi, DEO in carne humanitatem profitente. Novus hic Viator terrenum iter arripiens, etiam ad te mihi viam indicat: Sol hic me tibi umbram ſiſtit, novâ gaudii luce perfuſum, quod te ſoſpite. quod incolumi frui liceat. Utinam hic ſæpius recurrat dies, qui novæ ſerenitati auctor, alium in nocte media ſolem, & te mihi domi alterum profert, non vanè augurer (nam & Tullium

auguria non deſecerit) cum inter hæc fæcundæ noctis prodigia adeò lucis prodigum oriatur Numen, quod purius Tibi deinceps ſerenum, nec ullus non illuſtris orietur dies. Cedent ad tantæ lucis exortum quævis animi nubes frontiſque nebulæ & per ludum Fortunæ, reliquum ævi (quod longiſſimum foveo) non interrupta proſperorum ſerie decurres. Ad omina inſuper votum addo, nec aliud quàm ut lux hæc vitalis Tibi diuturnæ lucis uſuram provehat, nec ad metam ævi Te cito velit conſiſtere, aut Tuum nomen emori, extingui gloriam nunquam ſinat.

V. Gratulationis impetus.

NOn ea vis hyemis eſt, ut cum labentia coercet à curſu flumina, Eloquentiæ laticem retardari poſſit M. D. Serpit ille & in animis gratulantium efferveſcit, nec hyems verbis obſtat, quæ vagienti verbo vocem minimè intercludit. Sileat is, qui lætitiam ſuopte ingenio loquacem diffitetur; me inter Cælitum cantus & melos Paſtoritium tacere haud expedit, non quod Infantiam Verbi non amem, ſed ne ſolo apud Te ſemper perorem affectu. Solus hodie Delphis obmutuit Apollo, eo quòd conſpectum ortæ veritatis pati non poſſent mendacia veriùs, quam oracula. Abeſt hic obmuteſcendi periculum, dum ipſo etiam vagitu vocale gignitur Verbum, ne ſterile dicendi omen hinc deducas &c.

VI. Gra-

Digitized by Google

VI. Gratulationis impetus.

OBmuteſcente adhuc per infantiæ leges verbo [etſi elinguis infantiæ vocem viceſque ſuppleant naſcentis lacrymæ) nulla melior eſt quam inops verborum facundia, ſolo affectuum ditior apparatu. Nec alio me inſtructum hodie magis autumo, cui ſcholam affectum aperuit tanta Dei Hominis dignatio Et certe rudis alibi. hac in palæſtra me verſatiorem ſentio, ubi affectibus perorandum. Neque his animi votis deerit aut aſpirare abnuet Deus infans, ut omnium natus commodis ſic & tuis &c. &c.

VII. Gratulationis impetus.

AMoris vires nullis non pares viribus pridem didici, nunc experior, Dulce vero experimentum. quod in amoris meta non primus capio. Vix ille blandum pectori admovit tormentum, in jucundam deditionem inclinat, ut jam verius,

Non ſic excubiæ nec circumſtantia tela,
Quam devincat Amor.

Ne longe petas exempla, en ille tuis me pedibus advolvit, ille tibi linguam devovet vectigalem & antiqua in creſi filio redorſus miracula, è Tacito Tullium reddit, nimirum vehementius jam linguas & animos ferit beatior vis amoris inter nova humaniſſimi Verbi crepundia &c, &c.

Genethliacon Chriſto nato

Quæ nova ſe rerum facies, quæ ſcena revolvit
Ieſſei ſuper axe ſoli? Deus ergo profana
In pecudum ſtabulatur hara, poſt aurea lucis
Atria, Bethlemia detruſus in antra cavernæ:
Quæ vis ſtelligero puerum dejecit Olympo?
Et tenues ſubiiſſe lares caulamque coegit?
An conjuratis iterum Titanes in armis
Emicuere novi cælo nova bella ferentes?
Rurſumne Enceladus Sicula depreſſus ab Ætna
Phlegræum meditatur opus? quem pone minaci
Porphyrion ruit inde ſtatu, nimiusque Tonanti
Mimas, inde novem Tytius per jugera vaſto
Corpore diſtractus, Sthenelus, Geryonque tricorpor,
Audent Threicia ſupponere Pelion Oſſæ.
An ſua tela Iovem jam defecere, Gigantum
Eluſura nefas, ſævo quam cælitus auſu
Lucis in extorres natum traxere Penates?
An fœtu facunda novo Berecynthia Mater
Inque novos facunda Deos in carne Tonantem
Protulit & natum nigrantibus abdidit antris;
Ergo non licuit ſolio potiore reclinem
Compoſuiſſe Deum, Phrygioſque inſtraſſe trapetas,
Aut circum Oebalios Tyrio de vellere cinctus?
Heu ubi ſidereis radiantia ſigna pyropis?
Aut ubi ſunt multo rutilantes ſidere poſtes,
Ac noctis vigiles millenis ignibus orbes?
Aligerum negat ire cohors, nec nobile ſceptri
Candet ebur viridique nitet Diadema Smaragdo.
Non ſolii regale decus, quod pulcher inauret

Chry-

Chryſolythus varioque rotent ex ordine gemmæ,
Quin ulnas etiam pueriles faſcia ſtringit.
Fulmina quæ torquent Rhodepæaque culmina quaſ-
Ergo qui geminos dignantur ſolo Triones; (ſant
Nocturnoque Hecates auro,multaque coruſcum,
Lampade noctis iter,lacrymis merguntur ocelli?
Purpureum cui Flora decus,cui molle roſarum
Vellus in agnati pudibundo muricis oſtro.
Et ferrugineos violæ pallentis amictus,
Intactas ve nives argentea lilia debent.
Cuique ſuas zephyritis ager ,cui debet amænas
Majus opes,pictosque horti fragrantis honores,
Sidereas vigil æthra faces rurſumque volucris
Aſſyriis rediviva rogis,cui debet acanthis
Plumarum non vile decus;non ipſe togarum
Molle jubar Tyriosque puer prætendit amictus.
Huc volucrum pennata cohors huc agmine denſa
Aligeri properare greges ,quos educat ingens
Ida,vel Aſſyris buſtum vitale favillis
Reddit & Eoo radiantes murice pingit.
Seu quos ſtrymoniis late nutrit aura viretis,
Vel tellus Phæniſſa par:t;pars una Tonantem
Ambiat & tenerum nativo veſtiat oſtro,
Inque togam vellus plumarum molle miniſtret,
Pars ſuavi recreet tenerum modulamine Numen.
Hinc dulces Philomela modos,hinc promat acan-
this
Docta leves tenuare ſonos,hinc murmur Alauda
Obſtrepat & tenui promat de gutture voces.
Sed quid non ſolitis reſplenduit ignibus æther?
Quod ſidus per inane micat? quæ flamma ſerenas

Digitized by Google

Prætergreſſa faces, aurato crine Magorum
Prodroma luſtrat iter? ſic fata eſt lumine tellus
Sole novo facunda ſemel, cui Phoſphorus alter
Atque novus terris ultro demittitur æther?
Fallor, an Eoæ regalis ternio terræ,
Quem Phœbo tumidus Ganges, fulvisque coruſcans
Indus aquis, roſeoque rubens Auroræ cubili,
Et quem thurifero colit ara ſabæa tributo,
Ad pueraſcentis properat penetralia verbi,
Hunc longus præit ante globus. multoque peruſtæ
Sole, Palæſtino comitantur calle catervæ.
En uti, cornipedum peregrinos ungula campos
Pulſat, ut Eois implent hinnitibus auras.
Iamque novum præſepe, novum fænile requirunt,
Pondere quos tumidi comitantur pene cameli,
Nec notum ſectantur iter notoſque Triones.
Quid memorem, quanto ſubierunt limina plauſu,
Bethlemioſque ſpecus, Solymæaque rura, ſed illud
Vix iter emenſi tandem mox prona jacenti
Subduntregna Deo lunato poplite cunis
Affuſi famuloque genu breve Numen adorant.
Et tenues onerant gaza prædivite cunas.
Hic patrii dat thuris opes, meſſemque Sabæam:
Promit hic Eoi pretioſum fulgur obryzi.
Aſt hic odorato lacrymantem cortyce myrrham.
Quæ tunc Regales tentarunt gaudia fibras,
Quæ fuerat ſors veſtra Magi, cum noctis opacæ
In gremio fuſis, cæcique erroris in umbra
Exortus noviter Titan meliore ſereno
Illuxit, menteſque novo fulgore beavit,

Hæc

Digitized by Google

Hæc ego dum tinui vates de curro camenâ,
Inſinuat mihi ſe P. ſtorum carmen agreſte,
Atque melos Tibi Chriſte datum, ſed dum tacet infans,
Dum ſiluit verbum, vos inde ſilete Camenæ.

Corollarium ad Sect. I.

CONtigua Natali chriſti Epiphania me admonet, ut hanc etiam non ſine gratulationis idea tranſeam, huic non incongruos dabit impetus ſtella & Magorum adoratio ac munera, præterea eruditionis ſuperius allatæ, uti & illud ſymbolum de ſtellatis Equitibus in Gallia, quorum inſigne ſtella cum aureis radiis & Lemmate: Monſtrant Regibus aſtra viam. Juvat ad acumen oratorium prælegere Elogium Juglaris de hoc myſterio. ſed jam ſit.

Gratulatio in Epiph. dicenda.

FAX in cœlis accenditur, proditque Orienti latentem DEUM MD. Adhuc etiamnum lucet, nec poſt tot ſecula extingui ſe patitur, quin ſuum adhuc munus continuet prælucendo. Hinc dum evocat ab Aurora Magos, etiam me Tibi venerationis debitæ reum ſiſtit. Urbaniſſimum id ſidus eſt, quod urbanam politiem inſtillat, & ad civilitatem morum erudit, dum ad ſupplicem adorandi ritum. ſuaſit Orienti ire in cultum numinis divite Regnorum apparatu; & me Tibi obtulit vectigalem. Nam non è ſabæa tantum meſſe vectigal penditur, verum & ab obnoxiis Mecænatum cultui Clientum animis.

Sed abſuerit tam illuſtre perfundiſſimi cultus magiſterium eruditore cœlo, adhuc mihi alia pectus accendit flamma, quæ ſtimuli vicem radio ſubeunte ad ſua me perurget plena ſubmiſſionis officia. Imo ad hæc ſideris ductu non eget culta, ad quam me ſeculum format urbanitas. Sufficit illi monitor animus, & ſui muneris conſcius & tuorum. Hic me (quando nec Regum eſt alia Oratio, quam adoratio) hic me inquam tibi affundit ſupplicem, & ad plenam deditionis inclinat ruinam: ex qua ſemper beatior ſurgo.

Gratulatio II.

ETiam nunc ſtella Cœleſtis Regnum anteambulo ſeſe ductricem exhibet M D. Fatum id hujus ſideris eſt alienis oriri commodis, & vel Magos deducere, vel ad Magnos. Nondum ingenium exuit hæc ſtella, niſi quod Reges antea deduxerit, nunc minimos tui Coltores Clienteſque merito lingua Cæleſtis appellata: quod Solem Orientem & Magis adorare perſuaſerit & te nobis. Gemina diem hanc animoſque hilarat Apparitio, altera Regibus facta, nobis altera. ſenſit Orientem hunc ætatis noſtræ auroræ, & in novæ lucis exortu tuoque conſpectu erubuit exquiſito dicendi deſtituta apparatu, ſed tamen ſi vel tuis par auribus meritiſque adeſſet facundia, non aliud à nobis referres, quam à Regibus Deus infans. Non Orationis hic dies eſt, ſed adorationis, quam unicam tacentibus etiam linguis, lunato poplite diu continuabimus.

Gra-

Digitized by Google

Gratulatio III.

QUod ſidus Orientis Regibus ad illapſum torris Solem, idem mihi ad Te facis præviæ munus obit M. D. Nè à Tuo exerrem limine, hoc prodromum Cœli lumen efficit, quod & Sacro illi Principum ternioni Cunas Infantis Verbi adoraturo præluxit, & mihi. Latere neutiquam poteras, quem novo exortum prodigio, ſerenius prodit ac illuſtrat Phænomenon, eximium ſane cui ad ſumma tentum nomina (quale Tuum etiam eſt) aut ad terræ Numina illuſtri obſequio deducere ſit ſolenne. Nec mutum id Regale Sidus, quod igneam Cœlorum linguam Hipponenſis Antiſtes nuncupavit. Abunde Tibi etiam me tacente perorabit, nec feralis quidquam ominis ſecum trahet, etſi enim alibi augur Cometes malorum prodromus & illuſtris cladium ſit anteambulo; hic tamen mera Tuæ felicitatis præſagia portendit. Innocua nempe luce radiat, dum ipſum luminis bonorumque fontem pulchro indicat argumento, & ad munera liberale pectus incitat, manum Regiam aperit. Sed ego fruſtra aureum Tibi aperirem Gangem, qui apud Te liberali exundat alveo, cui præſto ſemper eſt aurea vena domi. Illud tamen (ne nunc etiam munerum largitionem parcius hic Cœleſtis Orator perſuadeat) muneris loco à me accipe, quidquid à memori gratoque pectore Tibi relatum velis, quidquid à tuis obærato beneficiis merito ſpe-

Re-

Digitized by Google

Reſponſio ad hujuſmodi Grat.

NUlla unquam gratulantium officia refugiunt vel aures, vel animi, præſertim quæ à fido pectore profluxere. Quod enim annulo gemma, hoc amico pectori nova ſignificatio Amoris. Perinde eſt, ſi Fortunæ applaudas conſcius alienæ, ac ſi ejuſdem beneficus author fores. Nequit noſtris geſtire ſucceſſibus, niſi vel cui noſtra cordi ſit felicitas, vel quem noſtra calamitas cruentat. Hinc & ego ut inania verborum auriumque aucupia & blandas aſſentantium voces horreo, ita ſeria gratulantium & Tua potiſſimum vota æſtimo. Teneros in me non alibi luculentius affectus adumbraſti, quàm ad pueraſcentis DEI cunabula. Summum eſt, quod gratularis; quod precaris, non infimum; quare & gratulatio me Tibi ceu mutuæ benevolentiæ reum obſtringit, & votis paria vota animo reſpondent. Quod apprecaris, ipſe cumulatius obtine, & ſi Tibi, ſi ſuperis ita libet, felicior vive, & vige æternum meus, &c. &c.

Sect-

Sectio II.

Gratulationes novi anni.

NOn minùs hæ Solennes, imò apud politos frequentiſſimæ.

§. I.

Modus ac Materia hujuſmodi Gratulationis.

HIc erumpere licet tum in lætas de Anno Superiore feliciter decurſo Acclamationes, tum in omen & apprecationem continuandæ felicitatis anno ineunte, & pluribus; tum inſpergi obiter laudes Mecænatis poſſunt. Modus in hac Gratulatione obſervari ſoliùs, tum Natalis Chriſti & Kalendarum Januarii circumſtantias attingit, tum aliquam de Annis Eruditionem, tum collationem temporum vel dierum.

1. Poteſt ergo per modum cujuſdam Vaticinii augurium deſumi ex feſti Adjunctis, non diſſimile illi: Polliceri ſibi poterit Mundus diem ſerenum, dum manè ſic rubet ſanguine noſter Oriens, quod omen metro ſic comprehenditur.

Purpureum ſi manè rubet, ſi flammat amorem,
Quantus maturo Sole calebit amor?

2. Præterea poteſt duci Oratio à recluſis vel clauſis Jani foribus in pacis vel belli indicium v.g.

v g. Iterum Jani fores recludit Januarius, & mihi certamen Amoris indicit : Tu mihi in meta es, nec alium hæc tela petunt. Quamvis in dies gravius Tuæ benevolentiæ telis obnoxius ſuccumbo.

3. Poſſet item aliquod velut Genethliacon naſcenti Anno ut extincto aliquid velut ſepulchrale inſtitui: v. gr. Nec dies vel Anni Pompa funebri carent, nox hæc anno Superiori parentavit, nox repellit extinctum, nempe dum anni oriuntur alii occidunt: Cogimur & tranſacto ſepulchralem næniam & naſcenti Genethliacon inſtaurare, idque in tui gratiam.

4 Poteſt inſuper fieri alluſio ad ritum veterum Kalendis Januarii uſitatum. Etiam veteres diem hanc ritu multiplici conſecrarunt: Nam initio anni Vaſtales novum ignem excitabant, ut hinc novæ lucis præſagia caperentur. Item laureis ornatæ ædes, novi Magiſtratus initi: hinc illæ acclamationes.

Proſpera lux oritur, linguis animiſque favete,
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.

Item: purpura te felix, te colat omnis honor.

§. II.

Eruditio huc pertinens.

1. PRæmittere libet Symbolicam. Pridem inſcribit nec adhuc melior ſubinde Fortuna inſcribere deſiſtit puram tabulam Ludovici Cardinalis Barberini, cui Lemma inſcriptum: Melior Fortuna notabit. Apodoſis eſſet con-

congrua: annum ingredimur ignari, quid ejus ferat evolutio: ominari tamen licet, quod cum tibi proſperis cœlum diſtinguet inceſſibus, ac veluti puram Barberini tabulam. Meliori fortuna notabit.

2. Puræ tabulæ nummum Adriani injicio, in quo navis remigio vecta depingitur ſimulque inſcribitur: Felicitati. Apte diceres: Annus quem ingrederis mare quoddam eſt, cui tu navem tuam committis felicior Argonauta &c.

3. Opulentius quiddam Adriani nummo Lydii offerunt Nec mirum; nam apud illos Pactolus eſt; qui Aquilas aureas initio anni tranſmiſere, quibus inſcriptum: Primævus flos ætatis, primæva, virtus, & felicitas, currat & recurrat.

Addo Solennes hic apprecationes.

Ex Tomitano Poeta eſt illa.

Auſpicio felix totus hic annus eat.

Ex authore Palatii illa:

Habe Fortunas omnes cum Crœſo, numera candidos cum Polycrate felici dies, fluant ultro dormienti victoriæ cum Timotheo, fiat aurum quidquid contigeris cum Mida, roſa quidquid calcaveris cum Perſio, laurus quidquid palpaveris.

Ex ſarbievio illa eſt apprecatio:

Tardum ſerenis partibus ætheris
Te ſidus addas, neu properes citus
Menſis reclinari & ſupernis
Cœtibus accubuiſſe Divûm,

Jam

Jam ex aliis Eruditionibus aliquid delibo.

SI annos Mecænati apprecabere, vide, ne annos Arcadum apprecere, apud quos annus tantum trimeſtris fuerat. Potius annum Metonis qui noſtrates annos novendecim continet: vel annum ſaturni, qui noſtros continet quadringentos: vel annum Mundanum Platonis, qui continet noſtrorum 15. millia, quo temporis ſpatio octava circumvolvitur ſphæra. Dic ergo Mecænati: Odi Arcades, quibus brevitas in annis placuit. Plato mihi Platoniſque annus in votis, hunc vive & vixiſſe ſufficit. Parum refert an perennem Tibi fortunam ritu Venetorum deſponſes, qui quotannis in mare annulum injiciunt, quo illud ſibi veluti deſpondeant & amicum faciant. Fluidum aquæ elementum eſt, nec vincula Xerxis timet, nec amicitiæ novit fœdera. quod ſi illud Poetæ audieris:

dextrâque ſuos jam computat annos,

Intellige centenarium eſſe ſenem. Nam numeri uſque ad centum excluſive ſiniſtra computabantur. quidni Mecænati talem computandi experientiam apprecaris? Ut annum, ſic menſes currentis anni Diis veteres conſecrarunt: Januarius ſacer Junoni, Neptuno Februarius, Minervæ Martius, Aprilis, Veneri Majus, Apollini Junius, Mercurio Julius, Jovi Auguſtus, cereri Vulcano ſeptember: Baccho October, November Marti, Dianæ December: ſic diviſum

ſum inter ſe annum cum Jove Dii habent. Adde illud de Ludovico XI. Galliæ Rege, qui extremo anno & morbo conflictatus quotidie medico quingentos aureos dabat, ut vitam illi prorogaret, ſed.

Non potuit pretio tam breve tempus emi

Denique miror hic dictum Plinii: Nihil, inquit ille, ſalubre eſt, niſi quod toto Anno ſalubre.

Approbo tamen dictum Famiani: In rebus humanis ſæcula & anni intereunt, cauſæ & eventa earum recurrunt. Sæpè aurea ſecula (etſi Heſiodus quintum addat ſeculum Heroicum, quo Hercules Theſeus, aliique Heroes vixere) nempe aureum ſub Saturno, omnium rerum abundantia & juſtitiæ laude celebre: argenteum ſub Jove, de quo Ovidius:

Subiitque argentea proles
Auro deterior, fulvo pretioſior ære:

Quo tempore aliqua fuit rerum abundantia ſed non circa laboris ſudoriſque impenſas. Æneum tertium, quartum ferreum & vitiis infame ac prælíis. Aurei ſeculi deſcriptionem, quod Mecænati appreceris, habes libro primo Lyric: Sarb. ubi ait.

Per te refracto ferro adamantinum
Offulſit aureſeculum, & undique
Gazis coronatumque gemmis
Purpureo reviroſcit ævo. &c.

§.III.

§. III.

Gratulationes Novi Anni.

Prima.

PUrpuraſcens Infantis verbi ſanguine aurora primum anni diem mundo invehit Solis lumini concolorem. Nimirum hæc Aurora diem Solemque parit lucis conſanguinea, umbraſque arcet à dierum curriculo, quod anni naſcentis Olympia indixere. Sic ex rubente Oceano non Sol tantùm, verùm & anni Fortuna emergit, non ſine candido menſium auſpicio: nam & Cœli rubor ſæpe ſerenitatis eſt præſagium. Non ſic tamen reliquis, quin & Tibi M. D. mane hoc nubium expers, non nubilum Fortunæ portendit Meridiem ſerò non ad unius anni vitæque veſperam producendæ. Cruentus quidem dies hic in DEUM extitit, Sed ex hoc vulnere non plus ſanguinis quàm boni omnis emanavit. Vulnus id labentium annorum obducit cicatricem adeoque Orbis ac Tuæ felicitati conſulitur, dum ſic hodie inciditur vitæ vena; ut jam mærorem temperent cruentæ in DEO infante ceremoniæ, dum mille orbi commoda, Tibi nova bonorum omnia conciliant. Fruere jam tantæ lucis dieique exortu, & dum tam ſplendide annus exoritur Tu nunquam Tuæ Fortunæ occaſum experire. Dixi.

Gratulatio II.

ETiam ætatum temporumque novitas pretium ſæpe

Digitized by Google

ſæpe adimit priori ſeculo, & humanos in ſe certatim amores transfert. Annorum certè, ſicut florum tota penes novitatem eſt gratia, & vivere optamus non vixiſſe, adeoque & hic præſentia in uſu, futura in deſiderio, quæ præterire, ſæpè ſunt faſtidio. Hinc & Tibi tot luſtra lapſu fortunatiori effluxiſſe parum intereſt, niſi continuata proſperorum ſerie felicitas iret in annos conſequentes. Cicurbitarum illa eſt gloria, imò tumor, citiſſime inflari, ut celerrime detumeſcant ait ille. Sed en:

Votis aſpirant Fata ſecundis,

Dum poſt occaſum jam plurium non ſteriles boni ominis oriuntur Calendæ, & nova Fortunæ Scena ſeſe Tibi aperit nullo [ut ominari licet libetque] tragico actu permiſcenda. Salutares vulnerati verbi Ceremoniæ non ſolitam, certe ſolidam Tibi hodie ſpondent fauſtitatem, & Abbreviatum alioquin verbum metas longioris ævi prorogat communis Gloriæ vitæque terminos transgreſſuro.

Gratulatio. III.

ANtiquitati quidem defero ut priori nam & mihi:

Magna eſt capitis reverentia cani.

Tamen ſuperſtitioſa illius commenta deſipiunt, ubi veriora recens ſeculum injicit auſpicia. Et verò male Janum Bifrontem. Numen ſane monſtroſum ineuntis anni veſtibulo præfixit. Quo enim Frontones hi ac geminatæ frontis lumina?

Digitized by Google

Is duntaxat evolutum ſpeculetur Annum, qui felicius deſperat ſeculum; vel cui Fortuna cum Anno ſimul occubuit. Sed Fortunam Heroes in manibus gerunt; nulla hujus, etſi temporum quædam mutatio, intercurrit, quæ tamen illis uberiori Famæ ac Nominis cenſu affluunt, ac elabuntur: nulla illis dies non candida, quantumvis Calendæ Januariæ, à quibus aliæ ſuam trahunt originem, rubeant verbi cruore. Tuæ felicitatis omen eſt, quidquid Heroum inſcribo nomini. Etiam Tu mihi Heros, illis, quos Heroica pridem effudit ætas; non impar. Heroem ſi facinorum approbat magnitudo, non potius in Herois titulum jus Theſeo vel Alcidæ; ſi munificentia, qua magis flagitioſum nonnemo cenſuit, quam armis vinci. Tu hic invictus, qui labentem annorum ſeriem non horis, ſed beneficiis, quæ Tibi diem ſola diſtinguunt, tranſigis. Quidni ergo Heroicæ felicitatis auguria Tibi Annus hic deferat, quem reperit Heroem? etiam è Verbi ſanguine candidi erumpent dies.

Gratulatio IV.
Dicta Supremo Exercituum Duci.

VEl hodie tandem dicendi rudem ponemus infantiam, dum ipſa verbi Infantia nos verbis inſtruit, Illuſtr. Domine. Lacrymis paulo ante & vagitu, hodie (ut etiam ſua vox ineſt ſanguini) ſanguine perorat. Hoc illud cruore Januarii Kalendas dum conſecrat, non minus no-

noſtram colorat Orationem, quanquam nec color perorantibus deeſſet, ad Tui conſpectum erubeſcere coactis: nec Orationi ſua deeſſent lumina, Tuo illam vultu, quo Patriam vel in turbido ſerenas illuſtrante. Imo nec illa parcius lucem affunderent, quæ in Tua ſtirpe affulgent orbi primæ magnitudinis ſidera. Ergo à Natalitia DEI hominis caverna ad Tuæ amplitudinis adyta & artium tot Heroum, ſtylum ac venerationem deflectimus. Non alius quippe vicinior gradus eſt, quam aſcendere ab Altiſſimo ad Celſiſſimos, & ab illo Gigante ad Regni Proceres. Hodie potiſſimum magna Heroum nomina venerari didicimus; quando & auguſtum vulnerati hodie verbi Nomen incipimus adorare. Quos vero in plauſis Eloqnentia Tibi melius aſſurgat, quam quos Princeps hic anni menſiumque dies indicit? Novum enimvero Eloquentiæ Campum aperit renaſcentis Anni Exordium, & veterem tacendi conſuetudinem immutat in omnia. &c.

Sectio III.

Gratulationes Paſchatis.

Etiam plauſus, qui Paſchali amœnitati congruunt, hic accipe. Sed primò ſit.

Digitized by Google

§ I.

Materia & Modus hujusmodi Gratulationis.

1. Materia ſumitur potiſſimum à Circumſtantia hujus temporis cum Alluſione ad Chriſtiani orbis tripudia & plauſus triumphante Chriſto; Sumpto ſubinde impetu ex occurrente tunc Sacræ Hiſtoriæ contextu, quæ Scholaſtico more innui & acutius quam ſpiritualius tractari debet Huc ſpectat propenſæ Voluntatis in eum, cui gratularis, conteſtatio: item diuturnæ ac vernantis Fortunæ ac lætitiæ augmenta precari hic Solenne, & alia quæ animorum propenſio & loquax tunc lætitia ſuggerit.

Illæ potiſſimum circumſtantiæ Tibi acumen offerent. Lux Cœleſtium Geniorum plurimum lucis, aromata fragantiæ aliquid conferent. Sepulchrum vitale vividum quid ſtylo & Orationi tribuet: A terræ motu tripudia invaleſcent: lapide remoto & pectoris arcana patebunt: Item laurea Victoris DEI, omen immortalitatis & pacis præſagia parturit.

2. Modus ſcribendæ hujusmodi Orationis, etſi ex ſuperioribus Paragraphis colligi poſſit; tamen adhuc ſpeciali jure poſtulat lætiora omnia, nec quidquam in ſtylo Tragicum ſonans. Ad Jalemum tunc & Trophonii antrum luctum relega, & omnem (quod Poeta monet) deme ſupercilio nubem: tempori tunc pare, triumphale quid ſpiret Oratio, & pæanem canat.

Huc

Huc pertinet etiam Allegoria vel verno tempori accommoda, vel de ſole noſtro ex Oceano dolorum emergente, vel Phœnice ex vitali buſto reviviſcente. Huc item ſpectat uſus Eruditionis ad Protaſim.

De hoc die dierum maximo ſunt illa acutè dicta: Non tenebreſcit hæc veſpera, ſed luceſcit. Diem nutrit, non perimit hæc Mater noctis: quæ uni Soli veſpera fuit, aurora fit alteri: illuminatur etiam nox initio non in fine tantum. Addit Juglarez: Mundo dies illuxit maxima, in qua redux Sol noſter auroram ſecutus non eſt, ſed præivit. De repetundis accuſari metuerat, ſi quas horas diei ademerat moriens, non redderet jam reſurgens, Dat illi lapſus ipſe palmam, ruina victoriam. &c. &c.

§. II.

Eruditio hujus loci.

ALiqua Eruditio ad Natalem Chriſti accommodata huc non incommodè transferri poterit. Inſuper addo. Etiam Chriſti ſepulchrum vitale eſt, & vitam parit reparatque. argumento ſit animorum ſerenitas, & erumpentes ab animo in vultum lætitiæ, ut proinde non mirer Sepulchrum Orphei, quod Pauſania teſte luſcinias producit excellentes cantu, quaſi ex Vatis tumulo illa vocis ſuavitas hauriretur.

Plane hujus loci eſt, quod Statius occinit:

Securæ procul hinc abite mortes,
Hæc vitæ genialis eſt origo,

Cedat luctus atrox, gens ſque manent
Prædulces lacrymæ, dolorque feſſus
Quidquid fleverat antè, nunc adoret;

Ad triumphalem Chriſti lauream ſi alludes, triumphi Romanorum majores minoresvè Tibi non excidant: Ad majorem triumphum ſpectant, Currus aureus albis quadrigis vectus tituli victarum Urbium. ſpolia ante victorem prælata, Porta triumphalis, Pompa laureata, ſiricines, captivi Duces, acclamationes militares, Capitolii ingreſſus cæſæ majores victimæ Nam minor triumphus minore Pompa, minoribus hoſtiis & ſine curru peractus. Triumphi quidem Divini gloriam, nec augent nec adæquant hominum trophæa; tamen ut ex umbra Sol, ſic ex illis hujus triumphi magnitudo deprehendi poteſt.

Nihil ad eundem triumphum Julii Cæſaris Pompa, Parthis devictis Capitolium aſcendentis inter lumina, quadraginta Elephantis lychnos dextra & ſiniſtra geſtantibus, & inter Pomparum fercula prælatis illis tribus verbis:
Veni, vidi, vici.

§. III.

Gratulationes Paſchatis.

I.

CUm & DEI Sepulchrum patet hodie, pateat & hoc Tibi obſtrictum pectus. Non impar utriuſque felicitas; illud luce perfunditur, hoc gaudiis exundat: ſi Cœlitum illud ſtipatur excubiis, illud Amoris Satellitio. Imò Sepulchrum

Digitized by Google

chrum Verbi ſit vacuum & inane, pectus affectuum adhuc domicilium eſt quos ad lapidem emollit & elicit ſepulchralem Uſque adeo, dum in hunc ſilicem impegere Sole hodie orto, animi quoque ſuaviter incaleſcunt. Quod ſi ad hunc Solis exortum omnia plauſibus animantur, nec mihi Te incolumi ſterilis plaudendi incumbit neceſſitas. Ita plauſu omnia permiſcentur, victore Erebi Christo, & Te meorum expugnatore affectuum, trahit ille detracta Orco tot animorum ſpolia, Sed neque Tu hodie primum meum ducis animum in triumpho. Tot me viciſti beneficiis, ut ingratus & in aureis hiſce vinculis captivus cogar vivere. Felix omnino captivitas, à qua nec hodie me velim exemptum. Quoddam libertatis eſt inſigne ſic eſſe devinctum. Gaude hoc etiam erecto in Clientum animis Tibi trophæo, nove imò vetus mei pectoris triumphator. Advolvo Tuis pedibus me in ſpolium, nec cum lapide revoluto me facile quis revolvet. Pulchrum mihi ſic cadere, etiam DEO reſurgente. Mea ſic aſſurgit felicitas, dum Tuis genibus victima ſupplex accido etiam de me victimam Cœlo daturus, ut à vitæ Principe Tibi & in plures annorum decades vita, & nata hodie de vitali Sepulchro gaudia felicibus augmentis in momenta pæne ſingula propagentur. Dixi.

Gratulatio II.

REdit in præcordia, erumpit in vultum excuſſa nuper tragico morientis DEI ſpecta-

culo animorum ſerenitas M.D. Excutitur terræ motu incluſus animo dolor, amoto lapide, certatim è tumulo prorumpunt gaudia. Obriguerat, fateor, nuper dolore gravatum pectus, ſed hodie tandem vel ad lapidem ſepulchralem ſuaviter emolleſcit. Nec meum mollius pulſat, dum linguam officii admonet communis lætitiæ argumentum, etſi prodigioſo terræ motu opus non ſit, ne linguæ aut calami ferientur, feſtivis plauſibus conſecrandi. Neque tenuis obſtat facundia: nam aſſurgit etiam humi jacens repenſque Eloquentia ſurgente poſt obitum DEO, qui vel emortuis Oratorum linguis vitam inſpirat, ceu redivivus vitæ arbiter aſſertorque. Sed neque in minores plauſus inſtruit mentem Tua, quam perennare velim, producta hucuſque incolumitas, hæc meo pectori ver afflat perpetuum, & Paſchatis amænitati concolores accendit Soles. Semper mihi feſtivum canitur acroama, & quoddam veluti Paſchale melos inſonat, quoties Tibi omnia ex voto fluere, quoties Te ſoſpitem inter proſpera, inter adverſa infracto nec concidenti animo intueri licet. Vive perenniter felix, ſoſpes diutiſſimè, & toties adhuc redivivi Numinis triumphis hic applaude, quot hodie in communes plauſus Univerſitatis animi conſpirarunt.

Grat. ducta ab Exemplo.

ETiam poſthumi Magnorum cineres vim magnis Heroum mentibus inſertam poſt fa-

ta

ra luculento produnt teſtimonio M. D. Provoco ad Orphei Vatis monumentum, & vivam quandam in demortui cineribus relictam ſuavitatem. Equidem quæ juxta Vatis vitale buſtum poſuere nidum Luſciniæ, ſi Pauſaniæ credimus, ſuavius molliuſque modulatæ, quaſi ab extincti exuviis genium haurirent jucunditatis. Uberiorem recludit gaudiorum copiam extincti nuper, hodie redivivi Numinis hortenſe Mauſoleum, quod Divinis vacuum exuviis, repente gaudii evaſit Promptuarum. Nec Te communis lætitiæ patitur exſortem, imò & vitæ amænioris offert præſagia. Nullæ hilarius afflarunt animos Principum cunæ, quam orbem ſepulchrale prodigium. Lapis ille ſuaviter pulſat animos, ac è pectoribus mæroris imperium propulſat. Quod ad Te meque attinet, utinam Tuis exultantem gaudiis, Tuis plaudentem ſucceſſibus diu me liceat intereſſe.

Gratulatio IV.

Per Protaſ. & Apodoſ.

Eò demum veterum evaſit ambitio, ut cum aurea ſibi arrogarit ſecula, etiam aureos nata Pallade ſomniaret imbres, auream ſementem felicis non infæcundam ſeculi producturos, parum ſcilicet ſe poſteris perſuaſiſſe putarat, quod Jovis cerebro vim pariendi Palladem tribuiſſet; niſi prodigioſus è prægnanti cerebro fœtus, Cœlum ſimul aureæ fœcundum pluviæ reddidiſſet. Poetarum commentum arripuere Sapientes, qui Platonis natales, aurea nobilitatos grandine, &

Digitized by Google

Is duntaxat evolutum ſpeculetur Annum, qui felicius deſperat ſeculum; vel cui Fortuna cum Anno ſimul occubuit. Sed Fortunam Heroes in manibus gerunt; nulla hujus, etſi temporum quædam mutatio, intercurrit, quæ tamen illis uberiori Famæ ac Nominis cenſu affluunt, ac elabuntur: nulla illis dies non candida, quantumvis Calendæ Januariæ, à quibus aliæ ſuam trahunt originem, rubeant verbi cruore. Tuæ felicitatis omen eſt, quidquid Heroum inſcribo nomini. Etiam Tu mihi Heros, illis, quos Heroica pridem effudit ætas, non impar. Heroem ſi facinorum approbat magnitudo, non potius in Herois titulum jus Theſeo vel Alcidæ; ſi munificentia, qua magis flagitioſum nonnemo cenſuit, quam armis vinci, Tu hic invictus, qui labentem annorum ſeriem non horis, ſed beneficiis, quæ Tibi diem ſola diſtinguunt, tranſigis. Quidni ergo Heroicæ felicitatis auguria Tibi Annus hic deferat, quem reperit Heroem, etiam è Verbi ſanguine candidi erumpent dies.

Gratulatio IV.
Dicta Supremo Exercituum Duci.

VEl hodie tandem dicendi rudem ponemus infantiam, dum ipſa verbi Infantia nos verbis inſtruit, Illuſtr. Domine. Lacrymis paulo ante & vagitu, hodie [ut etiam ſua vox ineſt ſanguini) ſanguine perorat. Hoc illud cruore Januarii Kalendas dum conſecrat, non minus no-

noſtram colorat Orationem, quanquam nec color perorantibus deeſſet, ad Tui conſpectum erubeſcere coactis: nec Orationi ſua deeſſent lumina, Tuo illam vultu, quo Patriam vel in turbido ſerenas illuſtrante. Imò nec illa parcius lucem affunderent, quæ in Tua ſtirpe affulgent orbi primæ magnitudinis ſidera. Ergo à Natalitia DEI hominis caverna ad Tuæ amplitudinis adyta & artium tot Heroum, ſtylum ac venerationem deflectimus. Non alius quippe vicinior gradus eſt, quam aſcendere ab Altiſſimo ad Celſiſſimos, & ab illo Gigante ad Regni Proceres. Hodie potiſſimum magna Heroum nomina venerari didicimus; quando & auguſtum vulnerati hodie verbi Nomen incipimus adorare. Quos vero in plauſis Eloqnentia Tibi melius aſſurgat, quam quos Princeps hic anni menſiumque dies indicit? Novum enimvero Eloquentiæ Campum aperit renaſcentis Anni Exordium, & veterem tacendi conſuetudinem immutat in omnia. &c.

Sectio III.

Gratulationes Paſchatis.

Etiam plauſus, qui Paſchali amœnitati congruunt, hic accipe. Sed primò ſit.

Huc pertinet etiam Allegoria vel verno tempori accommoda, vel de ſole noſtro ex Oceano dolorum emergente, vel Phœnice ex vitali buſto reviviſcente. Huc item ſpectat uſus Eruditionis ad Protaſim.

De hoc die dierum maximo ſunt illa acutè dicta: Non tenebreſcit hæc veſpera, ſed luceſcit. Diem nutrit, non perimit hæc Mater noctis: quæ uni Soli veſpera fuit, aurora fit alteri: illuminatur etiam nox initio non in fine tantum. Addit Juglarez: Mundo dies illuxit maxima, in qua redux Sol noſter auroram ſecutus non eſt, ſed præivit. De repetundis accuſari metuerat, ſi quas horas diei ademerat moriens, non redderet jam reſurgens, Dat illi lapſus ipſe palmam, ruina victoriam. &c.&c.

§. II.

Eruditio hujus loci.

Aliqua Eruditio ad Natalem Chriſti accommodata huc non incommodè transferri poterit. Inſuper addo. Etiam Chriſti ſepulchrum vitale eſt, & vitam parit reparatque. Argumento ſit animorum ſerenitas, & erumpentes ab animo in vultum lætitiæ, ut proinde non mirer Sepulchrum Orphei, quod Pauſania teſte luſcinias producit excellentes cantu, quaſi ex Vatis tumulo illa vocis ſuavitas hauriretur.

Plane hujus loci eſt, quod Statius occinit:

Secura procul hinc abite mortes,
Hæc vita genialis eſt origo,

 Cedat

Digitized by Google

Cedat luctus atrox, genisque manent
Pradulces lacrymæ, dolorque feſſus
Quidquid fleverat antè, nunc adoret;

Ad triumphalem Chriſti lauream ſi alludes, triumphi Romanorum majores minoresvè Tibi non excidant: Ad majorem triumphum ſpectant, Currus aureus albis quadrigis vectus tituli victarum Urbium. ſpolia ante victorem prælata, Porta triumphalis, Pompa laureata, ſiricines, captivi Duces, acclamationes militares, Capitolii ingreſſus cæſæ majores victimæ Nam minor triumphus minore Pompa, minoribus hoſtiis & ſine curru peractus. Triumphi quidem Divini gloriam, nec augent nec adæquant hominum trophæa; tamen ut ex umbra Sol, ſic ex illis hujus triumphi magnitudo deprehendi poteſt.

Nihil ad eundem triumphum Julii Cæſaris Pompa, Parthis devictis Capitolium aſcendentis inter lumina, quadraginta Elephantis lychnos dextra & ſiniſtra geſtantibus, & inter Pomparum fercula prælatis illis tribus verbis:
Veni, vidi, vici.

§. III.

Gratulationes Paſchatis.

I.

CUm & DEI Sepulchrum patet hodie, pateat & hoc Tibi obſtrictum pectus. Non impar utriuſque felicitas; illud luce perfunditur, hoc gaudiis exundat: ſi Cœlitum illud ſtipatur excubiis, illud Amoris Satellitio. Imò Sepulchrum

Digitized by Google

chrum Verbi fit vacuum & inane, pectus affectuum adhuc domicilium eſt quos ad lapidem emollit & elicit ſepulchralem Uſque adeo, dum in hunc ſilicem impegere Sole hodie orto, animi quoque ſuaviter incaleſcunt. Quod ſi ad hunc Solis exortum omnia plauſibus animantur, nec mihi Te incolumi ſterilis plaudendi incumbit neceſſitas. Ita plauſu omnia permiſcentur, victore Erebi Chriſto, & Te meorum expugnatore affectuum. trahit ille detracta Orco tot animorum ſpolia, Sed neque Tu hodie primum meum ducis animum in triumpho. Tot me viciſti beneficiis, ut ingratus & in aureis hiſce vinculis captivus cogar vivere. Felix omnino captivitas, à qua nec hodie me velim exemptum. Quoddam libertatis eſt inſigne ſic eſſe devinctum. Gaude hoc etiam erecto in Clientum animis Tibi trophæo, nove imò vetus mei pectoris triumphator. Advolvo Tuis pedibus me in ſpolium, nec cum lapide revoluto me facile quis revolvet. Pulchrum mihi ſic cadere, etiam DEO reſurgente. Mea ſic aſſurgit felicitas, dum Tuis genibus victima ſupplex accido etiam de me victimam Cœlo daturus, ut à vitæ Principe Tibi & in plures annorum decades vita, & nata hodie de vitali Sepulchro gaudia felicibus augmentis in momenta pæne ſingula propagentur. Dixi.

Gratulatio II.

REdit in præcordia, erumpit in vultum excuſſa nuper tragico morientis DEI ſpecta-

culo animorum ſerenitas M.D. Excutitur terræ motu incluſus animo dolor, amoto lapide, certatim è tumulo prorumpunt gaudia. Obriguerat, fateor, nuper dolore gravatum pectus, ſed hodie tandem vel ad lapidem ſepulchralem ſuaviter emolleſcit. Nec meum mollius pulſat, dum linguam officii admonet communis lætitiæ argumentum, etſi prodigioſo terræ motu opus non ſit, ne linguæ aut calami ferientur, feſtivis plauſibus conſecrandi. Neque tenuis obſtat facundia: nam aſſurgit etiam humi jacens repenſque Eloquentia ſurgente poſt obitum DEO, qui vel emortuis Oratorum linguis vitam inſpirat, ceu redivivus vitæ arbiter aſſertorque. Sed neque in minores plauſus inſtruit mentem Tua, quam perennare velim, producta hucuſque incolumitas, hæc meo pectori ver afflat perpetuum, & Paſchatis amænitati concolores accendit Soles. Semper mihi feſtivum canitur acroama, & quoddam veluti Paſchale melos inſonat, quoties Tibi omnia ex voto fluere, quoties Te ſoſpitem inter proſpera, inter adverſa infracto nec concidenti animo intueri licet. Vive perenniter felix, ſoſpes diutiſſimè, & toties adhuc redivivi Numinis triumphis hic applaude, quot hodie in communes plauſus Univerſitatis animi conſpirant.

Grat. ducta ab Exemplo.

ETiam poſthumi Magnorum cineres vim magnis Heroum mentibus inſertam poſt fa-

Digitized by Google

na luculento produnt teſtimonio M. D. Provoco ad Orphei Vatis monumentum, & vivam quandam in demortui cineribus relictam ſuavitatem. Equidem quæ juxta Vatis vitale buſtum poſuere nidum Luſciniæ, ſi Pauſaniæ credimus, ſuavius molliusque modulatæ, quaſi ab extincti exuviis genium haurirent jucunditatis. Uberiorem recludit gaudiorum copiam extincti nuper, hodie redivivi Numinis hortenſe Mauſoleum, quod Divinis vacuum exuviis, repente gaudii evaſit Promptuarum. Nec Te communis lætitiæ patitur exſortem, imò & vitæ amænioris offert præſagia. Nullæ hilarius afflarunt animos Principum cunæ, quam orbem ſepulchrale prodigium. Lapis ille ſuaviter pulſat animos, ac è pectoribus mæroris imperium propulſat. Quod ad Te meque attinet, utinam Tuis exultantem gaudiis, Tuis plaudentem ſucceſſibus diu me liceat intereſſe.

Gratulatio IV.

Per Protaſ. & Apodoſ.

Eò demum veterum evaſit ambitio, ut cum aurea ſibi arrogarit ſecula, etiam aureos nata Pallade ſomniaret imbres, auream ſementem felicis non infæcundam ſeculi producturos, parum ſcilicet ſe poſteris perſuaſiſſe putarat, quod Jovis cerebro vim pariendi Palladem tribuiſſet; niſi prodigioſus è prægnanti cerebro fœtus, Cœlum ſimul aureæ fœcundum pluviæ reddidiſſet. Poetarum commentum arripuere Sapientes, qui Platonis natales, aurea nobilitatos grandine, &

pretioſa illuſtres memorant procella, nempe quo ſe veterum extenderant vota eo uſque fabulis ſunt progreſſi, ac eveniſſe crediderant quod evenire peroptabant. Eventus reſque ipſa Tibi ac Reipublicæ Chriſtianæ ſervabatur, M. D. inquam poſt umbræ ſepulchralis noctem Oriente iterum noſtrò Sole, extra fabulam Cœlum aurea gaudiorum detonat tempeſtate. Fluent Tibi deinceps nobiliora vel auro ſecula, & beatiorem Te reddent, quam pretioſus ille in fabulis imber veteres effeciſſet; Nam cum reſurgente DEO in novam felicitatem ſecula par eſt aſſurgere, aut fato aliquo inſepultam iterum exotiri. Fuerit tam benignus Pallade communem ſubeunte lucem æther, nec à Te radios retrahet, aut umbras Tuæ gloriæ, tantæ luci tenebras offundi patietur

Hæc gratulatio facile poteſt detorqueri ad gratulationem Natalis Chriſti.

Gratulatio V.

Hodie tandem orbi redditur illa felicitas, quam terra ſuis nuper complexa Viſceribus vix fuerat redditura, niſi concuteretur. Reddit tam grande depoſitum, & cum obicem poſuiſſet tantæ Orbis Fortunæ lapis, jam amotus. Hinc velut remoto aggere erumpunt gaudia, & feſtivis vocibus omnia complentur. Sic dies hic Orbem excitat in Pæanem, & ad triumphantis DEI lauream gaudiis pectus, linguam devovet plaudendi officio, &c.

Gra-

Gratulatio dicenda die Penticoſt.

NEc Amor elinguis hodie, cum Cœlum etiam linguis pluit M. D. inter hanc linguarum affluentiam quis non repente diſertior evadat? ſi abſque verbo cælis proxime recepto regnavit taciturnitas, hodie ſuo regno excidet, quando miſſilibus à verbo linguis in eam placidè cælum fulminat. Nec centenas ſollenni Poetarum voto linguas exoptarim, una mihi è Cœleſti linguarum pluvia ſuffecerit. Nec enim varias meo in te amori linguas optaverim, quem & bilinguem odi, & eundem ſemper hoc in pectore ardere. Imo quia cor amoris ſacrarium eſt, nec in linguam illum effunderem, niſi tacere cupientem ad dicendum incenderet, ignearum Divina vis linguarum. Vel ignea hæc Amoris tempeſtas & ſonora cæli procella indicat, quod ſilentium amor odit, quin extra cor fulguret, & turbine ſaluberrimo ſuas latè flammas ventilet. Splendet ille in oculis, ſonat in aure ſuaviter, & in lingua ſuavius deguſtatur. Arſit meliore hac flamma Orbis torridus, & me pariter aduſſit ſubditis menti facibus & ad tua obſequia, & ad præconia. Neque flamma hæc & ardentiſſimum tuis indulgendi laudibus ſtudium deferveſcet, quamdiu te mihi Mecænatem hic Dei digitus demonſtrabit.

Digitized by Google

Sectio IV.

De Officioſa Gratulatione Nominis ſeu Natalis.

Viget hodie tum alibi, tum hic Officioſa Nominum Nataliſque gratulatio. Quare ne hic etiam ætati noſtræ deſim, ſit

§. I.

Materia ac Modus hujusmodi Gratulationum.

MAteria illarum aliquando eruitur ex etymo ipſius Nominis. Nam etiam ipſum nomen tum oratoriis ſenſibus, tum acumini occaſionem præbet, ut patet in Alluſione ad Nomen Maximiliani, de quo ſic nonnemo: Capaciſſimi nominis menſuram factis exæquans, etiam in minimis ſe maximum exhibuit. Sed tantæ magnitudini cum anguſtiæ telluris obſtarent, cui ſola Cœli immenſitas par eſſet; hac ſola potuit comprehendi. Aliquando alluditur ad Divi Tutelaris ejuſque Clientis adjuncta, obiter reperitis plauſibus de recurſu Natalis, de Clientela Tutelaris, ac de aliis Fortunæ bonis, non ſine apprecatione aliorum & omine.

2. Modus tum circumſtantiis immoratur Rerum, Temporum, loci, ac Perſonæ, tum locum communem pertractat de virorum illuſtrium Natali; nam etiam Horoſcopum venerari expedit, ſi Heroem effudit eximium: tum ex Divi

indi-

Digitized by Google

indegitis adjunctis acuti aliquid eruit, ut illud eſt dictum Adalberto N. Adalberti haſtæ mihi ſtimulum addunt, ut ad te accedam, &c. Item Joanni N. Ipſæ, quæ tibi in nomen immigrarunt Gratiæ, me ad te pelliciunt, &c. Denique rem Enthymemate vel Syllogiſmo vel Expolitione Oratoria complecti poterit ſtylo ad hilaritatem & plauſus appoſito.

§. II.

Eruditio ad Nomina pertinens, Ambitioſa quorundam Nomina.

QUis ferat Alexandri arrogantiam, qui ſe non Philippi, ſed Jovis filium credi dicique voluit? Hinc è bello Perſico redux imperaverat, ut ſibi honores Divini haberentur. Sed ſenſit ſe mortalem, dum ſe mori cerneret hic Jupiter, aut ſi Jovis filius, certe Feretrii. Ampla nomina vocat Afer ille eruditus (Tertullianus) jugera nominum Sed aliqua.

Nomina ſunt ipſo pœne timenda ſono,

ut illud Vercingentorix, Omixiudinas, &c. &c. Non audiunt hi canentem olorem Tomitanum;

Vſibus edocto ſi quidquam credis amico,
Crede mihi & longè nomina magna fuge.

Caveat, quiſque, ne ut Juvenalis de quodam, Sic ille ſit:

Prælato nomine tantum inſignis.

Congero plura ambitioſorum nomina: Attila dici voluit Flagellum Dei, Tamerlanes Ira Dei, Antonius Imperator Philoſophorum Lucullu

Digitized by Google

Xerxem Togatam, Edmundus Rex Angliæ Ferreum latus Appianus felicem, Flavius bellatorem, Galerius pulchrum, Henricus Aucupem, Adrianus Doctum, Commodus Herculem, Hanno Deum, Maximilianus liberalem, Antiphon Orationum coquum.

Tum illud de ſe & ambitioſa titulorum Pompa Rex biſnagenſis, Sponſus bonæ ſortis, magnarum Provinciarum Deus, omnium Dominus, Magiſter loqui neſcientium, trium Imperatorum Imperator, Eques, cui nemo par, Elephantorum venator, Dominus Orientis, nam ille titulus, quem ſibi Soldanus attribuit, eſt plane ridiculus, dum ſe appellat Dominum Paradiſi & Præfectum inferni.

Etiamnè parvus poſt funera cinis ſuperbit Cyrus, in cujus ſepulchro hoc legitur:

Cyrus ego Rex olim Regum conditus hic ſum,

Pulchrior illa ex ore alieno laus Agamemnonis, quem Cicero & Horatius Regem Regum vocat, ſicut Domitianum Martialis appellat Principem Principum.

Modeſtioris animi & pyrrhus qui militibus ſe Aquilam vocitantibus: Per vos, inquit, Aquila ſum, veſtris enim armis ceu pennis ſublevor.

Anagrammata ex nomine.

Laborioſus hic magis quam ingenioſus dici poteſt partus; tamen de hoc obiter aliqua afferemus.

Anagramma ſit primo; Cùm vocis alicujus retro-

Retrogrado ordine ſumuntur elemen ta v. g. Roma,amor,aura,arv a,omen?,nemo. Hæc regreſſio fieri poteſt retentis iiſdem verbis immutatis. ſic verſus ille sotadicus:

Patrum dicta probo nec ſacris belligerabo,

ab Heretico ſic retro legitur:

Belligerabo Sacris nec probo dicta Patrum.

Talis etiam eſt ille verſus de Amphione:

Petras una trahit vox metris imperioſa,

qui retro ſic legitur:

Imperioſa metris vox trahit una petras,

Anagramma fit ſecundo, literarum ordine quocunque modo immutato. ſic ex nomine Lucianus fit calvinus, Ex nomine Maria Magdalena fit Anagramma: Grandia mala mea. ex nomine Euchariſtia: Cithara JESU. Ex nomine Urſula, Laurus. Ex nomine Ignatius Lojola: O ignis illatus à Deo. Ex nomine Paulus Apoſtolus tu populos ſalvas, Ex nomine Albertus: ter albus. Ex nomine Bartholomeus: Ah Sol Beatorum.

Pulcherrimum illud Anagramma ex his vocibus: Pater Henricus Garnettus Pingere cruentus ariſta, nam hujus Martyris vultus é ſanguine in ſtramen decidente prodigioſè in eodem ſtramine efformatus eſt.

Non omitto illud anagramma Epigrammate comprehenſum ex tota Antiphona Eccleſiaſtica, Alma Redemptoris &c. Eſt autem tale:

Ne metuas quamvis curſu pernice procellæ

Nutat, & irrugit ſpumoſa navis in unda,

Teque Tuamque ratem placato ſidere ducam:
Clarum lucis iter curres, cita prora volabit:
Errores Pelagi retegam, miſerebor egeni,
Euge meos portus intra, ſum ripa ſalutis.

Sententiæ hujus loci.

PRæeat Caſſiodorus: abſonum eſt, inquit ille, portare nomen à moribus alienum, & aliud dici, quàm poſſit in moribus inveniri.

Jam & Salvianum audi: Nomen, inquit, ſine actu & officio ſuo nihil eſt.

Salubre hoc; illud Senecæ ſalubrius: Diſcite, inquit, omnia præter virtutem mutare nomina.

Monet opportune & divinus Plato: Nomina cum re conſentiant. Etſi Demoſthenes prohibeat ex nominis ſignificatione de moribus judicare

Sed tamen & nominis habenda ratio. Nam, ut ait nonnemo:

Formoſa vetus premit omina nomen.

Et: Principis nomen, omen eſt felicitatis. Nec, tacitus repugnat: Regium, inquit, nomen plurimum valet. Id quod etiam Curtius ad belli eventa retulit, cum dixit, nomen maximum eſſe in bello momentum. Lampridio proinde nomina inſignia oneroſa ſunt, quæ juxta Neotericum Pulchrius eſt mereri quam habere. At ô quoties pulchræ indoles & nomina mentiuntur, ait ille!

Rarus, qui dicat cum Tibullo:

Victoria meis mandantur nomina chartis.

Alia

Alia de nominibus Eruditio.

PErennare alii ſua volunt nomina. Hinc nummis nomen ſuum inſculpſit Darius: ædificiis Trajanus (qui etiam inde dictus eſt herba parietina) turribus Babylonii, arboribus alii & cedro.

Pluribus hodie dicas, quod Alexander militi eodem Alexandri nomine inſignito dixerat in obſidione Tyri. Aut nomen Alexandri immuta, aut geras te, ut Alexandrum decet. Inſigne illud Nazarii dictum ad ſuum Principem: quantum nomine polliceris, tantum de te expectat Patria. Baſilicum illud Theodorici Regis effatum ad Felicem: ſumpſiſti nomen ex meritis: vide ut ſemper læteris veritate vocabuli.

E tripode illud & peropportune Alexander Marco Sichonio in obſidione ſaucio dixit: quam carò emitur nomen immortale; Quiſquis pulchri nominis menſuram implevit, is in laudem cæſarum immigravit, potiſſimum probi Cæſaris, quem Flavius Vopiſcus virum ſui nominis eſſe dixit, id eſt verè probum. Alia de cauſa Spartianus pertinacem & ſeverum Impp. vere ſui nominis eſſe dixit. Horatius vero ait de Avidieno:

Cui canis ex vero ductum cognomen adhæſit,

Roma ægrè tulit commodum, quo vix ullus deterior; & Heliogabalum Antonini nomen uſurpantes. Sed Alexandro nomen Antoninorum aſſumenti

menti acclamavit Senatus: Nomen Antoninorum tu reddis in integrum.

Abyſſini ſuum Regem appellarunt Bellugiam, id eſt, incomparabilis præſtantiæ gemmam. Eratoſthenes, quod ſummis proximus in omni ſcientiæ genere ſecundas teneret, Beta dictus eſt.

cum M, Manlius Reip. dominatum invadere conaretur, de ſaxo Tarpejo præcipitatus: eaque notatus ignominia, ut in odium ſceleris nemo de Patritia Manliorum gente Marci prænomen uſurparet.

At Harmodii & Ariſtogitonis nominum id honoris datum ab Athenienſibus: nec ullus unquam eorum nomine vocaretur. Datum eorum meritis de Republica a Tyrannide Piſiſtrati liberata, propter quæ inſuper illis ſtatuæ in foro poſitæ.

Laudabilis illa Auguſti & Tiberii moteſtia, quibus exoſa fuit Domini appellatio. Trajanum Plinius etiam inde prædicat, quod nomen Patris Patriæ recuſarit; idem ejuſdem uxorem & ſororem deprædicat ob recuſatum nomen Auguſtarum Nempe ut addit idem: Nihil laudabilius, quam ſi verum honorem non in ſplendore titulorum, ſed in judiciis hominum reponas: magniſque nominibus te parem facias, etiam dum recuſas. Certe illæ, quæcunque illis ratio tantam ſuaſit modeſtiam, hoc magis dignæ ſunt, quia Auguſtæ non vocantur,

Præclarum etiam Antiſthenis effatum profun-

ſunde imprimes iis, qui nominis immortalitatem appetunt, unica ad id via laudabilis vita.

Concludo ſacra Eruditione: Hugoni Victorino tria ſuere aptatiſſima. Primum ut ejus cibus ultimus eſſet ſacra Euchariſtia. 2. Ut ejus ultima cogitatio eſſet de Chriſto paſſo. 3. Ut ultimum illi in ore verbum eſſet nomen JESU.

Acumina ex nomine deſumpta.

POëtæ ex hoc fonte hauriunt liberalius, quam ex Caballino: Hinc laudes, hinc mordaces delibant ſales, hinc acumina profero Exempla: primum eſt de auro:

Cur aurum inſtabili nomen deſumpſit ab aura?
Fluxa nimisque fluens eſt utriusque fides.

Secundum de malis Pomis:

Convenire ſuis dicebam nomina rebus,
Dum porrexiſſes tam mala mala mihi.

Tertium de Diva Urſula.

Vrſa minor majorque vale mea Garbaſa poſthic
Vrſula cum Sociis Virgine luce reget.

Quartum de S. Barbaræ nomine:

Barbarica mihi nomen erat gentile puellæ,
Mater id eſſe mihi, juſſit id eſſe pater.
Sed dum vita meos oſtendit publica mores,
Mentitum nomen ſe videt eſſe reum.

In pueri Zarini nomen pulcherrime Martialis, quod Tu commode in Sacroſanctum JESU nomen transtuleris: *No-*

Nomen cum vibiis roſisque natum,
Hyblam, quod ſapit Amico, que flores,
Quod nidos oles alitis ſuperba,
Nomen Nectare dulcius beato,
Quo mallet Cybeles Puer vocari,
Et qui pocula temperat Tonanti,
Nomen nobile, dulce delicatum:

Nec Oratoribus vena hic præcluditur, nam etſi illi multa ex nomine acute. Pater in Epitaphio Margaretæ cujuſdam Principis: Attende viator, quo Margaretas oſtreo mors includat! avara ut eſt, emere quam non potuit, terris eripuit. Frugalem malé quis fingat Mortem; plebejo non eſt contenta cibo; Cleopatræ ferculis aſſuevit, dum Margaretas ut ſorbeat, in pulverem atterit. Væ mundo ab ingluvie tanti monſtri! pretioſæ dapes acuunt novam famem. Vitream tamen cave dixeris Margaretam, quæ in tumulum lapsa frangi non potuit: integritatis laus in illa par nitori? tamen amiſſam ne lugeas, in DEI manibus eſt.

Patet idem in Alluſione ad nomen Caſimiri Magni: Vi fatorum ad præmia factorum vocatus, exilem tumbam Magnus implevit. Huc ille decrevit Gigas! Magnitudo Piaſti in magno hoc deſiit Alias quot Myriades numeramus eorum, qui à maximis in minimos decrevere. Solenne enim ut ſummis culminibus, ſic maximæ Fortunæ in punctum deſinere.

Concludo Eruditione: Metellus ne nomen Cæciliæ Metellæ interiret; turrim marmoream ex-

exſtruxit, in qua Echo oſties verſum illum integrum à quocunque pronuntiatum referebat:

Semper honos nomenque Tuum laudesque manebunt.

§. III.

Gratulationes Nominis.

Prima.

Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo D. D. Archiepiſcopo Leopol. Ioanni Tarnovvski, in Natali S. Ioannis Baptiſtæ.

PRodit in lucem Gratia, quæ in Tuum etiam influxit nomen, illuſtriſſime Antiſtes. Lætitiam Montana non capiunt, quin hanc etiam in Urbem redundet, ubi plauſus imperat & Joanni ſacer Natalis & Tuus. Credo alii nobis in hoc plaudendi officio prævere; nam non ſolus hodie Joannes eſt Præcurſor: Simul ac vox illa clamantis inſonu t, curritur undique ad Gratiam, & nobis præcurritur, quaſi etiam nominis tanti Gratia tarda odiſſet molimina. Sed ad nos etiam Vocis illius ſonus jam pertigit: nec ſurdis cecinit, quibus Tui nominis indixit præconia, etſi tantò minora poſſimus, quantò major ille, qui in Te colitur, utpote quo nemo major. Elingue nos tenuit ſilentium, donec inter Montana novo gratiæ prodigio vox refracta, non ab utero tantum ſterilitatis probrum depelleret, ſed à linguis etiam verborum ſterilibus. Verum & muto Parenti officium vocis jam reſtituitur, & nobis.

pudet

pudet hodie demum eſſe elingues, quando vel ipſe mutus Eloquens eſt. Quodſi non illa nos circumfluit dicendi gratia, quam ſpirat Joannis Etymon; certe dictionis moleſtiam temperabit etiam meî ſilveſtre & Tuum Gratiis temperatum nomen abunde condiet. Migravit in Te [quo etiam ad aras Leopolienſes nemo major] nominis hujus teſſera quod Tibi ex merito adhæſit, eò quod plures in Te, quam tres Gratias circumfers, merito proinde illi applauditur, nec ipſum plauſibus nomen intercidit. Docuit Joannes pridem animos exultare, in utero exorſus tripudia, ubi ſolutus Adæ vinculis in libertatis experientiam viſus eſt geſtiens exilire. Sed en iterum Joannes in vinculis; etiam hæc Tibi Tuorum ardor injicit, niſi quod mollius adſtringat amor, quam Joannem ſtrinxerit crudele Regis Imperium. Deprecari hæc vincula non potes, ſi Joannis amas vincula, maxime cum nō ſolum Te in illa Tuus conjiciat Natalis, quin iiſdem Tibi arctius ſimul devinciat clientum animos. Vive, & ut vinculorum ac tanti nominis hæredem Tuus Te voluit Tutelaris ſic quæ ipſe mature quia in utero cæpit gaudia, in Te quam diutiſſime refundat.

Grat. Natalis Adalberto N. Z.

Adalberti haſtæ, quas illi non tam picturæ ingenium quam vetus Pruſſiæ appinxit immanitas in ſtimulos mihi abiere, quibus urgeor,

Digitized by Google

geor. ne Tuum Clientis nomen à Divo Cognomine Tutelari tantique cultu nominis ſereni patiar vel excludi M. D. Quamvis ſi vel ſuave id abeſſet calcar, adhuc mentem officii ratio ſtimularet, & ille, qui me in Tua ſemper impulit nec impellere deſiſtet obſequia, ſemel animo injectus ardor En igitur deſtinata cultui Tuo victima haſtis Tutelaribus confixa ad Tuos Mecænatis pedes accido. Si tamen adhuc ſub ſeptemplicis haſtæ ictu & mihi licet vivere, non aliud vitæ indicium accipe, quam vocem in Tuæ fauſtitatis omina, & canoros Tuo nomini natalique plauſus conſecratam. Pretioſum quiddam id nomen gerit, quod argentea lanx examinat, quamquam modico maluit argenteo æſtimari, poſtquam toto venale cælo extitit: nominis acceſſit pretio, quidquid ademptum eſt de argento. Ne tamen ſolum metalli pondus ejus pretium exploret, addunt illi pretium Tuæ, quibus & ſtirpi affulges, & Patriam ſerenas, dotes: auget inſuper pondus illa, quam Tibi honorum faſces conciliant, auctoritas. Diu Te nomen hoc inter illuſtres Patriæ cives illuſtret, diu Divi Antiſtitis muniat Clientela, cujus etiam remo, auſpicatior Remus ad perennitatis Floridam & Inſulas ſed olim, deducare Fortunatas.

Indidem ſumitur & alterius Gratulationis impetus dictæ Mareſchalco Judiciorum Regni Generalium: Non unus in Tui venerationem hodie nos impellit ſtimulus. Totidem calcaribus urgentur ingenia, quot haſtis patuit Adalber-

bertus jam illis torquere deſiit Tutelarem Tuum Pruſſia;Sed nondum nos eiſdem extra metam. Quia tamen male coacta reſpondent ingenia &c.

Gratulatio Natalis Tertia.

Illuſtriſſimo D. Stanislao Bievievvski Generalium Regni Iudiciorum Mareſchalco.

SIſtimur ad Tuæ celſitudinis Tribunal, illuſtriſſime D. Diem etiam nobis dixit hic Tuis Natalibus ſacer, Tuo nomine ſerenus dies. Citàmur ſub Tuo centuriati Labaro, ſub quo ſtipendiaria pridem militat Fortuna, Nec flagitia tantum, ſed debita etiam magnis nominibus veneratio reatum inducit, à quo, quamvis inter Judicum ſubſellia poſſis plurimum polleaſque ſummus Themidis Polonæ arbiter eximere nos per æquitatis polonæ arbitria vix potes. Imo quantumvis in libertatis Regno enutritis hæc unica Libertas non ſapit, quæ nos ab urbanitatis officio exemptos velit Et nos quidem ſic perenne Tibi obſtrinxit ſtudium; Sed neque Tu extra vincula. Omnium in Te conſpirant animi, nemoque Te hodie vult non devinctum; in alios Tibi alias jus omne, in Te hodie viciſſim omnibus. Nobis Boleſlai ultra ſui nominis audaciam progreſſi non inhumanitatem, ſed in acceſſu audaciam placuit æmulari. Conſpiramus cū audaci principe in Staniſlai non tam ſanguinem, quam amorem; nec gladiis Te adoriri libet, ſed affe-

Digitized by Google

affectibus. Non ergo, ut ille: Sacrilego auſu in caput irruimus; ad Tuum cor penetrare nobis in votis eſt. Et patet id, dum Tuæ nobis aures patuere. Nam facile per aures ſe in cor inſinuat Oratio, ſi non hoc ipſo non abſimilis Divo Indigeti cadis victima, quod Tuam per aures modeſtiam cruentamus. Sed pridem didicit audaciam pati amicum tolerantiæ, Stanislai nomen &c.

Eidem.

VNum Cracovienſis antiſtes Audacem noverat, plures hodie amplitudinis Tuæ latus obſedere, inſedere atria. Audaces dixeris; quos vectigale Tuo Natali præconium, ad impares laudis præſago nomini excivit conatus, nec enim audaciæ notam effugit noſtra tenuitas Tuum auſa incurrere in conſpectum. Quo nempe non irrumpat audacia, poſtquam ſemel ad aras cruenta in Præſulem penetravit? Æque illi aditus ad templorum patet adyta, atque ad Heroum atria. Sed Tuo id imputandum nomini, quod eouſque audaciæ noſter proceſſit ardor. Etiam Polonæ Aquilæ convolant, ubi vel Stanislai reperiunt corpus, vel nomen perſentiſcunt. Nec tacent, quando vel emortuam novo prodigio excitaret facundiam vivificum Stanislai cognomentum &c.

Eidem ſic per Poëticas apprecationes acclamatum:

1. *Quam Natalitio ſpondes ſub nomine Famam,*
Remige de penna, vel ſuper aſtra ferat.

2. Pon-

2. Pontificis digitus, quem piſcis glutiit olim.
Hic Tibi ſed quondam monſtret in aſtra viam.
3. Qui dat & extinctos iteratò vivere Manes.
Is revocet Pyliæ vel tibi fila colus,
4. Indigetem qua rupe tuum trux mucro peremit.
Nomen in hoc ſculpat poſthuma fama Tuum.

Gratulatio Nominis dicta Sebaſtiano.

ETiam hodie deſtinatum ſemel jaculis Sebaſtiani nomen, telis obnoxium eſt. M. D. Si negant Pharetræ tela, cor ſubminiſtrat. Et Tu proinde intra metam es, hujus ut hæres nominis, ſic virtutis, quot olim jacula, illæſa conſtantia Tuus excepit Tutelaris, totidem Te recepturum credo. Nec aliter ad Sebaſtianum prodire debuit Orator Amor, qui ut unquam eſt ſine telis, ſic nec animos ferit ſuavi ſine vulnere. Adhæc non minus! verbis quam innoxiis hiſce telis abundat obſtrictum pectus: plures ex eo aberrare à meta inſcias deprompſeris ſagittas, quam illigatas numeravit faſciculus Anacharſis. Sed neque ingenium ſic acuto impendimus characteri, ut nulli nobis feriendis cordibus molles ſuperſint aculei; Ergo & Tu Divi Cognominis Tui viva ſpiransque effigies telis hujuſmodi meta & ſcopus eſto, utcunque extra dubiæ Fortunæ ictum es, certe à jaculis, quæ Clien-

Clientum intentat amor, immunis eſſe haud potes. Quod ſi gravius id telum ſenſeris, ſcias nulla fortius vulnerare tela, quam quæ ſolido intorquentur ab amore &c.

Gratulatio Nominis V. dicta Martino N.

Alias Tacitus, hodie Tullius eſſe malim, odit enim dicendi parſimoniam liberale Martinini nomen. Eloquentiam efficit Togatam, vel Sagum illius militare. Prodigium id Tui Tutelaris eſt, qui non minus corporis quam verborum inopiam novo depellit munere, novis coloribus cohoneſtat, quamvis fruſtra peroranti facundiæ colores aliunde mutuer, quibus illam depingit ipſa erubeſcendi neceſſitas, quod Tuis nihil par meritis poſſit in præſens depromere. Erubeſcat igitur Tullius, quod verba illi non ſuppetant, ubi diſertus vel maxime ſperabatur, niſi forte Tuo id imputandum nomini [nam ſuam & nominibus ineſſe vim novimus) quod elinguem Tullium reddidiſti, ac diſtricto in chlamydem ferro, hunc etiam togatum exanimaſti. Si quid tamen ab illo audire libeat, familiari ſibi precandi formula, Salutem plurimam Tibi dicit.

Poſſet impetus Oratorius deduci ex equitatu Divi Martini,& ſic diceretur:

Pedeſtri hactenus Oratione uſi, equeſtre dicendi genus à Tuo didicimus Tutelari. Excurrimus illico in officia, Tui nominis luce ad

curſum prælucente, tam ad Tua non ſumus urgendi obſequia, quam equo Antiſtitis calcar ſubdere non neceſſe. Moram quidem hactenus injecit, quam ſuo nomini immiſcuit Amor, ſollicitus quid atticis dignum auribus adferret; nam, ut cecinit ille:

Res eſt, ſoliciti plena timoris; Amor.

Sed exuit jam metum, poſtquam didicit in hac celeritate plurimum eſſe momenti, &c.

Gratulatio Nominis VI.

Alexandro N.

QUod nomen olim Oriens expavit, coluit Macedonia, hoc Tuis affuſa pedibus adorat demiſſio. M. D. Sceptris orbiſque faſcibus deſtinatum Alexandri nomen etiam hinc Regium ſibi ineſſe quidpiam indicat, quod Regale animis ſui cultoribus imponat ac imperet tributum. Hinc læſæ majeſtatis reos ipſa nos in jus vocaret urbanitas, ſi ſemel in Baſilicâ hoc pronomen, quod Tibi cum maximis commune, hoc ipſo foremus injurii, quod abſque ſolenni cultu illud abire paſſi videremur. Non eò hæc attinent, ut quidquid Tibi venerationis impendimus, Tuo nomini totum tribuatur, nihil meritis: Nam paria tanto nomini non excludis ab animo ornamenta,

Gratulatio Nominis VII.

Illuſtriſſimo Domino Stephano Cuarniecki fatali Suecis bellatori.

ET Tuum pulcherrime Te coronat nomen, & re

& recentes pulchrius ornant laureæ. Nil in Te non coronatum, ne nomen quidem. Adorare illud Tuus imperat Natalis, quod hoſtis fatali ſibi ruina toties adoravit, & dum coronam Principi repeteres, lauream porrexit triumphalem. Exhorruit illud Leo Vandalicus, & ſe cervum toties fuga probavit, quoties Te ductore in Polonas Aquilas incidiſſet. Nullibi à Tui metu ille ſecurus, in terra fatalem Leonibus clavam Poloni Herculis, in mari etiam gentilitiam tuam Argo exhorruit. Triplex in Suecię inſigni Diadema non ſatis hoc coronaſſet nomen, cui merito (ut in Gaditano freto Herculi) victrices in Balthico erigerentur coloſſi, niſi plus ultra excurſura ſit Tua feriari ab armis ac triumphis neſcia fortitudo. Sed neſcio quo pacto ad laudum confinia à plauſu natalitio aberravimus; Iterum ergo ad laureatum Stephani nomen relabimur &c. Continuent Superi Triumphalis ferri molimina & in totidem annos tuam prorogent ætatem, quo t nobis ab hoſte eripi vetuiſti: Auge in immenſum trophæa, quæ continua; ac illum Te hoſtis noverit, ac talem diutius reformidet, qualem hactenus Europa non ſine pulchro invidiæ morſu fuerat admirata.

Acclamatum eidem Poetice:

Iure coronatum præfers Dux Lechice, nomen:
In te, quid nomen tale coronet, habet.

Taurus ut Herculea fuit ictus robore clava,
Arctoam domuit ſic Tua clava feram.
Et Leo fatalem tulit à Te Gothicus ictum:
Te poſt Alcida quis neget eſſe parem?

Gratulatio dicta in feſto Translationis S. Stanislai à Rhetoribus Oratori N.

ADhuc nulla Oratoribus tam jucunda obtigit Translatio, quàm hodierna Tibi Cognominis Stanislai. Eo demum Rhetorum (quibus Atticam inſpiras facundiam) evaſit gloria, ut eorum tropos etiam Apotheoſis conſecraret. Sanctius quiddam eſt Metaphora, quando non ſimplici ritu jam colitur Translatio. Nobis tamen vel maximè incumbit hæc inſtaurandi cultus neceſſitas, ad quos omnis pertinet translatio ſuo jure. Hinc etſi Metaphoras dicendo ſæpius uſurpamus, nullam tamen præ hodierna impenſiore ſtudio veneramur. Debemus id & magni Antiſtitis, qui hodie in Craci Capitolium, & pridem pulchriorem, è terris fecit in Cœlos Metaphoram, & Tuis de Republica literaria meritis, quæ ſola efficiunt, ut in noſtra ſemel illatus præcordia, in noſtros illapſus ſemel affectus, transferri ſemper in eoſdem mereare, &c.

Sec-

Sectio V.

De Gratulatione Dignitatis.

Honores vel gratulamur oblatos, vel ominamur offerendos, vel geſtos cum laude memoramus. Triplici huic mori morem hic geram.

§. I.

Materia & Modus ſcribendæ hujuſmodi Orationis.

I.

Materia conſtat tum exaggeratione collati muneris, tum meritorum, quibus id muneris quis conſecutus: tum inſinuatione eventuum vel modi, quo ad id Faſtigii evaſit: tum ſpe publici boni: tum laude familiæ, quæ in Honorum ſinu plane conſenuit: tum apprecatione ampliorum (ſi hoc non eſt ſupremum) munerum in boni publici augmentum, & ſtirpis honoratæ gloriam.

II.

Modus ſcribendæ hujus Gratulationis requirit inſuper quædam geſtientis ſtyli indicia ſplendide omnia proſequentis. Hoc faciet locus comparationis; Prælationis, quod majorum vel anteceſſorum inſiſtet veſtigiis, vel quod eorum geſta pleriſque grandioribus obliterabit. Solennis etiam eſt Digreſſio ad novi Honorii Majores, qui ſæpe plures paginas elogio ſuo implent

Digitized by Google

plent Præterea merita & laudes viri honorati liberaliter Oratio proſequitur; quibus veluti gradibus huc pertigit. Atque huc ſpectabant ea quæ in Proluſ.5.attulimus. Etiam Suffragia eligentium hic extolluntur, de quibus tamen merito dicas: Militat omnis virtuti manus, & eligentium Suffragia inclinantur. Calculis probatur omnium; adeoque omne tulit punctum, quem ſuo virtus dignatur calculo. Omen etiam Patriæ felix deducitur, quod videre licet in Panegyrico Regi nuper inſcripto aliiſque.

III.

Item inſignis illius Honoris quem aliquis capeſſit, ut Epiſcopi, Mitra, annulus, Scipio Pontificius, acuminis materiam obtulerunt Authori Panegyrici qui inſcribitur: Solennis inauguratio in Epiſcopatum Luceorienſem Nicolai Prazmouski Cancellarii tunc Regni Ubi de Scipione Pontificio ſic dicitur: Olim Paſtoritius baculus fuit Regalis Sceptri anteambulo; Cyro notiora prius caulæ, quam Aulæ itinera: Inſerta joculariter DEI manibus arundo. Poteſtatis Pontificiæ ſuccrevit in Sceptrum, & fragile ventorum ludibrium calamus iiſdem DEI Patientis duratus malis in robuſtum Scipionem evaſit. Idem de Annulo Pontificio ibidem hæc habet; Reſtat coronanda auro manus, quam Sacer perunxit liquor. Exporrige manum capiendæ æternitati; cui vel ipſo annuli circulo præluſiſti, cui hoc perennitatis pronubo, hoc ſponſore ſubarrhatus ad aras

Digitized by Google

ad aras deſtinatis. Polycratis annulo Tuum diem non conſigno, quem infelix felicitas fabricarat.

IV.

Etiam novo Regi oblata Regni inſignia non leve acumen offerent. De regali Purpura ſunt illa: A multis Tu retro ſeculis Purpuræ deſtinaris; nec primus fulges in trabea, qui in Regia Cæſarumque ſtirpe ſolia inſediſti. Regum Purpura Regnorum eſt Aurora; quæ novæ ortum gloriæ inducit: tam ſerenantur omnia, dum primum rubet hic Phoſphorus. Erit cum & tu velut novus ætatis Tuæ Julius novum hoſtilibus caſtris infundes Rubiconem, qui barbaro permiſſus ſanguini hoſtili murice Regale Tibi Paludamentum colorabit. Novam Tyrii Purpuræ fæcundam dabit & tabo hoſtili ſuffuſus Tyras, & non ſine fatorum arbitrio auroram poſſediſſe Tyrannum Orientis, patebit, quæ illi cruenti omen eſt diluvii &c.

1. Sed poſt Purpuram, capeſſe & Coronam: Per illud Erythræum navigatur ad hanc auream Cherſoneſum 2. Decet tot votorum victimam coronari & laudum paternam immutari in aurum. 3. Nec abnuit Patria, cui nihil in vocis potius quam tantum verticem coronare, ne Baſilicæ virtutes Principis non coronatæ incedant. Sertum quidem illis Beata nectit æternitas; Sed aquilonari Principi eat interim in præmium corona Borealis. Aurum meruit cui jam dulce pro Patria ferrum eſt. 4. Utinam nobis tales ſecutura ætas offe-

rat Coronatos. In aliis non raro præter aurum nihil in vertice coruſcat. : Sed Tua mentis immenſæ capacitas & ſolers in omnem partem ingenium in Te coronatur. Coronæ aliis gloriæ coronis ac terminus ſunt, Tibi primordia, qui nullam in glorioſè gerundis coronidem patiere. Semper Tibi inter primordia hærere videris, dum ſummum gloriæ pertigiſti; vix oleaſtrum Tuo unius judicio meritus (quæ magnarum mentium moderatio eſt) ubi laureis orbem inumbraſti.

Sed tamen adhuc auro adjicitur Libertas aurea, dum aureum Regni pomum non è fabuloſo Heſperidum horto decerptum offert. Regalis hic Autumnus. Principis palato & Palatiis digniores fructus gignere haud novit: Imo vix ullus Autumno Tuo Auguſtior, qui hæc regni profert bellaria, quibus Tibi gloriæ guſtum dulcius condit. Nec alio in ſpem ætatis aureæ paſcit obſonio ſpes publica. Aureas nempe Regum animas è Platonis ſententia, quo commodius aleret metallo: Quid in Libertatis lance Tibi apponeret hic Alcinous? nec vile pomum eſt, in quo Tu melior grandiorque Antonius Regnum edidiſti nec immaturum, quod tot jam ſeculis maturuit. Et quamvis pleriſque pomum Regale tantum eſt malum aureum; Tu nihilominus meliori ſpe noſtrum afflaſti ſæculum, vel è malo aureo ſolam honorum auri fodinam expreſſurus. Refundes ditiorem Pactolum aurique venam aperies, quod Tibi in Regales manus ingerit

rit

rit hoc auro Tibi obærata perenniter Libertas. Nec enim ſterili ſolo committitur quidquid Regum manibus, Midæ prodigia in orbem facile revocaturis.

Manum inſuper Tibi auree Princeps hinc aurum ornet, hinc ferrum armet, utroque hoc metallo majeſtatis reverentia intenditur. Nec Mercurii virga ſceptrum adæquat regale, quo melius quam Columnis Herculis orbem fulcies hoc etiam auro non unam Olynthum proſtraturus cum Philippo, nec enim fulmen aliud Joves terreni geritis, quod ita luce ſua oculos animoſque percellat, quam quod Sceptri aureus ementitur fulgor. At ſi ſceptra hoſtis non paveat, gladium extimeſcat Stringe hunc Regalis dextera, non unam illi Pharſaliam exprobroſiores Punicis Cannas minaciter intentans. Meminit Chocimum Campique illi, quos in ſolas Polonis laureas, Oſmanno in Cupreſſos reddidit fæcundos cruenta eluvies, & effuſa inibi barbari cruoris procella. Impreſſit certum laurearum omen huic Regali ferro, victrix tot Regum dextera: impreſſit illi horridum Martis vultum Crivouſtus quadragies ſepties triumphator: impreſſit Audax animi vigorem, Uladislaus felicitati teſſeram, Caſimirus inſuperabile inter adverſa robur, in arduo triumphans, in turbido ſerenum, in quo etiam aliquid Caroli V. noſtra ætas ſuſpexit, dum Sceptris ſe ultro evolveret; multum Auguſti, dum regnaret Victor hoſtium, dum arma caperet, Victor etiam ſui, dum ſponte Pur-

facile parem habiturus niſi Tu ſucceſſiſſes, quem Jagellonum manipulo Fraterna Korybuthi propago illigavit ceſſit ille, ut mature Tua Virtus ſceptra caperet digna Superis viſa, cui cederet Caſimirus vel ſuæ diſpendio Fortunæ illam coronaturus ſuperſtes.

In Solem jam evade ac ſolium Regium Fortunatiſſimæ: Pateat orbi ſita in arduo Tua par Univerſi faſcibus, terrarum imperio deſtinata indoles. Nil latere magis neſcium, quam ille quem aureæ dotes Principum accendunt fulgor. Eminent hæ, ac flammæ inſtar in publicum erumpunt: nec cyrum inter coætaneos, nec Achillem in Scyro latere ſinunt. Hoc Tu ſolio diu nobis orbique impera; diu Sol novus in hac auge conſiſte: tantum hic emines, quantum meruiſti infra Te hinc cernes omnia, quæ Tibi cœlum, quæ propenſa Polonia vota ſubjecere. Gradus ad ſolium Tibi inſtruunt vota & animi ſubditorum, qua vix illuſtrior patuit ad regnum via. Imò Principum noſtrorum pedibus affuſa toties Othomanica Luna & cervices Barbarorum. Tibi gradus inſtruent triumphales. Succedis in Regum trophæa, dum in Solia. Eodem nempe gradu conſcenditur par felicitas. Quod ſi anguſtiæ throni immenſam Principis mentem haud capiunt, habes Tuæ gentis pectora, in quibus latius imperabis. Is verò mihi Princeps qui ſic in animis triumphat. Nullus civium præcordiis thronus auguſtior ſolidiorque Regibus aſſurrexit. &c

V. Ut

Digitized by Google

V.

Ut hactenus vidiſti ad Regum alludi inſignia, ita & ad reliquorum Procerum inſignia licet alludere Cujus hoc exemplum accipe quod eſt in laude Caſimiri Leonis Sapicha à bene geſtis honoribus:

Adoptavit bene memor poſteritas, quæ Tibi decora publicis conſignaſti notis olim Lithuaniæ Notarius haud notior, tunc ex munere quam ex rebus geſtis. Honorarium Scipionem ita geſſeras, ac ſi totius Lithuaniæ Fortunam is ſuſtineret. Jam nec Romanorum Scipionem, nec Virgam Mercurii vel Promethei præ Tuo Scipione orbis præoptaſſet: melius hic à Regno impendentis mali procellas abegerat, quam Herculis clava olim monſtra propulſaret. Honoratius Regis anteambulo docuiſti, ut præire Fortunâ, non ſequi ſoleres: Niſi hæc, quæ vitream aliis, ſe Tibi gemmeam præbuiſſet, minoris annuli gemma Tibi conſignata Macte, Caſimire, Annulus hic Te æternitati inſinuat tantò pulchrius, quantò illuſtrius eſt tanti muneris vicem tam ſplendide obiiſſe. Rarus in hac ſcena Roſcius, qui gemmam hanc ita verſare ſciat, & apprimere, ut auream non opprimat libertatem. Demum ab œconomiæ rationibus totum referre Te ſolitus ad œconomiam animæ, tum Regia procuraſti bona, quam Divina celſioribus eò dignior ſubſelliis conſtantius ea detrectabas, non neſcius, tantum Honori ineſſe oneris, quantum & auro ineſt ponderis.

§. II.

Reliqua ad modum ſcribendæ hujuſmodi Gratulationis attinentia.

PRæterea Principibus maximè Solenni eorum Inauguratione Arcus Triumphales inſcribantur. Talis inſcriptio eſt illa Coloſſi, Uladislao IV. erecti:

Collige & colliga florentis ævi meſſem nunquam ſeneſcens Virtus: Quot guttis Moſchoviticus cruor Arctoam rubeſcit canitiem bellante Uladislao, tot pullularunt laureæ, tot purpuræ Victori Uladislao, Hinc ſerta necte. Virtus, ne tæniam quæras; cape æternitatis orbem.

Nec illa hic omittam, quæ ad nuperam inaugurationem Regiam ſpectant: Triumphos appara, plauſus inſtrue Polonia. Plauſum imperat Tuus natalibus, Tuus Suffragiis Princeps, Canora eſt Principis tanti gloria, Triumphos item imperat novum de Libertate trophæum: triumphalia hæc Aquilis vincula ſunt, quæ Reges creant! Ergo ignibus omnia feſtivis colluceant, ubique ardeat Ilium triumphale; hic rogus Phœnicem Principem decet! Æra etiam feſtivum inſonent: tam tubas nunc clangor decet, quam Aquilas. Reboent feſtiva tonitrua, & machinæ militares ad hujus pompæ ſerenum fulgurent fulminentque, Regales pompas amat hæc tempeſtas triumphalis, gaudiorum procella detonat inter hæc tonitrua: imo Sereniſſimos Regnorum Joves hæc decent fulmina, qui ſi ingeniis Oratorum

torum dulce admovent tormentum, admoveant & tormentis, inter hos ignes ſerenior continget apparitio Michaelis. Sic appareat, qui publicum famæ theatrum meruit. At Tu moles Cœlo admove triumphales Arhcitecte ar.uum Amor in principem: hæc Te pharetra, hic Arcus decet, nunc vel maxime, nimis imbellis es, niſi hac tempeſtate arcus excites triumphales. Opple illis Urbium vicos, potentius multiplex arcus feriet: in meta illi cor Principis, & ſpectatores orbis oculi. Tot Romas hic dabis: quot hæ patebunt principi portæ triumphales: Tyberim effinget Viſtula, Vavelli collis Capitolium. Si deſint alii, vel Luna principis ſeſe offeret in Arcum Pacis. Adhuc insuper vias hilarior Flora depingit: non ſolam hæc verna facies decuiſſet Hyacinthum, vernare vel in Autumno vias decet ad Lechicorum principum Florem, &c. &c.

2. præterea in hujuſmodi Orationibus ipſi Honori de tanto viro gratulamur, ut ille incepit Orator:

In publica hac certaque omnium lætitia una nos circumſtat dubitatio incertos animi. Tuoſnè Tibi honores, an de Te honoribus gratulari conveniat. Quid enim Patritios Tibi faſces gratulemur, qui apud Te Honorum hæreditaria in Domo genitum novitatis nomen pridem amiſere? an honoribus de Te gratulemur, qui honoratiores in publico apparent, quoties Te adornant, &c &c.

Inſuper circumſtantia Temporis acumini

 anſam

anſam offert Sic cuidam infra Epiphaniam Honorem conſecuto Poeticè acclamatum:

Quando Tuus vulgatur Honor, nova ſtella renidet,
Aſſulgent cœptis aſtra vel ipſa Tuis.
Te merito decoravit honor, &c.

§. III.

Eruditio huc attinens.

I.

Recte quidem advertit Boetius, quod non virtutibus ex dignitate, ſed ex virtutibus dignitati honor accedat; nihilominus juxta Claudianum:

Virtutem actusque priores
Commendat repetitus Honor, Virtusque reducit,
Quos fortuna regit.

Cæterum illud indubitatum & decantatum eſſe ejuſdem Vatis:

Ipſa quidem Virtus pretium ſibi ſolaque latè
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus ullis
Erigitur, plauſuque petit clareſcere vulgi, &c.
Divitiis animoſa ſuis, &c.
Hanc tamen invitam blando veſtigat & ultro
Ambit honor,

Sed tamen illud Symmachi veriſſimum Honor in exordiis lætus, dehinc animos laborum æſtus ingreditur. Imo (quod Auſonius advertit)

auctus honore,
Invidiæ objicitur; adeoque juxta Senecam: trepidant

dant multum ſublati, quoties deſpexerunt illud ſuæ magnitudinis præceps; & quæ aliis excelſa illis prærupta ſunt.

Taceamne tacitum? Honor & gloria inquit, pediſſequa virtutis eſt. Equidem, ut nonnemo ait, vix noſcitur coliturque regina alioquin virtus, ſi ſuo incomitatu ancillantem Fortunam, ſi pediſſe quas non habeat dignitates. Ex am broſio illud par ambroſiæ monitum: Ne ſit nomen inane, & crimen immane, honor ſublimis, & vita declivis. Sed tamen pejorem ſæpe facit, quem malum dignitas invenit.

II.

Multi ex humili emerſere.

FOrtunæ hic ludentis ingenium expende minimos ſæpè ab imo attollentis. Emergunt ſubito, qui deliture, & quos natalium fortuna deſtituit, etiam in ſolio effulſerunt. sic natales tenebræ non obſtant, quo minus quis Solem videat. Nec exempla deſunt: Agathoclem sicnlorum è figulo Regem memora; ſed fortunæ hic memor, illud ſibi inſcripſit:

Rex ego Sicaniæ figulo ſum genitore ſatus.

An & Poloniæ faſti Piaſtum? an non dabunt Premislaum? Prior ille à bobus ad Regni regimen evocatus, & apum mellificio intentus dulcem laboris fructum regnum collegit: Alter prius Aurifex, quam Princeps, aureum ſibi in illa incude recudit ſeculum & coronam, sed Romam reviſe: Occurret Quinctius Dictator ab aratro triumphalis agri-

agricola. Incunabula Tulli Hoſtilia greſte tugurium accepit: Tarquinium Priſcum Mercator genuit: Servius Tullus à ſervo Imperium obtinuit: ex taberna macellaria Varro ad conſulatum aſcendit: viles primo fuerant Deciorum animæ, quæ tantum poſtea incl.ruere: Septies Roma ab aratro Conſulem Marium vidit pilam fortunæ. Sacra etiam hic præſto exempla. Moguntia Archipræſulem Villegiſum meminit parte rhedario, cui proinde rota inſigne fuit. Roma ſæpe alias poſt Petrum infimos extulit. Certe Xiſtum coluit inter Pontifices è criſpini, alias tenuiore familia.

III.

De Symbolis jam delibo.

HUc imprimis referes fumum cum lemmate: Et hic alta petit. Item fucum inter apes majorem, ſed abſque melle, cum lemm: Non mole, ſed virtute. Item molarem lapidem merſum natante arundine cum lem. Leviora natant. Item florem ad ſolem converſum cum Lem: Vide, ut videar. Item Simium in purpura cum Lem: Claro ſe deformat amictu. Item Cochleam vel domi portam, quæ caput exerens facile conteritur, cui Lemma addes, Tutiùs illa latet. Quæ ſymbola facile hic ad propoſitum accommodabuntur. Pleriſque honor non precario nec ſorte obtigit, ſed impendio meritorum, ut jam meritò uti poſſint Eduardi Regis vel

Digitized by Google

vellere aureo, cui lemma ille inſcripſerat: pretium non vile laborum.

Ad vides is, qui, honoris culmen obtines, ut Pharus altera eſſe videaris. Hujus te commonet illa Cardinalis Lotharingi Symbolica lampas cum Lem. Lux publica. Nam raro item poſt attritam in obſequiis Principum vel patriæ obſequiis ætatem tum primo honoris inſignia deferuntur; & tunc Vincentii Medicei Symbolum uſurpabis, nempe Vomerem, cui adjecta Epigraphe: Longo ſplendeſcit ab uſu.

Quod aliquis è parvis initiis emerſit, opportunè tibi Joannem XXII. Pontificem revocabo, qui in gemma annuli ſculptum habuit: Tunc gutta, nunc gemma. Denique non paucis bene munus publicum gerentibus illud accommodes, etſi jam uſu protritum, nempe Alphonſi Aragonii lucernam cum lemmate: aliis ſerviendo conſumor.

IV.

Reliqua Eruditio.

Approbo Caroli Magni ſententiam, cui tantum illi Principes in votis fuere, qui Auguſtum Imperio, Periclem judicio: Alexandrum bello adæquarent, at quotuſquiſque cum Pericle ſibi occlamet ſæpius: attende ô Pericles; cives ſunt, liberi ſunt, Athenienſes ſunt, quibus imperas.

Nec Chryſippi Dilemma improbo. Rogatus is, cur nollet Remp. regere: ſi male, inquit, rexe-

rexero, diſplicebo Diis: ſi bene, hominibus. Nempe juxta malum illud ſed veriſſimum metrum:

Seu ſequeris verum, ſeu damnas, peſſime vivis,
Odia Divorum contrahis, aut hominum.

Auguſtior adhuc hinc evaſit Auguſtus, quod Imperium adeptus ſibi gratularetur eum gradum, x quo benefaciendi omnibus facultas daretur.

An etiam & Olitor opportuna locatus? Turcarum Imp. Bajazetes exprobrat Tamerlani natalem Paſtoritium, ſed hoc reſponſi retulit: Neſcis ex lana etiam ovium, Purpuras Regum fieri? Hinc Tamerlanes loco monilis fulmen de torque gerebat cum inſcriptione: In terra vapor, in nube terror. ſacris rem concludo: Adrianus VI. rogatus, quod ſupplicium hoſti imprecaretur, reſpondit: Pontificatum. Hinc ejus Epitaphium tale eſt: Adrianus VI. hic ſitus eſt, qui nihil ſibi infelicius, quam quod imperaverit, duxit.

§. IV.
Applauſus Gratulatorius Dignitatis I.

NOn tantum ad ſuperbas Principum ædes pervigil moratur honor: Lucet ille vel inter illuſtres moleſtiæ umbras, ubi à profani ambitus afflatu immunis, nec aſſentantis plebeculæ plauſu extollitur, nec maligno livoris obtunditur obtuſu. Talis reluctante licet mode-

ſtiate reperit reus ipſe ambitus honor, facile ad ſummum gloriæ ſubvehendus. ſi tales ex umbra Soles ſæpe legeret, is tu ſcilicet ſemper eràs (id quod olim de Stilicone audivimus.)

quererentur ut omnes,
Imperium tibi ſerò dari;

ut jam nec illius, cujus humeris ante tota imperii moles in cubuit, Atlantis jactura feriat. quando non impar ſuccedis, cœli ejuſdem bajulus Alciddis; extra dubium jam relinquens, Nervæ bono Trajanum ſuccedere optimum potuiſſe sunt nempe Titi pro Veſpaſianis. Erit cum & tu amplisſimum hoc tuæ gloriæ theatrum nactus, grandiores nec orbis indignas ſpectaculo, nec noſtræ impares expectationi ſcenas dabis.

Applauſus II.

REponit vicem honoribus, quiſquis eos emerita manu capeſſit. Celſius eos erigit honoratæ Virtutis privilegium & Heroum dotes in ardua ſuſtollunt, idem hic, quod radio in ſpeculum illapſo evenit, qui reciproca cryſtalli luce ſuas amplius opes auget. quod verò uſpiam honori magnificum obrigit, hoc ultra voti audaciam præſtas M. D. quem honores non tam ornare quàm à te ornari videntur, tantumque illis à tua perſona dignitatis accedit, quanto tu dignior. ut multum ſuffragiis, ſic tuis

pla-

Digitized by Google

plurimum debes meritis, quæ his gloriæ fortunæque inſignibus decorantur. Nempe libentes volenteſque in ſolio adoramus, quos in animo pridem ex virtutis calculo coronavimus. Clarius in altum ſubvecta virtus emicat: idem illi quod ſoli evenit; qui publico mortalium bono in Aug. ſubinde collocatur, &c. &c.

Applauſus III.

NOſtra etiam coronantur vota, dum in Cive Patriæ emerita coronatur virtus. Pars nempe felicitatis eſt, eum in arduo conſpicari, in quem eligentium & animi conſpirarunt & calculi. Nec in te conſpirare non poterant ubi, fluctuandi periculum votis abſtulit tua, quæ in comperto eſt, ad orbis Imperium unice facta indoles. Ibi ſuffragrantium diſcrepent ſtudia, ubi ægrè meritorum diſcernitur magnitudo. At fruſtra de pluribus ſortiare, ubi uni merita ſuffragantur, & plurimum oberrant de merita, unus imperet, ubi nemo alius mereri ſceptra poſſit. Adeo non ſolus in ſublime eluctaris, ſed omnium de te trahis judicia; inter meritorum ſatellitium, inſuper ſuffragiorum ſplendido in hoc faſtigium deductus comitatu. Timeri haud poterat, ne faſces non ex merito poſthac gereres, qui non ſine pulchro gloriæ proventu alienis etiam faſcibus paruiſti. Diſcit quippe acclinis pietate animus regere, ſi permiſerit ſe vel ſemel regi: illique bene jugum norunt imponere, qui jugum ferre didicerunt.

Ap-

Digitized by Google

Applauſus IV.

Raro quidem Nervæ Trajanus, id eſt bono ſucceſſit Optimus, ſæpiuſque Antigonum refodere pœne cogimur Antigono deteriorem nacti; cum interea dignior qui ſuccedat, non aliter exoptetur, ac poſt hyemem ver ac æſtas: Sed tu ſucceſſiſti bonis ſemper Optimus, ita meritus audire par ſummis, ut eligeres audire non impar optimis, ab hoc videlicet Optimi cognomento in Te Optimatis nomen & gloria defluxit. Tu quidem tantæ virtutis radios, ne in Famæ publicum erumperent, obtentu modeſtiæ premebas; ſed ipſa ſe luce ſua virtus ab umbris vindicat, nec illi aliter quam Soli latere contingit. Habet hoc primum debitus virtuti Honor, quòd nihil tectum, nihil occultum eſſe patiatur, proborumque vel intimos receſſus recludat, omniaque arcana Famæ noſcenda proponat. Repoſitum ergo tuæ virtuti præmium, ne ſola rectè factis ex conſcientia merces conſtaret, ſed haberet inſuper theatrum auguſtius evecta in arduum virtus, in quo & plauſum ex æquo referret, & ad pulchram æmulationem animos inflammaret. Eras igitur in animis, eras in virtutis comitio Princeps, nec aliud tibi per ſuffragia delatum, quam quod ante ſuffragia in omnium votis fueras, vel fuiſſe certius merebare.

Addo & applauſum Gratulatorium Inauguratæ Polonorum Reginæ Ludovicæ Gonzagānæ:

Ade-

Adeſte liberi quotquot eſtis: Matrem Patriæ coronamus Cælo acceſſit Auſtriaca, ut ſceptro ſuccederet Mantuana. Liberis vocata ſuffragiis, quia ad regnum libertatis, nam naſcuntur alibi Principes, hic eleguntur: & natura reges inchoat non abſolvit; imò magni ſanguinis magna quidem ſucceſio, ſed major meritorum. Nec ſola evadit ad ſoleum Ludovica: orbis de te judica tecum trahis. Ad regnum quæſita es extra regnum, ut Patriam extra Patriam invenires. ſed natale eſt omni virtuti ſolum? uſquam illa niſi domi ſuæ coronatur. ſceptrum tamen, quo fulcis Patriam, ne fragile ſuſcipieris, quod olim Conſtantiæ ipſius manu temperatum eſt? idem leve ne credires, pondus accepit à manibus Uladislai, quas nimium eſſe graves didicit levitas perduellium. Scande jam Auguſta Sarmaticum Auguſtal vel per vota ſubditorum, vel per colla, quamquam ne civium colla calcares, victor providit Caſimirus, dum pro ſolii gradibus Capita ſuppoſuit Tyrannorum. Maturum honori tuo carpe Pomum aureum; aliter enim glorioſa laudum fames non expletur, niſi depromptus ab honore alienentis. Detur alibi Pomum Regium pulcherrimæ, hic digniſſimæ Fragile nempe eſt vehiculum ad regnum venuſtatis deſerta ab animo pulchritudo. Violentum formæ imperium eſt, adeoque ſolium naturæ tenuis dos habetur, niſi augeſcat ærario meritorum.

Lau

Digitized by Google

Laus à bene geſtis Honoribus.

PRocul hinc perſonatæ in purpura ſimiæ, quibus potior nominum, quam meritorum cenſus. Projecit in vos fortuna clavum honoris, ut ceu ad Maleam frangeret. O ſplendida luxûs mancipia; pro quibus ipſa etiam purpura erubeſcit. Adoro merita, quoties Pnrpuram in ſtirpe N. N. veneror, quam tinxit toties ſanguine barbarorum, Sed tu non tam Hæres Pupuræ quam Auctor extitiſti Ludovice; accerſendis honoribus æquè numquam deditus, ac ſemper fueras par oblatis, in primo honorum aditu talis, quales ſe tantùm plerique fore pollicentur, nam grandia anteceſſorum acta paribus illuſtrans; imò pœne obliterans, exemplis optimorum inſtitiſti & ipſe inter exempla numerandus. Fortius alios à te ſplendide acti muneris gloria ad æmulationem excitabit, quam olim Themiſtoclem Miltiadis trophea.

concludam ex Plinio, laude Tragano titulos recuſantis: ac mihi intuenti Sapientiam tuam minus mirum videtur, quòd mortales illos caducoſque titulos depreceris aut temperes.

Si enim ubi æterna Principis,
ubi non fluxa ſit gloria, &c.

Ca-

CAPUT II.

De Officioſis Salutationibus.

HIs ut optimè ac abunde ſis inſtructus, quotidianus pœne uſus admonet, & urbanitas exigit.

§. 1.

Materia hujuſmodi Orationum.

HÆc primo exigit geſtientis animi indicia de adventu hoſpitis. Variè id præſtare poteris:

Primo ſic: Et oculis dulce ſpectaculum, & animis grandem geſtiendi præbes illecebram, M. D. per oculos agis in præcordia, &c.

2. Sic: Nec ſolis poſt nocturna umbrarum divortia, nec hoſpitum poſt diuturna abſentiæ tædia conſpectus abſque nova ſerenitate animorum contingit.

3. Exemplum accipe ex ſalutatione ſupremi Exercituum Ducis, ubi illa eſt teſtificatio gaudii: Etiam hinc te illuſtri argumento Ducem exhibes, quòd te ubique animorum ſtudia, ubique ſatelles hilaritas ac Urbium plauſus comitetur, Dux Illuſtr. non minus è quæſito trophæorum, non minus ex adſcititio tot Heroum Dux agnoſceris comitatu, quàm ex ſatellitio gaudiorum. Serenas omnia, quocunque patri-

tiæ

Digitized by Google

tiæ lucis Fortunam motu benefico transtuliſti, Tuo cum adventu mera gaudia, non imbres pluvium quantumvis cœlum depluit, imò ſudum ſerenumque diem efficis quemcunque Tui vultûs ac purpuræ luce afflaviſti. Adeò Imperialis Clava, quâ Lechitæ Tuæque Gentis innititur gloria, etiam Cœlorum influxibus moderatur.

4. Sic: Senſit hæc ipſa tellus impreſſam ſibi Tuis veſtigiis voluptatem. Itaquocunque Tuam inſers amplitudinem, & conſortia Tecum felicitatis, & populorum trahis ſolatia.

5. Huc ſpectat illud Plinii ad Trajanum: Tam æqualis ab omnibus ex adventu Tuo lætitia percepta eſt, quam omnibus veniſti: quæ tamen ipſa cum ingreſſu Tuo crevit ac prope in ſingulos gradus adaucta eſt Matres voluptas ſubiit, cum cernerent, cui Principi cives, cui Imperatori milites earum viſcera effudiſſent. Teſtis ipſe es, quæ in ore omnium lætitia: inde reſultantia vocibus tecta, nihilque tantis clamoribus ſatis clauſum: quis tunc non è veſtigio exiliit? nam gaudio quoque ſua cogendi vis ineſt.

2. Ad materiam Salutationis ſpectat exaggerata laus hoſpitis, nam ab hoſpitum magnitudine animorum ſerenitas intenditur. Sic in ſalutatione cujuſdam dicitur: Unus quidem ipſius humanitatis paſſibus ad nos deverriſti, ſed cor ſimul Heroum lumina tecum inſers, quot è tua ſtirpe velut è luminum fonte citra Poetarum fabulam Soles emerſere. Ædem hanc tot ſiderum efficis coloniam, quot è Gentilitia Tua Domo Sidera

Digitized by Google

cælo Patriæ aſtuliſſe. Huc & illud ſpectaret. Opprimimur argumenti magnitudine, & verborum: inopes materiæ fæcunditas, laudumque facit copia.

Trajanum Plinius in ingreſſu Romano laudat: Quam deſideratus tuus in urbem ingreſſus? nam priores invehi importarique ſolebant, non jam quadrijugo curru & albentibus equis, ſed humeris hominum, quod arrogantius erat, veluti pedum uſum amiſiſſent: Tu ſola corporis proceritate aliis excelſior, de ſuperbia principum quendam triumphum egiſti.

3. Exaggeratur tenuitas loci & eorum, ad quos divertit hoſpes, tamen illud diceres: Loci anguſtiæ non obſtant immenſæ mentis capacitatis nam vel illas ſua granditate dilatant, vel illuc digredi nil penſi habent non ignari, magnitudinem hoſpitum à loci magnitudine non capere incrementum. Item diceres: Ad tenues ſe demittunt animas Principes, Solis ipſius edocti magiſterio, qui è cœlo ad ima per radios deflectit, nullam inde ſuæ lucis diminutionem paſſus.

4. Deſiderium adventus pridem antea in animis conceptum exprimitur: ſic nonnemo: Non gratiùs agris ſitientibus rorem nubes, Roma Pompejum Aſia, ſcipionem Maſſiniſſæ: Roma ſubmiſit, quàm Te nobis Tua humanum prætervecta faſtigium humanitas.

5. Sæpius digreſſio inſtituitur ad hoſpitis illius Majores, & ſi quid in illis admirandum aut illuſtre occurrit, depromitur.

De-

Denique illud hic dicere poteris cum Plinio: Veniet ergo tempus, quo poſteri viſere, viſendum tradere nepotibus adhuc geſtient, quæ tecta magnus hoſpes impleveris; qua ſub porticu olim conſederis, &c. adderes: nec nobis unquam excidet hæc quamvis potior Tua dignatio: hoc ipſum tuis ſignatum veſtigiis iter, & poſthac venerabimur ipſi, & excipient facti memoriam anni conſequentes.

Ferè hæc omnia puncta ſalutationis complectitur illa

Salutatio Urbani VIII. Pont. Max. à Famiano Strada in Collegio Romano.

INgens hic fulgor tenebris noſtris obortus B. P. perſtringeret oculos intuentium, niſi Majeſtatem Tuam urbanitate cumulatam temperares ipſe nobis, ad quos non magis de via, quam de Majeſtate deflexiſti. Redis, ut video non gravate ad notum Gregorianæ Sapientiæ ſtadium, quod à primis annis palmari ſemper ingenio decurriſti. Juvat opinor alvearium inviſere ubi Prima Eloquentiæ mella, cœleſtia plane dona elaboraſti. Et nunc ſervat ſedem honor tuus, ſervabitque impoſterum: hæc quæ conſurgunt tecta, hi gradus tuis ſignati veſtigiis erunt nobis templi adinſtar, quod à Gregorio quondam extructum, ab Urbano hodie conſecratum religioſius colemus, in eoque cœleſtem utriuſque imaginem & venerabimur ipſi, & excipient facti memoriam anni

conſequentes, audientque à nobis non ſine aliquo invidiæ morſu poſteri quod hæc aliquando tecta luſtraveris, hic Majeſtatem oris tanquam de cœlo trahens ſpectandam nobis ſubmiſeris. Sic nos humaniſſime Pontificum, Gregorianos faſtos Tua humanitate complebimus, hunc diem & Chriſti occurrentis in via diſcipulis & Chriſti Vicarii ad nos de via deverrentis gemina gratulatione feliciſſimum, nova ſemper ad poſteros prædicatione tranſmittemus.

§. II.

Modus multiplex contexendæ Salutationis.

Etſi quæ dicta ſuperiore §. ſatis te inſtruant, tamen hic pluribus modis Tibi mentem imbuam.

Primus modus.

PEr alluſionem ad Circumſtantiam Temporis, eam in plauſus & laudes, quot fieri poteſt, trahendo. Exemplis id illuſtro. Sic imprimis conformatur ſalutatio Ducis exercituum Dominica prima Quadrageſimæ adornata: Etiam deſertum Chriſti nos deſertos efficit Dux & hoſpes Illuſtriſſ. In ſolitudinem hodie ſucceſſit Verbum, ſed adhuc in Urbe nobis verba in tanti venerationem hoſpitis ſuperſunt; & fameſcente Chriſto, ciborum magis abſtinentiam amamus, quam verborum. Sanè in Tuis laudibus plauſuque Tibi hoſpitaliter adornando nunquam nobis

bis jejuna poteſt contingere Oratio, quorum deſideria Tui conſpectu uſque ad Satietatem adimples. Circumfers tecum populorum ſolatia, & poſt exacta nuper Hilaria nova hilaritate animos perfundis; trophæiſque aſſuetus etiam nubes animi triumphas, eadem Imperiali clava & hoſtes à Patria, & mærorem ab animis propulſans. Uſque adeò tàm armorum Imperium retines quàm animorum. Prodit ergo è Sacris cineribus novus phœnix, cùm toties nata Tuo de conſpectu tripudia renaſcuntur! Non ſic nempe tota ſacro illi cineri voluptas inſepulta, ut ei Phœnicis Prodigia Tuo cum adventu non recurrant. Buſtum hoc cinerarum vitale eſt, quod ſacris temperata imò extincta legibus gaudia Te auctore poſtliminio in animos reducit. Et quidni reduceret, Te auguſta Tuæ Domus decora, quorum in Te illuſtre geris compendium, in hæc mænia referente? Sed neque Patriæ minus ſpondes Solatii, quia plurimum conſilii Domeſticæ Pacis arbitrum illa Te requirit: cujus armis victricibus in Toga decerpit oleas in Sago nectit laureas. Eam ut conſiliis in Procerum conſeſſu fulcies, ita nos eâ, quâ potes polleſque benevolentia complectere.

Etiam illa ſalutatio ex eodem fonte profluxit, nempe Adjuncto temporis.

Hæc, quæ Tui deſiderium pridem accenderat flamma hucuſque arſit in animis: Sed jam fungitur ſuo munere December, & ardorem beato planè temperat eventu, dum vota feliciter co-

ronat, adventui Divino Tuum permiſcens, quo Tuæ facit pretium tarditati. Sic & Tu adventum diſtuleras uſque ad adventum, ne tardius ad nos venires, quàm Deus, nempe tantis hoſpitibus aliquid cum Deo commune intervenit, etiam adventus. Nec differre viam licuit, ex quo factus etiam Viator Deus &c.

Secundus Modus

SUmitur perſæpe à circumſtantia Natalium ac Stemmatis; quod item exemplo illuſtro. Sic in confluxu aliorum Procerum Cracovienſis Antiſtes ex Olorinorum familia ſalutatus.

Quò Polonæ convolarunt Aquilæ, nec Olores abeſſe decuit, Dux & Præſul Illuſt. Regiam nempe candidamque Regni alitem carere candido vix decuit comitatu ſuavis in Regnis harmonia, ubi & clangunt aquilæ, & concinunt olores, utraque ales candidi eſt ominis, dieſque candidum meretur lapillum, quo alterutra in urbem involant, ſi non hoc ipſum altius Polonam effert gloriam, aut meliori dat locum augurio, quod cum alibi aquilis prævolarint vultures, Cygni & aquilæ Poloniam tantum circumvolent. Quare à Regalibus aquilis ad Tuum nos convertimus olorem, utrumque eminet; nam & aquilæ ad ſolium & coronam, & olor evolat ad aras & Infulas celſiores. Et nonne evolaſſet, cui candidum adjecit ſuffragium nativus color, & translatus ab avita volucri in Pontificiam mentem candor? Hinc Urbs illa Lechicarum urbium Princeps gaudet ſe

xan-

tantum Infulis coronaſſe caput, ominata ſibi dies candidos ſub tantæ felicitatis candidato Sic à cura minoris annuli ad grandiorem annulum, qui Te deſponſaret Craci Eccleſiæ, profeciſti? Solenne quippe eſt annulum annulo catenari. Adeò promptum tibi fuerat domi Honorum inſignia mereri, qui olim amorem ſtuporemque in Te traxeras exterorum, Capitolino anſere Polonum obſtupeſcente olorem, ubi tſuavioris facundiæ velut Cygneo cantu aures Latii tenuiſti: & ab Aquinate Romano Solem in tuum pectus ac mentem [ne ſuus terris deeſſet Zodiacus) tranſtuliſti. Proveherent nos altius tanti hoſpitis, tanti Antiſtitis laudes, ſi tam altè noſtra ſub volare poſſent ingenia, quàm Tuum olorem decuiſſet. Dicendi ergo finem (loqui enim diutius, eſſet anſerem inter olores obſtrepere) non tamen gaudendi facimus, tum primum exhibitæ nobis per hunc ad nos deſcenſum humanitatis memoriam poſituri., cùm & vitam.

Tertius Modus.

Cum plura ſimul Adjuncta Rèrum, Loci, Temporis, Perſonæ coacervantur. Talis eſt ſalutatio Archiepiſcopi Geneſii Primatis Poloniæ Primi que Principis dicta Leopoli in fine Commiſſionis, durante adhuc vinculo militari Fæderatorum.

Poſtremus tempore, re ac nomine Primas primuſque venis Princeps Archipræſul Illuſtr.

A-

Alii tibi præivere Proceres, ne ſoli tantùm Planetarum Principi minora præire ſidera crederemus, quocunque Tu ordine magnus urbibus hoſpes illaberis, ſemper es Primus Princeps: ſeu primum ante alia ſeu ultimum oriare ſidus, ſemper Tu primas; plane ut idem ſidus eſt ſeu manè inter prima diei crepundia oriatur Phoſphorus, ſeu ſub quoddam diei ſenium Heſperus illuceſcit. Tantum emines inter Patritios Procerum ſplendores, ut jam liceat maximos ſolſtitii dies à Tua hoſpitis magnitudine derivare, quæ ut Urbium, quas paſſu beato conſecrat Fortunam, ita Solem in auge couſtituit. Crevere in immenſum gaudia, geminumque gloriandi illicium recepto manibus & ex Vaticinia Urbe Legato à latere, & Te Nato Domi Legato à Corde. Si non hoc ipſo aliquid in Te Apoſtolici elucet Nuntii quod volueris Evangelizare Pacem. Advolaras & Tu nuper è Lechico Aquilarum nido, noxiis Polonas aquilas nexibus ſoluturus, miſeratus earum vincula, quibus unica eſſet in amore Libertas. Sed Gordio intricariorem nexum inveneras, contra quem jam pæn gladium vibrabat Romanus Macedonico major priorque quantumvis VII. Alexander: nexum inquam explicatu difficilem, quamvis in Te incidiſſet cui poſt Romam hic eſſet ſolvendi ſumma cælitus poteſtas. Noverat Polonia, quem tanto præficeret negotio, utpote qui tam fæcundus conſilii ſis, ut etiam in avito ſchemate caput geras, ne gentilitium quidem Symbolum abſque capite eſſe volens. Accinere

nere proinde Tibi parabat Patria,quod parum grata Regali manipulo vincula Tu etiam diruperis, niſi iniqua temporum ratio & quædam fatorum vis obſtitiſſet. Quod vero inſuper ſpectandum Te nobis exhibes, & tantus cum ſis, ad minimos Te uſque inclinas,non eſt quo grati animi argumento id reponi queat.Ad ſola nos vota Celſitudinis Tuæ dignatio & noſtra damnavit tenuitas.Vive, ac tot quaſſatam fluctibus Patriæ onerariam remo Adalberti & conſiliorum impulſu ad Inſulas impelle diutius Fortunatas.

Juxta eundem modum ſcripta eſt &c.

Salutatio Epiſcopi Cracovienſis dicta 1. Novemb. in Baſilica SS. Ioannis Bapt. & Evang.

RECreas tandem Tuo,quo ſerenas omnia conſpectu,quas ipſa Tui etiam adventus fama eminus hilaraſti, Antiſtes Illuſtriſſime, Differre Tibi placuit Urbis gaudia,donec illius anguſtias Tui deſiderio dilatares Sed differre non licuit niſi ad Kalendas,& à luce univerſorum Cælitum illuſtres & à Tua,ut ardori deſideriorum ille finē afferret dies, quo proxime piaculares Animorum flammæ & diu irrita cæli deſideria temperantur. Nemo tam numeroſe ſplendido ingreſſu comitatu, quam ,tu quem pompa celebri tot Votorum,imô & tot Divorum induxerit frequentia. Candorem enempe amant, candidis aſſiſtunt mentibus

Digitized by Google

mæ,qui color .iiſis in Gentilitio Tuo reſplenduit olore. Sic nunquam ſolitaria incedit inſulata Virtus,quæ nec ſuperum excludit contubernia, nec conſortia gaudiorum. Etiam hæc ipſa beatorum Adyta Tuo intuitu beaſti,rurſumque hujus Baſilicæ Tutelaris exultat, vel in utero aſſuetus ad tripudia, poſtquam ad eum deflexit hoſpes in Virgine Deus: jam ,quantumvis illo nemo major in hac æde celſior aſſurgit,cum Tu in Regni Clero Regnique proceribus tantus minimorum conſortia non declinas. Quare candido, id eſt,olorino diem hunc , qui Te nobis exhibet, lapillo ſignabimus , illud in votis habituri , ut Tui vultus ſolatia , quæ hodie dediſti maxima, non deneges diuturna.Quæ quidem religioſarum mentium vota ſi approbas, non magis a Te primo inter Clerum initiandis(quod Theologorum eſt placitum)quàm toti huic Ordini,novum gratianimi imprimes characterem.

Quartus modus.

POteſt deſumi aliquando ex circumſtantia nominis , haud enim dubium eſt aliqua nona amplam dicendi offerre materiem. Patet id in hac ſalutatione Petri N. Non unius Petri cultus hodie indicitur , cum & Alexandrinum Antiſtitem annua revolutio , & Te nobis rota devehat Catharinæ. Nec invitos ad Te pertrahunt Petri vincula , quibus Apollinem arctius, quam Tyrii quondam Herculem Tibi,maximus hoſpes devinxiſti. Romanæ fidei ſumus,Petrum

liben-

Digitized by Google

libentes volenteſque colimus, & filii Aquilæ filium columbæ. Si non hoc ipſô Te grandiorem probas aquilam, quod Soli Aquinatico diutius inhæſeras, dum ad illius lucem ingenii Tui indolem explorares, Romæ jam Petrum invidere nefas ducimus, cum ad tuum admittimur conſpectum, Romam efficis, quo Petri nomen intuliſti &c.

Quintus Modus.

NUnc eventus occurrens, nunc idem dignitatis fulgor aut inſigne honoris dabit dicendi impetum. Sic ad quendam dictum: Fatalem nuper exhorruimus adventitiam cœlo facem, ſed Cometes hic augur lætitiæ fuit, qua liberaliter animos perfundis, Hoſpes deſideratiſſime. Odit nempe gaudii parſimoniam Regale Sigiſmundi nomen &c.

Sextus Modus.

Eſt uſus Eruditionis in Protaſim & Apodoſim tractæ: cujus exempla hæc accipe:

Salutatio deducta à Symbolo.

RArum in pari faſtigio Tuæ humanitatis ſpecimen ad has divertentis loci anguſtias, magnum illum in Romana Purpura revocat Barberinum, ſacra ille Muſis in Tullio civi utique Romano limina viſebat hoſpes (ut ferme à literis non abhorrent, qui digna literis gerunt) cùm pro Lycæi foribus hortulum miris diſtinctum

floribus,[nam & hortuli non deſunt illi Hortenſio] adveitit,qui,ut adjecta innuebat inſcriptio, *expectaret apes* Datum hoc & Purpurati Patris inſignibus quæ mellis opifices condebant condicebantque Apes datum & hoſpitis dignitati quæ, tantam in illo Romanæ juventutis flore ſitim ac deſideria ſui adventus accenderat. Quod quidem literarium ſchema , quam ex congruo Purpuratæ celſitudini fuerit inſcriptum , in comperto eſt:Illud in eo,ſi Roma ſinat feratque, non incongruâ criſi notaverim id quod beneficium ſe potius præbere velle , quam accipere illius Hortuli cultores teſtarentur. Aliud nos teſtari cogimur , te intra hæc mænia recepto : diuturnæ exſpectationi , (quam non ſatis Tullianus, ille hortulis ſuis coloribus adumbraſſet) præmium referri potiùs , quàm Tuæ amplitudini parem bonitatis inſtrui fatemur apparatum. Colligimus à benefico ad nos defluxu plura vividi amoris argumenta , quam Barberini Apes de appicto Scholæ viridario,vel ex inſertis liberali pectoris ingenio floribus collegiſſent. (ſic non ſterile bonum eſt tanti Herois è proximo conſpectus , qui & oculos novæ magnarum mentium ſcenæ intentos recreat , & animis novam bene præſagiendi neceſſitatem inducit, Vive,vir ampliſſime,diu Patriæ,diu inclytæ Tuæ ſtirpi,vive & mihi,ac luce hac,quam Tibi genus & Virtus gemina Heroum proſapiæ fax accendit, diu Patriam ſe ſcena

Digitized by Google

Altera.

Salutatio deducta ab Exemplo per Prot. & Apod.

PLerumque magnitudini hoſpitum par gaudii reſpondet magnitudo, adeoque hujus menſura eſt ſola venientium dignitas & Fortuna. Ad Numidiæ Regem Maſſiniſſam provoco. Deus ille ceu inſolitæ auctores Fortunæ gratiis veneratus dum fatalem illum Carthagini & Africæ cladibus, quàm ſuo notiorem nomine Scipionem ad ſe cerneret divertiſſe, Inclinarat illi animum Rex urbaniſſimus, cui ſuis inclinarat ſe ruinis ſupplex Africa: & in ejuſdem ruerat amplexus, quaſi ſuam tanto in hoſpite felicitatem ſtringeret, non facilè ſi liceret, dimittendam.

In majores me impellat gratias ea, quæ me circumſtat, ac toto ſe infundit ſinu felicitas. Nec enim aut Tu mihi Romanos Scipione minor, nec ille, ſibi Te major arrogantius videretur, ſi eam, quam ubique circumfers amplitudinem maximis invidendam in Te adverteret. Unum eſt, quod Maſſiniſſam inter hæc Fortunæ angebat munera, & me angit vehementius, quod eam, quæ mihi, tecum oritur [utinam abſque occaſu] Fortunam ita preſſis tenere manibus nequeam &c. Denique poteſt Allegorico tractu res tota deduci, ut patet ex ſalutatione dicta in proluſione de Stemmatibus ſub titulo: Campus,

§. II.

De Inſcriptionibus Arcuum Triumphalium in ingreſſu Principum.

IN ſolenni principum ingreſſu eriguntur ſæpius machinæ theatrales & moles ſuperbæ magnifico extructæ apparatu, vulgò Arcus Triumphales, quibus vel Picturæ Symbolicæ adduntur, vel aliquid proſa aut ligata Oratione inſcribitur.

Picturæ autem in Arcubus Triumphalibus adhibendæ, poſſunt deſumi vel ex alluſione ad inſignia Principis; inſignia, inquam, Honoris vel generis, ut patet ex proxime dictis de Barberino Scholas Romanas inviſente. vel ab Analogia, ſeu ſimilitudine rei alicujus cum perſona & munere principis, ejuſque adventu.

Sic Philippo II. Regi Belgium ingredienti depictus eſt Sol quadrigis vectus cum Lemmate: *Illuſtrabit omnia.* Vel certè pictum hujuſmodi eſt index ac teſtis publicæ lætitiæ ex adventu principis derivatæ. Sic Alphonſo Regi urbem ingredienti depicta eſt Corona laurea in annulum deſinens cum Lem: *Hilaritas Univerſa.*

Huc ſervient & alia quædam Symbola.

Primum. Henricus Dux Brunſvicenſis lunam depingi juſſit cum ſacra illa inſcriptione: Viſitavit nos Oriens ex alto. Secundum Carolus Lotharingius lampadi accenſæ in haſta inverſa

Lem.

Digitized by Google

Lemma addidit: Lux publica Principis ingens. Tertium eſt Marcelli Veneti Ducis Columba cum ramo olivæ & Lemmate: *Bonæ ſpei*. Quartum eſt iris in nubibus cum Lemmate: *Adferet iſta ſerenum*.

Quod ſi in arcubus Triumphalibus velis aliquid inſcribere quacunque oratione, Inſcriptio illa debebit continere brevem & nervoſam laudem Principis, vel apprecationem, vel omina, vel publicæ lætitiæ indicia. Solennis illa fuit Inſcriptio, quam in arcu triumphali, qui fuit Imperatori Trajano erectus, Roma appoſuit:

Patri Pio, Patri Senatus, patri bonorum omnium, patri Patriæ Pio, Juſto, Felici, ſemper Auguſto.

S. P. Q. R.

In arcu Triumphali Niceæ erecto hæc Inſcriptio poſita, ingreſſu Neoſponſorum:

Felicibus pacis ſuæ Sponſis ſereniſſimis Sabaudia Principibus S. P. Q. N. pro Jani foribus clauſis has triumphales aperuit.

Aliquando hujuſmodi Inſcriptiones pluribus verbis contexuntur. Talis illa Uladislao IV.

Ingredere ſoſpes avite Divorum ſanguis, Tuæ patriæ votum & ſpes. Fortium Clementiſſime, clementium fortiſſime; tota Lechici nominis majeſtas: Ingredere Vita Civium, Conſilium Reipublicæ, Senatus Oraculum, Mens Poloniæ, Tecum Tua felicitas ſceptra capiat, Tecum Tua Virtus coronetur. Imple factis faſtos æternitatis: addant Tibi Superi tot annos, quot nobis eripi ab hoſte vetuiſti.

Ta-

Talis & illa inſcriptio Arcus triumphalis Cardinali Cæſari Montio Mediolanum ingredienti:

Aſſueviſti Victoria aſſueſce & triumphis,
Et Cæſarem, & privatum eſſe non licet.
Ad prima Romæ regimen, per ſecundam aſcende:
Ad Te ſublimia quæque referuntur, ut ſuccreſcant.
Eminentia titulus eſt aliis, Monti etiam natura
Si virtuti præmia non reſpondeant,
Merentis gloriam crede non tenacitatem debentis
Ingredere igitur, & inſubriam Tuam etiam inde felicem
Scias, quod iterum Cæſaris ſedes ſit.

§. IV.

Eruditio hoſpitalis delibatur.

LOngiores hic alii; ego brevior, ne in notioribus videar heluari.

Auguſtum imprimis mirabere, cui officioſum Salve magis, ipſomet, teſtante, placuit. quam ſumptuoſiſſimum epulum tanta vel in unico verbo latet ſuavitas, maxime cum arcana mentis detegit ſtudia, quæ vocabulo veritatem concilient, & gratiam intendant.

2. Jam in Africam te relego; Annibale recepto triumphantem. certè Annibal ſalutationem

Digitized by Google

poſt rem cum Romanis bene geſtam ipſi triumpho prætulit,.

3. Congeſti à ſalutantibus in hoſpites etiam tituli. Sic Decius cincinnatus in triumpho Vrbis Patronus eſt ſalutatus. ſic Dentatus Romam è bello redux. Achilles eſt appellatus.

4. Execror Alexandri faſtum, qui à nemine ſalutari, adorari ab omnibus voluit: Nempe Jovis ſe filium credidit, credique voluit Victor prætumidus, ignarus imbellem videri animum, qui de faſtu neſciat triumphare.

5. Quis adhuc non inſultet veterum imperatorum ſuperbiæ, qui Urbem non quadrijugo curru: aut albentibus equis, ſed humeris hominum ſuccollantibus ingreſſi ſunt, etſi hinc excipiat ſuum Principem Plinius de hac ſuperbia Principum triumphantem.

6. Urbanitas. ſi quem deſtituit, à ſaxo etiam in politiem emolleſcat. Nam apud Iones in viis puplicis ſtatuæ lapideæ figibantur, quæ adventantes hoſpites Græcè ſalutarent. Non tamen omnino placent ſaxei Oratores, malim animos per linguam quàm ſaxa per inanem ſonitum perorare.

7. Barbari eriam non omnino barbarè Thraces veteres intelligo, apud quos ita mos ferebat, ut principes, cum ſe mutuò ſalutarent, ter digitò labra compeſcerent, ſe tantis hoſpitibus ſalutandis impares ſic teſtari. nempe præſtat appreſſo labris digito conticeſcere, quàm non merito hoſpitum blaterare.

8. Et

Digitized by Google

ſi & Tyrannis aliquando ſapuit, ferumque exuit ingenium, dum morum comitatem exigeret hoſpitalis Sapientia, Dionyſium vide. Tyrannus hic Siculorum, ſed Sapientiæ cultor eximius extitit; dum Sapientiæ Platonis id honoris detulit, ut miſſis obviam coronatis navibus, eundem è navi quadrigis exceperit etiam ipſe illi obvius. Tantum Sapientia in Tyrannos etiam exercet imperium.

9. Etiam aves ad hæc officia olim inſtructæ. Hinc Satyricus; quis expedivit pſittaco ſuum chære?

Sed Eruditio potius illa huc ſervit, quæ ad particulares rerum ac perſonarum, quæ ſalutandæ ſunt, circumſtantias attinet, ut de virtutibus, honoribus &c. de quibus aliquid in Proluſionibus dictum.

§. V.

Aliquæ Salutationes.

Superius allaris adhuc aliquas ſupperaddo. I. ſit.

Salutatio Delegatorum Regni Iudicum.

REdiiſtis tandem cum reduce Juſtitia, Ampliſſimi Proceres, ſimulque loci hujus ſolitudinem & ſqualorem Curiæ depuliſtis. Tota pœne inter deſideria nobis effluxit hyems, quæ non alius facile torrens reſtrinxiſſet, niſi totis huc alveis veſtra decora influxiſſent. Vota Majus tandem coronavit non floribus, ſed Solibus, quibus pretioſa hæc tempeſtas liberaliter quotan-

Digitized by Google

annis depluit, nec enim vel Themidis Polonæ gladio ſuus fulgor, vel hoſpitibus tantis nativa non ineſt ſerenitas, cuique ſuperbiam paritura Zodiaco. Hos vel maximè ſoles ales Sarmatica indulgenti palpebra contuetur, ad hos & cauſarum & reorum indolem explorat illuſtrius, quos primus Regni invexit Batorius, deducta cælitus Aſtræâ, cum tam illuſtri Judicum corona, tanto nobiliori induſtriâ; quanto certius Regna corruunt & Coronæ æquitatis adminiculo deſtitutæ. Athenienſium vos componerem tribunali, quod lucem in judiciis oderat? niſi noctuarum illud tribunal foret, hoc Aquilarum. Nam alios fori præſides quid vobis vetuſtas conferat? Zeleucus erui ſibi oculum unum, alterum filio paſſus ob parricidium Virtutis; Sed neſcio an uno minus oculo cauſarum momenta perſpexerit, cùm tamen vobis laus ſit integra, quæ illi diminuta charondam, Judicem prædicarunt Thurii, damnavit temeritas, qui dum contra legem progreſſus cum telo, eidem incubuit, & vitam & judicia in ſe peremit, Sed à Sarmatico tribunali longè abeſt omnis temeritas. Quod ſi Thebanus Judex ſine manibus, ſed Judicia voce corrupit, dum linguæ & affectui neſciit temperare. Illuſtrius eſt delegatos Regni hujus judices etiam cum uſu manuum Juſtitiam retinere, ſolamque manibus in foro apprehendere Juſtitiam. Atticus Draco leges tantum ſanguinarias tulit, at hoc in perniciem, & interitum gene-

generis humani, non in legum tutelam, Solus illi character ſanguinis, vobis mitioris Juſtitiæ character Elogium inſcribet immortale: Nam Judicium] Paridis, (quod melius pro Helena egit quam pro Juſtitia) in Dearum diſſidio expertum vindices Jononis iras; Minoïs vero æquitas inferni tribunal meruit, ad Orcum ſcilicet releganda, ut quæ cælum minime meruiſſet, cui vos olim inſeret vobis inſitus æquitatis amor. Denique Romanæ ſecures etiam in innocentum cervicibus hebetatæ, ſæpe Juſtitiæ, ſæpius crudelitatis inſignia: nam & ſævicre in cives innoxios ſub Tarquinio, & ſeptimam infamarunt Marii Purpuram: Veſtræ æquitatis gloriam veteribus omnem præripit, quibus omnia è legum præſcripto ad bilancem Juſtitiæ revocantur. Sed ne dicendi mora dictionis gratiam præfocet, cum non loquendi opportunius ſit, quam tacendi artificium, conticeſcimus interim, ipſo etiam ſilentio facundi, utpote quos Sarmatici Areopagi laudibus impares ipſa taciturnitas atteſtatur.

Salutatio Epiſcopi Vilnenſis Dicta à Sarbievio.

SI horum omnium, quos circumfuſos vides, perinde hilares animi, atque conſpicui vultus eſſent; videres profectò, Præſul illuſtriſsi. Te non intra has ædes, ſed in noſtris cordibus conſediſſe. Hæc enim condita humanitate tui oris majeſtas, hic tuæ virtuti non impar, ſed fortuna

tuna major animus, hic niveus non ætatem magis quam candore animi vultus meruit, ut non magis hodie per animas, quam per tui adventus lætitiam animaremur, Occupa igitur hoc animorum Regnum & ſolium, atque iſtam ſalutandi tui alacritatem, quam in vultibus legis noſtrorum animorum Vadem prædemque habeto. Cæterùm cum ad Sacræ manus tuæ oſculum accedemus, illud cogita, non magis nos labra tuo annulo, quàm animos tibi conſignare.

§. VI.
De Salutatione Regis in Comitiis Polonorum.

ITa fert mos Patrius, ut initio Comitiorum Regni à Nuntiis Palatinorum Rex puplicè ſalutaretur. In hac ſalutatione primò omnium Ordinum lætitia exprimitur de incolumitate Principis, ad quod juvant hæ Sententiæ: Rege incolumi mens omnibus una *Idem:* A capite ſalus corporis dependet. *Idem*: Salus Reipublicæ vacillat, quoties & ſalus Principis. Juvaret item illa Eruditio, quod pro ſalute Auguſti ſtirpem olim Romani conjecerint in locum curtii.

2. In eadem ſalutatione laus Principis pertractatur ab ejus violentia, felicitate, trophæis, & ſtudio boni publici promovendi. Hic verò hæ ſententiæ adhiberentur: Imò: Maximo Imperio maxima cura ineſt. *Item*: Omnium otium

tium, ſomnos vigilantia Principis defendit, omnium otium illius labor: omnium delicias, illius induſtria. *Item*: Princeps remiſſum aliquando animum habebit, numquam ſolutum. *Item*: Princeps ſibi dictum illud putet ex Claudiano:

Nec Tua Te moveant, ſed publica damna.

Et illud Senecæ: Et Reſpublica Tua eſt, & Tu Reipublicæ. *Item*: Moderatori reipublicæ vita Civium beata propoſita eſt. *Rurſum Seneca*: Principis magnitudo firma ſtabilisque eſt, quem omnes tam ſupra ſe, quam pro ſe ſciunt.

Tertio immunitatem & libertatis tutelam inſinuant. Denique ad Regiæ manus oſculum admitti petunt. Hujus ſalutationis exemplum accipe.

Salutatio Regis in Comitiis, nominatu Palatinum aliorumque Regni Poloniæ Diſtrictuum.

QUos in hoc Lechicæ libertatis Comitio Tuæ majeſtatis ſolio circumfuſos vides publicæ internuntios crede lætitiæ, Regum Sereniſſime. Nec aliunde animis ea voluptas inſedit, quam unde ſceptris oboritur non deſituræ ſortis fiducia, in quam certius haud aſſurgitur, quam ſi non inſuavi ſanè imperio, id præcipiat Coronati Principis incolumitas. Etiam hæc Regnorum baſis eſt, nec ſolidè ſtabilitur illorum felicitas hac vel leviter concuſſa. Servantur imperia, dum Cæli munere bonus princeps nec

Digitized by Google

nec ſatis: nec fortunæ telis obnoxius conſervatur. Denique alternat Fortuna vices, cum & Principis vires; nec Civile hoc imperii corpus, quod non niſi mens regum animat, non labaſcit, ubi Capitis pericula terruere. Non poſtrema ergo Regni felicitas eſt Princeps incolumis, vel ſi non in Romano tantum ſolio Valentem ſceptra noverint, qui vitam ſimul Civibus, vitam Patriæ inſpiret. Hinc ut nihil utrique huic ampliſſimo Ordini, nihil Patriæ in votis potiùs, quàm ſalus principis, ita nec uberiorem quidquam aperit ſcatebram gaudiorum. Et ſanè tot quaſſati calamitatibus Imperii moles, quæ tuæ Majeſtatis humeris tutò incubuit, non imbecilles poſtulat lacertos, quibus ut ſe jam erigit, ſic fatiſcentibus laceratur, ubi autem locum tam felici dedere auſpicio, etiam de felici Comitiorum exitu non irritum præbent augurium, quippe:

Rege incolumi mens omnibus una, ut amiſſo rupere fidem,

adeoque hic etiam acclamare licet, quod olim Roma ſuo Principi: Salva Reſpublica, Salvus Imperator, Nec difficile ſalvum libenter habent ſubditi, quem ex ſe & pro ſe pariter norunt. At te ruentis Patriæ ſceptris domeſtica deſignavere ſuffragia, eundem Patriæ Patrem ſibi gratulata, quem civem Patriæ Regum Cæſarumque fortunæ affinem Cœli beneficio accepimus. Nec enim minimo reponendum loco, ſi imperaturum Patriæ Civem dent ſidera, cui

non

non meliùs pondus ac regimen terrarum incumbat, quàm Atlanti cœlum, vel magno Æneæ dulcis ſarcina Anchiſes Parens. Hæc demum ætas te Principe defloruit; quæ Reges regno, dum parturiit, & ſolio parem effudit animam. Nec non auſpicato ceſſit, quod in te Patriæ ſuffragia conſpirarint, pace fruimur, quam vix arma unquam peperere. In hoſtem orbemque vel regium nomen ad reverentiam componit & ferrum veneratio excutit. vel malè ſibi præſagus hoſtilitatis timor armorum otium perſuadet. Pavet tuum etiam clauſum in vaginam mucronem hoſtis, quem ſibi fatalem præſentit, hinc ne ſuis te laceſſit armis & tua timet antequam præſentiſcat, adeo ſuaves Patriæ ſomnos tua parit vigilantia: pacatum in tuo labore otium, in tuæ fortuna dies reperimus formatos, nec jam priorum Principum ſatis ingemiſcimus, quando in te redivivam eorum imaginem & amplioris fortunæ capimus præſagia. Sed ut Patria in tuto, dum imperas, ſic & Patriæ libertas, quæ ut ſceptris adoptat Principes, ſic principum benevolentiam experitur, de te ſibi non aliud polliceri poteſt, quam quod de Principe, in ejuſem libertatis ſinu à faſciis educato. Dabis jam regalis hujus benevolentiæ teſſeram, cùm nôs ad oſculum regiæ manus, quæ ut hoſti minatur exitium, ſic Patriis legibus noſtræque immunitati tutelam appromittit, admiſeris &c.

Ca,

Digitized by Google

CAPUT IIII.

De Oratione Valedictoria.

PRoximus à Salutatione locus eſt officioſæ Valedictionis, invicem hæ ſuccedunt, ſi hic Salve Tibi contigit, contigit vale alibi: nec Tibi ſalutandi hoſpitis daretur copia, niſi alter eidem alibi dixiſſet vale. Quare & hujuſmodi oratio Idea non careat.

§. I.

Primum Genus Valedictionis.

VAledictoriæ multiplices: aliæ, in quibus peregrè abeunti amico vel Mecœnati valedicimus, & in his 1. teſtamur dolorem aliquem de eorum abſceſſu, quorum ut nos exhilaravit conſpectus, ita contriſtabit abſentia. 2. Apprecamur iter felix & reditum felicem. Quæ omnia in ſubjiciendis Exemplis patebunt.

Valedictio abituro Hoſpiti vel Mecœnati.

NEc in te orbis tam ſolida effulſit felicitas; quæ non aliquo mæroris confinio læderetur, M. D. adeò ſors vel maxima raro ad purum duxit: Deterit primæ felicitatis notam inſtans à Tuo diſceſſu orbitas, & antea loquax coram lætitia ſuas dolori cogitur partes cedere, dum ſolo Tui relicto deſiderio, aliud hinc moliris iter,

Digitized by Google

Uſque adeò non ſolùm à minoribus aſtris Solem hoc diſcernimus argumento, quod nube vel occaſu interceptus nocturnam caliginem pullato, veluti poſt extinctum diem inducat orbi. Porro in juſtam erumperet querelam dolor, niſi te itineris longinquitas non aliter noſtris obtutibus ſubduceret, ac eundem Planetarum Principem præceps in noctem occaſus ſubtrahit, brevia lucis extinctæ damna exortu craſtino penſaturus. Verum nec iter nobis te ſic eripit, ut non totus hæreas adhuc in præcordiis, in quibus ſtabile tibi domicilium defixit amor è lare domeſtico, prout temporum rerumquè urgebit ſeries, extra tamen animorum penetralia evagari nunquam tibi licet licebitque. Oculorum hæc jactura eſt, non ănimorum, dum per viarum locorumque divortia tantiſper divelleris, quia tamen & oculis diuturnæ noctis ſpeciem hæc adumbrat abſentia, votis te ubique comitabimur, nec aliis, niſi ut ſol hodie nobis occideas quamprimum iterum oriare.

Valedictio dicta delegatis Regni Judicibus.

Hic varii affectus Oratorio efferuntur ambitu. Imò Orator jacturam felicitatis & gaudii ſic exaggerat:

ERgo quæ perenne invehitis Patriæ ſerenum. urbi huic, lucere tandem, ſidera Lechici fori deſinetis? Utinam fixarum indolem ſtellarum nobis patritia ſors indidiſſet, ne hunc extra-

Zodiacum liceret procedere: In quandam Luminum Patriam, locus hic tranſiiſſe videbatur, quamdiu in Purpuræ veſtræ luce radiavit; ſed ecce, dum in Zodiaci libra felicitatis noſtræ pondus expendimus, tota ſubito amittitur, vobis Juſtitiæ libram aliò transferentibus. Adeò vel terrigenas ferit October, qui Zodiacum ſcorpionis ſigno temeravit; non totum in cœlos effudit virus, etiam in urbis animos idem inſpirat, qui idcirco non ſine vulnere, quia nec ſine dolore.

Secundò præſagium famæ non intermoriture abeuntibus Orator edicit:

Dies hic Juſtitiam quidem foro, ſed non veſtris finem indicit præconiis, quæ ampliora ſunt, quàm ut terminum pati norint. Plus ultra promoviſſe gloriæ limites, ultra votum aliis non proceſſit; vobis ipſa Patrii juris tutela jus omne in gloriam transſcribit, in quam vobis tam longa bonæ fidei Præſcriptio, vobis vindicata virtus, aſſerta Innocentia elogium inſcribet Immortale, ſub quibus nec bono licuit eſſe miſerum, nec malo felicem; æquitatis bilancem ita moderantibus, ut nulli eſſetis, niſi peſſimo, mali; ne ſcilicet aliena diſſimulantes flagitia, faceretis veſtra.

Tertiò propenſa in abſentes ſtudia idem Orator declarat.

Ex urbe, non ab animis exceſſiſtis, ab oculis non à fideli recordatione. Sequemur animorum ſtudiis, quo pedum paſſibus ab immenſa Famæ Olympia non aſſuetis haud licebit: comi-

tatum ubique præbebit noſter ſatelles amor, ubique promptus obſequendi ardor veſtrum omnium latus claudet.

¶. II.

Secundum Valedictionis genus.

ALIæ Valedictoriæ ſunt, in quibus ipſe amicus vel hoſpes abiturus peregre amicis vel hoſpitibus valedicit. Et hic. 1. teſtatur dolorem ortum ex eo, quod ab illis devellatur. 2. Si eſt hoſpes, non verò domeſticus, gratias exhibet pro exhibitis hoſpitalitatis hactenus argumentis. 3. Valedicens rogat, ut eadem benevolentia & ſtudio ſe proſequantur abſentem, quo præſentem ſunt dignati.

Valedictio peregre abituri.

ME jam vocat iter, urget ipſa negotii moles & graviſſima tot cauſarum momenta: ergo jam inde tantiſper devellimur, nec divulſio hæc citra novum animi vulnus; animi, ſed mei, quem arctè hactenus obſtrinxiſti. Herculem non meliùs Tyrii aurea catenâ devinxere, quam tu me amoris & raræ hoſpitalitatis pignoribus, cujus & meminiſſe dulce fuerit, ut fuit non inſuave tantiſper illâ frui. Nec ſola hæc novi doloris ratio, à meo diſtrahi Mecœnate, à tam amico pectore viarum flexu abripi major fortaſſe, quod me ingratum coges vivere, quia redhibendis Tuæ humanitati gratiis nunquam parem. Harum tamen ipſa etiam tenuitas ad quævis me urgebit obſequia, officia impellet, ſed ac viam, quæ ur-

urget, pluribus morer, poſt gratias amicum accipe vale, & ipſe quàm diutiſſime hoſpes vale.

§. III.
Tertium Valedictionis genus.

EST in uſu apud Polonos, ut ex Equeſtri ordine inter Regni Proceres, ſeu ad Palatinorum aut Caſtellanorum ſubſellia adlecti ad conclave Regium aſcenſuri è conclavi Equeſtris ordinis, iiſdem Equitibus more & urbanitate Patria valedicant, ubi 1. Regalis benevolentiæ vel beneficentiæ munus ſibi collatum commemorant. Deinde expoſito ut hactenus ſuo inter Equites muneri conati fuerint ſatisfacere deprecantur, ſi non omnia examuſſim præſtiterint. Præterea pollicentur ſe etiam in Senatu Equeſtris ordinis ſtudium nunquam Libertatis amorem, Denique valedicunt ſimulque precantur, ut idem Equeſter ordo ſemper boni publici ſtudioſiſſimos proferat floreatque.

Corollarium ad Valedictionem.

SOlet, maximè à Poetis peregre abituro dici vel ſcribi carmen Valedictorium, quod vocant Propempticon vel Protrepticon. Videre hæc licet à Papinio Statio cultiſſimè ſcripta & miris affectibus abundantia. Primum Metio Juveni navigaturo ſcribit:

Digitized by Google

Dii, quibus audaces amor eſt ſervare carinas,
Sævaque ventoſi mulcere pericula Ponti,
Sternite molle fretum.
Grande tuo rarumque damus, Neptune profundo
Depoſitum juvenis dubio committitur alto
Metius, atque animæ partem ſuper æquora noſtra
Majorem transferre parat: proferre benigna
Sidera ſed Soli Zephyro ſit copia cœli
Solus agat puppes.

Sed hujus carminis artificium ex prædicto Poeta aliiſque diſces; nam ego hic Poetam non inſtruo

CAPUT IV.

De oratione Euchariſtica, ſeu Gratiarum actoria.

MUltiplex hæc, prout & materia vel occaſio. Aliquando aguntur gratiæ Principi pro collato munere, aut aliis Mecænatibus pro quocunque beneficentiæ argumento; aliquando bene meritis de Republica viris pro re bene geſta vel impenſis Patriæ obſequiis, ut factum non ita pridem in Comitiis Regni & Senatu Stephano Ozarnieco terrori olim Suecorum & Moſchorum. Aguntur item gratiæ hoſpitibus ad funus vel aliam celebrem pompam invitatis &c, &c.

§. I.

Eruditio hujus loci.

ORdior à Sententiis, & Romanus mihi Strada

da primo ſe in mentem calamumque inſinuat, cujus illud etſi jam uſu vulgatum, verè tamen oraculum eſt. Beneficiis plerique utuntur ceu floribus tamdiu gratis quamdiu recentibus. Sic beneficium præſens gradus eſt futuri. Illud ejuſdem, ſed non ita quibuſdam innotuit: Facilius beneficio capiuntur ſinguli, quàm multi. Item: Animi quorundam arctiùs tenentur beneficio vel uno accipiendo quàm acceptis multis. Paria illa ex eodem oraculo: Sparſa in commune gratia ab omnibus accipitur, redditur à nemine. Item: Quidquid infra votum venit, beneficii nomen amittit. Item: aliqui beneficio pretium ab arduo captant.

Nondum Roma libet excedere, præter Romanum Stradam etiam me ibi tenet Seneca. Quid ille? Moram beneficiis (inquit) ne objice. Item: Negare nocitura, beneficium eſt, exorari in perniciem rogantium, ſæva bonitas. Item: Beneficii accepti meminiſſe oportet, dati oblivisci. Item: Liberalitatis ingenium animus invenit etiam inter anguſtias egeſtatis.

Sed jam Roma te in Syriam deduco, ibi Publiium Syrum audi, & dictum adora: Beneficium inquit ille accipere, libertatem eſt vendere. Quo inflectes illud Poetæ: Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graji. Et illud aureum Varronis dictum menti imprime: Qui aquam hauris, puteum corona. Acre id ad grati animi argumenta calcar.

Sed ô quàm crebrò illud evenit, quod Pom-

po-

Digitized by Google

ponius extimuit: Facilè poſt munera gratia conſe-neſcit.

Audi jam Oratorem Trajani: Nullum, inquit, impendii genus Principe dignius eſt, quàm quod erogatur in poſteros.

Audi & Neotericos: Summa felicitas, eſt poſſe alios felices reddere. Tamen turpiſſimum damni genus eſt, inconſulta donatio. Prodigæ largitionis comes eſt pœnitentia.

Sententias concludat dictum Æmilii: Nullum, inquit Imperium eſt tutum, niſi communitum beneficentia.

Sententiis varia ſuccedat Eruditio.

1. Tres Gratias finxit antiquitas: plures tu à Mecœnate requiris & obtines.

2. Immortales Gratiarum hortos cenſuit Ariſtoteles: credo ut doceret, beneficii ſeu gratiæ memoriam nunquam emori debere.

3. Conſtantinum hic mirabere: etiam ille hinc ſuo cognomento major, quod monitus, ne euſque profuſa liberalitate procederet, illud reſponderit: Mallem regnum, quàm liberalitatem perdere.

4. Severo Imperatori nomen abroget poſteritas: aliud nomen meruit ejus munificentia, quem à ſe nihil petiſſe cognoverat, ſic illum aggreſſus dicitur. An me tibi vis eſſe debitorem? poſtula, ne de me conquereris.

5. Lau-

5. Laudo Titum, cui unica fuit obſtinatiſſima conſuetudo largiendi.

6. Et Anaxilaus in regno non vinci beneficiis, id demum duxit honeſtum.

7. Tamen & Perſas recole, qui in jus vocabant ingratos, hodie reorum hujuſmodi abunde eſt.

8. Athenienſes certè erga bruta etiam emerita leges gratitudinis ſanxere.

Elegans illud de Pompono Duce Romano, Victori illi Pyramidem filii voluerunt ſtatuere, ſed non permiſit viri modeſtia; proinde quatuor illi erectæ ſtatuæ: prima Pugnatori: 2. Victori: 3. Triumphatori: 4. contemptori.

Ex Symbolis te inſtruo.

Hæc ad tuam rem facilè accommodabis, nempe Adiantum herbam, quæ etſi perfundatur, ſicca manet, cui Lemma additur: Nihil tamen hæret, quod eſt in ingratos:

Item Cancrum cum Luna creſcentem, cui lemma adde: Vacuum ſine Lumine corpus.

Item Calcem ardeſcentem, aquâ affuſâ, cum lem: ignes humor alit. Diceres tu & beneficia amorem.

Item vas vacuum cum lemmate: tinnit? inane eſt. Item Horologium cum Lemmate: Feriar, dum audiar. Item fomitem juxta igniaria fomenta cum lem: ſic flamma nutritur: Item lampadem, quam oleum affuſum extinguit cum lem: nimium extinguit. Vel: ne quid nimis.

Item navem cum velis expanſis cum lem-

Expectat ventos. Item Molam vento truſatilem cum lem:ab'que aura quieſcit. Item torquem aureum de cervice appenſum cum Lem:Gravat, & ornat. Item globum ingentem Sphæricum in menſa cum lem:quolibet impellar digito.

Notum illud Aloyſii Cardinalis Symbolum, ſol cum Epigraphe: non exoratus exorior. Diceres & tuo Mecænati, Solis ingenium in ejus oceanum tranſiiſſe, quæ poſtulantium vota antecurrit, nihil precario dare ſolita.

Æquè aptum illud: cujus Auctor eſt Dux Terræ novæ. Oceanum ille depinxi, cujus vaſtus gurges hauritur deſuper à Sole, tamen (quod adjecta innuebat inſcriptio) non exhauritur. Dic & tuo Mecænati: Citiùs quivis Oceanus, quàm tua poſſet exhauriri munificentia.

§. II.
Modus hanc Orationem ſcribendi.

POtes Mecænati trophæum erigere ceu Tui ipſius victori, imò beneficia, quæ ſparguntur in commune, trophæa ſunt. Alibi fuſi hoſtes, ſed domeſtica in arena devicti beneficiis cives illa excitant.

Familiaris etiam eſt hic locus communis de Munificentia, de Principum benevolentia in cives, quos.

Non ſic excubiæ nec circumſtantia tela,
Quàm tutatur Amor Civium.

Imò fruſtrà ſe terrore Princeps ſuccinxerit, ſi cha-

charitatis ſatellitio ſeptus non fuerit: Vnum enim inexpugnabile munimentum eſt amor Civium, inquit Seneca: Regnare qui vult Lenguidâ? addam ego, & munificâ regnet manu. Rectè amorem apud populares, metum apud hoſtes quærere tacitus jubet Principem.

Item huc ſerviunt adjuncta illius, cui gratiæ aguntur: juvat ejus laudes non obiter coacervare; quod fecit Plinius in Panegyrico; juvat eum aliis magni nominis Mecænantibus conferre, aut etiam præferre, quod eorum exhauſerit gloriam, latiùs munificentiæ genio progreſſus.

Poſſet item per modum conquerentis inſtitui oratio & dolentis, juxta illud Furii, quem illud potiſſimum angebat, quod Auguſto ingratus cogeretur vivere, nempe impar gratiis redhibendis, carminis Euchariſtici materiam darent tres Charites in id muneris evocatæ. Orator verò diceret: ubi perſolvendæ tibi gratiæ, tres gratiæ haud tibi ſufficerint.

§. III.

Impetus oratoris ad gratiarum actionem Principi vel Mecœnati.

Hujuſmodi Gratiarum Actoriæ continent cum æſtimationem & exaggerationem beneficii non ſine tuorum extenuatione meritorum; tum encomium Principis ſeu Mecœnatis; tum pollicitationem de memoria beneficii nunquam ponenda.

Impetus Gratiarum actorius. I.

IN tuto collocaſti beneficia, non in Lethæum unquam ſcopulum illidenda. Non degenerant apud me unquam Gratiæ in roſas, mox dehiſcentes, ſimul ac evolutas. Florum id & maji ſeneſcere neſcientis ingenium eſto, non Gratiarum, quarum primordia tibi nunc exhibeo, finem nunquam: aut certè tum demum, cùm Gratiarum horti (quos perennare cenſuit Ariſtoteles) deſinent eſſe immortales.

Impetus II.

LIberalius jam Eloquentiæ indulgendum, ubi ad liberalis dextræ ingenium deventum eſt, non decet parcius linguam agere, ubi nulla manum infamat parſimonia; Mecœnatem enim nactus quis non ſubitò Maronem induat? utinam tamen è munificentiæ tuæ alveo æquè dicendi venam, ac beneficia liceat haurire; non tenacius in te refunderentur elogia, quam congiaria dimanent &c.

Impetus III.

MUnus hoc, quod meritis te meis deferre æſtumas, Princeps maxime, verius demeritis detuliſti. Imò etſi hæc abeſſent, adhuc ſuperat omne meritum tanti Principis quantumlibet exilis favor. Utinam id numeris dignius geram quàm obtinuerim? Jam credo, Patria ut in aliis, qui mihi prævivere, lucra cogitat ſua, ſic in me

vere-

Digitized by Google

veretur diſpendia. At ego acceſſendis honoribus æquè nunquam fui deditus, ac impar invenior oblatis; nullorum mihi conſcientia meritorum, ac nec ultra merita ambitio. Non libenter me grandioribus etiam nunc titulis evolverem, non neſcius, tantum oneris honoribus ineſſe, quantum & auro ineſt ponderis, tam longè mihi abeſſe decet à præmio, quàm longè abſum à merito, nam ubi malos ſequuntur præmia, haud quiſquam gratuitò bonus eſt &c.

Etiam hic illud adnota ex Plinio, qui ſic ad Trajanum. quin etiam perquam modica Civium merita Fortunæ tuæ viribus in majus extollis, efficis enim, ut tantum quiſque tibi præſtitiſſe videatur, quantum à te recipit. quid iſti benignitati precer, niſi ut ſemper obliges & obligeris, incertumque facias, utrum magis expediat civibus tuis debere tibi, an præſtitiſſe &c. Ut felicitatis eſt, quantum velis poſſe, ſic magnitudinis, velle quantum poſſis.

§. IV.

Gratiarum actio Principi pro collato beneficio.

CAdere venerabundus cogor, dum me ſic erigis, ô Princeps, Opprimit me tanta beneficii Regalis moles, nec ſubſiſtere in gradu, quo me reponis, queo, quin ſuccumbam. Sentio jam tandem (quod & hoſtiles copiæ, nimium quàm didicere) graves Regibus eſſe manus, quæ tan-

Digitized by Google

tibi addixiſti: ibi tu regnabis perenniter, n la pectus hoc oblivio tui nominis aut benefici cupabit.

II.

Gratiarum actio Regi pro collato Ducis Exercituum Munere.

SImul ac mihi armorum regimen benefica in Patriæ cives contulit majeſtas, me ipſum in Nova conjecit Vincula, Regum Clementiſſime Prima hæc tibi optima ſpolia cælum detulit me Duce apud te captivo. ſit hoc etiam tuæ beneficentiæ vel præconium vel præmium, quod Ducem habes in vinculis: nec enim aliud eſt novum hoc beneficii regalis pignus, quàm aurea, quæ me ſolio velut captivum adſtringere cœpit catena. Mancipas tibi æternum, quos ſic Princeps maxime devinxiſti! Clava imperialis non tam mei eſt inſigne muneris, quàm animi ſymbolum tuæ ſemper militaturi gloriæ tibi de me trophæum erigis, dum Clavem dexteræ inſeris, adeòque primis caſtrorum faſcibus mihi oblatis, nova tibi laurea pullulavit. Augebo de me laureas, quamdiu hoc inſigne Regio me throno ſuperſtitem advolvet: ſed nec alia, in quorum ſpem mens præſaga Principis aſſurgit, de hoſtibus tibi excitare trophæa detrecto. ne uno duntaxat modo Principi æs exolvam. Et animum tibi huc obligaſti, & manum, quæ ſub regalibus auſpiciis cœlo aſpirante colla tibi ſubjiciet barbarorum. Hærebit inſuper memori ſemel im-

Digitized by Google

torum audaciam vix aſſurgit, ſolo mentis in omnem circumactæ partem impendio, ſola æternitatis tænia auſa Principem coronare. Hoc tamen eſt nativum ſolis radium velle amplius minore Facula, & emoriente lychnucho ſerenare, vel aurum æris peniculo inaurare. Quanto magis me omnis propemodum facultas etſi non voluntas deſtituit aliquid moliendi quo Regalis in me Benevolentiæ teſſeram citra ingrati pectoris notam proſequar, piget me ingratum vivere, eò quod non aliter patritiæ ſortis inſignia meritum, quamquam Tu cenſuiſti. Sic etiam Civium merita, quæ vix atomo adæquanda ipſam pæne oculorum aciem eſfugiunt, aucto ab honoribus pretio in molem intumeſcunt. quippe inde principes Deorum quiddã referunt, quibus etiam minoribus litatur victimis, cum deficit Hecatombe. Nam quæ mihi merita iter ad hoc faſtigium panderent, ne dicam ad beficam principis mentem? cogit me inter hæc Purpuratorum Nomina erubeſcere tam exilium conſcientia meritorum, quám tanta Regiæ mentis moderatio. &c.

Denique licet ex Plinio normam capere, quo nemo eloquentius egit gratias, poſtquam à Trajano Magiſtratui Romano eſt admotus. Legere licet quàm liberalem ab illo hujus Principis panegyrim extorſerit gratitudo: quidquid laudum congerere in Trajanum potuit, ferè congeſſit; Nec fortaſſe ita Trajanus geſtis inclaruit quàm calamo & benevolentia ſui Oratoris. ſic & illum Muſa

Dedicatio Theſium Logicarum Dei Hominis Matri in Annæ utero, ideſt, in Gratia conceptæ.

ET Logicam Tuis ſubſterni pedibus patiere, poſtquam id noctis Principi Lunæ permiſiſti, Auguſta Univerſi Princeps. Amicum tenebris utrumq; nomen eſt, nec alibi pulchrius quam à proximo Tibique circumfuſo Sole ſerenatur. Si Luna eſt, quod calcaveris, etiam affuſæ pedibus Logicæ novum accendes Plenilunium. Quanquam Lucem non ambit Logica, ne nomen amittat, cui caliginem immiſcuit: lateat ſed ſub tam illuſtri planta, & hoc illi ſatis eſt ad gloriam. Plaudet ad auguſtos Ancillæ pedes ancillans Scientiis facultas, & ab offuſa Tibi Spiritus umbra, ſuæ pretium obſcuritati faciet. Quod tamen Organi ſui concentus Tuo dedicet conceptui; Rationalis eſt, conceptus amat: eos ſi dirigit; Tuo rectiorem non novit: hic illi vel maxime dignus dirigente DEO Conceptus placet? Minor quidem illa eſt, quàm ut te extra uterum Majorem imo minimam colat; Sed tantilla etiam quidni ſubmitteret Tibi ingenia, quæ Caput conteris; Primos ingenii fructus non abnues, etſi malum Adæ, hoc eſt, prima mortis bellaria non libaſti. Certe Diſtinctio ſuo jure ad Te pertinet, cujus primum in utero exortum à reliquis Gratia ſic diſtinxit. &c,

§. II.

§. II.

DEdicationis Impetus & acumen perſæpe ex Stemmate deducitur; quod duobus Exemplis illuſtro.

Primum accipe in Dedicatione Theſium Logicarum Epiſcopo Cracovienſi ex ſtemmate Olorum.

Etiam Tuas aures ambiit Ariſtotelis organum Dux & Antiſtes Illuſtriſſime. Amicum noverat concentibus Olorem, quos ſuavior condit ac temperat Sapientiæ harmonia. Si tamen hæc ſuavitate careat, eodem trahet gratiam ab Olore. Sed quia concentus hic præliaris eſt, nec Laconibus tantum prælia inter Symphoniaci modulos ineuntur; equidem nemo fauſtiori alite arenam ingreſſus, quam cui olor accinit & nativa pennarum Ceruſſa candida Philoſophicæ laureæ ſpondet auguria. Celſius illius pennis eluctata Logicæ felicitas evolabit &c. Nec audaciæ damnari poterit, quæ obſcuritatis ſuæ conſcia Solem quærit Patriæ in Tuo Illuſtriſſimi titulo affulgentem, quem non tam Zodiaci ſigno, quam in Cygno reperit. Si nihilominus audaciæ notam illi pateris inſpergi, ſatis illi ad pœnam eſt, ſuas ad inſitam Tuo muneri titulisque lucem umbras luculentius prodi. Quamvis & audacē tolerare noveris, quem æmula antiſtiti Stanislao dignitas & digna hoc culmine, his Infulis, Virtus inſignivit &c.

Secundum eſt in Dedicatione Theſium Logi-

carum

carum cuidam dè Proceribus, cujus inſigne Labarum ſeu Vexillum Eccleſiaſticum.

Nec altiores Scientiæ ſub Tuo militare vexillo abnuunt, Illuſtriſſime Domine. nempe ingeniorum duellis aſſuetæ ut ad velitationem literariam, ſic ad vexilla inardeſcunt. placet illis hoc triumphale ſignum trophæi de adverſantium ingeniis omen pulcherrimum, etiam mihi, ſi quod uſpiam, hoc omnino ſignum eſt ad placitum: certamen aggredior, ſed in hoc ſigno vincam. ſecurus Victoriæ, qui prælucente hoc Victoriarum Symbolo ingenium committo. Metuntur laureæ, ubi hic Manipulus præfertur, non irrita ſecum Victoriæ trahens præſagia. Tuis ergo ſub auſpiciis, quia ſub ſignis, arenam ingredior Tibi acceptam relaturus. Si quam in hoc certaminis incruenti campo lauream decerpſero. neque hanc aſpernaberis, ui omnes pridem literas adamaſti. Hoc in literas ſtudiū Te Logicæ ſua ſe caligine involventi velut amicum ſidus indicavit, facile quippe flamma, etiam quæ in corde alitur, erumpit. Quanquam Logica etiā ad Tuæ humanitatis adyta errare non potuit, quæ erroribus inimica, rectiſſima eſt Actuum directrix, & ad Tui venerationem nominis tota, quanta eſt, refertur. At tamen recte ſuas decidat controverſias, Te, quo neque paridem ullum meliorem ſperet, Arbitrum requiſivit. Rectitudinem ſuis inſcribit actibus, ſi ejus placita ſummus Arbiter approbaſti, ac ubi eidem Tuæ ſinum benevolentiæ aperueris, rectè ſibi omnia videbitur concluſiſſe.

§. III

§. III.

Ex munere & Stemmate deſumptam aliam aſfero Dedicationem Theſium Logicarum Judici Regni Delegato, cujus Stemma Soleæ.

Ream Tibi ambitus ſiſto Logicam à profanis una Scientiis eſt, ſacras attamen ambit manus: ancillari ſcientiis aſſueta procerum ſe immiſcet conſeſſui; ac ſi eò quod Clavis ſcientiarum ſit, etiam illi patere debeant Procerum atria; vel quod referet Scientias, etiam accedere poſſit aras, Veniam tamen inveniet, quæ Philoſophici curſus in ſtadio Tuam impegit in Soleam, cujus illa ductum ſecuta & veſtigia Famæ publicæ impreſſa ad Tuæ aras benevolentiæ evaſit, neque enim vel per Solis radios, niſi ad Solem iter eſt, vel per Soleæ Tuæ ceu Lunæ terreſtris veſtigia, niſi ad Te. Sed nec aliam illi metam per terminum Tuæ indicarunt Sagittæ, quibus cælum pro meta eſt, utpote in cœlum ſemper erectis, nam terras volatu prætergredi, id demum ſagittarum ingenium eſt, ut jam illi duntaxat mirum fuerit, Te in Clero tantum eminere, cui mirum ſit ſagittas altius evolare. In hujus ergo celſiſſimæ Stirpis ſinum ſe recipit Rationalis Scientia, ut ubi Sapientia ſimul & Honor perpetuam ſibi metatur ſtationem, ibi & illa pulchrius conquieſcat. Auribus illam, oculis ejus placita dignabere, qui mentem etiam ſcientiis dedicaſti.

In ſimili argumento eſt alia Dedicatio etiam à munere & ſtemmate deſumpta.

Etiam

Digitized by Google

Etiam ego ad tuæ amplitudinis tribunal evocor, nova ſanè judicii forma. Patronum experturus, quem judicem formidabam. Aliena in me inſurgent ingenia, verùm ad aviti tui gladii aciem retundentur: Satis mihi ab illo præſidii, à quo ſat ſemper patriæ monumenti: vel ſi nodus Gordio abſtruſior intercurrat, eſt contra nodos gladius Macedonio inſignior, qui diſſolvendis etiam Regni litibus adhibetur. A ſoleis vero non minus mihi lucis affore confido, ſplendent illæ in Pontificum Infulis & Aulis Principũ, nativum earundem jubar intendente perpetuo per ſtadia honorum curſu, terrenæ metas gloriæ exceſſuro &c.

§. IV.

DIvis etiam fit ſubinde Dedicatio; & tunc partim propenſa in eorum cultum voluntas, partim laus eorundem exprimitur, cum aliqua alluſione ad materiam libri vel rei dedicãdæ ſit exempli loco Dedicatio Theſium Philoſophicarum Eccleſiæ Triumphanti Reipublicæ Beatorum.

Arrogans credi poſſem, qui Mecænates extra cælum non quæro. ſed nemo arrogans, quod cœlum colat Major arrogantiæ nota, nolle niſi in cælo curſui metam defigere. Sed notam haud vereor: Arrogantiam talem tota coronat æternitas, Ibi ſit Philoſophiæ meæ terminus, ubi rerum omnium finis. Pulchrum eſt triumphanti etiam Eccleſiæ augere laureas, & illi etiam capitolio ingeniorum ſpolia inferre. Nec

ſec.

Digitized by Google

ſcenam majorem vel plauſum ambio, quàm teſte imo ruente in ſuppetias cælo, defendere. Favere ſummi imique Cælites, quibus ita has Theſes conſecratum eo, ut nihil non veſtro cultui ſacrum eſſe velim.

§. V.

ALiquando fit Dedicatio tantum per titulos vel acutas definitiones conglobatas. Duplex hujus accipe Exemplum. Primum eſt: Dedicatio theſium Logicarum Beatæ Virgini:

Tibi
D E O plena Theſis,
V E R B I bajula concluſio:
Illationis Theandricæ Inventrix,
Demonſtratio D E I potiſſima,
Unicum Cæli prædicabile.
D E O Conſanguinea.
Extra Arborem Conſanguinitatis Scientiæ Boni & mali;
Subtiliſſimè Speculativa D E I.
Effuſiſſimè Practica in uſus Hominum,
Quæ prima Orbis Salutem in Bona Forma concluſiſti,
Novam rationem fundandi nacta ad Altiſſimum,
Ancillam Scientiarum Logicam
Domini Ancillæ;
Sapientiæ Clavim
Cæli oſtio Dicat conſecratque.

Alterum Exemplum accipe in ſimili materia, quod eſt tale:

Digitized by Google

Ite Mecænates,
Potior mihi Mecænas Deus
Cui ejusque Matri Auguſtæ
Scientiarum Præſidi,
bis genitæ Sapientiæ Altrici & Auctori,
unius Scientiæ tantum rudi,
Quam alii ex arbore Scientiæ hauſimus,
(At ſic ſapere, deſipere eſt)
Victrici incruentæ,
Olim de contrito Capite,
Nunc de Capitibus ac ingeniis triumphanti
Primam Philoſophiæ lauream,
Dicat dedicatque N. N.

§. VI.

Eruditio Dedicatoria.

MUneris exilitatem licebit excuſare vel cum Lipſio, qui ait: Pierium muneribus ac affectu, non à ſe facimus: Vel cum Sarbievio:

Parvo coronat munere ſe Deus
Plerumque, ſi quæ paupere dat manu
Dives voluntas: parva magnis
Sæpe animo placuere magno.

Vel cum Stengelio, qui illud dixit: Tibiis canunt, qui tubis non poſſunt; & minoribus hoſtiis placant ſuperos, quibus non ſuppetit Hecatombe:

Tamen - - - Acceptiſſima ſemper
Munera ſunt author quæ pretioſa facit.

ita Ovid. Nec mirum: nam juxta tandem

Multiplicat doni gravitas authoris honorem,

Et Majeſtatem res data dantis habet.

Monet adhuc Tullius: Ei tribuendum eſſe plurimum, à quo plurimum diligimur.

Si id nequimus, ſolatur Seneca: Valentior fortuna eſt voluntas, Imò juxta Plutarchum: Regium eſt accipere parva, & magna largiri.

Divinius illud effatum Divorum Gregorii & Auguſtini; Nil offertur (inquiunt) Deo ditius bonâ voluntate. Adhuc Ericii Puteani teſtudinem in Symbolum aſſume cum Lemm: Sub parvo ſed meo. Quo quidem muneris tenuitas excuſ. bitur.

Vitem auream Darius ab Ariſtobulo, platanum auream à Bithynio, dono accepit. Sic Perſæ illi aurea tantum munera placuere. Aliter poſt barbaros ſapit orbis, cui vel exile ab ingenio munus ante aurum eſt. Imò & alteri Perſæ, nempe Artaxerxi pugillus aquæ à prætereunte oblatus non ſine præmio Regali tranſiit.

At verò Auguſtus Capitolino Jovi 16. millia pondo auri addidit præter gemmas infiniti pretii. Sic Jovi Cæſar: tenuius humana dotantur æraria, ingenia coluntur.

CAPUT VI.

De Oratione Funebri, & Parentalibus.

Non ſolæ Orationum hujuſmodi Ideæ, ſed quidquid ad Pompam exequalem ſplendidum ab ingenio depromi ſolet, pertinet.

§. 1. De

§. I.
De inſcriptionibus Sepulchralibus.

HÆ fiunt vel in lapide ſepulchrali, vel in lamina tumbæ affigi ſolita vel labaro de templi fornice appenſo Gaudent acuta ſtyli brevitate & nervoſa. Scribuntur ſoluta vel ligata oratione, ita ut nomen, cognomen, genus, ſtatus ac dignitas, ætates ſingulæ, virtutes & facta, vel eventus inſigniores, ſcientiæ, merita, & brevis totius vitæ ſummæ decurratur, addito ad calcem Inſcriptionis fine vitæ, ætate defuncti & Anno Chriſti currente, quæ omnia non tam Hiſtorico quàm Elogii ſtylo deſcribenda.

Initium Inſcriptionis variabitur multis modis, ne ſemper vulgare illud ponatur: Hic ſitus eſt. Aliquando ergo ſic incipies: Tegit hic lapis, Viator quem non una Tibi hiſtoria reteget Lucam N. cujus venerabere cineres, ſi mores & acta cognoveris.

Aliquando ſic incipe: Breves populorum amores hic lapis teſtabitur: Premit ille magnæ animæ exuvias.

Aliquando ſic: Heu quantula urna capit Stephanum N. &c.

Aliquando ſic inchoa: Hoc alliſa tandem ad ſaxum eſt fortuna Alexandri N.

Aliquando ſic: Alexander N. emeritæ virtutis æterna præmia hoc ſub lapide præſtolatur.

Aliquando Sic:Lugere poſteri mortuum,quem vix credatis extitiſſe mortalem.

Aliquando ſic:Date lacrymas mortuo,qui vivo debuiſtis obſequia Alexandro N.

Aliquando ſic:Adeſte Cives & lacrymæ:qui nos toties coegit ad gaudia,ſemel cogit ad lacrymas Stanislaus N. Ejus obitum ſine lacrymis ſtupor, non fortitudo pertulerit.Vidit illa cadentem ,uni toties ſteterat.

Aliquando ſic : Cave ne Alexandrum N. è ſaxo metiare , quo caditur. Heroas nuſquam minus quàm in urnis reperies,illis nulla pars mundi vacat,qui & cælum replent anima , & terras Fama.

Aliquando ſic incipies: Solare fletibus tuis mæorem Gratiarum Polonia , quando ipſe præficas agere non poſſunt conſepultæ.Lugeant oculi damna ſua,ſi aliena diſſimulare nequeunt:Inde doleant ſibi objici argumenta luctuum , unde ſemper antea fluxerunt gaudiorum.

Vel ſic:Tanto funeri omnes deceat adeſſe præficas Virtutes; omnes regnarunt in vivo,omnes deplorentur in mortuo;quamvis ejus nihil miſerandum in morte,cujus in vita invidenda ſunt omnia. Præclarior vita omnem honeſtare obitum poteſt.

In fine inſcriptionis tempus mortis acutè perſtringi poteſt,ſic de quodam ſub Majum mortuo è Familia Roſeorum:Docuit,etiam Roſis Majum fatalem eſſe. Et de alio ſub Autumnum extincto,cælo jam maturus concidit in Autumno

Inſcri-

Inſcriptionum ſepulchralium Exempla paſſim habentur, aliqua tamen hic accipe.

Inſcriptio ſepulchralis I.

Perilluſtri Dno Stanislao N.

ETiam in hoc marmore perennet Fama Perilluſtris Domini ætatem is attigit, quam rariſſimi; circumtulit merita quæ optimi. Prima illi ætas ingenium acuit; maturior in hoſtes patriæ ferrum. Binas annorum decades in armis exegit & trophæis; Patriæ impendens, quod literis ademerat. Nam Stephano Batorio tunc Rege ſtipendiarius, bellicis excurſibus in victorias ivit, his potius quàm equorum curſu orbem peragrans ubique ſtrenuas, bellandi vicendique artes docuit, cum diſcere videretur: plurium gentium linguas meritus, quas optimè calluerat, nec fortius in hoſtem agere noverat, quàm pati apud Turcas mente libera quadriennio captivus Redux ê vinculis meliori ſorte uſus, in Patria beneficiis auctus, quæ meruerat. Per bina deinde connubia in plurium familiarum gloriam influxit, non melius tunc ſpartam privatam domi quàm publicam foris adornans. Tandem meritis & ſenio gravis, eodem ſemper vigore ad canos virtutem produxit, meritis in patriam immortuus, Anno ætatis 94. Ejus gloriæ ſuperſtes Filius N. ſaxum hoc ætati poſthumæ parentis gloriam locuturum poſuit Anno Domini &c.

Digitized by Google

2. Inſcriptio ſepulchralis.

Caſtellano Podlachiæ.

Ingemiſce poſthuma ætas. Caſtellano Podlachiæ mors inſcripſit hoc in lapide, non plus ultra. Genus ille ſortitus, quod ambirent nobiliſſimi: parentes, quos feliciſſimi inviderent. ſed natalium fortunam virtutum adhuc tinxit radiis; ne præter ſanguinem illuſtre in eo nihil crederes, candorem vitæ inquiris? ex cælibe ſtatu collige æternitatis neoſponſus terrena non ambiit connubia, nec publica luce caruit tanta virtus. Equeſtris ordinis ſuffragia primò meruit, quæ illi publicum nuntii munus, mox æquitatis Sarmaticæ bilancem in Areopago Lublinenſi detulere, utrobique nec Patriæ defuit, nec legibus: illam conſiliis munivit, has etiam ſuppliciis perſuaſit, cum flagitia pœnas flagitarent, nec virtutem ſatis ſolidarent præmia. Nec inter Equites tantùm eminuit, ſed & inter Proceres ad eorum intimum conclave admiſſus è Succamerario Podlachiæ Caſtellanus. Hæc ejus merita cum alite gentilitia evolarunt; ſed ſolea, quam in ſtemmate geſſit, in hunc tandem impegit lapidem, & docuit immortalem vitam meritos poſſe mori. Martius ſenio fatalis terris eum eripuit, cœlis intulit Anno ætatis 60. Chriſti 1600.

3. Inſcriptio Palatino Braclavienſi.

VRna hæc, viator, magnæ animæ tegit exuvias

via s. Hic N N. ereptus tempori ſervatur æternitati. Jacturam urna hæc non capit! Is hauſtam à Majoribus lucem morum armorumque fulgoribus intendit, quam per oras exterorum circumferens plurium linguarum peritia famæ ſilentia evaſit. Totam in ſe viſus Europam exhibere. Roma & Gallia indolem apud ſe mirata peregrinam, quam inquilinam maluiſſet. Placuit & Aulæ Regiæ rara indoles, quam ille ſub ferreo ſeculo ad armorum gloriam transtulit: ibi Principis amores, hic nulli non hoſti gravis, meritus trophæa. Hæc dum augeret ſtrenuè, auxit & honores: in ejus decus ſumma omnia conſpirarunt; palatinus ſplendor in titulos, caſtrorum faſces in gloriam militarem. Auxit hanc honorum lucem, dum Lunæ Sieniavianæ ſplendores ſibi connubio ſociavit. Obſtupuit ejus conſilia ſenatus facundiam curia, linguas exteri, cœlum virtutes. Denique cœlo maturum transmiſit Leopoli Autumnus, Felix October, niſi lucem Evangeliſtæ Lucæ ſacram tanto funere temeraſſet.

§. II.
De Emblematibus ſepulchralibus.

EMblema propriè dici ſolet quodcunque vermiculatum opus vel in aureis argenteisque vaſis cælaturæ, vel in teſſellato pavimento; ſed tamen hoc loco Emblema ſumitur pro apta rei veræ vel fictæ expoſitione ſub involucro picturæ, Lemmatis, & metri. Qui ergo volet Emblemate

2. Inſcriptio ſepulchralis.

Caſtellano Podlachiæ.

Ingemiſce poſthuma ætas. Caſtellano Podlachiæ mors inſcripſit hoc in lapide, non plus ultra. Genus ille ſortitus, quod ambirent nobiliſſimi: parentes, quos feliciſſimi inviderent. ſed natalium fortunam virtutum adhuc tinxit radiis; ne præter ſanguinem illuſtre in eo nihil crederes, candorem vitæ inquiris? ex cælibe ſtatu collige æternitatis neoſponſus terrena non ambiit connubia. Nec publica luce caruit tanta virtus. Equeſtris ordinis ſuffragia primò meruit, quæ illi publicum nuntil munus, mox æquitatis Sarmaticæ bilancem in Areopago Lublinenſi detulere, utrobique nec Patriæ defuit, nec legibus: illam conſiliis munivit, has etiam ſuppliciis perſuaſit, cum flagitia pœnas flagitarent, nec virtutem ſatis ſolidarent præmia. Nec inter Equites tantùm eminuit, ſed & inter Proceres ad eorum intimum conclave admiſſus è Succamerario Podlachiæ Caſtellanus. Hæc ejus merita cum alite gentilitia evolarunt, ſed ſolea, quam in ſtemmate geſſit, in hunc tandem impegit lapidem, & docuit immortalem vitam meritos poſſe mori. Martius ſenio fatalis terris eum eripuit, cœlis intulit Anno ætatis *60*. Chriſti 1600.

3. Inſcriptio Palatino Braclavienſi.

VRna hæc, viator, magnæ animæ tegit exuvias

vias. Hic N N. ereptus tempori ſervatur æternitati. Jacturam urna hæc non capit! Is hauſtam à Majoribus lucem morum armorumque fulgoribus intendit: quam per oras exterorum circumferens plurium linguarum peritia famæ ſilentia evaſit. Totam in ſe viſus Europam exhibere. Roma & Gallia indolem apud ſe mirata peregrinam, quam inquilinam maluiſſet. placuit & Aulæ Regiæ rara indoles, quam ille ſub ferreo ſeculo ad armorum gloriam tranſtulit; ibi Principis amores, hic nulli non hoſti gravis, meritus trophæa. Hæc dum augeret ſtrenuè, auxit & honores: in ejus decus ſumma omnia conſpirarunt; palatinus ſplendor in titulos, caſtrorum faſces in gloriam militarem. Auxit hanc honorum lucem, dum Lunæ Sieniavianæ ſplendores ſibi connubio ſociavit. Obſtupuit ejus conſilia ſenatus facundiam curia, linguas exteri, cœlum virtutes Denique cœlo maturum tranſmiſit Leopoli Autumnus, Felix October, niſi lucem Evangeliſtæ Lucæ ſacram tanto funere temeraſſet.

§. II.
De Emblematibus ſepulchralibus.

EMblema propriè dici ſolet quodcumque vermiculatum opus vel in aureis argenteiſque vaſis cælaturæ, vel in teſſellato pavimento; ſed tamen hoc loco Emblema ſumitur pro apta rei veræ vel fictæ expoſitione ſub involucro picturæ, Lemmatis, & metri. Qui ergo volet Emblemate

rem quamcunque adumbrare, primò inveniet ſymbolum rei exprimendæ, id eſt picturam, quæ habeat aliquam analogiam & ſimilitudinem cum re per illam adumbranda: & inſuper Inſcriptionẽ: poſtea metro utrumque complectatur.

Porrò Emblemata funebria non ſolum duci poſſunt ex adjunctis defuncti, vel funeris; ſed etiam ex aliis pleriſque, quæ, in comparationem ſymbolicam trahi poſſunt. Exempla hujuſmodi Emblematum jam affero.

Emblema Primum in Funere Ferdinandi III.

Pingebantur infrà Ducales mitræ Ducatuum Imperialium indicia, ſuperius depictæ ſunt quinque Regales coronæ Regni Vngariæ, Bohemiæ, Croatiæ Dalmatiæ Sclavoniæ indices: ſupra has in 3. ordine depicta eſt Corona Imperialis: denqiue in nubibus alia ſplendidior, cum Lem: Manet ultima cælo. Cui picturæ hi verſus ſunt ſubjecti:

Hactenus auguſto radiaſti ſplendidius auro,
Nil quo te melius terra coronet, habet.
Ergo novum dant aſtra jubar: Manet ultima Cælo,
Dive corona: Tuus quá redimitur apex
Iam Tibi & Empyreum defert Diademata Cælum
O quantus Cælo judice Caſar eras!

Emblema ſecundum in funere ejuſdem.

Pingebatur mors, in Tabula monumenti penicil-

nicillo aliquid depingens: pænè illam adſtans Genius Auſtriæ, Moraviæ, Bohemiæ, Ungariæ, cum propriis inſignibus, & cum interrogatione ad mortem directa: Cujus eſt hæc imago? à morte reſponſum loco Inſcriptionis: Cæſaris. Deinde additum eſt metrum:

Emortuales lineas Parce manus.
Aſſueta pridem ducere, atrato Tuum.
Auſtria, colore Principem damnat ferox,
Hæc eſt imago Cæſaris quondam Tui;
Heu neſcit aliud Parca picturæ genus.

Emblema tertium in funeri ejusdem.

Pingebatur Aquila Imperialis ſoli eclipſato intento cum Lemmate: Non lucet ut ante: additi verſus.

Hactenus Imperium Te ceu Titane nitebat,
Vrget in occaſus hoc Libitina decus.
Hinc ſolito decedit honos: Non lucet, ut antè.
Non Auguſte Aquilis lux micat illa Tuis!
Clarior è tumulo Titam quia Chriſte reſurgis,
Ferre negant ſoles amplius aſtra duos.

Emblema in funere Uladislai IV.

Pingebatur Faſcis Jagellonius à morte vel manu è nubibus extenſa diſſolutus cum Lem: Melior fortuna ligabit. Addebatur verſus.

Regalem quid dira parat diſſolvere ſcirpum
Parca, Ladislai Principis auſa necem?
Perge feras tenerare manus, Fortuna ligabit
Hunc melior Faſcem, quem religare cupis.

Levius illud, ſed tamen idoneum propoſitum Emblema in funere ſtudioſi. depicta eſt campana in ſcholarum turri eminens, ſuo ſono ſtudioſos convocare ſolita: hanc trahebat mors & ſic veluti pulſans loco inſcriptionis dicebat: Finis? additis his verſibus:

Palladio finem quæ dat Campana labori,
Hæc vitæ finem mors dedit atra Tuæ.

¶. III.
Symbola Funebria.

Pleraque ſine Auctoris nomine hic referentur, quorum aliqua deſumuntur.

Ex animatis rebus.

Primum ſit Phœnix in flammis cum lem: perit, ne pereat. Vel cum hoc: ſe necat, ut vivat.

2. Generoſus Equus mortuus cùm lem: Antè honori, nunc horrori.

3. Piſcis cui eſca offertur in hamo cum lem: Quod paſcit, hoc enecat.

4. Papilio lucernam circumvolans, & alas adurens cum lemmate: ſpecies præclara fefellit.

5. Taurus paſcens in campo cum lem: ut edatur, edi: ſic homo fit eſca vermibus.

6. Aquila volans ſurſum cadente ex capite corona, ſed alia in nubibus corona pingatur cum lem: Non à coronis, ſed ad coronas.

Ex Plantis & arbuſtis.

1. Sit Arbor, cujus folia deciduat cum lem: Facilis jactura. At non perinde jactura facilis inſignium virorum: nam hæc difficilius reparatur.

2. Pla-

2. Platanus ingenti umbra nullo fructu: cum lemmate: Nil præter umbram.

3. Balſami liquor ſciſſo plantæ cortice emanans cum lem: aliis mea plaga medetur.

4. Lilio florenti Joannes II. Dux Cliviæ lemma addidit: hodie aliquid, cras nihil. Ita & humana omnia.

Ex Inanimatis.

1. Nubes in aerem à vento ſublata, cum lem: Mox reſoluta cadet.

2. Sol Eclipſatus cum lem: ſpectatur, dum deficit. vel. Officiunt lumina luminibus:

3. Focus extinctus cum lem: Cinis eſt, quod ante micabat. Item fax extincta ſolum poſt ſe fumum relinquens, cum lem: cum nidore perit.

4. Ignis ex domo incenſa emicans, cum lem: non ſine clade micat.

5. Pyramis uno denique lapide clauditur, cui lemma additur: lapis omnis clauditur uno, nempe ſepulchrali.

6. Cithara vel lyra ruptis fidibus cum Lem: Ruptis perit omnis gratia chordis. Eidem Citharæ integris fiditus lemma additur: Eeriar, dum audiar.

7. Fluvius in agros exundans, cum lem: currendo currere ceſſat.

8. Fax in ſole cum Lem: Lux magna minorem obruit.

9. Ignis ſub cinere, cum lem: ſepelitur, ut vivat.

Aliquando Sic: Lugere poſteri mortuum, quem vix credatis extitiſſe mortalem.

Aliquando ſic: Date lacrymas mortuo, qui vivo debuiſtis obſequia Alexandro N.

Aliquando ſic: Adeſte Cives & lacrymæ; qui nos toties coegit ad gaudia, ſemel cogit ad lacrymas Stanislaus N. Ejus obitum ſine lacrymis ſtupor, non fortitudo pertulerit. Vidit illa cadentem, uni toties ſteterat.

Aliquando ſic: Cave ne Alexandrum N. è ſaxo metiare, quo caditur. Heroas nuſquam minus quâm in urnis reperies, illis nulla pars mundi vacat, qui & cælum replent anima, & terras Fama.

Aliquando ſic incipies: Solare fletibus tuis mærorem Gratiarum Polonia, quando ipſe præficas agere non poſſunt conſepultæ. Lugeant oculi damna ſua, ſi aliena diſſimulare nequeunt: Inde doleant ſibi objici argumenta luctuum, unde ſemper antea fluxerunt gaudiorum.

Vel ſic: Tanto funeri omnes deceat adeſſe præficas Virtutes; omnes regnarunt in vivo, omnes deplorentur in mortuo; quamvis ejus nihil miſerandum in morte, cujus in vita invidenda ſunt omnia. Præclarior vita omnem honeſtare obitum poteſt.

In fine inſcriptionis tempus mortis acutè perſtringi poteſt ſic de quodam ſub majum mortuo è Familia Roſeorum: Docuit etiam Roſis Majum fatalem eſſe. Et de alio ſub Autumnum extincto, cælo jam maturus concidit in Autumno

fulcri-

Inſcriptionum ſepulchralium Exempla paſſim habentur, aliqua tamen hic accipe.

Inſcriptio ſepulchralis I.

Perilluſtri Dno Stanislao N.

ETiam in hoc marmore perennet Fama Perilluſtris Domini ætatem is attigit, quam rariſſimi; circumtulit merita quæ optimi. Prima illi ætas ingenium acuit; maturior in hoſtes patriæ ferrum. Binas annorum decades in armis exegit & trophæis; Patriæ impendens, quod literis ademerat. Nam Stephano Batorio tunc Rege ſtipendiarius, bellicis excurſibus in victorias ivit, his potius quàm equorum curſu orbem peragrans ubique ſtrenuas, bellandi vicendique artes docuit, cum diſcere videretur: plurium gentium linguas meritus, quas optimè calluerat, nec fortius in hoſtem agere noverat, quàm pati apud Turcas mente libera quadriennio captivus Redux è vinculis meliori ſorte uſus, in Patria beneficiis auctus, quæ meruerat. Per bina deinde connubia, in plurium familiarum gloriam influxit, non melius tunc ſpartam privatam domi quàm publicam foris adornans. Tandem meritis & ſenio gravis, eodem ſemper vigore ad canos virtutem produxit, meritis in patriam immortuus, Anno ætatis 94. Ejus gloriæ ſuperſtes Filius N. ſaxum hoc ætati poſthumæ parentis gloriam loquuturum poſuit Anno Domini &c.

Digitized by Google

vias. Hic N N. ereptus tempori ſervatur æternitati. Jacturam urna hæc non capit! Is hauſtam à Majoribus lucem morum armorumque fulgoribus intendit: quam per oras exterorum circumferens plurium linguarum peritia famæ ſilentia evaſit. Totam in ſe viſus Europam exhibere. Roma & Gallia indolem apud ſe mirata peregrinam, quam inquilinam maluiſſet. placuit & Aulæ Regiæ rara indoles, quam ille ſub ferreo ſeculo ad armorum gloriam tranſtulit; ibi Principis amores, hic nulli non hoſti gravis, meritus trophæa. Hæc dum augeret ſtrenuè, auxit & honores: in ejus decus ſumma omnia conſpirarunt; palatinus ſplendor in titulos, caſtrorum faſces in gloriam militarem. Auxit hanc honorum lucem, dum Lunæ Sieniavianæ ſplendores ſibi connubio ſociavit. Obſtupuit ejus conſilia ſenatus facundiam curia, linguas exteri, cœlum virtutes Denique cœlo maturum tranſmiſit Leopoli Autumnus, Felix October, niſi lucem Evangeliſtæ Lucæ ſacram tanto funere temeraſſet.

§. II.
De Emblematibus ſepulchralibus.

EMblema propriè dici ſolet quodcumque vermiculatum opus vel in aureis argenteiſque vaſis cælaturæ, vel in teſſellato pavimento; ſed tamen hoc loco Emblema ſumitur pro apta rei veræ vel fictæ expoſitione ſub involucro picturæ, Lemmatis, & metri. Qui ergo vult Emblemate

Digitized by Google

rem quamcunque adumbrare, primò inveniet ſymbolum rei exprimendæ, id eſt picturam, quæ habeat aliquam Analogiam & ſimilitudinem cum re per illam adumbranda: & inſuper Inſcriptionē: poſtea metro utrumque complectatur.

Porrò Emblemata funebria non ſolum duci poſſunt ex Adjunctis defuncti, vel funeris; ſed etiam ex aliis pleriſque, quæ, in comparationem ſymbolicam trahi poſſunt. Exempla hujuſmodi Emblematum jam affero.

Emblema Primum in Funere Ferdinandi III.

Pingebantur infrà Ducales mitræ Ducatuum Imperialium indicia, ſuperius depictæ ſunt quinque Regales coronæ Regni Vngariæ, Bohemiæ, Croatiæ Dalmatiæ Sclavoniæ indices: ſupra has in 3. ordine depicta eſt Corona Imperialis: denqiue in nubibus alia ſplendidior, cum Lem: Manet ultima cælo Cui picturæ hi verſus ſunt ſubjecti:

Hactenus auguſto radiaſti ſplendidius auro,
Nil quo te melius terra coronet, habet.
Ergo novum dant aſtra jubar: Manet ultima Cælo,
Dive corona: Tuus quá redimitur apex
Iam Tibi & Empyreum defert Diademata Cælum
O quantus Cælo judice Caſar eras!

Emblema ſecundum in funere ejuſdem.

Pingebatur mors, in Tabula monumenti penicil-

nicillo aliquid depingens: penè illam adſtans Genius Auſtriæ, Moraviæ, Bohemiæ, Ungariæ, cum propriis inſignibus, & cum interrogatione ad mortem directa: Cujus eſt hæc imago? à morte reſponſum loco Inſcriptionis: Cæſaris. Deinde additum eſt metrum:

Emortuales linneas Parce manus.
Aſſueta pridem ducere, atrato Tuum.
Auſtria, colore Principem damnat ferox.
Hac eſt imago Cæſaris quondam Tui;
Heu neſcit aliud Parca picturæ genus.

Emblema tertium in funeri ejusdem.

Pingebatur Aquila Imperialis ſoli eclipſato intento cum Lemmate: Non lucet ut ante: additi verſus.

Hactenus Imperium Te ceu Titane nitebat,
Vrget in occaſus hoc Libitina decus.
Hinc ſolito decedit honos: Non lucet, ut antè.
Non Auguſte Aquilis lux micat illa Tuis!
Clarior è tumulo Titam quia Chriſte reſurgis,
Ferre negant ſoles amplius aſtra duos.

Emblema in funere Uladislai IV.

Pingebatur Faſcis Jagellonius à morte vel manu è nubibus extenſa diſſolutus cum Lem: Melior fortuna ligabit. Addebatur verſus.

Regalem quid dirat parat diſſolvere ſcirpum
Parca, Ladislai Principis auſa necem?
Perge feras tenerare manus, Fortuna ligabit
Hunc melior Faſcem, quem religare cupit.

Levius illud, ſed tamen idoneum propoſitum Emblema in funere ſtudioſi. depicta eſt campana in ſcholarum turri eminens, ſuo ſono ſtudioſos convocare ſolita: hanc trahebat mors & ſic veluti pulſans loco inſcriptionis dicebat: Finis? additis his verſibus:

Palladio finem quæ dat Campana labori,
Hæc vitæ finem mors dedit atra Tuæ.

¶. III.

Symbola Funebria.

Pleraque ſine Auctoris nomine hic referentur, quorum aliqua deſumuntur.

Ex animatis rebus.

Primum ſit Phœnix in flammis cum lem: perit, ne pereat. Vel, cum hoc: ſe necat, ut vivat.

2. Generoſus Equus mortuus cùm lem: Antè honori, nunc horrori.

3. Piſcis cui eſca offertur in hamo cum lem: Quod paſcit, hoc enecat.

4. Papilio lucernam circumvolans, & alas adurens cum lemmate: ſpecies præclara fefellit.

5. Taurus paſcens in campo cum lem: ut edatur, edi: ſic homo fit eſca vermibus.

6. Aquila volans ſurſum cadente ex capite corona, ſed alia in nubibus corona pingatur cum lem: Non à coronis, ſed ad coronas.

Ex Plantis & arbuſtis.

1. Sit Arbor, cujus folia deciduat cum lem: Facilis jactura. At non perinde jactura facilis inſignium virorum: nam hæc difficilius reparatur.

2. Pla-

Digitized by Google

2. Platanus ingenti umbra nullo fructu: cum lemmate: Nil præter umbram.

3. Balſami liquor ſciſſo plantæ cortice emanans cum lem: aliis mea plaga medetur.

4. Lilio florenti Joannes II. Dux Cliviæ lemma addidit: hodie aliquid, cras nihil. Ita & humana omnia.

Ex Inanimatis.

1. Nubes in aerem à vento ſublata, cum lem: Mox reſoluta cadet.

2. Sol Eclipſatus cum lem: ſpectatur, dum deficit. vel. Officiunt lumina luminibus.

3. Focus extinctus cum lem: Cinis eſt, quod ante micabat. Item fax extincta ſolum poſt ſe fumum relinquens, cum lem: cum nidore perit.

4. Ignis ex domo incenſa emicans, cum lem: non ſine clade micat.

5. Pyramis uno denique lapide clauditur, cum lemma additur: lapis omnis clauditur uno, nempe ſepulchrali.

6. Cithara vel lyra ruptis fidibus cum Lem: Ruptis perit omnis gratia chordis. Eidem Citharæ integris fiditus lemma additur: Feriar, dum audiar.

7. Fluvius in agros exundans, cum lem: currendo currere ceſſat.

8. Fax in ſole cum Lem: Lux magna minorem obruit.

9. Ignis ſub cinere, cum lem: ſepelitur, ut vivat.

10. Horologii totæ diverſo oppoſitoque motu volvi ſolitæ cum Lem: Metam properamus ad unam.

11. Calamus Anſeris cum Lem: Mortuus loquor.

12. Bulla in mari, cum Lem: Et brevis & levis eſt, ſic vita hominum.

13. Mors minor umbras minores projicit, quàm alius juxta grandior, cum Lem: Minor umbra minoris, ſic & grandior luctus ubi grandior Heroum jactura:

In funere Principis pingeretur Atlas ſub cælo cernuus, cum Lemmate: Princeps auxit onus.

Tribus adhuc ſymbolis rem concludam. Primum eſt Clementi VIII. initio Pontificatus oblatum Horologium cum inſcriptione ſemper prima, nunquam ultim: Inania vota.

Secundum Philippi III. Regis Galliarum qui Lunæ creſcenti in nubibus illud adſcripſit: Dum vixi, creſcebam.

Tertium Julii Ducis Luneburgenſis, qui facem depinxit cum trito jam Lemmate: Aliis ſerviendo conſumor: quod applicabis bene merito de Patria & mentis immortuo.

§. IV.

Funebres ſententiæ.

Poëtæ primum occupent locum, Bilbilitanus olor præcinit:

Nullo fata loco poſſis excludere; cum mors.

Ve-

Digitized by Google

Venerit in media Tibure Sardinaeſt.

Pharſalicus vates Lucanus illud punctim omnibus:

Pavido fortique cadendum eſt.

Illud verò ſummatibus:

Summisque negatum ſtare diu,

Illud vero utrique ætati.

Miſta ſenum ac juvenum denſantur funera.

Oraculum eſt, quod à Seneca audis,

Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus.
Ignotus moritur ſibi.

Et: *Felices ſequeris mors miſerosfugis* :

Do tibi & Tuum Lechia Horatium: Sarbievius is eſt, cui auſculta:

1. *Quem ſui raptum gemuere cives,*
Hic diu vixit.

2. *Semel advehemur,*
Quam navigamus ſemper in Inſulam,
Seu lata magnis æquora ſtravimus
Reges carinis, ſeu quirites
Exigua vehimur phaſelo

3. - - *cinis aquat omnes*
Et urna, qua nos colligit, omnium.
Menſura eorum eſt,

Poëtis alii promiſcuè ſuccedant imprimis Seneca: Nemo inquit, errarit ad ſepulchrum. Quiſquis ad vitam editur, ad mortem deſtinatur. Ut fabula eſt, ſic & vita non quàmdiu, ſed quàm bene acta ſit, intereſt.

Notum jam illud Tullii: Mors nobis quaſi

Digitized by Google

Tantalo ſaxum imminet, Mors optimum quemque ex acie oppignorat

Mors iis terribilis, quorum omnia cum vita extinguuntur, non iis, quorum laus emori non poteſt.

E Plinio illud adnota: ſemper acerba & immatura mors eorum, qui immortale aliquid aut fecerunt, aut parant. E tacito illud: Non præcipuum hoc amicorum munus eſt, proſequi defunctum ignavo qaeſtu. Et: Mors omnium, oblivione apud poſteros vel gloria diſtinguitur.

Proinde momentum Saluſtium audi: cum vita, qua fruimur, brevis ſit, memoriam noſtrī quam maximè longam efficere ſtudeamus.

§. V.
Aliqua Eruditio funebris.

ADeſte Principes, & Principi occidentis, imò & orientis Philippo III. Hiſpaniarum Regi aurem date: Moriturus is dixit: nihil refert Regem eſſe, niſi ut cruciet in morte fuiſſe.

Dignam adhuc lacone vocem audi, qui animam agens dicebat: non me movet, quod morior, ſed quod nullo edito facinore morior.

Invidendum illud Elogium Imperatoris, ſuper quo ſic comploratum eſt: Utinam ut nunquam natus, aut nunquam mortuus fuiſſes?

Sed iterum adeſſe Principes & faſtum ponite: quem ſummi pariunt faſces. Severus Imperator hunc ponere jubet, qui viventi ſibi loculum

Digitized by Google

lum parari juſſit, cui ſe interdum includens ſic dicere auditus: Tu virum capies, quem orbis non capit.

Caroli V. factum ſimile an majus, dum ſibi vivo parentari juſſit, ſecumque tumbam mortualem devehi.

Ducem Thebanorum Epaminondam in bello ſaucium clypeus integer in obitu recreavit, quare ille: Nunc veſter Epaminondas naſcitur, quia ſic moritur.

Philippo fortè non lætior Epaminondas in agone, Proceribus ille qui morientem circumſtabant flentibus: Non morior, inquit, nam Alexandrum, in quo vivam relinquo.

In funere Caſſii Brutus ultimum illum è Romanis appellavit, quaſi in eo omnis Roma extaſſet. Pallantis in exequiis, Æneas illud.

Salve æternum mihi, maxime Palla
Æternumque vale.

Claudam eruditiones oraculo ad Philippum Macedonum de ratione vitam diutiùs prorogandi directo; reſponſum illi: Vita quadrigas. Sed Pauſoniam non vitavit, cujus gladio ad capulum quadriga inſculpto obtruncatus, ſic quadrigæ alios in capitolium attollunt, alios præcipitant in tumulum.

§. VII.

Epiſtolæ ad Funus invitatoriæ.

Conſtant hæ doloris teſtificatione è morte defuncti: item denuntiatione diei, qui funeri

neri deſtinatur: denique ad leniendum dolorem & Chriſtianæ pietatis officium invitatione. Literarum hujusmodi exemplar accipe.

Literæ invitatoriæ ad funus. Parentis.

LÆtiora ſæpius Tibi defero; nunc, quod ipſe dolor exarat, ſtylus hic doloris eſt, qui vix calamo ſuum indulget hoc exarandi munus, dum totum cor obtinet. Eo tamen vulnus detego, quod pectori obitus mei Parentis inflixit. Succubui telo, quod primus Aprilis dies in me tam ſeriò intorſi: illuſit ille (ſed non ut aliàs) noſtræ domui, noſtræ ſpei? in lacrymas totus abeo, nec aliud magis fluit è calamo atramentum. Sed tu lenies luctum, ſi juveris lugentem, dum juſta ob cauſas, ſed ultimam Aprilis tantùm, non luctus. Aderis & Tu & Pompam augebis funebrem, nec Chriſtianæ pietatis exſors eſſe voles. Quod ne velis, preces cum lacrymis hic includo.

Aliæ invitatoriæ ad idem Funus.

USque adeò nulla ſub ſole ſibi conſtant gaudia: lacrymæ illa præeunt aut comitantur. in me jam poſt alios capies experimentum, quod dies heſternus dedit, dum Parentem meâ mihi potiorem vitâ ſuſtulit. Auget dolorem totius Domus orbitas, nec ſolatii quidquam præſto;

Re-

Digitized by Google

Renuit illud nimius dolor, & ſibi nimirum indulget: mora illum, aut tempus haud lenit, niſi in amicorum pectora diviſo lugendi officio diffundatur. Nec aliud ſpero, dum hæc intelliges de Parente meo ſemper tuo, tibique (quod ſciam) in paucis primiſque caro. Sed nolim de literis tantum illacrymari & primo huic Nuntio in quintam Aprilis communem cum amicis luctum indico, quem Parentali Pompæ deſtinavi. Te hoſpitum & funeris comitem operior.

¶. VII.
In Funere immaturi Adoleſcentis Oratorii impetus Funebres,

IN tali Oratore maxime affectus ille regnat, quo de mortis inclementia ætati etiam huic infenſæ conquerimur, & quod . - - *inani*

Spes tumida crepuere vento.

ſpes ergo Patriæ & Parentum deluſæ deplorantur. Præteria adoleſcentis præcoci fato ſublati dotes deſcribuntur,

Impetus Primus, *ex Juglari.*

Abiere in exleges fletus tot Provinciæ, miſeratæ fatum N. cui ad hoc ut Majores aut æquaret aut vinceret non aliud defuit præſidium quam ætatis. Immortalitate nihilominus in tuto repoſita, infortunii hujus damna non ſenſit maturis moribus nullum supervenit præcoxfa.

fatum ſat ampla vitæ ſpatia, quibus tot capi; merita potuere:

Impetus II.

Etiam Polonæ; telluris Impatientes Aquilæ ſemper ad volatum erectæ, diu à cælo abeſſe nequeunt. Habes Sigiſmundum N qui ad ſolem originis ſuæ ſe vix natus explorans quos Heroas referebat in nomine, eoſdem reſtituere viſus eſt in virtute Felicibus nempe initiis præmaturum præſentiens interitum, ſenium, quod habiturus ſuo loco non erat, in pueritiam præpoſtera maturitate tranſtulit. Sed diuturna eſſe nequiit felicitas, quæ ipſa propemodum populi vota exceſſerat.

Impetus III.

Solis fletibus ſolari cogimur mærorem, dum præcocia fata omne gaudium præfocârunt Phœnix ille juvenum Matris quidem ex funere vitam hauſit, veluti & illa novum ſolem enixa non alio quàm auroræ fato deberet deficere: ſed decepit naturam ipſam ſumma maturitas. Creditus eſt ad Autummi jura ſpectare, qui nil reddebat acerbum, ut intelligeres illum abire in lucem, exeunte nocte defecit, etiam ſe inde probans ſidus eſſe, quod evaneſceret in Aurora.

Impetus IV.

E heu! cum ille in virtutis ſtudio majores ætate paſſus molitur, ad hunc offendit lapidem, verè terminalem. Adeo magnis paſſibus viam æternita-

nitatis ingreſſi citò ad metam accurrunt: Nihil tu in eo immaturum cogita præter obitum ac ætatem: in ipſo vitæ apparatu tantum operum dedit, quantum ab aliorum ſenio vix ſperemus Mirum erat niſi prior ad bravium & palmam præcurreret, qui reliquos omnes in probitatis ſtadio ſtudioque anteceſſit,

Impetus V.

Poteſt ſumi ex illis.

1. Pleroſque in ipſo vitæ apparatu vita deſtituit, ſic nulli ferè & magna bona & diuturna contingunt! Non durat neque ad diuturnum redit lenta felicitas, Quidquid in primo flore adultum videris, diuturnum ne ſpera. Cæca mors inter juventam ac ſenium non diſcernit.

2. Ex illo Virgilii

Oſtendent hunc terris tantum fata, nec ultra,
Eſſe ſinent.

Aliter idem de quodam: Antequam felicitatem ſuam noſſet, exemptus eſt.

3. Poteſt per Proſopopæiam induci mortuus loquens:

Inveni portum, ſpes & Fortuna valete.
Vel illud:
Attigimus, certumque tenet jacta anchora
portum.

4. Poſſet & Symbolicè depingi Horologium ex floribus; index horum indicaret annum defuncti adoleſcentuli cum Lemmate: Necat vel è floribus hora.

Vel

Vel pingeretur Hemerocalis avicula, quæ uno die vivit, & ſingularum avium cantus ediſcit, cum lem:Non diu, ſed bene:

Vel Hortus vivens, quem ingreſſæ tres Parcæ ſertum è Roſis nectant cum lemmate:Coronemus nos Roſis.

§. VIII.
Alii Impetus Funebres.
non immaturo.
Doloris conteſtatio.

ETiam non immaturo doloris conteſtatio poteſt vel ſic fieri. Utinam vivo potius oculis noſtris obverſanti N. quam extincto Panegyrim texetemus, id eſt breviſſimam mortalitatis illecebram, & peritura cum voce ſolatia lacrymarum? ſed in lætitiæ partem migravit dolor, qui exclamare cogit: O breves populorum amores;

Vel aliter: Quod nobis lacrimarum fæcundior quàm verborum inſpirat dolor, hoc inter Parentales lugubris pompæ Cerimonias eloquimur. Non tam eloquentiæ, quam doloris ductu tota plorationi, quàm orationi ſimilior in luctum deſinit, cadit in lacrymas oratio. Nimirum fruſtra ad limpidos Oratorum fontes ſe poſſe ſperet evadere, cujus ſemel lacrymas fluctuare cœpit eloquentia. Mœſtius perorandum, ubi cor & linguam ſemel occupat Orator dolor.

Vel aliter: Tantus eſt etſi jam poſt fata ſit modicus cinis, N. ut ſola ingendo illi ſufficiat æter-

æternitas. Nec enim brevius lugeri meruit, cum quo perennia tot decora tumulantur: hinc tantæ animæ cladem perennia vix eluant diluvia lacrymarum. Et magnæ quippe moles parem ruinam, & magnæ mentes ab obitu non imparem luctum trahunt; ut nulla idcirco ſeculorum decade plorandi neceſſitas finiri debeat, quam illuſtrioris animæ ſtrages inducit. Nec modis, nec terminis eget is dolor, quo maximis ſimul ac optimis parentatur.

Tenuioris animæ poſthumum illud ſit dedecus, ut ei vel nullis lacrymarum, vel hauſtis tantum ex obliviofo fonte aquis litetur tam citò deſituris, quàm primùm eruperint.

ad funebrem laudem.

Laudem demortui ſumimus ab ejus geſtis, virtutibus, honoribus. Horum ideam ſumere licet cum ex laudibus Ludovici XIII. quas fusè in Elogiis proſequitur Juglaris, tum ex aliis recentioribus, ubi in laudem virtutum alicujus ac geſtorum excurrunt.

Etiam ille impetus hujus eſt loci: Ergòne poſt acta immortalia Mortis jura non evaſeris N. Adeòne Mars ex acie, Mors è Palatiis optimum quemque rapit? Qui morti obnoxius fuiſſe, qui nihil in vita non geſſeris immortale. &c. Vocalius tua vel è buſto ſepulchrali perorarunt merita, quàm emortua orationem illa facilius æternitati ſe ipſa inſinuant, nec adhuc plus exprimunt è calamo atramenti, quàm ex oculis

lacry-

lacrymarum. Utinam te poſteris ita ſtylo noſtra ætas transmitteret, qualis tu factis in æternitatem immigraſti: multum enim intereſt noſſe, quibus itineribus ac Famæ Capitolium & gloriæ adyta quis penetrarit.

§ IX.

Aliquæ orationes Funebres.

FUnebris oratio duplex in uſu; alia quæ fit ab invitatis Hoſpitibus, vel legatis Principum ad propinquos defuncti, aut ei quomodocunque obſtrictos. Alia quæ fit à propinquis, vel eorum nomine ad Hoſpites Pompæ funebri præſentes. Prior oratio tria continet.

Doloris conteſtationem de obitu defuncti. Item defuncti laudem. Ad extremum conſolationem propinquorum.

Ad doloris conteſtationem aliquando locus aſſumitur communis de altiſſimo jure mortis in omne hominum genus, vel de brevitate vitæ ac præfixis ei limitibus. Quandoque inchoatur oratio ab exclamatione & indignatione quadam in jura mortis. ſicuti in obitu Stephonii incipit Ferrarius: vel alluditur ad tempus mortis vel exequiarum, vel ad vitæ genus, ita ut in funere principis ſplendidum, in funere Militis martiale, in funere docte literarium quid ſpiret ut tota oratio, ita & ejus initium.

Laus defuncti attingit præcipua illius inſignia, genus, honores, facta, virtutes, permiſcendo affectus Commiſerationis, Gratulationis &c. Item

Item comporationes cum magnis quibusque ex Hiſtoria veteri.

Conſolatio propinquorum ſumitur tum ex commodis evitatæ mortalitatis, tum ex immortali nomine defuncti vel mortem glorioſa, tum ex omine proſperiorum eventuum in futurum.

At vero oratio quæ nomine propinquorum dicitur ad hoſpites invitatos 4. punctis conſtat.

1. Mœror & luctus affinium indicatur, ac ejuſdem lenimentum ex hoſpitum comploratione & luctu in plures diviſo.

2. Spes de defuncto & erepta ſolatia præpareè inſperſa ejus laude attingantur.

3. Invitatis gratiæ exhibentur pro ſupremo officio illi exhibito;

4. Hoſpites ad epulum funibre invitantur.

Oratio in funere Ducis. Exercituum.

VIncere tandem & vivere deſiiſti, Dux invicte, Unicus tibi hoſtis mors ſupererat, quem contemnere tibi tantum licuit, non profligare. Nemo ab hac unquam bellator lauream extorſit, cui perinde eſt ſternere clavas] Ducum, ac Tarquinio colla papaverum. nec Ducem illa ſecernit à gregario, nec Achillem à Therſite, nec magnanimum ab imbelli. Exacuit dolorem jacturæ gravitas, Patriæ ejusque civibus vix ferenda. Amiſſit hic Troja Hectorem, quo hactenus ſtetit inconcuſſa. nam ejus dexteram palmarum feracem ac tot præliis exercitam hoſtis ſemper ex-

Digitized by Google

exhorruit. Matrem ignorat, qui hunc virum neſcit;in quo miſitare viſa omnia,genus & ingenium; vultus & manus: non unus in illo exercitus & multarum legionum collectæ vires compendio videbantur. Amiſit & curia Civam publicis intentum commodis, nec conſilio magis & lingua, quàm manu viribusque ſtrenuum. Quoties ille in turbidis Comitiorum fluctibus malaciam attulit ſui unico interventu;qua cupiditate inter Purpuratorum ſententias audiri ſolitus, quorum ira captivas aures tenuit: ut ne loqui deſineret, timeretur? Amiſit & Domus ejus patria illuſtre ſui nominis ornamentum, ut merito de fatis illius fas ſit conqueri, qui tot Heroas in tantam lugendi neceſſitatem impulerit, Sed tamen ſolatia nobis non ademit omnia qui dedit ſemper maxima, non ita in ſpolium mortalitatis ceſſit, ut immortalis eſſe deſierit, timeri illi poterat, &c.

Oratio in Funere Philoſophi dicta.

ERgo jam philoſophari in terris ampliùs haud licuit? hæc poſt illuſtres Præmiſſas concluſio? hæc in feretro mortuali theſis ſeu poſitio tibi demum obtigit, etiamnè inter præciſiones literarias ſic vita præciditur? ô fatum hominum, quibus nullum ſit contra mortis aſſultus ingenium, oppugnare ubi illa cœpit, protinus expugnat. Agnoſcit & illa ſuum aliquid in Phyſicis, ubi forma cadaverea paſſim adſtruitur:

Digitized by Google

tur:hic illi maximè tranſlatus;hæc atriſio unicè forma informis,Corruptio illi in votis,& ſlatus animæ ſeparatæ : Demonſtratio eidem nulla potior quàm ſepulchri : nulla familiarior quàm intra urnam concluſio.in tumulum illatio etiam Te aggreſſa nuper eſt,& antequam de illa quidquam diſceres,formam tibi indidit cadaveream.Unam hanc ante alias didiciſti experimento citius Privationem formæ,& de Duratione ſcientiam æterternitate prævenisti ; in ea Continuum Gloriæ ac Infinitum comprehenſurus. Philoſophia Boetio mortis meditatio eſt,ſed tibi mors ipſiſſima, Illud tamen ſcholarum ſolatur viduitatem , quod Tuæ virtutis Ideam ſuperſtitem in animis reliquiſti &c.

Eidem leſſi funebres metro comprehenſi ſunt additi.

I.

Occidit ante diem viridis ſub vere juventa,
Hoſpes ab Auſoniis non rediture plagis!
Occidis ut niveæ,dum ſævit jupiter udus,
Imbre ſuperfuſo decubuère Roſæ,
Scilicet Autumnus tepidis devectus ab Auſtris
Cælo maturum te probat eſſe caput.

I I.

Quando Stagiræi terit ardua tecta Lycæi,
Et mentem Phyſicis imbuit uſque modis,
Mors fuit auſa novo juvenem tentare duello,
Ac argumentis implicuiſſe novis.

L *Hinc*

Digitized by Google

Hic argumentans ſic in Feſtino: ſubinfert
Vixiſti; debes protinus ergo mori.
Sed malè concludis, Mors nempe rudiſſima dicat,
Vixiſti modicum; vixeris Ergo diu.

III.

Ergo erat in fatis Lechicos tibi viſere ſoles;
Atque ſub árctoi climatis axe mori?
Non unus petiit ſacras effuſus ad aras,
Tuque ſimul vitæ ſtamina longa Tua.
Effera ſed Latia veluti mors neſcia lingua
Noluit effuſas aure bibiſſe preces.
Non ſipit hoc Monſtrum, in forma concludere neſcit.
Nonniſi concludens putre cadaver humi.

IV.

Qua lux Palladios recreare ſolebat alumnos,
Hac eadem triſti vulnere corda ferit.
Namque ſcholis toties repetito funere latam
audet mors obitu contemerare diem.
Perge juventa Iovis temet recreare diebus,
Qua Iovis eſt ſimul Mortis & illa dies.

CAPUT. VII.

De oratione Genethliacâ.

GEnethliacon etiam veteribus erat plena hilaritatis gratulatio. Hinc Exordium Orationis Genethliacæ, quæ in Magnorum Infantum natalibus in uſu eſt, ſumitur à teſtificatione gaudii

Digitized by Google

di: & Gratulatione tum familiæ de Infante, tum è converſo. Confirmatio cauſas lætitiæ exaggerat, nimirum optatam apud cæteros æternitatem nominis & familiæ diuturnitatem. Concluſio continet omnia de Infante, Apprecationes & vota publica pro eodem.

A circumſtantiis loci & temporis aliquando hæc ornatur oratio. Hinc non ſterilem materiam Oratoribus dedit Sigismundus III. natus in carcere. Sic ille natus die ſacro Divis Primo & Feliciano. Sic & de Caligula Cæſare nato in caſtris luſit Elogiaſte: In martis ille caſtris vitam hauſit, nondum puer, jam miles: prius gladium vidit, quàm Solem. Sed ut Mavors natus, ut Bacchus vixit. fortior infans quam adultus præpoſteram habuit ætatem, tantùm ut Imperium raperet, ſui ortus memor. Sic & Claudianus

Reptaſti per ſcuta puer, Regumque feroces
Exuviæ tibi ludus erant &c.

Adjunctum temporis dedit materiam acutè dicendi de Ludovico XII. ſub Jubilæum nato: Sanctiſſimam principis animam non alius potuit quàm Sanctior annus concipere. Fuit ille planè Jubilæus mundo, cui tantam faceret Indulgentiam DEUS.

Spectant hùc & prodigia in quorundam natalibus. Sic in ejuſdem Ludovici Elogio dicitur: Illuſtre argumentum natura novum ſidus accendit in Cygno & terram feſtos egit in motus Juſto Rege concepto quidni contremiſceret ſibi tam male conſcius mundus. Parum fuit ab ar-

mato ſibi metuere, etiam nondum genitum trepidavit. Dabit impetum eidem Orationi aliqua

huc ſpectans Eruditio.

FUit prodigioſa quorundam inſaria. Non Seleucus impreſſam ſibi naturæ opificio anchoram geſſit, nec ſpem de ſe plenam boni ominis excluſit. Zoroaſtrem Baſtrianorum Regem vagitui & communibus humano generi lacrymis riſum ſubſtituiſſe vix natum miramur. Curius Dentatus nomen à dentibus tulit, cum quibus natus. In ore Pindari dormientis, & Platonis adhuc infantis apes mellificarunt. Viſa circa Servi Tulli caput flamma, Regiæ Lucis illi præſagium fuit. Paridem parens ejus Hecuba ceu facem intra viſcera accenſam ſenſit, Trojæ utique exitialem. Mater Auguſtum enixa, viſa eſt ſibi ſolem genuiſſe. At Mater Periclis leonem ſibi viſa eſt in utero tuliſſe, dum Periclem.

Herculi prædicta videtur ſua magnitudo, cum vix duabus noctibus in lucem prodire ab utero poſſet, quaſi in tanto Heroe producendo plus ſolito natura laboraſſet.

Themiſtocli ſæpius præceptor dixit: Tu nihil mediocre eris, ſed omnino vel magnum Patriæ lumen vel magna peſtis.

Etiam munera in natali dari ſolita. Hinc Mart.

It peſcus, Clyte, munus exiguaque,
Vno naſceris octies in anno.

Viperæ nonnemo adſcripſit: *Cum pario, pereo.*

Sed

Sed mali ominis id Symbolum; melioris illud, nẽpe Luna creſcens cum Lemmate. *Creſce in bene. Sic* Matrona quædam ſuo partui vovebat.

Oratio Genethliaca.

In Natali Illuſtris alicujus Infantis.

AUges hodie titulorum gloriam tot jam Fortunæ auctus inſignibus MD. dum cæli munere novum tibi parentis accedit cognomentum perennaturæ id familiæ omen eſt, cui par contingit felicitas. Eorum nos tantummodo votorum, ejus tu felicitatis capax videbare, ut nihil in te niſi alterum te deſiderare poſſemus. Rependit jam communi Patriæ tuæque Domus voto eventus tanto ſanguinis ac gloriæ hærede tibi conceſſo, in quem cum ſanguine parem tuæ mentis capacitatem transfudiſti. Ductæ jam in hoc Infantis vultu videntur lineæ (id quod etiam Nazarium de filiis Conſtantini ominatum accepimus) quibus tuarum virtutum effigies includi poſſit. Habet enim nobilitas ſanguinis, adjunctam plerumque nobilitatem mentis, eſtque ingens ad virtutem ſtimulus, majorum virtus. Tu jam infans nobiliſſime, inter tot Fortunæ pignora in publicam educte lucem, è tantillo nunc primum ſidere in novum Patriæ ſuccreſce & matureſce ſolem.

In Oratione Luſtrica fit alluſio ad nomen inditum Infanti, cùm è Sacro fonte ritu Chriſtiano levatur; reliqua uſurpantur, quæ in Gratulatione Natalis & Nominis, de quibus ſupra.

Affero auſtricum Elogium Caſimiro Leoni Sapicha inſcriptum, quam è ſacro fonte Uladislaus & Conſtantia Regina Poloniæ ſuſceperat. quia tamen hoc Elogium in funebri panegyrico proponitur, ideo ſic incipit.

Etiam inde lacrymas dolor hauriet, unde vitam hauſerat Caſimirus. Vitale hoc flumen eſt, non minus agit in animam, quàm in palpebram & abluere natum & humectare. Quis tamen Caſimiri laudem audeat aquis committere? labili elemento laus citò nimium aboletur: Fluxo eſt ingenio aqua: neſcit famæ immortalitati conſulere. quis enim ſtabilem gloriam à ſtare neſciente elemento unquam ſperet; malè Roma Coclitem & Cæliam in Tyberi adnotârat: hauſiſſet hic eorum gloriam, niſi melius illam in faſtis pietas adnotaſſet. Sed tamen Caſimiri laus aquis etiam inſcripta perennabit. nam ſacer ille fons nihil magis colit quam fidem & fluida quantumvis indole, refugit fidem fluxam. Debet tam conſtans ingenium etiam Conſtantiæ, quæ fontem hunc baſilicè coronavit. Nunquam Fontalia Sacra auguſtius celebrata, quàm dum Caſimirum è fonte illo levaret Uladislaus & Conſtantia. Auguſtum id, Caſimire; quod te ſic totum Auſtriacorum Faſcia abſterſerit, nomen Regium coronavit, cui ferendo parem te ſenſit Conſtantia, Uladislaus approbavit. Inveniſſet tuæ domi Lilia amicum Liliis Caſimiri nomen, niſi pridem ea in ſagittas ſolidaſſet, à robore laudem potius affectans, quàm odore &c. &c.

Digitized by Google

CAPUT VIII.

De oratione Nuptiali.

TRiplices hic orationes in uſu. Primò quæ fiunt vel à Sponſo, vel à Paranymphis ad Parentes Sponſæ, vel Tutores, petitoriæ. 2. Sunt orationes oblatoriæ munerum. 3. Orationes quibus traditur Sponſa nomine parentum vel Gratulatoriæ Nuptiarum.

Inſignes ſunt orationes hujuſmodi apud Waſſemburgium, quas Legati Uladislai IV. pro Cæcilia Renatâ Regina poloniæ ad Ferdinandum III. Imp. Romanum dixerunt, quas in prædicto Auctore vide.

Habet hujuſmodi orationes & Orator Politicus, aliique paſſim.

Eruditionem quæ huc pertinet copioſè tradidit Radau in ſuo Oratore extemporaneo. Etiam Polyanthea plurima ſuggeret, De Annulis ſelectam habet Eruditionem Sylveſter Petra Sancta in Symbolis.

Inſcriptiones Arcuum Triumphalium in Nuptiis Principum.

Fiunt metro vel Proſa, plauſum aliquem continent vel omen ac præſagium fauſtius de Neoſponſis. poteſt iiſdem includi apprecatio tum familiæ, tum patriæ. Inſuper Hieroglyphicis & Symbolis iidem Arcus depingi poſſunt, quæ idem Orator extemporaneus ſubminiſtrat,

 in

Digitized by Google

PARS ALTERA
Suadæ Civilis.

AD hanc referuntur orationes ſeriæ ac graves contradiſtinctæ officioſis datis hactenus. Tales ſunt, dum quis legatione ad Principes orbis fungitur, vel dum in Senatu poterat, ſuamque dicitSententiam, ſeu dum in curia vel foro cauſam agit.

Sectio I.
Suada Civilis in Legationibus.

LEgatus ſeu Orator principis aut Reipublicæ ad orbis principes ſæpe eſt in uſu. Admirationem illi parit non tantum ſplendor comitatûs, aut cultus Equeſtris, ſed etiam Eloquentia intra civilis prudentiæ ac decori terminos conſiſtens: Eloquentiam ejus hæc concernunt:

1. Pro ratione principis à quo & ad quem oratio conformanda, ita ut nec nimis demiſſè agat, ſi à majori principe legationem obeat; nec abjectè, ſi ab æquali; nec non demiſſius, ſi à minori. Legatus enim eſt os & lingua principis, proinde ſermo, quoad res exiget, ſuo principi accommodandus.

juſſa in oraculis, deſideria in opere, conſilia ponat in eventis.

6. Juvat eſſe inſtructum Sententiis & Eruditione ad puncta legationis pertinente, non tantum politica ſeu quæ proxime rem & regna illa concernit: ſed etiam ſcholaſtica. Et quoniam legationis materia vel eſt delatio obedientiæ Summo Pontifici, vel poſtulatio affinitatis, vel Gratulatio aliqua aut gratiarum áctio pro ſuppetiis aliquid ad hæc Eruditionis afferam.

Eruditio

Ad legationem de bello, pace, vel induciis aut ſuppetiis.

SEntentias imò oracula fundit tum mare lacteum Livius: Major inquit, ex civibus amiſſis dolor, quàm lætitia fuſis hoſtibus, tum tacitus: Ubi bellum ingruit (ait) Innocentes ac noxii juxta cadunt, tum Suetonius in Auguſto dicente: Minima commoda non minimo ſectantes diſcrimine, ſimiles aureo hamo piſcantibus, cujus abrupti damnum nulla piſcium captura penſari poſſit: tum Auctor Horologii Principum: non ſunt, inquit; nunc bello utiles, niſi qui vitam parvi, conſcientiam minoris æſtimant. Item ait: pluris æſtimanda Chriſtiani anima, quàm Romana vita.

Trajanus: *Iuſtum bellum pace ſuſpecta tutius*.
Fabius: *Adverſus inferentem damnum juſta ultio eſt.*

Digitized by Google

Dio: *Belland. efficimus. ne ſemper bellandum ſit.*

Seneca: *Pacem reduci velle victori expedit, victo neceſſe eſt.*

Curtius: *Fama bella conſtant.*

Lampr. *Laborem in Victoria nemo ſentit.*

ſalluſt: *In victoria vel ignavis gloriari licet.*

Juven. *Major quibuſdam fama ſitis eſt quàm Virtutis.*

Gratianus: *Non eſt cum DEI hoſte belli ſocietas ineunda* iterum inquit: *Omnis in ferro eſt Salus.*

Et Sen. *Male, quem pœnitet Victoria.*

Iterum & Dio: Non par audacia iis, qui pro ſuis dimicant, quàm qui aliena invadunt.

Suetonio teſte, nullus in bellis felicior Auguſto, quia nemo juſtior in bello inferendo,

cæſar Metello obſiſtenti, ne pecunias ab ærario tolleret contra leges: Non, idem inquit, armorum & legum tempus eſt.

Vile aliquos illicium ad bellum pertraxit. Nam Galli, teſte Livio, guſtato vino Italico arma ad Italiam ſubeundam corripuere. Longobardi contra Pannoniam propter poma dulcia, carnem ſucci plenam, vinum odoratum. Xerxes Athiensis Caricas dulciſſimi ſaporis appoſitas guſtare noluit, niſi prius terram, quæ illas ederet, ſubigeret. Carthaginenſes non amore juſtitiæ. ſed triumphi gratia plurima regna bello afflixere.

Contra Palæſtinos dimicaturo Conſuli Vietro Apollinem conſulenti de victoria, reſponſum:

Digitized by Google

ſum: Si victor vis redire, reſtitue nobis Sacerdotes, quos à templis noſtris abduxiſti,

Ideæ Legationum, ſeu potius orationum à Legatis dicendarum.

HAbes primam in Waſſenburgio, qui legationem Georgii Oſſolinii ad Urbanum IX. Romanum Pontificem ab Uladislao IV. Rege Poloniæ deſcribens, ejus orationem cum plauſu Romæ auditam affert. Advertit, fateor Romæ oculos & ſplendidior Legati Sarmatici comitatus; nam dubium vultune is an cultu ornatior, in quo ita ars pretiumque certabant, ut naturæ ornamenta non excluſerint; non ſic tamen admiratione defixa hæſerat Roma ad Lechicam Equeſtris Elegantiæ pompam, ad lectiſſimum exquiſitæ juventutis florem, jam auro, jam veſte Phrygia, cultu patrio & peregrino, nec non phaleris arte pretioq; certantibus aſpectabilem, tot diſcolores ſexigas, equos cælo & ſolo Turcico generoſe feroces, auro etiam prætumidè ſoleatos, quam dum hic Polonus Cyneas ad vicariam Numinis poteſtatem de genu, arrectis Quiritibus peroraret. Ejus jam orationem accipe:

Venit iterum Romam Uladislaus, Pater Beatiſſime, & qui nuper barbaricis Ornatus laureis ad tuos pedes venerabundus jacuit, is hodie triplici cinctus diademate per me oratorem ſuum ſupplex procumbit: Vladislaus inquam Poloniæ

&Sueciæ Rex, qui antiquam regnaret, Regum ac regnorum Tyrannos debellavit: qui Romam triumphator ſine triumpho ingreſſus, pia vota & Pontificiorum pedum oſcula triumphalibus prætulit, qui cum videre noſcique maxime nollet, urbis & orbis oculos in ſe convertit, qui nova Tyberim felicitate beavit cum arctius fluere ſolitum, ultra tyrumac Boryſthenem promovit. De hoc tali ac tanto Principe tibi B. P. non in cunis ſed in ipſo gloriæ ac rerum geſtarum faſtigio, non fama, ſed aſpectu ab familiaritate noto, quid in hoc ampliſſimo orbis theatro afferam, haud reperio. Jam enim olim Sapientiſſimo tuo judicio omnis ejus penetraſti ac percenſuiſti virtutes, easque uti probe cognitas, quæ liberæ gentis ſceptra moderentur, dignas judicaſti. Huc ergo potius mea deflectat oratio, ut quosqualesque populos. Apoſtol. ſedi ſupplices Rex noſter ſecum offerat, declarem. Quodcunque gentium ſeptemtrio regit, quam late à Carpatiis montibus ad mare caſpium, à glaciali Oceano ad Pontum Euxinum patet Europa totum id genuflectente Uladislao ante thronum Tuum proſternitur P. B. Omnes enim illæ gentes aut liberis ſuffragiis eum ſibi Regem dixerunt: aut hereditario jure illi ſubduntur, aut denique armis ſubactæ dominium recognoſcunt &c. &c. Polonia ergo ad Tuos prima procumbit, illam cervicem nullius unquam jugum ferre ſolitam, manus liberas, excelſam indolem & ad imperia natam Regis ſui exemplo majorum inſtituto Tibi ſub-

ſubmittit &c. Erige hanc tuam dexteram Pont. Opt. Max. qua neſcio, quo turbine motum ac pæne ruentem orbem retines: ſummo hujus ſeculi bono deſtinatus, & Sacra benedictione proſequere, tam ſacri pignoris pios conatus &c.

Habes inſuper plures Legatorum Orationes apud Curtium inter quas illa eminet Oratio Scytharum ad Alexandrum quæ plena graviſſimis Sententiis, eſt autem hæc.

Si Dii habitum tui corporis parem aviditati animi eſſe voluiſſent, orbis te non caperet? altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres, & hoc aſſecutus ſcire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiſcis, quæ non capis. Ab Europa petis Aſiam, ex Aſia tranſis in Europã; ſi humanum genus ſuperaveris, cum ſylvis & fluminibus feriſque geſturus bellum. Quid tu? ignoras magnas arbores diu creſcere, una hora extirpari; amens eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide ne dum ad faſtigium pervenire contendis, cum ipſis quos comprehenderis, decidas: Leo quoque minimarum aliquando avium fit pabulum, & ferrum rubigo conſumit: nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit etiam ab invalido. Quid nobis tecum eſt? nunquam terram tuam attigimus: nec ſervire ulli poſſumus, nec regnare deſideramus. At tibi quid divitiis & terris tot opus eſt, quæ te eſurire cogunt, primus omnium ſatietate paraſti

fa-

famam ut quo plura haberes, acrius, quæ non habes, cuperes. Sed ut major fortiorque ſis quam quiſquam, tamen alienigenam dominum nemo vult pati. Tranſi modo Tanaim, ſcies quam late pateat, nunquam tamen Scythas conſequeris, pauperies noſtra velocior erit, quam tuus exercitus: qui prædam tot nationum vehit: rurſus cum procul abeſſe non credes, videbis in tuis caſtris: eadem velocitate & ſequimur & fugimus. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene; lubrica eſt, nec invida teneri poteſt, impone felicitati tuæ frenos, facilius iſtam reges. Denique ſi Deus es, tribue mortalibus beneficia, debes, non ſua eripere, ſi autem homo es, id quod es, ſemper eſſe te cogita, Stultum eſt eorum meminiſſe propter quæ tui obliviſcaris; quibus bellum non intuleris, velut amicis uti poteris: nam & firmiſſima inter pares amicitia eſt, & videntur pares, qui non fecerunt inter ſe virium periculum &c.

Sectio II.

Suada civilis in Senatu.

PUlcher hic eloquentiæ Campus eſt, & graviſſimus Sententiarum conflictus, quas ex animi Sententia Proceres ad Reipublicæ conſilia adhibiti libere proferunt ſeu de ſtipendiis militaribus ac vectigalibus, ſeu de bello vel pace, ſeu de quibus vis Reipublicæ negotiis diſceptetur, In hujusmodi Orationibus ſenſus animi declaratur

non

Digitized by Google

non ſine rationum momentis ſententiam ſufficientibus, nec ſine argumentorum contrariæ partis prudenti & ſolida diſſolutione, vel invento ſingulari modo incommodis Reipublicæ, de quibus agitur, occurrendi vel ſuccurrendi ærario &c. Juvat inſuper modicè inſperſa Eruditio præſertim domeſtica & à majorum exemplis deducta authoritas. Item graviores ſententiæ, quæ tuam rem concernant.

Vide ſuaſionem belli contra Romanos graviſſimam apud Tacitum in vita Agricolæ, ubi peroratur nervoſe & ſublimiter, Ibi invenies gemmas illas: Omne ignotum pro magnifico eſt. Romani ubi ſolitudinem faciunt, pacem appellant: metus ac terror ſunt infima vincula charitatis: Noſtris illi diſcordiis clari, vitia hoſtium in gloriam ſui exercitus vertunt. &c. virtus ac ferocia ſubjectorum ingrata ſunt imperantibus: Vanus auri fulgor & argenti, quod nec tangit nec vulnerat. &c.

ſententiæ in Senatu dicendæ plurimas habes Ideas in Argenide Barclaji, & quidem in utramque partem. Sic libro primo unus ex Conſiliariis Quæſtionem illam exagitat: An ſucceſſio Principis in Imperium naturalis, an vero per Electionem ſit potior? Sic libro tertio alter Senator ſapientiſſime impugnat munitionum, arcium. & præſidiorum ingentem numerum in Regno. Sic libro quarto duplex Sententia profertur de illa quæſtione Politica: An miles ſtipendiarius ſemper ſit habendus alendusque in Regno, ubi

utra-

Digitized by Google

traque pars graviſſimis propugnantur rationibus Cleobulo & Dunalbio, quas afferre non vacat.

Juverit legiſſe Politica Lipſii, item Monita & Exempla Politica ejuſdem.

Sectio III.
De Eloquentia Militari Ducis.

INter virtutes Ducis præter Oneſcandrum etiam alii Eloquentiam reponunt. Hinc enim præcipua in exercitum commodè dirivantur: ſiquidem Imperatoris Oratione erecti milites ardua quæque intrepidi excipiunt, nec ita auribus illapſi tubarum clangores animos ad pugnam acuunt & irritant, ut hortatur ad virtutem & gloriam Ducis oratio, vigorem mentis ad objecta pericula erigit, imò & metu conterritos ac pæne jacentes conſtanti roborat adhortatione. Hinc perſpicax ille cæcus vatum Parens Homerus Eloquentiam in Ducibus tantopere commendat, cum Menelai ſuavitatem, Neſtoris flumen mellium, Ulyſſis vim & gravitatem celebrat.

Nota nihilominus Eloquentiam Duci convenire Civilem aut Martiam, non verò illud dicendi genus ex Schola & Rhetorum floſculis illigatum debet potius eſſe vehemens, incitatum gravibus inſtructum ſententiis & quod nonnihil ab arte & ſummorum virorum limato judicio;

Digitized by Google

cio, uſu reipublicæ, & quotidiana diſertorum conſuetudine capiat expolitionis. Et quoniam ut plurimum Dux hortatur milites ad ſtrenuè dimicandum aut bellum ulterius proſequendum (etſi alia non deſint ad quæ illos urgeat) argumenta deſumet Dux.

Vel à rebus feliciter geſtis ac toties fuſo hoſte. Sic Alexander: magnitudinem, inquit, rerum, quas geſſimus intuentibus nobis, commilitones minimè mirum eſt, deſiderium quietis & ſatietatem gloriæ occurrere. Teſtis eſt adverſus multitudinem invicti Macedonum roboris Cranicus amnis & Cilitia Perſarum cruore inundata, & Arbela, cujus campi devictorum à nobis oſſibus ſtrati ſunt. Serò hoſtium Legiones numerare cæpiſtis, poſtquam ſolitudinem in Aſia feciſtis vincendo. Eandum vincendi facilitatem ſic innuit: Vix armis opus futurum impetum Macedonum hoſtis, non ſubſtinet, tota acies ſuo pavore fluctuans umbonibus propelli poteſt. ſpernant aciem hoſtilem auro argentoque fulgentem, in qua plus prædæ, quam periculi ſit. Victoria non ornamentorum decore ſed virtute quæritur.

Item ab eventu & ſpe gloriæ prædæque ingentis dux militem adhortetur. ſic idem Alexander: Non Perſis tantùm ſed omnibus jugum gentibus imponemus, Macedonum, Bactra & Indi erunt. Minima ſunt, quæ nunc tuemini, ſed omnia Victoria referantur: Spolia vobis totus offert oriens.

Item

Item à loci opportunitate vel à neceſſitate; inevitabili bellandi eo quod fugæ opportunitas præcluſa Sic Darius ad milites ait: Jam non de gloria ſed de ſalute, & quod Saluti præponitis, de libertate pugnandum eſt. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut conſtitu & aut finiet. eò ventum eſt, unde pulſis ne fugæ quidem locus ſuperſit: omnia tam diuturno exhauſta bello poſt tergum ſunt, non incolas ſuos urbes, non cultores habent terræ Audete, modo vincere famamque infirmiſſimum contra fortes viros telum: contemnite, temeritas eſt, quam adhuc pro virtute timuiſtis, quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amiſſo aculeo, torpet.

Item ab eluſione ſeu extenuatione periculi addet animos militi, ſic Alexander: Multa quidem ab Indiæ incolis induſtria jactantur, quæ vos terreant, ſed non eſt improviſa vobis mentientium vanitas. nunquam ad liquidum fama perducitur. Olim fugiſſemus ex Aſia, ſi nos fabulæ debellare potuiſſent.

Exempla hujusmodi orationum Ducis ad Milites habes in Lucano, habes in Curtio inſignes; quarum pleraque Cauſinus congeſſit in librum XIII. ſuæ Eloquentiæ.

Hic non omittam militare conſilium, quod Titus Manlius Dux Romanus cum ſuis iniit ante bellum Latinum.

Titus Manlius.

Bellum nobis, Quirites, gerendum eſt cum hoſte,

hoſte, qui nec bellum, nec pacem pati ſciat. Samnites eam compeſcuimus, adhuc nos Latinorum arrogantia elicit in certamen. Scilicet non ſatis ad Regillum lacum Latini hauſtum ſanguinis, adhuc etiamnum furentibus miſſione ſanguinis opus eſt. Sed eluet tandem, quam ſibi turpiter conflavit notam Latinorum fides, notosque lacus ſuarum teſtes ſtragium ſuo cruore colorabit. Omen belli ne quærite: in veſtra manu eſt. Quamquam ominis ad inſtar mihi eſt ipſum Latium noſtris ſemper oppreſſum armis. Jovem capitolinum corona ſemel ornavit aurea, nunquam Romanos acies ſine laurea demiſit. Meminit mons Algidus, ut illos Quinctius Dictator ab aratro, ne quid à ruſtici operis imitatione ceſſaret, victos more pecudum ſub jugum miſſit, rediitque ad boves triumphalis agricola. Fœderum illos religio non tangit, ſed adeſt fœderum vindex Jupiter, quæ Tullus cum Albinis Latinorum patribus, & Lucius Tarquinius pepigit cum Latinis. Audiſtis cœli procellam maximo fragore effuſam: Adeò Cœli etiam excuſſit jam fluctuans Latii fides; exitium quærit non prælium, bene habet, Dii ipſum movete bellum: eſt cœleſte Numen, es magne Jupiter: Diis ducibus ſic ſtratas legiones dabo, ut legatum Latii ſubita cæli vis ſolo affixit.

Commilito 1. Mihi ſpem ille oppugnat metus, quem non virtus, ſed caſus parit. Habet quidem Roma à quibus Latium vinci poſſit, ſed vereor, ne lauream nobis infringat aut labefactet

ſter armorum ordinumque confuſio. Hoſtem enim habemus: quem à Romano nec virtus, nec arma diſcernunt. ſeu ordinem bellique modum, ſeu viros ſpectes, utrinque Romanos, Latinos, utrinque jures. non Triarium, non velitem, non Antepilanum à noſtro diſtinxeris, adeoque timendum ne Romanæ ſternantur acies, ubi putabimus cadere Latinos.

Com. 2. Ille quidem illo abſolvit metu edictum Conſulare. quo enim conſilio illud Manlius tulit, niſi ut ea confuſio tolleretur. ſuo ille in juſſu ac præter conſulare imperium pugnam inhibuit. ne error facilè cladem induceret, hoſtilia erunt, in quæ Romanas Aquilas involare Conſul juſſerit.

Com. 3. Ergo in ſolum conſulem is non cadit error, quaſi acrius Ducis unicus oculi diſtinguant hoſtem à Romano.

Com. 4. Errori tardius patet, qui totidem oculos, quot exploratores habet. ſtandum ergo edictis Conſulum, ſi ſtare Patriam, hoſtem cadere velimus. Sic ſtetit hactenus, ſtabitq; imperium.

Manlius. Pares Latinorum animos novi, arma paria; Sed adhuc habet Romana virtus, quo ſe à Latio diſcernat &c.

Sed tandem Civilis Suadæ finis eſto, nec alius, quàm qui rerum omnium eſt

FINIS Ultimus.

SYL-

Digitized by Google

Syllabus.

Proluſionum & partium Libelli.

Proluſio Prima De literis,
Proluſio 2. de eruditione & acumine uſitato Suadæ Civilis.
Proluſio 3. De modis ſcribendi orationes Suadæ Civilis Idoneis,
Proluſio 4, Tradit eruditionem Suadæ Civili ſubſervientem.
Hic eruditeSte mmata decurruntur!
Item bona triplicia Animi, Corporis & fortunæ.

Pars Prima Suadæ Civilis.

Cap: 1. De officioſis gratulationibus Feſtorum in Orbe Chriſtiano celebriorum, ubi
De Gratulationibus Natalis Chriſti & Epiphaniæ.
De Gratulationibus Novi Anni.
De Gratulationibus Paſchatis.
De Gratulationibus Nominis ſeu Natalis alicujus Herois.
De Gratulatione dignitatis.
Caput 2. De officioſis Salutationibus.
Caput 3. De oratione Valedictoria.
Caput 4. De Oratione Gratiarum actoria.
Caput 5. De oratione Dedicatoria.

Ca-

Caput 6 De Oratione Funebri,
Caput 7. De Oratione Genethliaca.
Caput 8. De Oratione Nuptiali.

Pars 2. Suadæ Civilis.

Sectio 1. De Legationibus.
Sectio 2, De Suada Civili io Senatu.
Sectio 3. De eloqurntin Ducis militari.

A.M.D.G.B.V.I.C.H.



PHOE-

Digitized by Google

PHOENIX RHETORVM,

Seu

RARIORIS

ATTICISMI,

Nec vulgaris Eloquentiæ Fundamenta & ſpecies:

Auctore Joanne Kvviatkievvicz, Societatis JESU.

In Vſum Oratorum

PROPOSITÆ.

M Et

Digitized by Google

-266

Et ille Latinus Atticiſmus ex intervallo reguſtandus. Cic. de claris Oratorib.

Rara juvant: primis ſic major gratia. *Mart. l.4. epig.* 22.

Digitized by Google

LECTORI

Bene-volo, imò & Male-volo Auctor.

ATticis multum omnis ætas detulit, ubi eloquentia faſces tenuit in Pericle, culmen in Demoſthene. Vſq; adeò non mella tantùm ex Attica, verùm & melleus in dicendo profluxit lepos: Ab hoc fonte novos mihi derivare placuit aquæductus, & dare Atticiſmum extra Græciciam & Athenas; ne ſolæ Gellii Noctes Atticæ lucem ac diem viderent, vel ſola guſtulum ingeniis moverent Attica

Bellaria. Pontani Suadam quidem Atticam Puteanus dedit Belgio, imò & Latio toti, ſed eam nullis legibus inſtruxit, quibus tamen ſe illa patitur circumſcribi in hoc etiam libertatis regno. Has dum ego non inter Græculos graculóſve aut Athenarum noctuas, ſed inter Poloniæ vel ingeniorum aquilas, è vulgo inire gratiam nauſeantis ſæculi laboro, quam veterum ſubinde capit faſtidium tædiũque, nec ſapit, quod non Atticum penu condiit aut inſperſit. Neque per hæc veterum fontes obſtruo, ſed recentis etiam facundiæ ſitim famemque (ne vetus jam & toties reſorpta crambe faſti-

Digitized by Google

faſtidio quoſdam propè enecet) injicio. Videat ſeſe in novo etiam cultu Regina mentium Eloquentia, nec unam ſibi tantùm, camq; veterum ac longo detritam uſu ſynthesim inducat, quin artifice contextum ingenio Paludamentum illam efferat ſupra vulgus. Nã vulgarem cultum refugit trabeata Majeſtas ſeu in Principe, ſeu in ſermone, nec titulus libello inditus offendat: Phænicem dicimus, quod rarius ſit eloquentiæ Atticæ ſpecimen, ut illa etiam Arabum ales: Non quod ut

(Phœnix unica ſemper avis)

talis Oratio non ſit plurium, ſed quod paucorum. Ergo hæc in

Bellaria. Pontani Suadam quidem, Atticam Puteanus dedit Belgio, imò & Latio toti, ſed eam nullis legibus inſtruxit, quibus tamen ſe illa patitur circumſcribi in hoc etiam libertatis regno. Has dum ego non inter Græculos graculoſve aut Athenarum noctuas, ſed inter Poloniæ vel ingeniorum aquilas, è vulgo inire gratiam nauſeantis ſæculi laboro, quam veterum ſubinde capit faſtidium tædiũque; nec ſapit, quod non Atticum penu condiit aut insperſit. Neque per hæc veterum fontes obſtruo, ſed recentis etiam facundiæ ſitim famemque (ne vetus jam & toties reſorpta crambe faſti-

faſtidio quoſdam propè enecet) injicio. Videat ſeſe in novo etiam cultu Regina mentium Eloquentia, nec unam ſibi tantùm, camq; veterum ac longo detritam uſu ſyntheſim inducat, quin artifice contextum ingenio Paludamentum illam efferat ſupra vulgus. Nã vulgarem cultum refugit trabeata Majeſtas ſeu in Principe, ſeu in ſermone, nec titulus libello inditus offendat: Phænicem dicimus, quod rarius ſit eloquentiæ Atticæ ſpecimen, ut illa etiam Arabum ales: Non quod ut

(Phœnix unica ſemper avis)

talis Oratio non ſit plurium, ſed quod paucorum. Ergo hæc in

FACULTAS

Reverendi Patris Provincialis
Societatis JESU per Poloniam.

C*Um Opuſculum, cui titulus*, Phœnix Rhetorum, *ſeu rarioris atticiſmi fundamenta á* P. JONNE KIATKIEWICZ Societatis JESU editum, *aliquot ejuſdem Societatis Patres ad id deputati recognoverint, & in lucem edi poſſe probaverint poteſtate mihi facta a* Adm. R.P.N. JOANNE PAULO OLIVA, *Prædictæ Societatis IESU Præpoſito Generali Facultatem concedo, ut typis mandetur, ſuis, ad quos pertinet, ita videbitur. In cujus fidem haſce dedi manu mea ſubſcriptas & Sigillo Officii ſignatas Cracoviæ ad S. Barbaram* 27. *Iun. Anno Domini* 1671.

ALEXANDER LORENCOWIC.

Digitized by Google

APPROBATIO.

CUm hoc ſcriptum Rhetoricum, Eloquentiæ ſtudioſis, iis præſertim, qui amico ſermone & cultiore delectantur ſtylo, non mediocri futurum ſit commodo & ſubſidio, do facultatem, ut publici juris fiat, & imprimatur. 20. Martii. Anno Domini, 1672.

HYACINTHUS LIBERIUS,
S. Th. D. Præpoſitus SS. Corporis Chriſti; Cenſor librorum.

PARS

PARS I.

Fundamenta Eloquentiæ
Non vulgaris.

Unaquæque moles ſuis inſiſtit tutiùs, ſolidius inhæret fundamentis; niſi velit, (ut canit Lyricus)

... redordiri probroſum
Icariæ ſonitum ruinæ.

EAdem non aliter in faſtigium, niſi ab imis aſſurgit: nam vergit in præceps, quidquid aliter ſub cælum ivit. Nec Eloquentiam vulgari contrapoſitam, quæ fulciant, ac in ſublime erigant, deſtituunt fundamenta, à reliquis molium ſubſtructionibus eò vel maxime diſcernenda, quod quiſquis hæc ritè poſuit, jam admirabilis Orator evaſit, qui.

Et digito poſſit monſtrari, & dicier, Hic eſt.

CAPUT I.

Primum non vulgaris Eloquentiæ Fundamentum.

SENSUS ADMIRABILES.

INtelligo ſenſus non obvios, ſed velut illuſtris ingenii partum prænobilem, ſublimem, minime expectatum, & argumentum alioquin humile, ſua granditate attollentem. Quia tamē non à cujuſque Jovis cerebro facile talis ſperanda Pallas, hic ingenium, ſi quod in te eſt, ad illuſtrem hunc fœtum informabitur.

Senſus ergo admirabiles deducuntur vel á Paradoxis ac inſignioribus Hyperbolis, vel à ſuavi rerum, ac verborum pugna, vel à grandibus gravibuſque dictis, & vibrantibus ſententiis: vel à miro acumine, vel eruditione, mirè ad ſenſum accommodata, vel à Cauſis ingenioſè ac præter opinionem adhibitis: vel à ſenſibus reconditis, ac profundis, quæ omnia exemplis illuſtro.

§ I.

Senſus non vulgares à Cauſis ingenioſè adhibitis.

INgenioſa ætas non ſegniter hic deſudat ac eminet, dum rerum ac eventuum Cauſas, quas non facilè ſperes, adſtruit, ingenii melioris fœtum omnino admirabilem. Triplices hic cauſas

Intelligo. Imprimis per ſe, ac primo aſpectu ingenioſa: Hæ autem cauſæ deſumuntur, tum ex Eruditione, ingenioſè accommodata, tum ex grata, & inſperata oppoſitione, tum ex inventa connexione arguta effectus illius ad Cauſam: tum ex fontibus acuminum cap. 3. aperiendis.

2. Notas quidem & obvias; ſed non ſine quæſito colore propoſitas.

3. Sententiam gravem, ac vibrantem, dicto vel facto alicui per modum cauſæ adnexam.

Primi & Secundi Modi Exempla hæc accipe.

Ex hoc fonte habet ſuam admirabilitatem illud Plinii, de Nerva Imp. *Eò carior omnibus ac deſiderandus, quòd proſpexerit, ne deſideraretur.*

Et de Nazianzeno, Athenas profecto ſtudiorum cauſa illud: *Athenas profectus, ut Minervam raperet* (*qua ſcilicet ibi unicè colebatur.*)

Et de D. Gregorio Thaumaturgo: *Sub frigido Cælo natus, ut illud ipſum incenderet.*

Et è contra de Nerone: *Patriam incendit, ut extingueret.*

Et de Phaetonte: *Phaeton fabulas illuſtravit, quia mundum accendit.*

Et illud de Veſpaſiano: *Hieroſolyma ut clauderet fores, Iani fores aperuit, ut pacem pareret; Bellona nupſit, ſuum ſcripſit nomen, cùm illam urbem delevit.*

Illud vero Cauſæ de D. Fulgentio ex Africa pulſo

pulſo, quis non miretur & approbet ? *In Sardiniam relegatus, quod gemini ſolis ardores Africa pati non poſſet.*

Et illud de Viro doctiſſimo inter Cardinales adjecto : *Inter Purpuratos Romæ Patres adſcitus eſt, ne ſuo deeſſet Mercurio galerus* (*hoc utique capitis inſigne Mercurio tribuunt Poetæ*)

Poſſunt & plures ſimul Cauſæ hujuſmodi conglobari. Sic de S. Thoma Aquinate : *Iacentem humi nuntium ſalutis ſchedam, bonam ut aleret indolem, deglutivit, ut mirandum non ſit, ſi Sapientia, quam ætas citius adoleverit: hanc enim guttatim cum lacte ſuxit, unico illam hauſtu exſorbuit, bolo unico abſumpſit.*

De D. Cypriano : *Ut Africa geminaret ardores, natus in Africa ſuum etiam Carthagini Tullium dedit; ut quando deſierat armis eum Roma contendere, eam conaretur facundia ſuperare. Idem ut virtutes meteret, vitia demetens, ut veritatem firmaret, errores genitos enervans inſontem Athanaſium damnare abnuens, ne ſe quoque damnaret, peccata neſciens, niſi ut corrigeret, & ærumnas omnium ſcire ambiit, ut leniret.* En ſenſus inſignes á Cauſis non vulgariter propoſitis ! ſic item conglobantur, Cauſæ in hoc exemplo de Joanne Caſimiro *Signatas Vladiſlai laboribus metas obiens æmulo gloriæ paſſu grandibus inſtabat veſtigiis, nihilque deterrere poterat animum ſemper infractum ac ſibi ſimilem. ne Conſtantia natum te orbis ambigeret. Hinc regnum Tibi Patria detulit, ne tantæ virtutes Principis non*

non incederent Coronata, nulli quippe melius incumbit capiti Corona quam quod ante ſua merita coronaverunt: Meretur ſceptra bene ferro aſſueta manus: & Capiti, ſæpe galea preſſo, mitius incumbit pondus terrarum.

Huc ſpectat illud brevius, ſed vibranter dictum: Ne ſolus Apollo ſuis ſe commendaret Oraculis, à te quoque reſponſa petuntur, quem quoties peroras, beata circumfluit Oratio.

Et illud: Duces illos mitra & galea malè uſos, ne ſemel perirent, ſæpius fugavit.

Dixi tertiò ad cauſam Ingenioſam referri vibrantem ſententiam, quod patet tum ex proximè dictis: tum inſuper ex illis de Antiocho Rege: *Ac ne perturbate peccet Antiochus ordinem tenet in ſcelere. A grandiori filio crudelitatem auſpicatur. Averſanti ſcelus Martyri linguam præcidi jubet: nam prima Tyranni cautio eſt in linguas. Poſt linguam Martyr utramq; manum poſtulatur, citius porrigit, quam jubetur; & hoc Tyrannicum eſt manus formidare poſt linguas.*

Paria ex eodem fonte ſunt illa de alio Duce: Una Regalibus exuviis loricata bellum ſeſſorem teſtabatur Regem; hunc Dux noſter, virtuti tuæ ſcopum deſtinat: Sic eunt humana, in conſpicua collimatur. Sed loricam hoſtis objecerat telis pectore vacuam. Hi moles Tyrannorum: arma geſtant, non animum: timent, dum timentur: Par illud de Tito: Liberalitatem acri delectu exercuit, ut daret, non projiceret bene-

ficia;

ficia, turpiſſimum genus damni exiſtimans inconſultam donationem.

Sic de S. Franciſco Xaverio Viaticum ex Europa recuſante: *Recuſato viatico longiſſimam ſe dat in vii maris in viam; in maritimis enim piriculis leniſſimè ſupernatat uno ſatis onuſta DEO mendicitas.*

§ II.

Senſus à Paradoxis & inſignioribus Hyperbolis deducti.

PRimò ingenioſum paradoxum efficit ſenſum admirabilem. Id vero ſumitur potiſſimum ex oppoſitorum nova conjunctione, aut unius oppoſiti in alterum quadam transmutatione: item cum credibile effertur per modum incredibilis. patet id in ſequentibus Exemplis. Hinc ille ſenſus de eximio Oratore deducitur: Diſertiſſimus etiam dum taceret: nunquam avidiùs audiri optabatur, quàm cum auditus diutius fuiſſet.

Illud vero de Claudio nonne vibrans paradoxum? *Ante Imperium ſine fama fuit, quia latuit: in Imperio infamis, quia non latuit: clarior futurus, ſi fuiſſet obſcurior.*

Et illud mirabile Paradoxum de Sanctis! *Æternitatis feliciſſima lumina, è piarum fertile pluvia lacrymarum ſublimius enataſti, formoſiùs enituiſtis, facilè nimirum lacryma igneſcit in ſidus, quia liquor Amoris eſt, ex quo etiam oritur nec occaſura diuturnitas: nec*

nec enim occaſum habet ea felicitas, cui vel ærumnoſa lacrymæ cadentis unda latiſſimus Oriens.

Et de Nolano Antiſtite Paulino: *Omnium infeliciſſimus ſibi viſus, ſi ullo felicior extitiſſet, nunquam liberalior, quam dum non haberet ultra, quod daret. Nunquam ille illuſtrior, quàm inter tenebras carceris, quò arctius tenebatur, eò liberius in cælum evolans, tum primùm ſibi victor viſus; cùm deeſſet, quod vinceret.*

Nec illud Paradoxum tuâ caret admirabilitate: Non ſola parturit pugna laureas: ſubinde pulchriùs fuga triumphat, adeoq; melius pedes, quàm manus tuentur: tam quadrigis quàm pedibus itur in Capitolium ad triumphos, vitiorum ſibi fugam nemo infamem duxerit; fugis hæc vicisti, nec pulchiior victorem, quàm Te profugum cingit laurea. At nec fortibus in bello fuga intra probrum, Parthos vides, nunquam hos metuas, niſi palabundos conſpexeris; Laureas illis fuga nectit, fuga trophæis condecorat: non tã fugere, quàm fugæ ſpe, in victorias inſequi videntur. Adhuc reformidat Mantuanus Maurum, victoremque fuga Parthum, verſisq; ſagittis.

Secundò Inſigniores Hyperbolæ faciunt ſenſum admirabilem

NOn illæ poeticæ: *Fulminis ocyor alis*: Vel *Ocyor & ventis, ventoſque æquante ſagitta.* Sed Panegyricæ, & quæ Paradoxum contineant, alio tamen modo, non ut proximè dictum;

nem-

nempe dum incredibile ponitur per modum credibilis impetu effuſo laudis vel extenuationis.

Talis eſt Hyperbole illa de illuſtri Heroe: Non minus à Te patria derivat luminis, quàm ab aſtrorum Principe minora ſidera ſerenentur.

Hyperbolicum & illud eſt, at longè pulchrius de Uladislao IV. *Hæc bellorum extrema eſſent aliis, ſed Tibi rudimenta; ſecula tot alios defeciſſent, quot Tibi erant ſatis ad victoriam dies. Tam aliis erat incredibile, tantam belli ſuſtinere molem, quàm Tibi facile tantam delere ruina. Quidquid humanas exceſſit vires, Tuas nondum aſſequitur. Nondum bello humana vis effecit, quod virtutis Tuæ exiſtimatio ſine bello. At nec tam celer eſt ſtylus noſter, quàm Tuus gladius, quo paucis annis tot ſeculorum Hiſtoriam dediſti, nec libelli anguſtia concludere poſſunt eam gloriam, quæ vix cœlo capi poſſe videatur.*

Grata & illa Hyperbole de Sanctis: Suos Cœlum reparat è noſtra mortalitate Luciferos, ex qua illis tot proveniunt ſidera, ipſo, quò rapiuntur, majora Cælo, uno minora DEO.

Item illa: Nubilum tonantemque patrem illæſa ſerenitate excipiens credi potuit altitudine mentis Olympum excedere.

Et illa de liberalitate cujusdam: Totam Tibi gloriam exhauſiſti, ita munificentiæ genio aſſuetus, ut nec horam perdideris, ubi Titus diem. Oceanus eſt, quem affundis, non modicus latex gratiarum: Pluribus, quàm Ægypti flumen o-

ſtiis,

ſtiis, aut quàm Thebarum portis exeunt, à te congiaria: & adhuc exhauriri nequit Tuæ beneficientiæ Nilus.

Illæ autem Hyperbolæ de præcoci cujuſdam adoleſcentis virtute, an ſenſum non pariunt admirabilem? Ejus prætexta multorum togas vicit: ſemper ille pollicitus majora, cùm daret maxima, in ipſa ætatis aurora quendam exhibuit meridiem, & ubi vernant alii, autumnavit; adeoque neſcias, an virtutem ex Inſtitutione traxerit, an ex utero, quam cum lacte imbibens, cum ætate corroborans fecerat incertum, an in eo virtus differret à natura: Denique puerile nil unquam præter ætatem præ ſe tulit.

§. III.

Senſus non vulgares ſuavi rerum & verborum pugna ſeu oppoſitione deducti

VIx quidquam admirabilius eſt, quàm concors ſententiarum diſcordia, ſeu oppoſitorum ac inter ſe pugnantium, vel quaſi oppoſitorum jucundè connexa concervatio vel conciliatio. Tale eſt illud: *Aula gravis fuerat, quod levis eſſe neſciret, vir in omnibus aureus, niſi quod avaris haud placeret.* Ab oppoſitis & illa ducuntur dicunturque de Auguſtino: vera gaudia auſpicatus à gemitu, tenebras ſuas dum in lucem edidit, illuſtravit: nunquam videlicet puduit ſolem à tenebris exciſſe. Felix ille, dum errores deleret alienos, ſincerus, dum nec tegeret ſuos.

Non

Non minùs & illa de inſigni Duce admiranda: nemo tantum diſtricto valuit enſe, quantum Tu in vagina recondito, poſuiſti militiæ rudimenta victorias. Veteranum ſi de peritia æſtimem: nunquam Tu tiro, antequam bella diſceres, docebas cùm nullas adhuc haberes à fama ſuppetias, ſola virtute pugnaſti: Menſem omnem Martium efficiens, Januarium ipſum ſervire bello coegiſti. At verò monte non deteriùs, quàm campo uſus docuiſti virtutem Ducem, non locorum Fortunam bella decernere. Nullibi tamen majores ſenſiſti anguſtias, quàm ubi veniam locus non caperet: ſemel proinde ſeverus, ne ſemper eſſe cogereris, paucorum exitio cæteros monuiſti, ut te hoſpitem mallent, quàm hoſtem.

Et illud de Elia, Nil triſtius videte mortales, quàm ſerenum triennio cœlum; hilarâſti terram, cùm triſte feciſti cœlum: ſiccâſti lacrymas, cùm fudiſti aquas &c.

Ad eundem fontem ſpectant illa de Ambroſio: *Re quàm nomine dulcior, mel antè habuit in ore quàm voces: idem avorum gloria illuſtris illuſtrior ſua, Chriſtianus eſſe cœpit, priusquam fieret. Ita miſeros adiit, ut felices dimitteret, ita feliciores admonens, ut redderet infelices: in hoc timendus, quòd neminem formidaret; ſæpe depreſſus, ut cauſam erigeret oppreſſam: probis factus aſylum, flagellum improbis, ara ſupplici, reo ſcopulus. Denique eò meliorem reliquit Urbem, quo deteriorem acceperat, laborem nunquam avidior, quàm cùm diutius laboraſſet.*

Par

Par illud de Aloyſio Toloſſano.Non ideo innocentiam minuit, quod augeret ætatem ;aliorum nunquam oblitus, ſui ſæpe immemor:ut vitam produceret alienam,contraxit ſuam; addens meritis,quod annis ademiſſet.

Spectat huc & illud in Tyberium : *Avorum geſta ſuo teſtatus calamo ;ſua geſta nepotum calamo relinquit deteſtanda. Triumphavit ſemel pugnavit nunquam : omnia in Imperio habuit præter Imperium,octies ſine conſilio Conſul:cladium fugiens,ſceptrum invenit : Scelera ſi neſcivit,in regno didicit licentiâ Magiſtrâ.*

Et illud de occumbente glorioſè. Erigitur in ſublime gloriæ,qui ſic cadit:ruina hic altius aſſurgit : vivere incipit : qui ſic moritur, oritur, qui ſic occidit,ipſa denique morte redditur immortalis.

Etiam Divus Auguſtinus hoc modo utitur, dum ait; ideo volunt eſſe miſeri,ne miſeri ſint. Fur ſne miſer ſit,malus eſt, & ideo miſerior,quia malus.

§. IV.

Senſus a gravibus dictis gravibusque Sententiis deducti.

ÆQuè hic ac in ſuperioribus dicendi modis recentium ingenia elaborant.Graves ſenſus diſtinguo à gravibus Sententiis ſeu gnomis ; nam illi poſſunt eſſe ſinè gnoma vel ſententia, modò ſuà ſupra vulgares emineant granditate, quam illis erumpens ingenii ac prudentiæ, doctri-

ſtrinæque perſpicacia conciliat; Sententiæ verò graves poſtulant rotundam & ſuavem rei ſenſusque comprehenſionem univerſalius propoſitam.

Gravis illa & gravibus referta ſenſibus

Oratio ad Attilam pro Roma:

Flagellum DEI insolenti vocabulo, princeps vocari præcipis; proinde ut flagellum Te ſalutat Roma, & timet. Unus Tu es, quo nimiam urbis felicitatem ſuperi caſtigare volunt. Sed quid? Romam ergo peſſumdabis? at quod in ea crimen tanta eluat clades, haud reperis. Sit verò noxia, & ſupplex eſt. Vide quæ Tibi urbs ſupplicet, & noxiam donaſti. Deſint cætera, ſummum parcendi illicitum eſt, Roma ſupplex. Adhæc inſolens id Elogium eſt, Romæ pepercisse, Annibalis olim arma exhorruit: ſed habuit adhuc, qui pœnorum faſtum frangeret, Fabium Cunctatorem: nunc togata non ab armis ſed ab aſtris, & Tua Clementia petit opem. Equidem ſi urbi arma inſers, mœnia in planum ſubmittis, periit cum Urbis nomine Tuum nomen, ejus inſepeliendum cineribus. Invidiam poſteritatis non effugis, ſi tantæ Urbis amas ruinam, tot odiorum futurus victima, quot audient legentque tuum facinus. Adeò Tua ſimul peſſumit gloria, ſi Roma per Te concidit, & dum illam vulneras, Te obtruncas. At nec Tuis ita viribus viriſque præſide, ut fortunæ præceps non pertimeſcas: Habet adhuc, quod paveat, quem multi expaveſcunt. Communis mars eſt, & eidem laurum inſerit, cui Parentales taxos plantaverat: *Sæpe*

me-

ctimis operor ignavus Myſtes tot hoſtias feci, ut ſemel hoſtia fieri diſcerem. Ergo mortem appara, Tyranne, bene mihi cautum eſt, non poſſum totus mori. Virgas expedi, ſolum pulverem excutient, & hunc reparabilem.

Vide quantum grandes ſenſus & illam attollant Sententiam: *Animi puſilli eſt vindictam velle ſumere*; quæ ſic Synonimè effertur. Injuriam Tibi quis intulit? feras, neque plus pervicatia, quam virtus poſſit, Experimentum in te capiat aliena nequitia, num illapſus ferire valeat, quàm tu ferre Fortem te cave dixeris, qui læſus a vindictâ quæris ſuppetias, nec ſatis Tibi animum virtus obarmat. Languet nimium virtus, cui ſub quovis ictu ſuccumbit animus, Atlas non es, ſi ſub cœlo hoc, quantumvis gravi leviter ingemiſcis. non ſatis compacta navis, ſi eam in hos illiſam ſcopulos fluctus hauriant, & virtutis naufragium inducant. Certè convitiis non regerere convitia, probra non diluere probris, id demum Herois eſt, nec prodigio vacat, ſi nubes hæ fulmina pariant aut emittant.

Vide & Elogium ſenectutis. Senectutem cave oderis, cui ætas diuturnior injicit amorem. Ad ſenium aſpirat, quisquis mortalium mortem odit. at verò vivit hoc in te odium, quamdiu vivis. Adhæc ſenium prudentiæ ſedes eſt, & maturus conſilii fructus ex Inverſa hac dependet Arbore, Stat illa, & totam prudentiæ fructibus, uberius, quàm Alcinous alit patriam.

Sic

Digitized by Google

illuxit fulgoribus,ut non ampl us luceret é ſuo exiguam rata lucem quam darent, famoſæ imagines, vel atræ poſt funera faces incenderent, niſi eam aurea probitas intendat extendatque, æque Lunam Stellarum ac Heroinam virtutem illa decere cenſuit comitatum.

§. V.

Senſus à miro acumine & argutiis hinc inde inſperſis deducti.

DE Acumine & argutiis infra fuſe agetur, ac de earum fontibus,illos adi,& ex illis ſenſuum admirabilem copiam ubertim hauries.Hic tantum,quam admirabilem acutæ argutiæ reddant ſtylum,paucis exhibeo.

Quam enim illud pulchrum & acutum Valerii Maximi: Ex ejus vulneribus non plus ſanguinis quam gloriæ promanavit; *Cui ſimile Maſculus de Ioſepho Patriarcha*: Ex ſicca ciſterna Tibi manavit fons gloriæ: *Acutum & illud de S. Ioanne*: Nec gelu formidabas, in cujus pectore melior arſit flamma:durius Tibi cervical ſaxa præbuerant; ſed lacrymis, quas noctu ſuderas, molliora effeciſti. *Et illud de Ioſue*: Sol non occubuit,antequam hoſtis, quo longior illuxit dies, eo pluribus viſam cum luce ademiſti. *Et illud de Enoch apud Maſculum*: Recepit iterum hominem Paradiſus, vel ideo tutus,quod abeſſet jam mulier.

Indicant & illa,de aranea Divo Felici ab hoſtibus conſervando prodigioſe obtenſa: Felicem

te nomen loquitur, ſed felicitatem nominis auxit aranea, ſub ejus tela, hoſtium tela effugeres. Nimium Felicem, etiam celat aranea, etiam tum felicem, cum videri potuiſſet infelix. Hoc illud velum eſt, quod Imagini ſuæ non ſine prodigio Deus Apelles obtenderat &c.

Idem indicant illa de Antiſtite Mirenſi ſtipem auream in dotem egenorum erogante : Hodie tandem dies aureus. imo aureum effulſit ſeculum Nicolaus melior Midas in aurum omnia, etiam dies immutat. Nempe mens aurea, in aureum facile degenerat Pactolum in commune fluctus aureos deſpumantem, qui non arenam ſed glebas devolvit aureas: & in miſeros abſque ſui diminutione profluit. Ad aurum hoc in ſubſidium virtutis manat cum datur pulcherrimis, quæ impares numero, pari cumulantur beneficio ne tanto muneri ſuæ deſint Gratiæ Deſineret jam eſſe Fabula, quæ de Phryxi vellere circumfertur ſi ſæpius Paſtores, ſic aureo gregem vellere confóverent.

Huc ſpectat, cum aliquid latens eruere debet poteſtque Auditor ex tuo dicto, ut ex illo Plinii : Perſuadendum provinciis erat, illud iter Domitiani fuiſſe, non Principis.

Acutum & illud in Plinio: Non eligo quæ referam: Propoſitum enim eſt mihi principem laudare non principis facta: nam etiam mali laudabiliter multa faciunt, ipſi laudari niſi optimus non poteſt.

§. VI.

§. VI.

Senſus, per ſenſus reconditos.

SI res efferatur per ſenſus reconditos & profundos, ac docti ſpecimen referentes, admirabilem arguet Oratorem. Senſus vero hujusmodi ſumuntur á nova rerum combinatione, vel contraria experientia ac effato, ſenſuique communi; vel hæc ſuperante, vel ex aliqua rerum Analogia ac Sympathia combinationi ingenioſæ deſerviente. Ad hunc fontem pertinet illud de Moyſe: Sanctum Ductorem ut ſeductorem, Populus criminatur: adeo nec probi immunes à probris, Profuit Moyſi Paſtoritia: didicit cum brutis vivere.

Item illud de occiſis in bello: Hic ab invicto Duce deletos vides: unde vixerint neſcias, niſi à tumulis: qui hæc nomina viresque oppreſſere, Et de Ezechia Rege: Primo Imperii anno templum aperuit, quod nihil ſanctum pœne viderat niſi Regem.

Et de ſuperbi tumulo: Avito illi ſepulchro interdicitur, agro quem coluit tumulatus adeo ſuperborum viciniam horrent vel mortui.

Et de Sanctis Innocentibus: Vix é materni ſinus portu ſolverant, ſuo in cruore naufragium faciunt nimirum hic etiam mare rubrum ſuo more naufragum eſt.

Et de victore ac venatore: O batas ſideribus noctes pluribus victoriis illuſtrabis: venationibus, non tam feras quam otia perſecutus, Et il-

ſol refugit. Sic & gemmarum nitorem in conchis abdidit natura, & fulgorem auri intra montium venas abſtruſit.

Similiter ſi velis admirabilius proponere: Quod ex adverſis magna ſæpe oriantur commoda, diceres: Prodeſt plerumque quod nocet: non ſola felices reddit felicitas, ſed acerbis etiam ſuavia utilibus noxia permiſcentur. Non ſic nobis moliuntur exitium, non ſic ruinam omnia, ut his velut gradibus non celſius aſſurgatur. Latent plerumque in adverſis ſolatia, & nubes hæ ſolem tegunt: nucleus latet in putamine. in vili concha leguntur margaritæ, & marini fluctus naves hauriunt, ſed fundunt uniones: turbo inſtructam ad fulmina nubium perturbat aciem.

Sic de S. Helena tollente Veneris ſimulacrum Novum tunc occinit fama; Helenam Veneri adverſam!

Secundò, per pulchram oppoſitorum congeriem ſenſus admirabilis efficitur ex obvio & ſimplici v. g. ſenſus hic eſt ſimplex & obvius, Laudabile eſt quandoque eſſe ſeverum, diceres autem admirabilius: Non ſemper corrumpit lenitatis gloriam puniendi ſeveritas. Item ille ſimplex ſenſus: nemo eſt ſine aliquo crimine: quem admirabilius efferres cum Plinio: Adhuc nemo extitit, cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur.

Huc illud Claudiani: *Quæ ſparguntur in omnes,*
In ſe miſta fluunt, & quæ diviſa beatos

Efficiunt, collecta tenes

Et illud ejuſdem: *Hic publica felix,*

Sed privata minus ,&c. quem vultus honeſtat,

Dedecorant mores; animus quem pulchrior ornat,

Corpus deſtituit: bellis inſignior ille;

Sed pacem fœdat vitiis , &c. partitim ſingula quemq; nobilitant.

Item illud ſimplex dictum , Tolerabilior eſt mors miſeris quàm felicibus ; admirabilius proponeres : Quoddam felicitatis genus eſt eſſe infelicem.

III. per cauſam commodè adjectam ſenſus obvius attollitur , & admirabilior evadit. Sic ſimplex ille ſenſus attollitur : *In tua aula omnes probi & temerati* : Caſtigatos aulæ Tuæ mores qui inſpexerit , Numæ dixerit Regiam , in qua probitas fixit domicilium ; ne ſub virtute Domina diſpar famulitium pro foribus moraretur. Proſcriptam ab aliis pietatem ad Tuas ædes invitaſti ; ſolitudinem exiſtimans,ubi pulſis virtutibus ſcelera oberrarent.

Item : Nec literatos à Tuæ munificentiæ Nilo excluſiſti ; ne unum ſub Auguſto Mecœnatem orbis haberet.

Secundus Modus.

Simplicem ſenſum mutandi in admirabilem per excultam Oratoriè Comparationem.

Sic ſimplex ſenſus eſt ; Creſcunt ſcelera niſi ple-

plectantur : ſed admirabilibus per comparationem effertur: Idem viribus ingenium eſt & vitiis,exuberant,ni falcem ſentiant.

Item ille ſimplex ſenſus : Hic homo claris eſt natalibus, per comparationem ſplendidius effertur : Cohibe oculos inaſſueta luci tantæ poſteritas : Sapieham ortus ſplendorem non quævis palpebra impunè aſpexerit : Meridianum hic crede ſolem , in quem oculos nemo conjecerit, quin vindex lumen in palpebra perſentiſcat, quaſi nec modicam tantæ lucis uſuram cælum ferat abſque tributo lacrymârum.Sic & illud Aaronis dictum : Levius Auctorem torſit Phalaridis taurus,quam meus me vitulus:ſemel ille gemuit ego ſemper.Poteſt ergo eſſe & comparatio erudita de qua mox.

Tertius modus.

Simplicem ſenſum mutandi in admirabilem.

PEr ſenſus Synonymos,ſeu pulchrum ſimilium ſenſuum congeriem.

Sic §. 4 Supra per ſenſus Synonymos exornatur illa ſententia facilis: Animi puſilli eſt velle vindictam ſumere. Sic & hic in primo modo exornatur illud paradoxum : prodeſt quod nocet.

Sic etiam per ſenſus Synonymos effertur illa Saluſtii ſententia , Nemo per ignaviam factus eſt immortalis : adhuc nemo extitit , qui ſolius ignaviæ paſſibus ad immortalis gloriæ faſtigi-

opis,nii opum expugnandæ,aliorum inopiæ impendatur. Tres tantum parcas numerat poeſis, quarta eſt Tua manus: Dum accipiendum eſt,Briarei manus Tibi vix ſufficiant,cum largiendum ſine manibus es. En novum Judicis ſchema,qualem Thebenii voluerit!Hoc demum eſt cuſtodem eſſe pecuniæ ,non hæredem: hoc plane eſt opus damnare ad tenebras,quibus unicé caves ne lucem videant.

Item ſenſus Synonimi illud attollunt.Vince *tuam tenacitatem,eſto liberalis.Iam tandem tenacitati modum pone,cui opum abunde eſt.Si trophaum Tibi placet,à Teipſo illud exige,& primam duc in manubias parcitatem.Unam Tibi hoſtis ſit avaritia quam ſi vineis pulcherrimè triumphaſti.Alibi hoſies fuzdere,hic opes effundere palmare eſt,Imo minus flagitioſum eſt armis,quam liberalitate vinci,Adhac haſtis ad inſtar Philippi depugnet argenteis,qui nequit ferreis:vincat auro,qui neſcit ferro:etiam extra bella manus triumphat ſicut de armis hoſtem opprimit,ſic auro alibi ſublevat egeſtatem.*

Brevius illa Periphraſis Synonyma loco hujus ſententiæ Sine ſlipendiis miles torpet : Elanguit bellatorum virtus , ubi nervus militis vires ſolidare deſiit: nec etiam ferri uſus diſplicuit,quam ubi pretium ferro deerat. Hebeſcit hujus acies , aurum illud non acuat , & virtus manet abſque æmulo,ubi abſque præmio.

Quartus modus
Senſum admirabilem ex obvio Efficiendi.

EST per Eruditionem ſeu propria nomina appellativis ſubſtituta. Sic loco illius, ſub Præceptore diſcipulus, pulchrè poſitum; ſub Chirone altero Chriſtianus Achilles, neſcias an plura didicerit, an docuerit.

Eodem modo illud exornatur; Pëota ad hortos digreſſus; ſic enim exponitur: Ab Apolline ad Alcinoum, à Pallade ad Pomonam, à Muſis ad montium fontiumque Nymphas digreſſus &c.

Similiter indolem N. inter alios eminentem deſcriberes: Cyrus inter Paſtores. Vel rarum ingenium laudares; Anacharſis inter Scythas. Et illud; Herculi ſuppar non unum ſuis laboribus fatigavit Euryſtheum. Simile illud Stradæ de Belgio; Tot decenniis hæc Troja petitur, nec opprimitur.

Ex eodem Fonte illud de Leſco Albo: Helena Marte natus, tamen nequit eſſe Conſtantinus. Et illud Guiniſii: Plerique cum perorandum eſt, alienam uſurpant facundiam, cæteri ſuo Apolline delectantur & Minervâ ſuâ. Item de bono ſucceſſore; ſunt pro Nerva Trajani, ſunt Tibi pro Veſpaſianis.

Similiter illam ſententiam; opes à ſegete & vellere facilè proveniunt, ſic effert quidam recentior; Ceres & Jaſon non rarò Plutum parturiunt; Similiter illud; Scholæ Pôlonæ tuo adventu

ventu gaudent, ſic exponitur eruditè. Et Minervæ noctuam lux tanta recreat & minores Aquilæ ſolaribus aſſuetæ radiis; gentilitiæ tuæ Luci ſuaviter inhærent.

Neſcio an non pulcherrimum illud ſit Martialis dictum ex eodem fonte, cum loco ſententiæ. cum mors certa ingruit, locus ſalubrior proindeſac peſtilens fatalis eſt, dicit ille.

- - - - - cum Mors,
Venerit, in medio Tibure Sardinia eſt.

(Tibur amænum ac ſalubre, Sardinia peſtilens & graviore Cælo)

Huc ſpectat modus ille, alia nomina aliis ſubſtituendi: ut:

Cervos ipſos tu adventûs famâ Leones effeciſti.

Quintus Modus.

Obvios ſenſus attollendi per luſum in verbis ingenioſum nec levem.

DO hujus exempla non obvia, etſi per illa ſenſus obvii exprimantur.

1. De Antiocho. *Non homines tantùm, ſed Elephantos conſcripſit, bellum non ratus, niſi belluæ decertarent.*

2. De Infracto in adverſis: *Digna res calamo, calamitati non ceſſiſſe.*

3. De arbore Paradiſi humano generi fatali: *Tantum malum attulit malus illa beata ſylva fructum dum carpimus, ſylvam amittimus.*

4. *De Martyris manu præciſa, cadit ſub ſecuri*

curi ſecuri dextera, & palma illa præciſa palmam rapuit.

5. De Flavio Veſpaſiano: *Ad ſpectacula theatrum dedit, ſed ſpectaculum ſeipſo nobilem dare non potuit, dignus & ipſe ſpectari.*

6. De Aulo Vitellio: *ſe à Fauno originem trahere putavit ſed ille ſemiferus fuit, hic omnino ferus: Perpetuò Conſul, perpetuò inconſultus, fami non famæ conſuluit, dum Diis ſacra, gulæ Vitellius conſecraret. Sed tandem morti in victimam ceſſit hic vitulus.*

7. De Apoſtolis in cœna Domini: *Secundis diutius vacant menſis, quàm prima, ſecundas epulas primi ad poſteros transmiſſuri, quæ non citius finem accipient, quàm mundus.*

8. De Abſolone: *Lance illius cordi intentata eſt, ſed in venis excordem, hoc eſt ſine amore Filium.*

9. De Elia pluvias dante & negante pro arbitrio: *juſſiſti? factum ſubitò cælum æreum: aliud imperas: repente fit cereum.*

10. De Noe diluvio: *Quale ſpectaculum, ſi ſuperfuiſſent ſpectatores*, Et de floribus. *Aluntur flores dura alluuntur, venuſtatem præhabent vetuſtati.*

11. De Sancto ignibus exuſto: *ſuavius etiam virtus fragrat, dum flagrat.*

12. De Gallis jam Chriſtianis claſſicum olim contra Romam canentibus quidam Polonus: *Cave Tibi Roma cave: nunquam Gallus cecinit, quin Petrus fleret.*

13. De

13. De Juda Proditore Juglaris: *Dæmones fugare potuit, fugere neutiquam. Ex eodem fonte Lipſius Nihil regna citiùs ſecat, quàm multiplex ſecta, Item de Ludovici XIII. obitu: Nullum libentius ſolvit debitum, quàm ſupremum. Item: Docent plerumque quæ nocent.*

Et ille Julius Alexandri memorandus, qui dum Filium, ſui Parentis ſepulchrum excolere aratro cerneret, dixit: *Hoc eſt Parentem colere!*

Sextus Modus.

Senſum facilè commutandi in non obvium.

PEr inſignem Allegoriam vel eruditam, quæ fit in propriis dictionibus: vel aliam, quæ in appellativis. Profero exempla utriusque. In propriis hæc.

De ſtipendiis aut præmiis, veluti calcar addentibus eſt illud: non obſtat in Colchidem naviganti mare infeſtum Jaſoni, quem vellus aureum ad ſe allicit &c.

Item illud de parco in milites Principe. Unum Roma Cunctatorem morat Fabium; plures id ſeculum effudit cunctatores, qui dum externum oppugnat Annibalem, adhuc iniquam meritis parſimoniam domi nequeunt expugnare.

Huc ſpectat jocus ille inſudantem in pellito amictu. Atlantem Te non injuria quis juraſſet, etſi ſub mitiori cælo, ſub leviori Zodiaco [quem ſolius arietis ſignum colluſtrat] deſudas,

Digitized by Google

In appellativis plurima exempla occurrent. Sic illud Bahuſii loco ejus: Malo eſſe lentus quàm præcox; Tarda quercus eſſe malo, quàm repens cucurbita.

Item illud Guiniſii nondum in quodam argumento convicto alloquentis: Si nondum vides, exſpecta fulgur ab auctoritate, quod animum in nocte illa cæcutientem illuſtret pariter ac præſtringat. Etiam ab hac oris tranquillitate time; diſces ſereno etiam cælo fulgurare.

Sic illa ſententia: ſtipendia militis virtutem animant, effertur. Pluvia profectò laurearum fertilis, trophæorum fæcundia, ſunt effuſa in militem congiaria, non unum orbi redditura Trajanum, ſi liberaliter illa princeps impertiatur de ſuo. Hos depluat ſæpè patrium cælum imbres, revireſcet credo nec ante florem emarceſcet virtus militis &c.

Septimus Modus.

Senſus obvii in inexpectatum commutandi.

EST per alium aliquem Tropum, vel Figuram, aut locum inſigniorem, ex tropis, quos jam uſurpavimus hactenus, præter Metaphoram, allegoriam, Antonomaſiam, ſervit huc Periphraſis acutior. Qualis eſt illa de Primo literarum & characteris formandi inventore apud Theſaurum: Nulli adhuc legebantur characteres niſi ſervis inuſti; tandem ille veloci dex-

dextera fugientia verba moratus calamo in tabella defixit: certavit cum loquentis lingua ſcribentis manus, novòque miraculo audit oculus, quod digiti præpetes loquebantur. Quale portentum in fertili pagellarum æquore, Muſarum agello, nigerrimum notarum ſemen committi, quod aratum calamo, ſepiâ rigatum legendam doctrinam Meſſem feſtinat.

Et illa: cum alii ſerenitate inceſſûs auram accenderent, intra ſerici auro fluentis vincula vibrarent greſſus, argenteis clavis ſubſtrata marmora in plauſum excitarent &c.

Huc ſpectat illa periphraſis de Diva Scholaſtica, quæ ut diutius alloquio D. Benedicti frueretur, pluviam cœlitus impetravit, Sic hoc exprimit nonnemo: ut longius Divina miſceret colloquia, cœli uſa patrocinio: pluviam lacrymarum effudit, qua ſerenitatem aëris extinxit: ad pluviam tacitæ preces evocarunt fulmina, clarius inter fulgura pietas effulſit, quid tam mirum, quàm quod Soror cælum armaverit in Fratrem cæli amicum?

Sic loco illius: Facilis eſt materia laudare D. Thomam Aquinatem; accuratè effertur per Periphraſim ex appicto ſole in Divi pectore, ſic: niſi videam hodiernæ debitum laudationi argumentum, ſolem non videam! quem etſi terra cælis addidit, adhuc tamen lucet in pectore.

A figuris etiam attollitur humilis alioquin Oratio, ut eſt Apoſtrophe, Antitheta, Comparia, Expoſtulatio, Annominatio, Congeries &c. v. g.

v.g. loco illius: deplorari debet heros iſte: quàm admirabilius dicitur per Figuram: ſtamus ad invicti Herois tumulum, & adhuc lacrymas tenes, dolor? triumphales plauſus meruit; Tu nec planctibus Auguſtos Manes dignabere? &c.

Item loco illius: Dolendum eſt, quòd tantus victor obierit, diceres admirabilius per Figuras: Ergone poſt facta Immortalia moreris Dux invicte: etiamne illuſtres animæ extinguuntur? etiam Patriæ ſoles occidunt: Legis Parentales taxos, qui laureis inſueviſti. mori ergo poterat mori neſcia fortitudo?

Item loco illius. Fudiſti hoſtes in campis, vel ad fluvium; admirabilius Tropo & figurâ dicitur: Meminere Varcenſes Campi, ubi totidem Tibi laurearum manipuli ſuccrevere, quot hoſtiles manipulos meſſuiſti &c. Fluiſtis & vos tot magnarum ſpoliis animarum prætumidi Poloniæ amnes ſæpe non tam veſtris intumeſcentes fluctibus, quàm hoſtili ſanguine.

Sic & loco illius: pavent ſceleſti: pulchre per tropum, cecinit Poeta: ſemper pavidum eſt ſcelus.

Octavus Modus.

Senſus obvios attollendi per Expolitionem aliquarum circumſtantiarum & Adjunctorum loci, Perſonæ, rei, ſtemmatis &c.

Sic Romano pontifici loco hujus: Colit Te Ro-

Roma; diceres: Novit Te Tyberis & in tui præconia pleno decurrit alveo: movere ſeptem illi colles & ſua tibi ſubmittunt faſtigia: ſuos tibi faſces inclinat Romulus &c. Sic in Dedicatione Theſium Logicarum Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo D. Andreæ Trzebicki, cujus Inſigne Olor loco illius ſimplicis ſenſus: Etiam Theſes Logicas non ingratè recipies; admirabilius ex hoc fonte deducitur idem ſic: Etiam Ariſtotelis organum, Tuas aures ambiit, Antiſtes illuſtriſſime: Amicum noverat concentibus olorem, quos ſuavior ſapientiæ condit ac temperat Harmonia. Si tamen hac ſuavitate careat, eodem trahet gratiam ab Olore &c. &c.

Similiter de quodam qui in Belgio & Gallia ſtuduit, dicitur ornatius: Ætatem necdum firmam Leoni Belgico firmandam, vernantes annos Regio liliorum conceſſit,

Sed exempla adhuc modum ſpectantia paſſim hic occurrient, ego ut cum Claudiano dicam,

Singula complecti cuperem ſed denſior inſtat
Doctrina ſeries, rerumque ſequentibus undis
Obruimur:

Imò ſi velim omnia huc ſpectantia exempla depromere, meritò dicam cum Naſone.

Deſinet ante dies & in alto Phœbus anhelos
Gurgite condet equos, quàm conſequar omnia dictis.

CA-

CAPUT. II.

Secundum non vulgaris Eloquentiæ Fundamentum mira Eruditio ejusque uſus inſignior:

QUantum gemma in annulo, in auro nobiles cælaturæ, purpura in prætexta, in cœlo ſidera tantum; Eruditio ſuo loco adhibita obtinet dignitatis, admirabilem proinde reddet Oratorem & multiplex eruditio, & Eruditionis uſus non vulgaris. Multiplex eruditio tum lectione librorum comparatur, tum eruditorum auſculatione. Ad eruditionem autem refero Hiſtoriam Romanam & Græcam, quam breviter comprehendit Florus & Juſtinus: ritus & conſuetudines veterum, de quibus multa in Atticis Bellariis Pontanus: Poetarum Fabulas, quas in electis Pontani vide: ſymbola, Emblemata, Hieroglyphica varia, dicta gravia & ſententias, adagia &c.

Sectio Vnica.

De uſu Eruditionis non vulgari

HIc de uſu Eruditionum, infra de uſu ſententiarum agetur

§. I.

VUlgaris Eloquentia contenta eſt, Hiſtoriam pro-

proferre vel inuere citra ambitum oratorium ; Admirabiles modos hic uſurpat non vulgares , quare

Doceo I.

ERuditiones poſſe non vulgariter poni per breviſſimam comperationem rei,de qua eſt ſermo, cum alia re ex hiſtoriis petita, circa tamen uſum vulgarium particularum, quemadmodum, ſicut, ita &c. &c.

sic de Principe Viſnio viecio noſter oratio: Staturâ non exceſſerat Alexandrum, virtute æquârat, Sic de forti Duce Te in hoſtem irruente patuit, non ſolam Spartam viros gignere.

Sic de profligato hoſte erudite alius: Strages illa alteras hoſti Cannas, alterum dedit Thraſymenum [locus eſt cæſæ à Carthagine Roma)

Sic de Duce invicto ad bellum loco regis proficiſcente alter dixit: non enim Regum ſanguinem oppoſuit hoſti patria, cùm alios invictos haberet Duces: ſunt nempe pro Theodoſiis Stilicones.

Sic: non in loco, ſed more Corybantum ubique inſipienterque deſipiunt; barbari velut intactum ſecuribus lucum Appollini paſcunt & dicant.

Obſerva hic loco illius quemadmodum, ita , vel, non; aliter poſſe te uti varia circuitione ſeu ambitu dicendi.

I. Sic ſi deberes illud exprimere: ſicut ad Alexandri adventum ſudavit Orphei ſimulacrum

crum, ita & nos cogimur ad Tuum: ſic potius id exprimires; non ſolius Alexandri adventus Orphei ſimulacro, Sed Tuus etiam Oratorum ingeniis ſudorem elicit, quibus lene admoves tormentum &c. Vel aliter: Adventus Alexandri ſudorem elicuit Orphei ſimulacro, ceu in tanti Principis encomio vel è linguis ſtatua deſudare: admirabile id, niſi per miraculum hodie Oratorum ingenia ſortiantur.

II. Sic, ut ille Orator Uladislai contra Amurathem ſine prælio victoris: Amiſerat nomen mundus ſuo undique pollutus ſanguine: ſibi mundum reddere neſcio an duobus (niſi tu alter ſis) Imperatoribus contigeret: diu vel in Auguſto ſanguine requiſiimus Auguſtum.

III. Comparatio hujusmodi ſic inſtituatur: ut Panegyriſtes noſter comparat cum Julio Visnioviecium: Habet ſuæ fortitudinis æmulum Cæſar qui non prius hoſtem viderit quàm vicerit &c. Habet ſuos etiam Polonia Cunctatores ſi morâ opprimendus ſit externus Annibal: vel Julios, ubi incleritate plurimum eſt momenti.

IV. Fiet per ly Alter tu: vel: alterum nobis refers Annibalem &c. Sic de Leone Sapieha dictum, alter tu ſcilicet videbare Pericles, qui & in utero matri & in bello Athenis Leo es creditus. Sic: exhorruit ceu viſa Gorgone ad revelatam Perſi Parmam. Vel: conclamatur perinde ac ſi ad portas eſſet Annibal.

Do-

Doceo II.

ERuditiones poſſe non vulgariter poni per aliquam prælationem vel poſtpoſitionem: ſeu ita, ut res, de qua eſt ſermo, alteri rei ex hiſtoria deſumptæ, obiter præferatur. Tale eſt illud de liberali Principe: pluribus à te quam Nili oſtiis exeunt congiaria.

Tale & illud: Fortius tua poſteros urgebunt, quam olim Themiſtoclem Milthiadis trophæa.

Tale & illud: Dictum hoc gravius te, quam relephum Achillis haſta perſtrinxit.

Tale & illud de Gentilitio quorundam Flumine: Tutius huic flumini commiſſa fuit toties Polona felicitas, quam Oceani quondam fluctibus fortuna Cæſaris crederetur.

Eadem Prælatio fiet aliter ſic: Eſſet ad quod Saxum potuiſſet triumphans de orbe Roma, illud in te cum rogatis miratura Quiritibus, quod & ſemper vincere, & contra quam Annibal victoria uti ſcias.

Aliter ſic: ibi tu laureas collegiſti, ubi cum Tullo Hoſtilio plerique iterato Pavori & Pollori templa moviſſent.

Aliter ſic: Eidem telo, quo grandior ætatis noſtræ cadis Hercules, ſuccumbere te non ducimus indecorum.

Aliter ſic, ut ille de arcibus oppugnatis nec tamen expugnantis, In fortiorem Trojam illas hoſti converſas crediderim, ne decennio quidem expugnabilem.

Item

Digitized by Google

Item ſic: ut de cujuſdam Aula: Caſtigatos Aulæ tuæ mores qui viderit: plusquam Numæ dixerat Reginam.

Item ſic: Præripit palmam Areopago tua æquitas; ubi verò liberalitate certandum eſt, omnem Tito gloriam ademiſti &c.

Item ſic, ut de cujuſdam Conſiliariis: Præſto; erant, à quibus reſponſa peteres, qualia nec Delphicus Apollo, nec Conſus ipſe depromere potuiſſet.

Sic & illud de Zamoyſciorum Haſtis: Ivêre per varias manus Scævolarem dicerem; quia notæ fortitudinis; ſed cum inſuper ob cognatam huic ſanguini ſapientiam, errare in hoſte neſcierint, hand occurrit par Nomen: Fabiis certè &c.

Doceo III.

ERuditiones non vulgariter poſſe inſeri per modum Cauſæ utendo [præter ſolitas particulas Ne,ut) etiam his; Documento, vel ut Orbis noſſet; ne dubitaret orbis; vel credo ne; vel ſcilicet ne; vel. ut jam pateat.

Sic de quodam Milite forti dictum eſt: Ictum lapidis objectu pectoris excepit fortiter: documento; Polonis æquè ac Spartanis pectus pro muro eſſe.

Sic de Galba Imperatore dicitur: Imperium tribus libertis regendum dedit; ne pauciores Romam, qum Avernum Furiæ affligerent.

Sic de Magnanimo Rege; ultra Regni imo & Orbis

Orbis terminos gloriam & tua promoves trophæa: nempe non ſolum Macedonia non capit Alexandrum.

Sic de Uladislao IV. quod Pompejus jactabat, eventus resque tibi ſervabatur; ne dubitaremus, quoscunque magnos aut maximos edidit antiquitas: te minores fuiſſe.

Aliquando & Eruditioni cauſa ſubnectitur, ut: Romanis ſolenne fuit ut quotannis coronaturi ora fontium, Fontinalia celebrarent; credo, indignum arbitrari; negari ſerta Fontibus à quibus vitam quodammodo hauriebant. Hoc illud eſt: Qui aquam hauris, puteum corona.

Doceo IV.

ERuditiones poſſe non vulgariter poni per Antonomaſiam: ponendo nomen proprium pro appellativo. Hic vero modus à primo per hoc differs, quod ibi aliqua fiat Comparatio, hic verò quædam ſit nominis appropriatio. Sic in laudem ſtudioſorum ſtrenuè ſe exercentium dixit noſter Orator: omnes hic Theopompos invenias, Ephorum neminem, ad quorum unum calcaribus, ad alterum freno ſe Iſocrates egere dictabat.

Tale & illud de Ludovico Rege: Therſitem quemcunque tui exempli violentia Achillem effeciſſes.

Tale & illud tritum, ſint Mæcenates, non deerunt Flacce Marones.

Sic

Sic de duce ſemper invicto: ſi Tiro non horruit, contemnet Hydram grandior Hercules.

Sic eruditè ponitur Phalaris pro crudeli, Stentor pro clamoſo, Ariſtides pro juſto, Protheus pro mutabili, Momus vel Theon pro mordaci, Pœnus vel Punicum ingenium pro ſubdolo, Verres pro fure, &c.

Sic etiam illud, Athenenſium noctuam anſeri Capitolino antetulit. Sic & illud Martialis:

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores
Et cum tot Craſos viceris eſſe Numam.

Doceo V.

ERuditiones etiam conglobatæ, ſeu plures ſimul in unum coacervatæ non modicam admirabilitatem, & non vulgarem ornatum eloquentiæ concinnant. Rem exemplis illuſtro.

Primum ſit de tolorantia injuriarum, Rarus eſt, qui injurias vel Titus aſpernetur, vel rideat ut Tiberius, vel ut Theodoſius condonet, vel Auguſtus etiam remuneretur, Sic diviti perorant de temperantia dictum, Quin taces tu, qui dives ut craſſus, vivis ut Lucullus, loquiris ut Cato?

Secundum: de exercitio corporali ſtudioſorum, ſub ſextiles ferias: non ſic illi ſtato ſolennique Sextilium æſtivorum otio, ut quondam Annibal campaniæ hybernis emolliti, ut vel tantùm cum Caligulą conchas legere, natare cum Macedone, piſcari cum Nerone, obire lucos cum

cum Auguſto, ſylvas degere cum Academo, colles obæquitare cum Carolo, metere colla papaverum cum Tarquinio, venari cum Domitiano, prandere inter arbores cum Trajano, cum tergeminis Romanorum Horatius certamen ponere, &c.

Tertium: De inſignibus variorum: Non idem inſigne quemvis indicat, non idem nobilitat: Athenienſes noctua, Perſas aquila aurea, Canis Oſiridem, Juſtitia Polyxenem, Thebanos Sphinx, Aſſyrios columba, Dona Fortunæ Demoſthenem, Carolum V. Columna, &c.

Quartum De titulis quorundam: In quæ non involavit nomina mortalium ambitio? Attila ſe dixit iram Dei, Tamerlanes Flagellum, Fulmen Pericles, Lucullus Xerxem Togatum, Havius Bellatorum Antigonas, Nerva Bonum: Trajanus Optimum, &c.

Quintum. Clemente Alexandrino qui ſic ait: Si quis Iſomacho ſtuduerit, agricola fiet: Si Lampridi, Nauclerus; ſi Charidemo, Imperator: ſi Crobilo, Coquus: ſi Perdici, Caupo: ſi Archelao, Saltator: ſi Chryſippo Dialecticus: ſi Ariſtoteli Phyſicus: ſi Homero, Pœta: ſi Tullio, Orator: ſi CHRISTO, ad imaginem Magiſtri perficietur in carne circumiens DEUS. Hæc ille.

Imo una ſententia poteſt ſic conglobatis Eruditionibus mirificé exornari. Sic exornatur illa ſententia:

Digitized by Google

Non omnis fert omnia tellus.

C dris aſſurgit Libanus , nulla Cretam fera nf [illegible] , non timetur fulmen in Æthiopia, terr motus Galliam non concutit. Lupos non novi Anglia, lepores Ithaca , Aſinos neſcit Pontus , Crocodilum profert Ægyptus, Phœnicem Aſſyria? Tyrus purpura ſuperbit , Corynthus ære optimo , Memphis Pyramidibus : Hymettus & Attica mel in copia producit , odores Arabia , Smaragdos Erythra , Leones Da & Arcadia , Hyrcania tygrides, India Elephantos Verum & fluminum gloria diſcrimen admittit ? Pactolus auro fluit , Hydaſpis gemmeis fluctibus intumeſcit , mare gemmarum eſt patria , Fons Caſtrius olores educat. Colchis Phaſidem , Hydram Lerna , Nilus crocodilum parturit , Strumen grues. Quid montes? Ætna & Veſuvius flammas evomit , Erymanthus cupreſſo ſquallet , lauru Parnaſſus evireſcit : Imolus & Taurario montes vitibus , Anticyræ helleboro , equis Theſſalia; venenis Pontus abundat. Nec in hominum ingeniis idem vitium odoris aut virtutum amor: Aſiatici molles, Perſæ otioſi, Syri cupidi , Alexandri deriſores Campani arrogantes, Cappadoces, Cretenſes, Cilices mendaciis, Græci dolis aſſueti, Pœni aſtu & fraudibus valent quam plurimum. Thraces oratoribus. Parthi jaculis, Athenæ lingua , Roma plus manu valuit.

Stob. *Nec omne Cœlum proſpicit undiq;*
Terras, nec omnis parturit omnia.

Tellus

Tellus, & in magnis relucet
Diſcolor ingeniis vetuſtas
... India nigrum
Virg: *Fert hebonum ſolis eſt thurea virga Sabæris.*
Hic ſegetes, illic veniunt felicius uvæ
Arborei fœtus alibi.

Doceo VI.

ERuditiones ita poſſe poni, ut in ſententiæ alicujus ſenſum trahatur, quod omninò perelegans.

Sic loco illius ſententiæ; ſæpè victor hoſtium momento vincitur, ſic erudite dictum: ſæpius diuturnis quæſitam belli lauream, vel Annibali Capua infregit.

Sic & loco ſententiæ illius: Matura eſt quævis ætas triumphis: erudite dicitur: Nec ſola Alexandri trophæa ſenium, nec ſola Cyri indoles ætatem requiſiit.

Tale & illud eſt: Raro Annibal ſua caruit Campania.

Tale & illud: ſæpé aureus Macedonis penetrat aſellus, uqi bellico ariete nil profectum.

Tale & illud: præſtat eſſe Oſyridem, quam Typhonem (ille ſobrius, hic obeſus & ſtupidus)

Ex eodem fonte illud Terentii: abſque Cerere & Baccho friget Venus.

Doceo. VII.

ERuditiones poſſe poni per Oppoſitionem dum

ſcilicet oppoſita ſibi exempla, ut antitheta ponuntur.

Sic eſt illud, Plures ſæpé videas Ægyſtos quam Hyppolytos: Phædras quam Penelopes: Et illud; probraliteratorum pleroſque non literatos dixeris; Mœnadum choro non Muſarum, Libero non Tullio vel Apollini aptiores. Et illud: Paucos noſtra ætas profert Curios, plures vel in tenuiori Fortuna Craſſos, aut qui uno hauſtu patrimonia abliguriant Antonios,

Et illud: Non bene convenit Eurytheo cum Alcide: Odit ſecutorem Retiarius, Mirmillo Tracem [ſunt paria gladiatorum oppoſita.)

Doceo VIII.

ERuditiones poſſe poni quaſi contemptim, & per Oratoriam Rejectionem. Sic illud eſt noſtri Oratoris: Apage ſanguinarium Catilinæ convivium, ubi non plus hauſtum vini quam ſanguinis, non hic more barbaro Lapitharum editur, non Sybarytico luxu infames cœnæ terminantur faſtidio. Certe Cambiſes ut lubet majoribus ſuper menſa populi. &c.

Sic & illud: Jactent nobiles Thebæ primam alumni ſui Herculis induſtriam, infantili manu ferociam ſerpentum præfocantis: loquentur leucum Anchora, miro naturæ artificio illi inſculpta? At nec invidemus Zoroaſtro riſum, quem natus, uſitatis humano generi lacrymis ſubſtituit; plus Tibi naturæ conceſſum privilegio, &c.

ali-

Aliter illud de horti amœnitate: Quid huic Heſperidum hortos opponas, ceu veris in hoc Tibure Eliſiis fabulæ conferri poſſunt?

aliter illud: Tace jam Roma Scævolam; certior nec obnoxius errori militis noſtri ictus, quo ſternit hoſtem, trophæum erigit.

Aliter & illud: Liberas eo metu poloniam, quo plinius aliquando extimuit, ne Romani nobilis nihil pulchrum in palatiis præter avorum imagines habent.

reddes ait, improbe reddes;

non ſi te ferreus agger.

Ambiat aut triplices alio tibi carmine muros

Amphion auditus agat, (nam hoc contemptim innuit)

Idem fiet ſic: Et quiſquam mihi prædicet, in ore Steſichori ceciniſſe luſciniam, cum etiam &c.

Item ſic: Cogor hic vetus caſtigare proverbium quòd non ſit quædam flere voluptas.

Item: viderint Syracuſæ, an ſuo non minus jam tribuant Archimedi, cum Coſrois cernunt molem. &c.

Addo inſuper Eruditiones poſſe necti per particulas, ne quidem, nec ipſe &c. Ut: Hunc luſum ne ipſa quidem Suada vel Conſus perſuaſerit: Tale & illud in Utopia Bidermani. Labem animo inſperſiſti, quam ne Eua quidem Mater eluat.

Tale & illud: Vix Ulyſſes hujuſmodi Syrenum inſidias eluſiſſet. Huc poteſt referri obiter perſtricta eruditio, ut: Moram in vincendo non

admittimus in tanta præſertim penuria Fabiorum: imo nec in copia eorundem.

Doceo IX.

QUando pluribus exemplis una eademque Propoſitio confirmatur, duplex conatus adhibendus alter in Elocutione, alter in Exemplis nova & nova tranſitione nectendis. Sic in illa ſententia elaboratum vides: Quiſque ſuo laborat vitio. Sic enim ab exemplis dilatatur.

Veritatis oraculum, non Plinii effatum credite, ubi cenſuit, adhuc neminem extitiſſe, cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur, Aſiæ Orientiſque terrorem recolite Alexandrum: Diſcrepant adhuc faſti, num ille plus vini quam ſanguinis fuderit, ut qui æque trophæis inclytus ac temulentia infamis, cæde inſuper amicorum Laureas inumbrarit. En ut ne tanta quidem virtus extra vitii probrum! etiam tu Trajane non abſque nævo: Plinius te è mortalium cætu eximit, inter feras inſcribit cruda in inſontes immanitas. Sic Macedonia nobis Alexandrum, Occidens Trajanum objicit, in quibus virtutis per vitia infuſcatæ labem notare liceat. At extra ſolium & Purpuram probra hujuſmodi, & virtutis cum vitio affinitatem veſtigemus. Quinctum Tullii fratrem nobis Roma offeret, in cujus laudibus unam omnes excepere iracundiam. Etiam Tullius fratre quidem major, ſed hic non melior amo illius eloquentiam, faſtum odi, qui non unam meruit in orbe Philippi.

Hyppiem. Quem autem Tullio adjungam? nempe Conſuli Romam, gentium regnatricem, ſed luxus mancipium. Ego Te, Roma in armis veneror, orbis exhorruit, at luxus Tibi gloriam exhauſit ac ærarium, domeſtica potentum ambitio laureas ac purpuram temeravit. Nec æmulam Romæ Carthaginem hinc excludam. Unicus Annibal hic eſto argumentum. Saguntum ille ſuis cineribus vidit inſepultam, ejus gloriam Campania, adeo nulla dos animi beatior extra viciniam vitiorum.

Sed hujuſmodi argumenta & variam ac miram exemplorum coacervationem abundè Tibi dabunt Lipſii Monita & exempla Politica.

Doceo X.

ERuditionem afferri poſſe vel per Protaſim cum Apodoſi Hiſtoriam ſolam ſeorſim Hiſtoricè aut Oratoriè referendo.

Eruditio per Protaſim & Apodoſim tractari poteſt multipliciter.

I. HISTORIAM per Comparationem vel Reflectionem fuſius referendo. Deindè Materiam propoſitam ad Hiſtoriæ prædictæ Puncta accommodando verb. gr. Alterum te hæc ætas ſuſpicit Alexandrum, ne Macedonia ſuo deinceps inſolentiſſime intumeſcat, cum & Poloniam non impar exornet Principum Heroumque fæcunditas. Macedonem illum quanta gloriæ ſitis, quanta provehendi nominis ac victoriarum inceſſit cupiditas is non novit, qui nec Alexandri no-

men noverit. Parum illi fuerat Macedoniam à Philippo, & Græciam recepiſſe, parum totam Perſidem imò totum domuiſſe Orientem, etiam quos Democritus ſomniabat, infinitos illi Mundos ſubigere promptum fuit. Tanta eſt vel generoſæ indolis vel arrogantiæ vis, ſi quando alicujus animum pulſavit. Sed taceat Alexandrum Curtius, taceat Macedonia; Major tu mihi etiam Alexandro, qui non tantum tot hoſtiles cuneos profligaveris (quod & Alexander feciſſe memoratur) ſed inſuper te ipſum noris vincere, quod neſciit Alexander.

II. HISTORIA obiter tantum attingi poteſt, applicatione addita longiori. v.g. Major tu mihi & longe admirabilior, quam decantata illa ſeptem orbis miracula. Nam ſive cæcas mortalium mentes in bonæ frugis tramitem reducere ſit neceſſe, Pharus es regendis errorum curſibus accenſa: ſive Patria munimento egeat; firmius illi præ muris Babylonicis exhibes: ſive magnitudine facinorum erigenda patriæ ſit gloria; ſua Coloſſum hic Rhodium deficit magnitudo &c.

III. Poteſt prius poni applicatio Hiſtoriæ poſterius ponendæ v.g. pridem Tuæ propaginis arbor Patriæ ſuccreſcit in palmas, flectitur in arcus, aſſurgit in trophæa; nec niſi in Poloniæ decus creſcit, dum ſummis faſcibus pares illi Heroas profert, id quod olim de ſylva Dodonæa creditur ex qua non niſi Principum ac Deorum inſignia, Ducum Clavæ, Victorum trophæa condebantur.

IV Ex

IV. Exaggeratur inprimis veritas vel falſitas Hiſtoriæ aut aliquid ex illa erutum, aut ad eandem pertinens: tum ipſa profertur Hiſtoria, cum extenuatione vel exaggeratione, prout res exigit; ad extremum fit apodoſis.

Poteſt ergo fieri acceſſus ad Hiſtoriam vel Apologum deſumptus à documento vel ſententia in illis contenta. Oſtendo id in fabula de Ciconia cum gruibus ſegetem depaſcentibus inventa, proinde veluti rea, ab agricola cum gruibus captivata. Sic enim fieret acceſſus ad fabulam:

Rara intercedit cum ſcelere affinitas, quæ non pariter in nervum abeat: Nempe ipſa etiam innocentia crimen eſt, quando nocentibus ſtipulatur; hinc & pœna non raro expoſcitur ab inſonte, quoties illi non improbitas, ſaltem improborum conſortia placuêre. Provoco ad interpretem veritatis Apologum quam velut putamine nucleum tegit. Age quiſquis improbis adhæſiſti, periculi te admoneant vel avium inſortunia, ac potiſſimum præſens quod affero Ciconiæ à contubernio infelicis periculum. Alebant famelicā volucrem ab agricola nuper commiſſa terræ ſemina, &c.

Idem patet in apologo de Pavone & grue; quem ſententiæ præ ipſo limine appoſitæ planius & ornatius exponunt:

Si cui veſano turgent præcordia faſtu:

Quove tumet, reliquis videt abeſſe jubar:

Hinc ſapiat, Charitumque mera ſub imagine nævos.
Et radiis umbras credat ineſſe ſuis.
Sors tenues anguſta animas non horret, amicas
Quin etiam vibret cæca per antra faces.
Quemque ſuus commendat honos: nec temnere tutum.
Si quem ſors tenui figere viſa loco.
Sanciet interpres taciti rem fabula veri
Junonis referens & Palamedis avem.
Dum lautis adhibet volucris Saturnia Menſis,
Aerios Proceres Threjiciamque gruem.
Et benè conditæ miſcentur pocula menſæ,
Dumque Acheloe, tuis incaluere cadis.
Strymoniâ tumidus volucrem ſic Pavo laceſſit.
(Viſa cui Aſſyrium cauda rotare decus.
Et faſtum nutriunt oculatæ ſidera pennæ,
Quem leve criſtati verticis auget onus)
Quin mea ſceptra colas pennatæ pubis habenas
Cui dat in aerios edita forma thronos?
Haud tibi par ſpecies: pennam haud nativa colorat
Iris, nec ſimili ſyrmate vertit humum.
Quæ ſibi conſpicuo radiant in vertice criſtæ,
Surgit inauratus queis mihi fontis apex?
Cauda mihi vigili magis eſt oculatior Argo,
Quæ præ millenis ſolibus una micat.
Talia flammato ſecum grus corde volutans:
Et mihi ſors inquit non inimica viget.
Non Thaumantiadis mentitur penna colorem,
Nec mihi multiplici ſidere cauda micat:

Sum-

Sum tamen in pennis alium ſortita decorum,
Qui mage diffuſo me ſinit orbe frui.
Teteris agreſtes umbraticus incola pagos
Nec ſuper æthereâm te vehit ala plagam.
Audiit hæc, poſuitque ales Junonia faſtum &c.

Similiter in ſymbolo tractando acceſſus quæſitus eſt in illa ſalutatione quæ incipit: Te ipſo humanitatis deſcenſu has ædium anguſtias ſubeunte, rara tua humanitas magnum illum in Romana Purpura mihi revocat. Barberinum, qui dum Muſis vectigalia Tullioque limina hoſpes inviſeret, pro Lycei foribus fortè hortulum appellis miraculo vel hyeme herbeſcentem advertit, ſolas quæ illum depaſcerent Apes expectantem, quod ipſa indicabat inſcriptio: Expectat apes, &c.

Similiter in alia ſalutatione non prius de Maſiniſſa Rege numidiæ protaſis aſſertur, quod Diis grates habuerit pro Scipione apud ſe hoſpite; ſed acceſſu prævio: ſemper magnitudini hoſpitum par reſpondet gaudii magnitudo; adeoque hæc illius menſura eſt, Ad Numidiæ Regem provoco.

Doceo XI.

Eruditiones poſſe non invenuſte trahi in acumen pulcherrimum. Patet id in eo qui luſit in Neronem ardente Roma Cythara canentem:

Vincere Thebani tentat miracula Fabri;
Condidit ille urbem, deſtruit iſte lyra.

Et illud ex eruditione acumen: tres tantum

Furias quiſquis numeravit Alane, Uxoris genium neſciit ille tuæ.

Et illud de S. Franciſco Xaverio acerbiſſimis pomis diu vitam ſuſtentante.

Tam mala jejunum ſi Tantale mala manerent,
Supplicium majus, ſi fruerere, foret.

Et illud de ſano vel templo ſolis ſuccenſo: Phaëtontis Pater, Dei ſedem affectans, Phaëtontis ſupplicium tulit & ex fabula hiſtoriam fecit.

Et illud de Abaſſio ſupra: Furiis Gigas videri potuit nullo hoc nomen magis meritus, quam quod cum Jove Sarmatico pugnaſſet.

Et illud allegoricum erudite: eſt contra vincula nodosque Gordios gladius Alexandri.

Et illud de Matre filii mortem fortiter ferente: Nioben maternus dolor, Te conſtantia duravit in Saxum.

Doceo XII.

Non vulgaris omninò & doctis ac multæ lectionis viris dignus eſt ille Eruditionis uſus, in Dialogiſmis maximè, literis & colloquio familiari; loqui tum Adagice, tum deſumpto verſu ex Poëta, vel alio auctore, vel alludendo ad aliquam Eruditionem. Exemplum dabit Lipſius in Politicis, aliique. Affero & ludicrum, ſed ad rem deſerviens exemplum, ubi de ludorum genere conſuluntaliqui.

LUDICRUM.

I. E ludo venimus: ſed libetne ludum repetere, cui pridem inſuevimus?

II. Ap a-

II. Apage cum ludo, num optas (quod Plautus ait) ut cottabi in tuo dorſo crepens?

III. quin ergo tantiſper ſeria ludicris diſpungamus? juvat ex Venuſini præſcripto diem ſolidum dimidiare miſcendo conſiliis ſtultitiam brevem, & deſipere in loco. Ergo nos ſcrupis moliſque oblectemus.

IV. Num à Plauti primoribus ſtirpem ducis, cui adeò Piſtrinum ſapiat? O factum molis truſatilibus circumagendis caput! Næ tu furfurem pro cerebro, pollicem pro Apolline geris, qui nos ad molas damnare velis!

V. Ego aleæ luſum ſuaſerim. Hoc ludi genus etiam Deæ placet: fortunam hic veneror, levem illam quidem, Deam tamen.

VI. Ludum ſuades, quem nec ipſe Cenſus nec Suada mihi perſuaſerit. Vel ſi quovis jactu Venerem ego, aut Herculem Baſilicum, ſi nunquam Vulturnium, vel canem, ſemper Venerem aut ſeniorem jaciam, fortunæ hic litare nolim. O dictum benè!

Ludens taxillis, benè reſpice, quid ſit in illis.
Sors tua, quin etiam tua mors dependet ab illis:
Alea, vina, venus, tribus his ſum factus egenus

Brevius noſter Emanuel te olim meque docuit; aleas fuge, mortem meditare.

VII. Ergo à ludo & calculis vos provoco. Brevi ego quemcunque ductu reductuque calculorum conficiam, cum Criſpini familiæ additurus,

rus, dignos Tragædis cothurnos, comicis ſoccos aptare poterit, &c.

Dentibus antiquas doctius producere pelles.

VIII. Galbæ ſpotius vel potius Craſſo jurat ari-ſui hoſtibus, luſum hunc ſuaſeris, non Rhetori. Illum is deceat, quem nativum Saturni ſidus afſluxerit; Me vero æquior amavit Jupiter, & ſereno Lucina cælo produxit. quodsi interiore alveo calculos promovere velis, etiam ibi talorum jactus aleatorem decet non rhetorem.

IX. Ergo latronum prælia ludamus, loquor cum Naſone; clarius Senecæ Pharſi dixero, abaco & latrunculis teramus diem. Baſilicum ſane ludi genus, ubi & Regis auctoritas, & reginæ libertas, & Equitum aſſultus & flaminum inſidiæ, & oppoſitæ in fronte peditum decuriæ jucundiſſimam ſcenam dabunt.

X. Infame ludi nomen; meum mihi ſufficit patrimonium. Latrunculis ludere lubeat, cui latrocinari libet. Ad hæc horam tantum ludendo inſumere velim, non diem.

XI. Quid ergo demum? ergo ſine ludo nobis hora effluat? imo ludi materiam ego præbeo. Urbanos nuper inſtitores tranſieram, unicum ab eis mercatus librum; ei evolvendo ſidamus operam, erit, quod etiam ille è Trophonii antro rideat; vel Jalemum recreet id volumen. Parrhaſii linteum, uvas Zeuxidis, nec Thimanti laboratas effigies ſic deperceam, ut rudes hos colorum ductus.

XII. Di-

XII. Dicendo me prævenuſti, non voto in mea deſideria ita immigras ut nec ovum ovo, nec lac lacti, nec nummus nummo ſit ſimilior, quam meum votum tuo.

Doceo XIII.

Exempla & Eruditiones cum ponuntur per deſcriptionem rei, ut eſt geſta, poſtulant brevitatem, claritatem & (ne admirationis deſit illecebra) elegantiam ſtyli, vel aliquid ingenioſe inſertum, prout res patitur: Patet id primo in hoc exemplo Petraſanctæ! Polycratis Tyranni annulus eſt Fortunæ luſu celebris, quem utique ſponte merſerat, & aſſiduo gaudio laſſus ſentiret mœrorem; mox vero recipit intra piſis illa, ut agnoſceret aliquando exiſtimari poſſe argumentum irati Numinis, ſemper eſſe felicem.

Patet ſecundo in hoc: Achates opificium ſolius naturæ, in Regis Pyrrhi annulo Apollinem cum Cythara, Muſas cum inſignibus propriis effinxit. Si cautum addidiſſes, & ſonum fuiſſet vere ibi Parnaſſus, nec in rupe, ſed in gemma.

Patet tertio in hoc: Nonii Senatoris annulus ex luxu enormi retinet famam adhuc aliquam, ſed malam. Hominem Antonius proſcripſit, quem univerſa Reſpublica ægre totum ornare ſatis potuiſſet; quandoquidem pro unius digiti ornatu viginti millium gemmam induerat, tanto pondere manum imo digitum luxus opprimit.

Et

Et: in aliqua Italiæ parte homo calculoſus veros adamantes pretioſo ac divite humani Corporis vitio ejecit.

Additur & ratio, ut: Romani cor in annulli pala celarunt: credo, ut ejus ſymboli admonitu, corde præſtarent, alii figurabant amorem inſidentem leoni, habenisque iram ejus regentem, eò quòd fortia quæque amori cedant. Nero Marſyæ effigiem excoriati ad arborem ab Apolline habebat, & congruè: etenim lanienam ſimilem in Principatu exercebit.

§. II.

De uſu & formatione ſententiarum non vulgari.

Quoad uſum ſententiarum.

NOta 1. pulchrè ſententiam orationi inſeri, ſi non tam ut ſententia quam ut aliquid ad ſenſum currentis periodi pertinens uſurpatur etſi periodus per ſe non ſit ſententioſa.

Tale eſt illud ad Uladislaum Regem? Te in aciem prodeunte confeſtim patuit, quantum in acie poſſit galeata majeſtas.

Sic de Matre pro filiis contra Tyrannum. Male pretium pro filiis lacrymas offers; ubi cladem furor anhelat: male precibus pugnas contra barbaros.

Tale & illud Curtii de Alexandro: Major fuiſſet, ſi viciſſet ſuperbiam & iram invicta mala Alexander.

Tale

Tale & illud de noſtro Rege: fortunam fortibus in manu eſſe, ignorare nequeunt, ad quos tui nominis fama pervenit.

Tale & illud noſtri oratoris: ſpem ac metum duos conſultantium ſcopulos, inter conſilia & ſubſellia Judicum haud nunquam admiſiſti.

Tale & illud Politicum: qui à Tacito arma conſilio temperanda didiceras; cautis potius quam acrioribus conſiliis potentiam tutius retineri, hoſtem docuiſti.

Deneque ex eodem fonte illud: augebat hoſti Sarmatico ferociam modo perjurii conſcientia, veniæque deſpiratio: quæ duo quantam ſervilibus quoque animis vim & audaciam ſuggerant, meminit Roma: ſed quià vincendi libidine non longè obeſſe ſolet, furor infelix agebat præcipitem, ut tuis demum vinculis conſtringendus videretur, qui ſic inſaniret.

Nota II. Etiam illum ſententiæ uſum eſſe non vulgarem, ſi cum quodam Epiphonemate acclametur veritati ſententiæ, quæ periodo currenti includitur. Patet id in illo exemplo: Didicit tandem orbis infortunia raro incedere ſolitaria, dum poſt luctuoſum Principis noſtri obitum nova in Regnum detonuit belli procella. Patet idem in hoc: Diſcant jam barbaræ Orientis legiones, virtute hic rem geri decernique, non numero: Diſcant non confertas gregariorum turmas rem in bellis conficere; ſed quandoque parvis in copiis ingentes animos, mentemque magno exercitu majorem.

Patet idem in hoc: Nil mite aut lentum agitabat Oſmannus, adeoq; totam in nos exciverat Auroram: Tanti eſt ſemel iram in conſilium admiſiſſe, & quæ in transverſum agit præcipites, latæ regnandi libidinem!

Patet & in illo: Ottho Sylvius & Nero ſibi etiam crudeles mortem conſcivere: adeo malis ſi deſit carnifex, ſibi non deſunt!

Nota III. Sententiarum uſum elegantem eſſe, dum in locum cauſæ ſubſtituuntur, idque potiſſimum per illas particulas, ut ferme: vel, documento: vel, arbitratus, vel ut conſtaret: vel non ignarus: vel nimirum, nempe, quippe. Affero exempla præter allata ſup.

I. De Sapielia: Bellanti ſemper affueras majeſtati, armorum gloriæq; comes; ut ferme ſemper magnis ſtirpatur nominibus galeata majeſtas.

II. De quodam genere ac meritis illuſtri: Non ſolo antiquitatis pretio, ſed geſtorum etiam nobilitate, laudem tuam conſtare voluiſti, ſcilicet miſeram arbitratus vel felicium conditionem, ubi nihil moribus, omnia majoribus, omnia ſanguini tribuuntur.

III. ipſo ætatis vere Caſimirus exhibuit quod vix alius in Autumno: ſterilis argumentum ingenii exiſtimans, ſola diu ſpem alere in herba.

Et illud: ne quid in te fatorum vis poſſet, illud ab armis, quo præire fortunam non ſequi ſoles, præſidium comparaſti, æquè impium ratus

tus arma injuſta & juſtitiam inermem bello committere.

IV. De Uladiſlao : Ne quid in Te Fatorum vis poſſet, Tibi ab armis etiam præſidium comparaſti: æqué impium ratus, arma injuſta, & juſtitiam inermem bello committere.

V. De liberali in egenos: Miſerorum vota óccupas, precariam peroſus gratiam; non ignarus, illud inter beneficia Principe loco reponendum, quod gratuito quis elargitur.

VI. De cultore B. V. Sic Tu inhærebas Domino, ut ancillam quoq́ Domini á cultu non excluſeris & affectu, quippe non recté vitam diligit qui non diligit vitæ Matrem,

VII. De Joram: Ad Regnum ſublatus fratres ſuſtulit : nempe Tyrannus ſanguinem ſitit, quem timet, nunquam lætus, niſi dum canit exequias. Similiter de eodem : Rogo demum caruit, non tumulo, igne fraudatus quem meruit, nimirùm Tyranno maxima pœnarum eſt, poſt obitum non lucere.

NOTA IV. poſſe aliquando ita referri ſententiam, ut apta alia ſibi oppoſita refellatur. Tale illud eſt: Palinodiam canet quiſquis hucuſque ſenſerat, plurimum in celeritate ſitum eſſe momenti? Cunctatorem illi Fabium mora invictum opponam qui lento pœnum moderamine luſit (Manil.)

Et: Error interim Plinii, cui in magna Fortuna occultum nihil, veniam apud Te quærit, in quo &c.

Tale

Tale & illud: Sentiat deinceps qui volet, iram cotem eſſe virtutis; at mihi tacente etiam Claudiano.

Diis proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira movet.

Tale & illud: aliud jam pace tua Romane orator ſentire cogimur.

Et: tace jam Macedo; jam Regnum capit duos: tace & tu tacite, qui pacis intereſſe dictitas, ſi ad unum omnia referantur.

Nota] V. Sententiæ uſum in Oratione gantem reddit per ſenſus Synonymos; ſi ſimilibus ſententiis etſi ſub diverſis Allegoriis confirmetur breviter, quæ etiam Allegoriæ ab exemplo obiter inſinuato duci poſſunt. Exemplum hujus habes ſupra in corollario capitis Primo ſub tertio modo, ubi ſententia illa elucidatur aliis ſynonymis ſententiis: nemo ignavia factus Immortalis. Item illa: animi puſilli eſt vindictam ſumere.

Huc ſpectat ex hoc fonte ducta à Juglari exornatio illius ſententiæ: Plerique ſibi perniciem educant in clientibus & alumnis Sic: Lactamus ſæpè catulos miſeræ Matres, qui noſtra poſt ubera depaſcantur; Rigamus aſſiduo ſudore cicutam, quæ mox in culmum adulta nos perimat; & in noſtris incudibus ferrum acuimus, quo cadamus, adeòque non unum ſuus torquet vitulus Perillum.

Nota VI. Sententiæ alienæ vel proferuntur ſuppreſſo auctore ut hactenus oſtenſum, vel cita-

citato: & tunc Auctor ſententiæ non ſine inſigni acceſſu, eòque vario pro ſententiarum varietate citabitur. Aliquando illo acceſſu uteris: veritatis illa non Saluſtii vox fuit conſilii ſanitate ſalutem Reipublicæ conſtare &c. Simile illud: Clementiæ illa non Adriani vox fuit &c.

Aliquando hac: ita te veritas amat, Romane Sapiens, quam vere cenſuiſti primos in acie vinci oculos. Vel: aſſentiri & tibi cogimur Romane Orbisque orator, parſimonia magnum vectigal &c. Vel: hinc quis vari Mantuano non ſubſcribat, quo judice &c. Vel: effatum Julii Cæſaris audimus, ſuos milites etiam unguentatos pugnare benè poſſe. Nimis hoc ille tumidè, & ex victoriæ genio in ſolenter. Vel: ſenſit idem Roma vetus, quæ à ſuo didicerat Livio, nihil non aggreſſuros homines ſi magna conantibus magna præmia proponantur, item: An & Satyricum audiri placet, &c.

Aliquando, quod potiſſimum in expoſitione Chriæ & ejusdem Teſtimonio fieri poterit, ipſemet Author Sententiæ per Proſopopæiam inducendus, elucidans ſuam ſententiam. Sic factum in ſententiæ Sarbievianæ expoſitione: Is auro bibat, cui dulce ferrum eſt: Erigete mentes, ac è tumulo ſuimet oraculi digniſſimo Interpreti auſcultate; faceſſant, inquit, faceſſant imbelles animæ, qui cum omnia ſanguini & fortunæ tribuant, nihil meritis, adhuc tamen auro fulgent, nitent purpura &c. Non hos ego faſcibus honorariis admoverim, &c.

NO-

NOTA VII. Cum plures ſententiæ diverſorum Authorum afferuntur eidem propoſito ſervientes, varia tranſitione & ipſimet authori ſerviente, ſi poterit, ad quamlibet utendum: nunc apoſtrophe; nunc admiratione, &c. Et quælibet ſententia explicanda ornatius.

Patet id in Teſtimonio ad prædictam Sarbievii ſententiam confirmandam allato: Sic & Principum majeſtas, tuam ſancit, dum factis aſſerit ſententiam, Caſimiri Sarbievi? ſic aureæ Regum mentes eam probant, dum reipſa approbant; Quidni ſapientum exedræ venerentur, quam adorant & ſolia? Quidni teſtentur calami, quod ſceptris regalibus manus Principum ad notarunt? Tota planè vetuſtas præmiis militibus plurimùm detulit, perinde ac ſi nova in Patriam cumularet merita, ſi bene meritis præmia decreviſſet. Senſit id Roma vetus quod à ſuo didicerat Livio in quo velut lacteo mari honoratæ virtutis delibaverat ſuavitatem. Senſerat ille (qui etiam ſenſus veritatis eſt.] Nihil non aggreſſuros homines, ſi magna conantibus magna præmia proponantur. O verè dictum; ipſique ſuppar oraculo! habent nempe ſuam præmia, habet aurum illecebram, nihilque tam acceſſo arduum eſt, quo virtus aureis concitata ſtimumulis non penetret, quo auri opumque afflata radiis non emicet. Addis præmia virtuti non mediocre calcar ſubdidiſti, &c. An & Satyricum Aquinatem audio? &c.

Po-

Poteſt ſubinde Auctoris ſententiæ acclamari v. gr. Id orbis audiet nec ad luxum ſui ſeculi erubeſcet? aſtati venuſtatem ſuſpiciet, nec auctorem dicti venerabitur.

NOTA VIII. Sententia poteſt afferri ex aliquo auctore per quandam rejectionem, de qua vide Doctrinam octavam de Eruditionibus.

NOTA IX. Cum oratio ſententioſa gratiæ multum habeat, nec tam Oratio, quam quædam tunc oracula fundi videantur, ſi graves & rotundæ argumento inſint ſententiæ; ideo juvabit paſſim hæc lumina inſerere, & hypotheſi venuſtius exaggeratam theſim frequentius permiſcere. Exemplum accipe in Oratione filii Regis Cimmeliorum poſt obitum parentis.

Parentem noſter ad ſceptra natus ternio, ſolium nuper amiſit Principem Grandis utrinque jactura, ſed noſtra penſetur orbitas ſeu publica, ut fermè fata Principem raro incedunt ſolitaria, vel abſque cognatæ domus ſceptrique vulnere, nec ſtatim obducitur aut facile mora temporum coaleſcit tam livida cicatrix. Pleriſque Principum funus juſta fortuna peragit, & inter parentalia Patrum Patriæ, privatæ publicæque ſpei præſagia tumulantur. Nec liberis tanti eſt felicitas ſolii, in quod naturæ ſuffragiis enituntur, cum non beatius ſit regno, quam parentum obtutibus frui, nec corona potior quam eorum vita. Mæret proinde regia, ubi hæ fatorum vices Regum atra pulſa vere: Mærent Provinciæ, qui-

quibus viduata Principe poteſtas luctum & ſqualorem indicit, &c.

Quoad formationem Sententiarum.

IMprimis brevi ambitu concluſa, ſenſu praegnanti ſit ſententia, quam figura vel tropus exornet, nimirum ſynecdoche, &c.

Hinc gratia illi ſententiæ apud Statium: Primus in orbe Deus fecit timor. Item, nil falſum trepidis. Item: ſemper pavidum eſt ſcelus. Item Paterna prolem fortius allicit urgetque virtus. Et illi apud Senecam: facile provocantur mala abſentia. Item illi: Male reſpondent coacta genia. Item: Languet abſque æmulo virtus. Item: arma bello milites pace franguntur.

II. Allegoria exornantur ſententiæ non vulgariter, v. g. ubi virtutis cultura acceſſerit, nihil ſterile eſt. Item: Multorum capitum ambitio nunquam in unum corpus coaleſcit. Et: unum Reipublicæ corpus uno animandum eſt ſpiritu. Et: Avarum munus eſt, vitæ autumnum DEO dicare, non florem. Et: inter Ledæos ridetur corvus olores. Et: impia ſub dulci melle venena latent. Et: Tranquillas etiam naufragus horret aquas.

III. A ſimili etiam non incongruè ducuntur Sententiæ ſic: quod DEUS univerſo, ſol cœlis, Phœnix avibus, idem regnis Reges ſunto. Item: Vires & vitia ni falcem ſentiant, latiùs

cę-

Digitized by Google

excreſcunt. Et: ſic humili fluit è fonte Tybris.&c. &c.

IV. Sententia pulchre ſecunda Perſona effertur. Sic Salluſtius: Antequam inceperis, conſulto poſtquam conſulueris, mature facto opus eſt. Et illa: Quod ſcelere paraveris Regnum, inſtabile eſt:

V. Admittunt & Annominationem pulchriorem ſententiæ ſic: Feſtiva non ſunt, quæ feſtina. Et: ſemper formæ formido eſt affinis. Et: Speciosum malum eſt ſpecies. Item: Docent quæ nocent. Et; Thus dum flagrat, fragrat Item admittunt ſententiæ Figuras: Traductionem, ut: Regnare qui vult languida regnet manu. Compar, ut: Plerique in caſtris feroces, in acie timidi. Correctionem, ut: Frangas potius; quam corrigas quæ in pravum induruere

VI. Ab aliqua oppoſitione lucem deſumunt. Sic illud Juvenalis. Rara eſt concordia formæ atque pudicitiæ. Sic & illud: Crudelitas lenis eſt, quæ vitia palpat non curat. Et illud: Medico nunquam eſt bene, niſi cum aliis malè Item: Bonis nocet, qui parcit malis Item: In bello illi maximum periculum eſt, qui maximè timet: audacia pro muro habetur. Salluſt.

VII. Ab Eruditione ſumuntur inſignes ſententiæ: Talis illa: De armis coram Achille Therſitem diſſerere indecorum eſt. Item: Etiam nunc citra fabulam Mars Veneri fœderatur.

Item: Ignis non unam ubique Trojam efficit. Et Val. Max. Fabio non dimicare, vincere fuit. Et: Nolim te Athenienſibus ſimilem, qui, quæ recta ſunt, approbant, facere detrectant. Et illud Juven. Mirum eſt, ſi Clodius accuſet mœchos. Catilina Cathegum.

VIII. A ſenſu & experientia, ut: Prima in acie oculi vincuntur. Item: Furor arma miniſtrat. Et: dabit ira vires. Et: Ingenio ſtimulos ſubdere fama ſolet. Et illud Barclaji: ſæpe temeritas & fortuna feliciùs judicat, quàm inter momenta prudentiæ incerta laboranſque ſolertia. Et Pacatus: virtuti addit forma ſuffragium.

IX. Ex ſcientis & artibus variæ ducuntur ſententiæ. Sic, Etiam ſolem ſuæ deformant maculæ. Item: Linea recta linea breviſſima. Item; Nec inter ſidera omnia ſunt primæ magnitudinis, &c. &c. Item: Nullum caruit exemplo nefas.

X. Sententiæ acutæ unde ſuum acumen ſumant, ſequenti Capite dicetur.

XI. Sententiæ admirabiliores ſunt, quæ non vulgari ſed docto contextu remaloiqui obviam efferunt: vel rem non obviam adhuc miro colore adornant Allegorico, vel reconditum quid ſpirante. Sic in Pentecoſte dictum: Ardentiſſimus amor ignem fervido menſe perpluit. Amoris enim pluvia Ignis eſt. Et de Paulo B. Staniſlaum Koſtka, inſequente: Fruſtra cum fuga ſllius certamen init furentis fratris quadrigarum

ſuum curſus: velocior eſt pedes Amor, quam Furor auriga. Et fugientis impetus qui terris non potuit, Cœlo debuit terminari. In cœlitum ergo ſedem igneus transfuga demigravit: Ignis enim fuga in ſublime eſt. Fugientem meta & præmium excipit cœlum. Et de Pilato: Nudam non agnoſcit veritatem, & innocentiæ candorem ſceleſtiſſimi Judicis non ferunt oculi, Cruentum colorem amat crudelitas, artifice laniena induendum.

XII. Sententiæ Adagicæ huc ſpectant. Ut illud tritum: Nec Dares contra Eutellum. Et Nanus in Coloſſo Gigas ſibi videtur. Et illud dictum Alexandro à Citharædo: Aliud eſt ſceptrum, aliud plectrum.

XIII. Mirè exornat ſententias, ſi ut Paradoxum efferantur, ut illud: Nil prodeſt, quod non lædere poſſit idem. Et S. Chryſt. Nemo læditur niſi à ſe ipſo. Et Gaſpar Ens: Placentini Veronenſibus potiores.

XIV. Gratiam ſententiæ conciliat opportunus in verbo luſus. Ut: non quantum cupis, ſed quantum capis, hauriendum eſt, de quo in quinto.

XV. Pulchrè in ſententiam trahuntur carmina Poëtarum. Ut illud in ſubdolos: Timeo Danaos vel dona ferentes. Et illud:

Rode caper vitem tamen hinc, dum ſtabis ad aras,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

Et Virgilii iſtud comminatorium:

Et ſperate Deos memores fandi atque nefandi.

CAPUT III.

Tertium Cultioris Eloquentiæ Fundamentum, Acumen Oratorium.

ITa jam fert ſeculum, ut nihil ferme avidius audiat quam quod argutum: tanto illi admirabilior, Eloquentia quanto acutior, & quæ plurimum hac ſeſe oſtentantis ingenii pollet illecebra, quæ acumen eſt Nec ipſe aliud ſentio, ideò tertium id mihi admirabilis Eloquentiæ Fundamentum, quod ut optimè collocem, ſit.

Sectio I.

§. I.

Leges Acuminum Oratoriorum.

1. Aliqua acumina Epigrammati potius quam Orationi deſerviunt, eo quod illis aliqua levitas inſit, quam ut Epigramma, vel Epiſtola, vel Colloquium Familiare non ſemper refugit, ſic gravitas Oratoria non admittit. Quis enim Orationi acumen illud Mureti de Naſuto inſerat?

Si tuus ad ſolem ſtatuatur naſus, hiante
Ore bene oſtendet dentibus, hora quota eſt.

Vel illud: Malo ego diphthongum, vocales tu
Lyce binas

Vel illud in Surii nomen: Aere gaza tibi turgeat,
ære mihi.

Una

Una tibi pulchrum corrumpit litera nomen

Nimirum Surius diceris; es ſpurius,

Vel: Attale falſus homo es, cur; quia multa bibis.

Vel illud de barbaro nuper è pugna profugo:

Hircum Barba probat, nuperrime te fuga Cervum.

Ergo merum nobis Ens rationis eris.

Et in eundem.

Doctior & Muſis: & phœbo doctior eſſet,

Si foret ex omni ſtipite Mercurius

Vel illud de Otthone Sylvio, ſibi ante mortem oculos eruente:

Dormire vult, ideo claudit feneſtras alludendo ad illud quod ſomnus ſit frater mortis.

Et illud Mart:

Nos bibimus vitro, tu myrrha Pontice, quare.

Prodat perſpicuus ne duo vina liquor,

Et contra: Illud Plinii quam graviter acutum, vidimus humeſcentes tuos oculos, demiſſumque gaudio vultum, tantumque in ore ſanguinis, quantum in animo pudoris.

II. Acumen Orationis frigide affectatum cave, Tale videtur illud de Angelo in caſtris Sennacherib. 180000. dormientium hoſtium perimento: Per tenebras excutiente Angeli gladio Aſſyriorum millia 180 ſomnus conſignavit Sorori; id eſt morti. Tale & illud eſt Hegeſiæ qui in Alexandri laudibus nati ea nocte, qua Dianæ Epheſinæ templum conflagraverat, dixit.

xit: Minimè mirandum, ſi Dianæ templum tam gravi incendio arſerit: quippe Dea in ipſo Olympiæ partu, quo Alexander editus, obſtetricandi laboribus diſtricta, ignem non valuit reſtinguere. Quod acumen Plutarchus tam frigidum cenſuit, ut illud incendium reſtinguere potuiſſet.

III. Lex, Acumina ſint argumento Orationis & perſonæ accommodata: ita ut ſi gravior ſit & ſeria, graviſſima tunc uſurpentur acumina. Gravia illa ſunt Legatorum Darii ad Alexandrum apud Curtium: Vide quantum poſt te reliqueris, intuere quantum petas: Periculoſum eſt prægrave Imperium, & difficile eſt continere, quod capere vix poſſis. Et noſtræ manus expeditius rapiunt, quod continent. Neſcio an Darius non ideo multa amiſerit, quia nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt.

§. II.

Fontes Acuminum ſeu Argutiarum potiſſimum non vulgari Eloquentiæ deſervientium.

Dixi, Potiſſimum; nam etiam aliud dicendi genus ad ſe hinc plurimum derivare poteſt. Moneo tamen Acuminis & argutiæ nomine intelligi dictum quacunque Sententia comprehenſum, quod ingenii plurimum præſeferat, tum res etiam inter ſe diſſitas maximè combinantis, tum rerum ac eventuum cauſas, & quaslibet circum-

Digitized by Google

cumſtantias ſubtilius penetrantis, & abditum aliquid indagantis, eruentis aliquid inexpectatum, ac in omnes partes oculati.

I.

Fons Acuminum Oratoriorum.

PUlcherrimæ ſunt argutiæ, quæ ex contrariorum vel quaſi contrariorum pugna & diſſimilibus aut ſecum pugnantibus eruuntur, hinc quibusdam acumen nihil aliud eſt niſi concors diſcordia. Ex hoc fonte dictum illud de Caligula Cæſare In caſtris, id eſt, Mortis veſtibulo, vitam hauſit. Nondum puer, jam miles: priùs gladium vidit, quam Solem. Sed præpoſteram vixit ætatem, nam ut Mavors natus, ut Bacchus vixit, fortior infans quam adultus.

Sed hæc oppoſita debent habere aliquam admirabilitatem ex eo, quod ſint præter ſpem & opinionem adhibita, ut illud de Divo Chryſoſt. Securitatem quam daret aliis, rapuit ſibi. Vir in omnibus aureus etſi ferreum probarit tolerantia; veram invenit patriam, cum in exilium properaret.

Hæc quaſi oppoſita Compar pulchrè exornat: ut de Diva Agnete Ambroſius, Mori adhuc neſcia, ſed parata, nondum idonea pugnæ, jam matura victoriæ, certare difficilis, facilis coronari, & quæ non habuit, quo ferrum reciperet, habuit, quo ferrum vinceret.

Huc refer Antitheta Oratoria ut illa de Stirpe Jagellonia, Glorioſum magnis Heroi-

xit: Minimè mirandum, ſi Dianæ templum tam gravi incendio arſerit: quippe Dea in ipſo Olympiæ partu, quo Alexander editus, obſtetricandi laboribus diſtricta, ignem non valuit reſtinguere. Quod acumen Plutarchus tam frigidum cenſuit, ut illud incendium reſtinguere potuiſſet.

III. Lex, Acumina ſint argumento Orationis & perſonæ accommodata: ita ut ſi gravior ſit & ſeria, graviſſima tunc uſurpentur acumina. Gravia illa ſunt Legatorum Darii ad Alexandrum apud Curtium: Vide quantum poſt te reliqueris, intuere quantum petas: Periculoſum eſt prægrave Imperium, & difficile eſt continere, quod capere vix poſſis. Et noſtræ manus expeditius rapiunt, quod continent. Neſcio an Darius non ideo multa amiſerit, quia nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt.

§. II.

Fontes Acuminum ſeu Argutiarum potiſſimum non vulgari Eloquentiæ deſervientium.

Dixi, Potiſſimum; nam etiam aliud dicendi genus ad ſe hinc plurimum derivare poteſt. Moneo tamen Acuminis & argutiæ nomine intelligi dictum quacunque Sententia comprehenſum, quod ingenii plurimum præſeferat, tum res etiam inter ſe diſſitas maximè combinantis, tum rerum ac eventuum cauſas, & quaslibet circum-

Digitized by Google

cumſtantias ſubtilius penetrantis, & abditum aliquid indagantis, eruentis aliquid inexpectatum, ac in omnes partes oculati.

I.

Fons Acuminum Oratoriorum.

PUlcherrimæ ſunt argutiæ, quæ ex contrariorum vel quaſi contrariorum pugna & diſſimilibus aut ſecum pugnantibus eruuntur, hinc quibusdam acumen nihil aliud eſt niſi concors Diſcordia. Ex hoc fonte dictum illud de Caligula Cæſare In caſtris, id eſt, Mortis veſtibulo, vitam hauſit. Nondum puer, jam miles; priùs gladium vidit, quam Solem. Sed præpoſteram vixit ætatem, nam ut Mavors natus, ut Bacchus vixit, fortior infans quam adultus.

Sed hæc oppoſita debent habere aliquam admirabilitatem ex eo, quod ſint præter ſpem & opinionem adhibita, ut illud de Divo Chryſoſt. Securitatem quam daret aliis, rapuit ſibi. Vir in omnibus aureus etſi ferreum probarit tolerantia; veram invenit patriam, cum in exilium properaret.

Hæc quaſi oppoſita Compar pulchrè exornat: ut de Diva Agnete Ambroſius, Mori adhuc neſcia, ſed parata, nondum idonea pugnæ, jam matura victoriæ, certare difficilis, facilis coronari, & quæ non habuit, quo ferrum reciperet, habuit, quo ferrum vinceret.

Huc refer Antitheta Oratoria ut illa de Stirpe Jagellonia, Glorioſum magnis Heroi-

bus,in pulvere prius & Sole, quam in Solio Patriam tueri. Nimirum in Regnatrice hac domo natos iſto maximo indicio agnoſcit Orbis, quod non prius ſceptrum quam haſtam in manus admittere ſoleant, neque coronæ prius quàm galeæ caput ſubmittant.

En quam varie noſtri & oſculum Judæ per hunc modum efferunt: A ſigno pacis exorditur bellum: oſculo amoris internuncio & blandimentis abuſus amicorum. Item: Inter amicos oſculorum anhelitus odii venena deſpumans, amicitiæ ſymbolum vertit in teſſeram proditionis, Et inſtrumento pacis, charitatis pignore vulnus infligit; amoris teſſera hoſtili ſervit odio. Nimis noverat ex Amoris caſtris barbarus transfuga, nullis amorem armis gravius vulnerari quam ſuis.

Ex eodem fonte illud: A vitiis exorſus, in virtute confecit ætatem, miſerandus, quod ita inceperit, mirandus, quod ita deſierit; non idcirco poſtea innocentiam minuens, quod ætatem augeret. Virtutum iter quando alius inchoaſſet, abſolvit

Item de Duce religioſo in Cœlites: Hoſtem dejicit, dum manum erigit; hoſti etiam gravis, dum amicum ſibi Cœlum inermi prece expugnat.

Et de S. Martino: Dei beneficia provocans ſuo, parte chlamydis, totum emit Empyreum. Item de impuro libro; cur eſt hic effrons, etſi multorum capitum liber?

Re-

Recurrunt ad hunc fontem & Poetæ: hinc Bauſius:

Stultitiæ laudes ſcripſiſti primus, Eraſmo;
Indicat ingenium ſtultitia ipſa tuum.

Item illud de pœtarum Entheo: pœta tum maximè ſapit cum maxime furit. Et illud in præcox ingenium Trochaico:

Curre curre magne Vates me juvat lentum ſequi.
Tarda quercus eſſe malo quam repens cucurbita.

Et illud Claudiani: diligimus pariter pariterque timemus, ipſe metus te noſter amat, &c.

II.

Fons Acuminum.

Est cauſa ingenioſa & inexpectata alicujus effectus & dicti præcedentis. Eruitur hæc tum à loco in trinſeco vel extrinſecos, cum figuris quibusdam, potiſſimum Annominatione, antitheſi aliis in cauſam tractis & per modum cauſæ enunciatis.

Patet in illo: aulæ gravior, [quod levis eſſe nollet.

Et de Domitiano: Fratrem ſuſtulit, ut ſe attolleret.

Item de proculcatis Coronis: quin etiam auri præſtigias duas decepta mortalitas non videt: quod aurum in capite, atque adeò in oculis ferat, calcado deſcit.

Et de Nativitate Chriſti: ſubiit ſuburbanum antrum paritura Virgo ſanctiſſima comite Joſepho: nondum enim urbes Virginitas & ſanctitas incolebat.

Et illud de Uladislao IV. adſciviſti in hujus Societatem victoriæ Sereniſſimos Fratres Alexandrum & Caſimirum: ſive ut Patria ſacro Heroum ternione redderetur inviolabilis, ſive ut hoſtis victorem ſibi liberali optione deligeret: fuitque hoc admirabile Fatorum opus, ut tribus cederet victoribus, quoniam ter cadere non poſſet.

Et illud de Probo: in corrupto ſeculo ille integer: ut ſcias magna inter vitia magnæ Virtuti locum eſſe.

Et illud de Caino: urbem primus condidit, & merito; ut ſi campis ſecuritatem depulerat, carcerem ſibi moleretur. Sed nulla impiis tuta eſt latebra, &c. &c.

Nec illud omittam Elogium ſepulchrale fortium, Eheu: Stanislaus Zolkievius ibi vitam amiſit, ut Patria inveniret, victurus niſi vincere maluiſſet. Ibi Carolus Chodkievvicius victòrem effudit ſpiritum, ut Patriæ inſpiraret: ibi tot ſtrenui Bellatores, daturi uberem gloriæ meſſem è campo ſanguinis.

Ad eundem fontem ſpectant illa de Caligula Cæſare, qui primus aurea corona uſus.

Primus Apollinea commutas fronde metallum
Caſar, & aurifero ſtringis in orbe caput:
Inſane capitifragiles per tempora frondes

Non

Non ſat erant: nolo te meliore digat.

Et: *Sæpe genus jactas Romanum Troſſule; credo*

Nam Romæ multos legimus eſſe Brutos.

Et in Paulum Eremitam foliis Palmæ veſtitum;

Totum te Palmis veſtiri, Paule, neceſſe eſt:

Namq; Tui toto corpore victor eras.

Et: *Hæc ego jure ſales Epigrammata dixero; quare*

Nempe ſui faciunt ſæpe relecta ſitem.

Eruitur ſecundo cauſa ingenioſa è ſententia vibrante: ſic illud acuitur; utrumque Judex teſtem ſeorſim de criminis loco ſciſcitatus, utrumque diſcrepantem invenit, & mendacium mendacio detectum, dulcius nihil radiat, quàm veritas, cum nubem fregit:

et illud: Tot inter mortes mortem reperies; miſerius enim in miſero animam trahere quam tradere.

Et illud: In Patriæ incendio & ille rogum invenit; nam qui ſceleribus inclaruit, ſola rogi luce indiget quam meretur.

Et illud de Uladislao IV. Tuæ ſolius Trophæa ſunt, quas intranti obvias moles vides, Tuo bellatoris ferro non Cælo artificis elaboratæ; non eget hederis alienis quem ſuæ ornant laureæ.

Et illud linguam Martyri præcidi jubet; nam prima Tyranni cautio eſt in linguas.

Digitized by Google

III.

Fons Acuminum Oratoriorum.

Eſt cum alicui dicto ſeu Sententiæ, ſubnectitur alia præcedentis deſtructiva. Sic de Impio Rege: Clarior fuiſſet ſi fuiſſet obſcurior: regna meritus ſi non regnaſſet.

Simile Miecislao II. Poterat felicior dici Boleslaus niſi ſecundum hunc genuiſſet.

Item de quodam: Vir in omnibus aureus niſi quod avaris non placeret.

IV.

Fons Acuminum Oratoriorum.

Eſt luſus in verbis qui vel eſt traductio, vel Annominatio, vel nomen æquivocum vel locus. Conjugatorum, vel Notatio nominis. Ultimum ſeorſim ponam, interim moneo, admirabili Oratori luſus hos gravi ſententia eſſe temperandos, ne ad confinia levitatis deflectant Adverte. Etſi ad ſecundum fontem hinc aliquid derivari poſſe dixerim; tamen hoc loco aliter adhibentur, ibi autem tantum per modum cauſæ.

Luſus in verbis à Conjugatis Traductione, & Annominatione ducti.

Talis luſus eſt ille de corrupto ſeculo; ætatem vitiis anteverterant homines, nondum adulti, jam adulteri. Non diligenti manu mittenda erant fulmina, quæcunque caderent. In ſceleſtum caſura, hominem inter homines nullum

lum reperiſſes, ſed vel Angelos vel belluas, vel ara Deorum dignos, vel hara pecudum.

Tale & illud Tullii in Verrem: quæ iſte cum cognoviſſet novus Aſtrologus, qui non tam cæli rationes quam cælati argenti duceret, &c. &c.

Tale & illud de Clementia Principis: non ſupereſt quem metuas hoſtibus metuende Princeps, unum hoc times, ne timeare, animorum victor pariter & armorum.

Tale & illud de Uladislao: Ceſſit impar tanto æmulo mundi terror Amurathes, ne caderet; ſi non hoc ipſo proſtratum orbis videt, quod ſupplex tibi veniam ac pacem orans procideret, &c. Moſcoviæ tellurem vix pede preſſeras, cum oppreſſiſti.

Tale & illud de S. Gregorio Thaumaturgo: Difficilius ſæpe montes moveri, quam mentes expertus.

Et de S. Joanne Baptiſta: in deſerto etiam diſertus, qui urbem fugerat, urbes ad ſe traxit,

Et illud de Tito: exuit ferocem animum, cum purpuram induiſſet.

Et illud de quibuſdam in Panegyrico non commemoratis ob ſcelera; novo igitur ſupplicio ſcelera ulciſcitur, dum tacet ſceleſtos: calamo ponis, quos expungit, torque capita obtruncat, quot truncat nomina.

Et de Divo Martino: in ſolo miſerorum amore eo uſque conſtans, ut facile pateret, eum ſub Conſtantio metuiſſe.

Et

Digitized by Google

xit: Minimè mirandum, ſi Dianæ templum tam gravi incendio arſerit: quippe Dea in ipſo Olympiæ partu, quo Alexander editus, obſtetricandi laboribus diſtricta, ignem non valuit reſtinguere. Quod acumen Plutarchus tam frigidum cenſuit, ut illud incendium reſtinguere potuiſſet.

III. Lex, Acumina ſint argumento Orationis & perſonæ accommodata: ita ut ſi gravior ſit & ſeria, graviſſima tunc uſurpentur acumina. Gravia illa ſunt Legatorum Darii ad Alexandrum apud Curtium: Vide quantum poſt te reliqueris, intuere quantum petas: Periculoſum eſt prægrave Imperium, & difficile eſt continere, quod capere vix poſſis. Et noſtræ manus expeditius rapiunt, quod continent. Neſcio an Darius non ideo multa amiſerit, quia nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt.

§. II.

Fontes Acuminum ſeu Argutiarum potiſſimum non vulgari Eloquentiæ deſervientium.

Dixi, Potiſſimum; nam etiam aliud dicendi genus ad ſe hinc plurimum derivare poteſt. Moneo tamen Acuminis & argutiæ nomine intelligi dictum quacunque Sententia comprehenſum, quod ingenii plurimum præſeferat, tum res etiam inter ſe diſſitas maximè combinantis, tum rerum ac eventuum cauſas, & quaslibet circum-

Digitized by Google

cumſtantias ſubtilius penetrantis, & abditum aliquid indagantis, eruentis aliquid inexpectatum, ac in omnes partes oculati.

I.

Fons Acuminum Oratoriorum.

PUlcherrimæ ſunt argutiæ, quæ ex contrariorum vel quaſi contrariorum pugna & diſſimilibus aut ſecum pugnantibus eruuntur, hinc quibusdam acumen nihil aliud eſt niſi concors diſcordia. Ex hoc fonte dictum illud de Caligula Cæſare In caſtris, id eſt, Mortis veſtibulo, vitam hauſit. Nondum puer, jam miles: priùs gladium vidit, quam Solem. Sed præpoſteram vixit ætatem, nam ut Mavors natus, ut Bacchus vixit, fortior infans quam adultus.

Sed hæc oppoſita debent habere aliquam admirabilitatem ex eo, quod ſint præter ſpem & opinionem adhibita, ut illud de Divo Chryſoſt. Securitatem quam daret aliis, rapuit ſibi. Vir in omnibus aureus etſi ferreum probarit tolerantia; veram invenit patriam, cum in exilium properaret.

Hæc quaſi oppoſita Compar pulchrè exornat: ut de Diva Agnete Ambroſius. Mori adhuc neſcia, ſed parata, nondum idonea pugnæ, jam matura victoriæ, certare difficilis, facilis coronari, & quæ non habuit, quo ferrum reciperet, habuit, quo ferrum vinceret.

Huc refer Antitheta Oratoria ut illa de Stirpe Jagellonia, Glorioſum magnis Heroi-

bus,in pulvere prius & Sole, quam in Solio Patriam tueri. Nimirum in Regnatrice hac domo natos iſto maximo indicio agnoſcit Orbis, quod non prius ſceptrum quam haſtam in manus admittere ſoleant, neque coronæ prius quàm galeæ caput ſubmittant.

En quam varie noſtri & oſculum Judæ per hunc modum efferunt: A ſigno pacis exorditur bellum: oſculo amoris internuncio & blandimentis abuſus amicorum. Item: Inter amicos oſculorum anhelitus odii venena deſpumans, amicitiæ ſymbolum vertit in teſſeram proditionis, Et inſtrumento pacis, charitatis pignore vulnus infligit; amoris teſſera hoſtili ſervit odio. Nimis noverat ex Amoris caſtris barbarus transfuga, nullis amorem armis gravius vulnerari quam ſuis.

Ex eodem fonte illud: A vitiis exorſus, in virtute confecit ætatem, miſerandus, quod ita inceperit, mirandus, quod ita deſierit; non idcirco poſtea innocentiam minuens, quod ætatem augeret. Virtutum iter quando alius inchoaſſet, abſolvit

Item de Duce religioſo in Cœlites: Hoſtem dejicit, dum manum erigit; hoſti etiam gravis, dum amicum ſibi Cœlum inermi prece expugnat.

Et de S. Martino: Dei beneficia provocans ſuo, parte chlamydis, totum emit Empyreum. Item de impuro libro; cur eſt hic effrons, etſi multorum capitum liber?

Re-

Recurrunt ad hunc fontem & Poetæ: hinc Bahuſius:

Stultitiæ laudes ſcripſiſti primus, Eraſmo;
Indicat ingenium ſtultitia ipſa tuum.

Item illud de poëtarum Entheo; poëta tum maximè ſapit cum maxime furit. Et illud in præcox ingenium Trochaico:

Curre curre magne Vates me juvat lentum ſequi.
Tarda quercus eſſe malo quam repens cucurbita.

Et illud Claudiani: diligimus pariter pariterque timemus, ipſe metus te noſter amat, &c.

II.

Fons Acuminum.

Est cauſa ingenioſa & inexpectata alicujus effectus & dicti præcedentis. Eruitur hæc tum à loco in trinſeco vel extrinſecos, cum figuris quibusdam, potiſſimum Annominatione, antitheſi aliis in cauſam tractis & per modum cauſæ enunciatis.

Patet in illo: aulæ gravior, [quod levis eſſe nollet.

Et de Domitiano: Fratrem ſuſtulit, ut ſe attolleret.

Item de proculcatis Coronis: quin etiam auri præſtigias duas decepta mortalitas non videt; quod aurum in capite, atque adeò in oculis ferat, calcado deſcit.

Digitized by Google

Et de Nativitate Chriſti: ſubiit ſuburbanum antrum paritura Virgo ſanctiſſima comite Joſepho: nondum enim urbes Virginitas & ſanctitas incolebat.

Et illud de Uladislao IV. adſciviſti in hujus Societatem victoriæ Sereniſſimos Fratres Alexandrum & Caſimirum: ſive ut Patria ſacro Heroum ternione redderetur inviolabilis, ſive ut hoſtis victorem ſibi liberali optione deligeret: fuitque hoc admirabile Fatorum opus, ut tribus cederet victoribus, quoniam ter cadere non poſſet.

Et illud de Probo: in corrupto ſeculo ille integer: ut ſcias magna inter vitia magnæ Virtuti locum eſſe.

Et illud de Caino: urbem primus condidit, & merito; ut ſi campis ſecuritatem depulerat, carcerem ſibi moleretur. Sed nulla impiis tuta eſt latebra, &c. &c.

Nec illud omittam Elogium ſepulchrale fortium, Eheu: Stanislaus Zolkievius ibi vitam amiſit, ut Patria inveniret, victurus niſi vincere maluiſſet. Ibi Carolus Chodkievvicius victorem effudit ſpiritum, ut Patriæ inſpiraret: ibi tot ſtrenui Bellatores, daturi uberem gloriæ meſſem è campo ſanguinis.

Ad eundem fontem ſpectant illa de Caligula Cæſare, qui primus aurea corona uſus.

Primus Apollinea commutas fronde metallum
Cæſar, & aurifero ſtringis in orbe caput:
Inſane capiti fragiles per tempora frondes

Non

Non ſat erant: nolo te meliore digat.

Et: *Sæpe genus jactas Romanum Troſſule: credo*

Nam Romæ multos legimus eſſe Brutos.

Et in Paulum Eremitam foliis Palmæ veſtitum;

Totum te Palmis veſtiri, Paule, neceſſe eſt:

Namq; Tui toto corpore victor eras.

Et: *Hæc ego jure ſales Epigrammata dixero; quare*

Nempe ſui faciunt ſæpe relecta ſitem.

Eruitur ſecundo cauſa ingenioſa è ſententia vibrante; ſic illud acuitur; utrumque Judex teſtem ſeorſim de criminis loco ſciſcitatus, utrumque diſcrepantem invenit, & mendacium mendacio detectum, dulcius nihil radiat, quàm veritas, cum nubem fregit:

Et illud: Tot inter mortes mortem reperies; miſerius enim in miſero animam trahere quam tradere.

Et illud: In Patriæ incendio & ille rogum invenit; nam qui ſceleribus inclaruit, ſola rogi luce indiget quam meretur.

Et illud de Uladiſlao IV. Tuæ ſolius Trophæa ſunt, quas intranti obvias moles vides, Tuo bellatoris ferro non Cælo artificis elaboratæ; non eget hederis alienis quem ſuæ ornant laureæ.

Et illud linguam Martyri præcidi jubet; nam prima Tyranni cautio eſt in linguas.

Digitized by Google

lum reperiſſes, ſed vel Angelos vel belluas, vel ara Deorum dignos, vel hara pecudum.

Tale & illud Tullii in Verrem: quæ iſte cum cognoviſſet novus Aſtrologus, qui non tam cæli rationes quam cælati argenti duceret, &c. &c.

Tale & illud de Clementia principis: non ſupereſt quem metuas hoſtibus metuende Princeps, unum hoc times, ne timeare, animorum victor pariter & armorum.

Tale & illud de Uladislao: Ceſſit imperanti æmulo mundi terror Amurathes, ne caderet; ſi non hoc ipſo proſtratum orbis videt, quod ſupplex tibi veniam ac pacem orans prociderit, &c. Moſcoviæ tellurem vix pede preſſeras, cum oppreſſiſti.

Tale & illud de S. Gregorio Thaumaturgo: Difficilius ſæpe montes moveri, quam mentes expertus.

Et de S. Joanne Baptiſta: in deſerto etiam diſertus, qui urbem fugerat, urbes ad ſe traxit,

Et illud de Tito: exuit ferocem animum, cum purpuram induiſſet.

Et illud de quibuſdam in Panegyrico non commemoratis ob ſcelera; novo igitur ſupplicio ſcelera ulciſcitur, dum tacet ſceleſtos: calamo ponis, quos expungit, torque capita obtruncat, quot truncat nomina.

Et de Divo Martino: in ſolo miſerorum amore eo uſque conſtans, ut facile pateret, cum ſub Conſtantio metuiſſe.

Et

Et de Boleslao Audace; Et tantum interrogare ſuam audaciam debuerat, cœlone oppugnando par eſſet? ultra nominis audaciam progreſſus fidem ſuo fecit nomini.

Et illud Ferrarienſ. Hactenus per luſtrationem illuſtriorem advena Xaverio quam nativo ſole Indiam, hoc eſt è Poetarum mente ultimum Solis cubile: ſed non quieſcit Xaverius, ubi ſol cubat, per invia avaritiæ, pervia charitati ſpatia excurrit.

Denique huc illud ſpectat; illis modulantibus in furorem acti hoſtes, inter ſe digladiantur, paribusque momentis illi canunt, illi cadunt, chordarum concordia cordium diſcordiam irritante Riſit mors Muſica imbellem numerum, cadere ad numeros, & lyram inter arma numerari, ut inter aſtra.

Hic multi poetæ: magis ex hoc quam è caballino hauriunt. Sic illud ad Hæreticum: Ore manuq; canis, caneres tamen aptius, Aule,
Si ſe tot fidibus jungeret *una fides.*

Et: Cur aurum in ſtabili nomen deduxit ab aura; Fluxa nimiſq; fluens eſt utriusq; fides.

Et in ſenem divitem:

Fine coronari dicuntur cuncta; vovetur
Hæc etiam vitæ Plute, corona Tuæ.

Luſus in verbis ex nomine Æquivoco, vel quaſi æquivoco. Talis ille luſus eſt: incipite Principes quæ præcipitis; male imperat, qui imperat tantum

Item

Item de læto obitu: nullum libentius ſolvit debitum, quam ſupremum.

Item illud de Nave Noetica: Hæc neque velo acta neque remige, ſemel omnes mortales in novum orbem trajecit.

Item de Chriſto hortum ingreſſo, alter Alcides hortum ingreſſus non ut ſumeret, ſed ut abſumeret mala. Et de Adami eſu; tantum malum orbi attulit prægustatum Adæ malum.

Hinc & Poetæ ſæpius. Sic illud in malum Oratorem.

Quis neget orandum populum te, Flacce, movere;
Orantem quando concio tota fugit?

Item in illum ære alieno obrutum:

Mercator jacet hic, cujus mihi nomina longum
Dicere; nam moriens nomina mille habuit.

Item illud de damnato: *ô quam velles,*
Interdicta forent ignis & unda Tibi (quod eſt ſupplicium exulum)

Et: *Conveniſſe ſuis dicebam nomina rebus,*
Cum porrexiſſes tam mala mala mihi.

V.

Fons Acuminum Oratoriorum.

Est varia Eruditio ab exemplis, Hiſtoriis, fabulis, ritu & conſuetudine gentium deſumpta, item ab iis, quæ ad alias ſpectant ſcientias: ſi tam illa, quam hæc ad rem tuam ingenio

genio moderante detorqueas r
venuſtatis.

Sic acute, illud de urbe in ma
fami, dictum: nec loci genius à
alienus: nempe Venus in aquis
naſcitur.

Et in Aquilinum fulmine p
hanc Aquilam fulmen petit, non
taxat, ſed in ſuum etiam caput Jo
niſtrantem.

Et illud de oratore interCardinal
ticanæ purpuræ Patribus adlectus
rio galerus deeſſet.

Et illa acutè de Divo Thom
ditione à Mathematicis deſump
paginam tranſtuliſti; nullum in
primæ magnitudinis ſidus, &
num copia eſt, viam lacteam ve
atramento: quæ argumenti felici
Stellis ſingulis plura ſigna, cuivis
ra Zodico.

Etiam id Poëtis familiare:
Dum fugis ex acie, fruſtra culp
Pugnam Parthorum more,

Et in bene capitatum:
Una Jovis cerebro, tibi cum ſit g
Ex illo naſci bina Minerva pot
Et illud: Alter Ariſtoteles no
ævo,
Illius Euripos E

Et illud : Sit nox centoculo quamvis oculatior
Argo,
Plus uno cernit lumine luſca fides.

VI.

Fons Acuminum Oratoriorum.

SI res efferatur per ſenſus reconditos & profundos, nec obvii ingenti ſed docti ſpecimen referentes, diſtinctos tamen á ſuperioribus fontibus. Senſum verò hujuſmodi deſumes (ut ſupra dictum) à nova rerum combinatione, vel contraria experientia ac effato ſenſuique communi, vel hæc ſuperante; vel ex aliqua rerum Analogia ac Sympathia combinationi ingenioſæ deſerviente.

Tale eſt illud : Sacrificium prætendens templum diripit, deerat hoc miſeris, Regum pietatem timere. Vide plura exempla in ſenſibus admirabilibus.

Et poetis hic fons familiaris. Sic illud in Monoculum:

Non patitur geminos Soles illuſtris Olympus:
Cum cælo quiddam frons Tua moris habet.

Et illud; candide, venaris lepores, ſed prædia perdis.
Actæon canibus ſic eris ipſe tuis.

Et illud: Si non vis blæſus, ſi non vis balbus haberi,
Do tibi conſilium, Pontiliane tace

De

Et illud Sarbievii in malum Po
Magdalena & Afra ſcribentem:
mis Magdalis, Afra focis, ſcilice
ſanctis.

VII.

Fons Acuminu

ISque locupletiſſimus circum
junêta rerum, Perſonarum, I
Adverte adjuncta rei potisſimun
cum, tempus, occaſionem, mod
inſtrumentum. Adjuncta Perſ
ciceronem duodecim: nomen,
habitus, forma, vita, affectio,
facta, caſus, oratio.

Acumen ex circum nominis.

DEducitur hoc vel inveſtigand
mon, vel ex eo aliqua infer
nis proprietates expendendo; ve
nominibus comparando, vel ad
accommodando.

Patet id in laude Divi Maxim
paciſſimi nominis menſuram fac
etiam in minimis ſe maximum
magnitudine illum oculis omn
Maximum tamen ſe negavit, quo
deret facere majorem. Sed ma
cum telluris obſtarent anguſtiæ, c
cœli immenſitas par eſſet, hac ſol
comprehendi.

Patet idem in Epitaphio Margaritæ principis N.

En quo Margaritas oſtreo Mors includat! Frugalem quis malé fingat Mortem, plebejo non eſt contenta cibo, Cleopatræ ferculis aſſuevit, dum Margaritas ut ſorbeat, in pulverem atterit. Væ mundô ab ingluvie tanti monſtri! pretioſæ dapes acuunt novam famem.

De Leone Sapieha eſt illud ex nomine: Invicta hæc Domus Leones ſemper generat; nunquam Cervos. Vſque adeo Elizabet gratiæ olim partu celebris, Hoſtium terrorem parturit & Leones: Te tamen poſtremum edidit, ceu de grandiore partu diffideret, cum Leonem edidiſſet.

Brevius luditur à nomine in Filium Tullii degenerem: paterni nominis nihil habuit præter ſyllabas.

At de Miecislai Vxore Rixa: Admirandus omninò Princeps, quod cum Rixa pacificè vivere potuiſſet Fuit hæc veré ſui nominis, cui fidem fecerat innata ſexui affectuum impotentia pacis publicæ perturbatrix. Felicior illa Mater quàm uxor, quod filium Regno dederit componendis civium diſſidiis natum, adeo ut Rixa Matrè genitum negaſſet,

Et: Barbariem mentium in Barbara nomen.

Huc ſpectat laus Trajani apud Plinium de accuſato Patris Patriæ nomine: Nonne his tot tantiſque meritis novos honores & titulos merebare? at tu etiam nomen Patris Patriæ recuſabas;

bas? Quam longa nobis cum
pugna? quam tarde vicimus!
alii primo Principatus die rec
diſtuliſti, donec tu quoque b
rum parciſſimus æſtimator ,
teris.Itaque ſoli omnium tibi c
patriæ eſſes , antequam fieres,
teris major , quod melior. Era
noſtris,eras in judiciis nec publi
at , quid vocarere,niſi quod ing
patria , quod te Imperatorem p
patrem prius experiretur,

Etiam poetæ ex hoc fonte deli
nus de S. Clara.

Præſentem geſtas ipſo præ pe
Hinc bene te Claram dicere
Et Bahuſius de S. Urſula:Urſa
vide,mea carbaſa poſthac
Urſula cum ſociis virgine
Item Senatori ſic quidam precatu
Grande Senatoris tibi nomen a
go
A ſenio nomen tale,Senato

Acumen ab Adjunctis ſe ſtantiis Fortunæ

ADjunctum Fortunæ continet G
honores &c.

I.

Acumen è Natalium claritate.

Generis ſplendor proponitur acute, vel ſic:

Vix pulchrius coloratur nunc Oratio, quam ab imaginibus majorum; vix cuidam ſuavius inhæret Eloquentia, quam ceris avorum quaſi non facilius laudes Heroum ad maximum deducat, quam ſi á Majoribus incipiatur.

Vel ſic: Avitos ejus fulgores non quævis palpebra impune aſpexerit; meridianum hic crede ſolem, in quem oculos nemo conjecerit, quin vindex in palpebra lumen perſentiſcat. Perſtrinxiſſet olim oculos Poloniæ tanta Serenitas, niſi in Aquilam incidiſſet non ignaram, ad ſerenius aſtrum cæcutire, noctuarum id eſſe non Aquilarum. Item de alio: E Rege natus nunquam ſe Regem credidit, niſi cum ſe ſubjiceret ſibi. Et illud Genere & ingenio laudatiſſimus princeps, ad Solem originis ſuæ ſe vix natus explorans quos Heroas referebat in nomine, eoſdem reſtituere ſtuduit in virtute. Rapitur nempé excellens indoles in ſimilitudinem ſuorum.

Et illud in funere prænobilis adoleſcentis: At tu, Parentalis Dolor, gentilitiam inprimis ejus gloriam perſcrutare. Creſcit hinc luctus materies, ubi à tam nobili ſtirpe, plantam noveris reciſam, nequit non eſſe luctuoſum, eos extingui, quibus tam ſplendidè naſci contigit, æque triſtior occaſus afficit, ac ortus ſerenior recreabat.

Se-

Secundo, Ad Natales acutè
Digreſſio de Majoribus in part
panegyrico, qui inſcribitur Roſa
aliis.

Tertio virtutum & merito
Natalium auctam oſtendunt, Sic
claritatem armorum fulgoribi
tantò minor eſſet, quod Majores
terat Auctor hujus ſplendoris e
iſſet.

Item : Non otioſus Majorum
velut ſuffragiis poſterorum gl
Tu vero niſi á Majoribus ſenio
cra canitie venerabile genus ac
dum tantum familiæ addis ſple
ex illius charitate Te æſtimem, q
Sic enim ancillante fortuna pul
ſuadis genus, ut intra Majores T
illi intra poſteros. Majora illa, qu
munera cenſeri poſſunt fortunæ,
erigis.

II.

Ex Stemmate Acum

1. IN Suada Civili plurima
affero hìc aliqua propria
untur hic acumina vel ex Adju
mate depicta : Sic de Avido
flumine Orator : Ab hoc Tu a
quin bono Reipublicæ devolv
celeritatem didiciſti. Illius n

tem nec inter maria amiſiſſet. At idem ut Patriæ fida ſemper tranquillaque ſtatio ita barbaris Myopatonibus inevitabile naufragium. Quoties ille rubuit cruore barbarorum? quoties ingenio ad candorem revocato, cryſtallo purior fluxit?

Sic & illud; Inhæret capiti mucro; ut jam inde patriæ nonniſi armata prodeant conſilia.

Sic de tergemina Cruce Potociorum alius Non unam poloniæ lauream ominatur tergeminum potociorum inſigne, quando victrici Crucis ſigno non ſolius eſt vincere Conſtantini. Ne vero ab illa ſtirpe unicam felicitatem ſperes. tergeminam crucem vide, nempè nimium felices haud decet felicitatis in commune parſimonia.

II. Vel ab Eruditione ad Stemma accommodata, quam habes in Suada Civili. Ut de avitis Zamoiſciorum haſtis: Pallas ipſa non alias aut gerere ſagata vellet, aut togata regali defigere monumento: non alias Aſiæ Victori Lyſippus ille pro fulmine in dextra collocaret Ivere per varias manus Scævolarum, dicerem, quia notæ fortitudinis, ſed quia errare in hoſte neſciunt, haud occurrit par nomen.

III. Vel ab alluſione ad Gentilitiorum armorum colorem. Sic de Roſa Pſtrokznioru: Candidam ne mirere; cur enim erubeſceret, hactenus nil invenit. Longa illi ætas hos induxit canos, ut ſimul induceret recurrentiam, adeo ætates hæc vivit integras, non æſtates, &

vo-

veruſtati adjungit etiam vetuſt
illud:

Cur Roſa Pſtrokonidum pur
albet.
concolor eſt Domini mor

IV. Vel à Comparatione re
Sic de avita Navi czarnjecii:Vex
Poloniæ Fortunam,dum il e fab
ne,non tam vellus aureum quan
fortitudinis gloriam repeteret,
illud:

Jaſoniam cœli ſpatiis depelli
Dignior his fuerit Czarnje
Illud de Lu na Daniloviciana;
Exuit ingenium Lunæ tua L
Nam præter nomen cætera
Et de Gentilitio quorundam Eq
Curre vel immenſæ Sonipes p
Famæ:
Nam Tibi pro meta Fama
Et de quorundam inſigni, qu
Virgine coronat
Urſus & auguſtæ radians in l
Virgo, tum condit nobil
Cum ſic Virgineo tuus emic
auro;
Urſo cœleſtis fit minor urſ
Alluditur etiam ad Auctorem
ſam ejuſdem.

III.

Acumen ex plurium Stemmatum combinatione.

SIc ſenſus ille : *Felix hiſce Heroibus Polonia*; acute per alluſionem ad plura ſtemmata effertur: Quoties Accipitrum vel Olorum pennis in altum provecta Poloniæ felicitas, quoties à Luna Stelliſque Cœlo Patrio perenne affulgentibus illuſtris, avitis Pilavæ Crucibus conſecrata, in Agni vellere Jaſonis cariore conſpicua, in Leone flammas eructante inacceſſa & formidabilis, cum argenteis Szizeniavæ fluminibus latè gloriam diffundens, in muro Leonis ſepto excubiis inexpugnabile nacta munimentum, in Urſo cœleſti Cynoſura jubar auguſtius, in Uri Capite Sortita Capitolium Bonæ Mentis, in Roſis perpetuum ſibi Ver afflantibus verè floridum nacta ſeculum, Gentilitiæ quorundã faſciæ nodo (cui verius Polonæ gloriæ omen, quam Gordio Aſiatici ſpem Imperii fata innecterent] Faſciæ inquam nodo ſplenddiè cincta, Tauro velut victima ſolenni honorata, denique armata ſagittis, munita Soleis, exculta vomeribus, A cervis vallata, &c. &c.

IV.

Acumen à Circumſtantia Honoris.

JUxta illa, quæ in Suada Civili habes de gratulatione Honoris, acumen poteſt deſumi tum ex honorum inſignibus, tum ex Muneris præ-

ſtantia, tum ex meritorum ful
tum ex nomine Muneris, ſi a
cum, tum à modeſtia honorati,

Sic luditur ex inſignibus

De Corona: in aliis non ra
hil in vertice coruſcat: ſed
menſæ capacitas coronatur,
nato Capiti radios affundim
Coronæ aliis coronis gloriæ
tibi primordia, non quod t
fuerit ante Coronam, ſed q
ſtis nullam, ignarus termini
re, Nec impreſſum capiti
mentem opprimit, ut hæc i
non ſubvolet. Et pondera nen
munt, niſi quod Baſilicum
pondus, quantum nos infra T
tum te ſupra vulgi Procerum
adeoque unus inter omnes non
cio Coronæ comprobaris, a
talla. Expalleſcit hoc aurum,
ſilii caput unica exornare gleba
eluceſcit.

De Sigillo Cancellarii: Ma
quam gemmæ adinſtat Tua ill
cepiſti, decuit hoc tandem ſy
merita inſigniri, & Tuis initia
ternitatem hac veluti artha d
rius Regis anteambulo factus
Fortunam non ſequi ſoleres, niſi
am aliis, Tibi gemmeam præ

nuli gemma Tibi conſignata, Macte! hic te Annulus æternitati inſinuat.

De Clava Ducis: Erit cùm in virentes tibi laureas effrondeſcet, & Imperialis Clava, non minùs hoſti Patriæ fatalis, quam Herculis Clava monſtris.

De Principis Trajani Modeſtia: Eſt hæc natura ſideribus, ut parva & exilia validiorum exortus obſcuret, & ſæpè aliorum adventu dignitas inumbretur: Tu tamen major omnibus, ſed ſine ullius diminutione major, &c.

Item: Recuſabas imperare; igitur cogendus fuiſti, cogi porrò non poteras, niſi periculo Patriæ & mutatione Reipublicæ. Obſtinatum enim Tibi non ſuſcipere Imperium, niſi ſervandum fuiſſet, in magna vi, magno terrore modeſtia Tua vincenda erat.

Et illud ex eodem fonte: Conſulatus ipſe ſibi tuis humeris attolli & augeſcere videtur, quem ſuſcipiendo gerendoque majorem facis. Tu quidem ut maximum recuſaſti, ſed hoc perſuadere nemini poteras, niſi aliquando & non recuſaveris. Doces futuros Principes non ideò tantum velle Conſulem fieri, ut fuerint.

Idem ſentiendum de Adjunctis doctrinæ, virtutum, ætatis. Ut in illo patet: Longè à propoſita brevitate Oratio declinaret, ſi tuam infantiam quam æternitas ſuis jam involvit faſciis, ſeneſcenti orbi in ſolatium revolveret: Et, in immenſum creſceret Oratio, ſi viriles annos in ætatis flore exhiberes, &c, &c.

V.

Ex Proprietatibus ſeu

Artis vel ſcientiæ Ac

ARtes intellige tum liberales ill
ſiculo:

Lingua, Tropus, Ratio, Nu
Angulus, aſtra, id eſt Grammat,
Dialect, Arithmet. Muſicam, Geo
logiam, tum etiam illiberales,
militaris; item ſcientias tum hum
nas; ex harum enim notitia & vo
tis, ac in tuum patrem non inconci
cuetur Oratio Exempla paſſim in a
hic ſufficiat:

Salutatio Areopagi Sar

Mathematico dicta.

NEcMatheſi ſalutandi officia licui
bi nova fori patrii ſidera illuxiſti
exortum in Cygno & Caſſiopea Pha
ſe hic offerunt Aſtrologo raræ magn
na cujuſvis Zodiaci radios extinctura
xarum indolem Stellarum haud præ
Arithmeticæ inter Judicum ſubſelli
Subtrahi è dierum calculo peroptat,
veſtri orbitas inducitur, quoties ſed
addi & multiplicari in immenſum. No
or illi regula, quam leges aureæ, quas f
ſi ad tubos aſſueta eſt Optices Matheſi

teleſcopii uſum Urbis augeri videt anguſtias, quoties huc deflexiſtis, vel atomos aſſurgere in molem veſtra imperat magnitudo. Quæ hic ſpecies non ſuaviter oculis illabuntur? quanta radiorum à veſtra luce reflexio? quanta refractio in obliquum: vix ullus nempe in Orbe ſquallet angulus, quo veſtra ſerenitas non pertingat. Nec Staticam veſter non hilarat adventus: ponderibus librandis intenta, nullum grandius quàm judiciariæ auctoritatis reperit pondus, æquitatis bilancem in vobis, & nullis partium ſtudiis circumactæ mentis æquilibrium veneratas. Ubi autem horarum ſpatia è lucis ac umbræ conſortio internoſcimus, horas æquamus ſeculis, ubi alia quam tot novorum ſoliſum, quot procerum luce dierum ſpatia cupimus dimetiri, &c.

VI.

Acumen à Circumſtantia.

Temporis.

Alludi ſolet hic ad proprietates temporum, dierum, menſium, imo & ad ſigna cœleſtia, quæ tunc Sol ingreditur.

Sic de Ludovico XIII. mortuo in feſto Aſcenſionis Chriſti. Duos una pompa dieſque in cœlum Reges extulit: alter, Deo Cœli Capitolium conſcendente triumphi comes aſſumitur.

Ad Autumnum alluditur in funere Sereniſſimi Principis Sabaudiæ tunc extincti: Pluvius vobis, ô Cives, autumnus eſt, ſerenitate ſepulta:

Ulciſcimini fletibus præteritæ felicit
Octobri vindemiam lacrymarum off
Autumnum nequiit evadere ſumm
turitas? & Sole libram ingreſſo decr
gis hominibus cœpit, quàm diebus.

De quadam Principe ſub autumn
lud: Cœlo matura concidit in Autu
ber, qui eam dederat thalamo, de
ta ludente cum hominibus Sole, ut il
doque dies contingat funerum, qui
rum.

Et alius. Sol ipſe tanti admirator
bra etiamnum hæret, quaſi non ali
poſſit explorari jacturæ hujus ma
cœleſti. Ergo in libra Cœlum exan
fortunia?

Ex hyemis conſideratione eſt ill
jusdam; Ita vel in hyeme tua felicit
idemque Tibi æternitatis, qui an
initium Menſis fuit, aliis faſces nov
tatis faſciam impertitus.

Et illud de Principis obitu: Infe
ems eſt, Februarius Hiacynthos no
mites animas, non alii quam imm
re dies. Sed jam tandem extra con
eſt, ubi amænius ver perennat.

Mortem Czaniecii, quæ ultimo
feriarum die contigit, ſic alius exp
tunc nomen ſuum Hilaria, tridu
potius deſtinatum quàm lyris, què
tanti Ducis funere communem co

& lacrymas expreſſit Poloniæ. Jocularis Bromio Naumachia tunc placuit in lacrymis, quibus & pocula dilueret & gaudia. Poeſis illum & India velut Numen agnoverat, Jupiter eſt, ac Feretrius, bacchantium plauſus, planctibus, luctibus luxum permutans

Huc ſpectant acutæ Alluſiones ad feſta in Orbe Chriſtiano celebria, de quibus in Suada Civili.

VII.

Acumen à Circumſtantiâ Loci.

Ita de mortuo ad S. Fauſtinum: Ubi autem felicior Tibi mors obtingeret? quàm ubi Fauſtinus ſuo nomine portendit fauſtitatem?

Ita de S. Cypriano ſuprà: Hic ut Africæ geminaret ardores, natus in Africa ſuum etiam Carthagini Tullium dedit.

Et de Fauſtino: Non ad unius gloriam Provinciæ natus, in Sardinia animam, in Latio fidem; in Inſubria Palmam accepit. Roma ſe dignum non putabat, ejus incola, niſi addictam ſpectaculis niteretur novo ſpectaculo paſcere, virtutes omnes in ſe ceu in theatro circumferens.

Et de illo: Patria non moribus Aſiaticus, etiam in Aſia fortem naſci & ali propoſuit.

Et illud de S. Chryſoſtomo: ſylveſcere metuens ſeceſſit in Sylvas; exuturus inter feras ſi quid inter homines ferinum induiſſet, felix, ſi quam à feris expulerat feritatem, in hominibus non vidiſſet.

Et de alio: in eremo innocent
homines amiſerat, quæſivit. Vel:
homines, didicit inter feras.

Et de Hilario: Relegatus in Phr
ſolem ab Occidente in Orientem

IIX.

Acumen ex modo rei t
quandam novitatem præ

PAtet id Primo in Valedictione
judicibus in fine judiciorum dic
bis una ſupereſt, quam forum hoc
ſa, Æquiſſimi Legum Juriſque
vam judicii formam inducimus,
dices acturi apud judices. Eunde
judicem forum accipiet. Nimiru
conqueri coram vobis. Effuſæ in
tatis rei hactenus; veſtro jamjam
ſu, luctum eidem indicitis; Haud l
non conſciis noxæ mænibus
tem. Solatia dolore confunditi
adimitur æternitas, dum in Urbe
tudo. Quid? Juſtitiæ dare juſtitiar
ri velle jura æquitatis; cavere ultr
ſupplicii exulante, ſecurius regn
no timoris: ad hæc urbi Solem (
am & rectè vocat nonnemo] Sol
tot Soles eripere, an piaculo vaca
plicia reis qui hactenus irrogaſtis
urbis animos vulneraris. En

num facit Proceres, hoc quod adornatis iter, Agite, & quod alibi vix conceſſerim, veſtris vos aut abſolvite ſententiis, aut ad longius hic demorandi ſpacium damnate. Si tamen ſic rei Vrbem deſeritis, vel alio ſaltem inſignes titulo eandem poſtliminio reviſite Hoſpites, vel cum eadem Themidis ſecuri, qua illam hactenus muniiſtis.

PATET. II. In objurgatione Encomiaſtica Albriccii apud Jugl. Si laudes modeſtia reſpuit: Tolerantia querelas admittat. Quod in nullo accuſari valeas, reus es. Avocas ab optimis animos, quando exhibes meliora. Mortuo Tullio aures obſtruimus, ex quo cupimus redivivum audire, cujus excitaſti memoriam, gloriam extinxiſti, cum ſine crimine dicas, Te nemo noſtrum ſine crimine audiat, utpote qui cogamur illico vel deſperando vel invidendo peccare. Paſcendis auribus natus es; dubium tamen an earum magis acuas, an mitiges famem; cum eas nunquam ſine tui fame dimittas. Quò diutius dixeris, eo magis cogimur timere, ne deſinas. Id unum non amamus in Te, ſine quo vix quidquam amamus in cæteris Parſimoniam Orationis. Auditores tuos dicendo beaveras, quoties ſuavitati adderetur æternitas, Minarum horrorem ita confudiſti deliciis, ut magis à te argui quam laudari à cæteris peroptemus. Quod degere cogamur Infantes, crimen tuum eſt, qui ita totam exhauſeris Eloquentiam, ut extra Te nulla ſuperſit. Objurgare tamen te maluimus,

quam laudare, cum ab eo uno laudari pro meritis poſſis, à quo uno non debeas.

Patet III. In Diris ac imprecationibus Panegyricis fixi in Cruce Religioſi firmatis per Renovationem tribus Votorum clavis. Næ tu diras mireris, Felix cruciarie! Ergo ſi profeſſus Modeſtiæ encomia recuſas, Sectator tolerantiæ meritas admitte querimonias; jam te ſic devoveo; obſtinatus huic immorere Cruci: Tuorum hic votorum meta eſto; Æternum hic affixus hære: hic te thronus Regem affectum: hic feſſum laboribus totus excipiat; ſic quieſcat, qui plumam odit! indignus es, qui terram vel calce contingas, ſupra illam ſic emine. Si Rhetor es, hæc Tibi quadrat ſuſpenſio; æternum te voluptas horreat, oderit te Libertas; Cruciarius es, nec deſine. Utinam te vita prius, quàm crux hæc deſtituat! meruiſti; cauſas accipe, reus es, quòd hanc ſpeculam aſcendens, ex qua humanæ profundum Inconſtantiæ metuens, Te ſupra eam afferres. Mundum calce proteris? pulcher hic faſtus, ſed mundo gravis. In Delicias cor hoſtile geris? in crucem abi, & lene hoc tormentum. Quid ſi etiam ideò dies Veneris in crucem Chriſtum egit? Latebras Religionis amas, ut ex inſidiis Mundum adoriare! Hic ferve, ut orbem novus Phaëton vitæ integritate in æmulationem accendas! Adhæc rides innumeros Democrite, qui ſequuntur, quæ ſolus fugis; ſic unus tu ſcilicet ſapis; Sic ſeculum deſipit? ſequi paucos in opti-

optimis Tibi bonum eſt; nec pluralitas hic concludit? Quid plura? at quæ iſthæc ambitio, per egeni titulum, in cœli principum titulos involare? item furatæ inopiæ nihil deeſt, & Centuplum adhuc expectas? Hem mihi pauperem! & ſiderum ſceptra capit, Olympi hæres? Hem pupillum! Cui egeſtas, Dives Mater, cui Pater Deus ipſe! A cæca Dea nil exigis, ſed à IDEO qui totus oculus? Nulla Tibi res propria, tamen totum Cœlum rapis Proprietarius! Quid Satellitium loquar? Nunquam incomitatus prodis, Algor, Ardor, Fames, comites latus claudunt? quantæ inſuper id inconſtantiæ? Orbem fugis, & orbem pervagaris! imò Auguſtus Tibi Orbis hic eſt, Antipodas quæris & ſubigis! Lucem refugis? & indicem Orientem reviſis: Pondus terrenum excutis, & æthiopem ſuccollas? At quod arrogantis audaciæ id genus? Homo æmulum te angelis candore opponis, inter homines non homo ſed Angelus! quod id arrogantiæ genus, nolle parem eſſe terrigenis, velle cælicolis? cæli ingenium, telluri velle inſcribere, transferre in mores, ſpirituum Innocentiam? Adhæc, delicatus tu nimirum, qui roſas inter & lilia tantum degere velis! Item, Cùm Spinolæ ſis affinis, Equitem te jactitas Liliorum! cùm ſis Orthodoxus, puritatis ſtudio te novum, etſi non quoad fidem, exhibes Puritanum. Adhæc incredibilia ais agiſque, id tuomet teſtimonio aſſecutus, ad quod ambigui Sarmatæ Munduſque

hæreat! Juratæ ſervituti veram libertatem incluſiſti! in ſervitute liberrimus, in libertate mancipium: cum ſis in nullo non maximus, imo (quod perſuadet permiſſio] & non minimus dubium in quo mojor eſſe poſſis! Liber es, & vinciris, tui ipſius regnum alteri gubernandum tradere omnibus Regnis nobilius reputans: verbo, non alius tu, quam natus es; vivere ſatagis Dei ſolius famulus, cætera liber. Ob hæc novam objurgationem, ſuperiores diras meruiſti. In Crucem iterum, in Crucem, perennis Cruciarie, quod nulli hac in parte diſplicere poſſis, Reus es.

CAPUT II.

Quatuor Species Acutæ Dictionis ad Eloquentiam non vulgarem pertinentis.

PRæter Epigramma, quatuor dictionis acutæ aſſigno Species: orationem, Elogium, inſcriptionem, & Dialogiſmum. Diſtinguo hæc; nam Elogium latius patet, quam inſcriptio; & Oranis partes illas notiſſimas, Exordium, Propoſitionem, Confirmationem, Confutationem, &c. non requirit Elogium, de quo hic. His tribus adjicio Dialogiſmum, in quo inducuntur plures acuta miſcentes colloquia, ut fit in Dramate, vel inter Collocutores ſcenicos & Declamatores, quales in Declamationibus Senecæ. De ſingulis hic.

§. I.

Prima Species Acutæ Dictionis

Oratio Acuta.

NOn vulgariter Acuta oratio duplex eſt: alia longior, qualis eſt in Panegyricis, ut eſt Panegyricus Trajani; orationes Ferrarienſis, Arcus Pacis, &c. Alia brevior, quales ſunt Orationes Officioſæ, Salutatoriæ, Gratulatoriæ, &c. Utrique huic generi Orationum Acutarum, ego nunc leges non præſcribam, quia id non eſt hujus loci; ſed tantum exponam, quæ ad earum acumen admirabile attineant, ſeu unde & quomodo acutæ reddantur.

I.

Oratio Acuta longior

REquirit Inventionem & Propoſitionem Acutam: Dilatationem & Elocutionem acutam.

Ad inventionem acutam pertinet tum excogitatio propoſitionis non obviæ, ſed ingenioſius erutæ, tum argumentorum non vulgarium.

Propoſitio acuta & ingenioſa ſumi poteſt

1. Ex non obvio oppoſitorum nexu, ut eſt illa de tribus Religioſorum votis: Libertas in vinculis. Et in Panegyrico de B. Stanislao Koska cujus argumentum & propoſitio eſt: Pia in Parentes impietas. Item apud Ferrarium de eodem Propoſitio: Ex fuga victor. Item de Pentecoſtes die; Beatum Incendium. Item illa Pro-

poſitio de Honorum Mundiq; Contemptu in B. Franciſco Borgia: Sol ab occaſu ſerenior. Item de S. Alexio: illuſtris umbra.

Huc refertur illa; Conviva DEUS, id eſt Chriſtus patiens & moriens; alludendo ad illud: Saturabitur opprobriis.

II. propoſitio acuta ſumitur ex Paradoxo, quod in propoſito aliquid non vulgare ſonat. Sic eſt illa Propoſitio de flammis Piacularibus ſeu Purgatorio igne die animarum anniverſario: æſtas in Autumno. Item apud Guiniſium: Comitæ felicitas. Et illa de immaculata Conceptione, & contrito à B. V. Capite ſerpentis, propoſitio: Contritio ſine pœnitentia. Item de B. Franciſco Borgia: Oriens in occidente: ubi exponitur, ut ex umbris, quas ſibi ultró obtruſerat, clarior emerſerit. Sic de B. Stanislai Seraphico amore in Deum: Zona torrida in Aquilone. Et de eodem geſtante Infantem Deum: Deus Captivus. Item illa propoſitio de S. Andrea Zoroardo 40. nucibus ſub quadrageſimam victitante: Fames per inediam obſonata. Sic in Feſto Theophoriæ: cibus ambulans. ſic & Sacri Oratoris: beneficium Dei minæ. Item: Jejunium Atlas Orbis.

III. propoſitio acuta ſumitur ex accommoda Scholaſticarum rerum vocumque ad Propoſitionem translatione: Sic illa propoſitio de S. Franciſco Xaverio ejuſque indefatibili tot oratrum decurſu: Motus perpetuus in DIVO, Orbi exhibitus. Item illa Propoſitio de Im-

ma-

maculata conceptione: Sol ſine maculis. Item illa de incarnatione Filii DEI in Annunciatione B. V. Methaphora in Verbo. Item illa: Solennis Chriſti ad corpus receptio. Item de s. Franciſco Xaverio: Nova Gigantomachia. ſimiliter in Annuntiatione B. V. Propoſitio: Logica Cœleſtis ſeu Concluſiones de Verbo in utero Virginis concludendo.

IV. Propoſitio ſumitur ex Analogia eventûs in Oratione petractandi cum alia re ſimili. Sic illa propoſitio de 40. Matyribus in frigido lacu demerſis; felix Naumachia. Item victori: Arcus Pacis. Huc ſpectat ſymbolum virtutis vel vitii. Hinc ſumitur illa propoſitio, in qua Allegoricè proponitur B. Aloyſius: Eques Liliatus, vel Lilium Caſtilionenſe. Sic de B. Franciſco Borgia; Phœnix occidentis per Alluſionem ad Cineres Iſabellæ, ex quibus hic Phœnix.

V. Propoſitio acuta ſumitur ex Honoris inſigni accommodata ad Panegyrim. Sic illa, in Panegyrico Mareſcalci Victoris. Scipio ſeu inſigne Mareſcachli in Laureas effloreſcens: Huc & illæ propoſitiones pertinent, quæ ex inſignibus ad Divorum ſimulacra appictis deſumuntur, ut ex Rota Catharinæ, Anchora Clementis, Remo Adalberti ſic ex Corvo, qui s. Vincentio appingitur, Propoſitio eruta: Felix augurium.

VI. Propoſitio acuta ſumitur ex generis inſignibus ſeu Stemmate ad Propoſitionem inflexo.

Sic

Sic ex Regio: Luna in Solem verſa. Sic ex Czarnieciniana navi & Stephani nomine: argo Coronata. Sic ex Gentilitiis turribus: Pharus Lechica. Sic de B. aloyſio: aquila ad Solem. Item etiam ex Regni, Provinciæ, vel Civitatis inſignibus.

In gratiam polonæ juventutis refero hic inſignia palatinatuū & aliquarum Civitatum in polonia, refero autem cum aliquo acumine.

Inſignia Polonica.

I. *Inſigne Poloniæ eſt Aquila alba in Campo rubeo cum Corona aurea. Et ales hæc ſublime Quidpiam portendit, & color alitis eſt boni ominis: quod ſi campus rubet, id gentem ad bella & triumphos natam docuit: Nec imbellem feroces progenerant Aquilæ.*

II. *Palatinatus Cracovienſis, in vexillo Aquila Candida cum Corona aurea in Campo rubeo; in alis extenſis linea aurea. Si Aquila in Cœlis, quidam & in regnis effulgeat, ubi ad amuſſim auream, generoſitatum decora explorantur.*

III. *Urbis Cracovienſis inſigne tres Turres cum una Porta, in qua Aquila. Alibi ſi ferunt Aquilæ fulmina contra turres, hic pro turribus, etiam hic Porta Triumphalis.*

IV. *Palatinatus Sandomirienſis Scutum, in quo à medio tres Campi rubei, tres albi; in alterâ parte Campus Cæruleus cum tribus Stellarum ordinibus, Hoc plane inſigne armat & ornat, imo quoddam Orbis Compendium eſt, quod ſideribus terram.*

Illu-

Illuſtri fœdere junget.

Sandomiria inſigne Rex in ſolio, & Aquila. Sic neq; terrenum Iovem.

- --ſua deſerit ales. Rex alibi hoſpes, hic perennis incola.

VI. Palatinatus Lublinenſis Cervus in Campo rubeo. in Coll. aurea Corona. Belliger eſt potiusq; Leo; -- nam cervus ſitit iſte cruorem, at nec Coronam unquam timidi meruêre.

VII. Lublini inſigne Caper. Hic ſi cæleſte Zodiaci ſignum eſt, quidni & inſigne Vrbium, prpeetua Cœlo victima?

VIII. Palatinatus Poſnanienſis, Aquila Candida ſine Corona in Campo rubeo. Sic ſine aurato pondere.

-- hac celſius evolat ales.

IX. Poſnaniæ Tres turres, in porta duæ claves decuſſat impoſitæ. Docuit gemmam Vrbium gemina ſub clave reponi.

X. Palatinatus Caliſſienſis inſigne Caput Biſontis, inter cujus cornua aurea corona, per nares circulo tranſeunte. Campus inſtar alveoli albus & ruber. En ut abacus triumphat: nec triumpho deſunt victimæ Coronatæ.

XI. Caliſſii inſigne Porta in muro nigra, & duæ turres, inter quas tubicen inflat cornu. Nec iſta Vrbs absq; Cornucopia, ejusq; nomen latè canit hac buccina:

XII. Palatinatus Siradienſis Leo ruber medius & ſemi-Aquila nigra in Corona aurea, flavo Campo. Et ſub dimidiis hic integra virtus, & digna Coronis.

XIII.

XIII. Siradiæ Tres Turres cum porta, in media turri Aquila, Sic turres & Vrbes optimè communit celſa indoles.

XIV. Territorii Violunenſis Inſigne, Agnus cum vexillo & calice in campo rubeo. Sub hoc ſigno vince: fortior hic Agnus, quàm alibi Leo:

XV. Palatinatus Lencycenſis. Semi Leo ruber in albo campo, ſemiaquila alba in campo nigro, in corona aurea. Si ſic dimidius regnat, quid integer?

XVI. Palatinatus Plotenſis, Aquila nigra in Campo rubeo in pectore P. nativus hic Aquila placet color, quem ne alienum ab Aquila Polona putes, adjecta litera ſibi vendicat Polonia.

XVII. Palatinatus Ravenſis, Aquila nigra in campo rubeo, in pectore R. Non ſolius Romæ Aquilas hoſtis timeat, ſed & Ravæ.

XVIII. Territorii Dobrzynenſis. caput humanum: & infra habet coronam: caput hoc Moyſis miracula præfert, nec fœnum gerit in cornu ſed aurum. Pogonatum inſuper crederes coronatum.

XIX. Ducatus Lithuaniæ & Vilnæ, inſigne Eques cataphractus,

-currit per Olympia Fama;

nec ſocietas ſibi Regni Aquilas ita prævolare ſinit, quin volucri ac æmulo paſſu ſequatur & aſſequatur.

XX. Palatinatus Smolenſcenſis Vexillum rubrum in quo Scipio aureus griſeo campo. Sub hoc ſigno militat fortuna, militat æther.

XXI. Smolenſci inſigne Eques armatus. Eja

Eques

Eques ſtrenue, arma capeſſe, & Tauri Moſchici jugum excute.

XXII. *Palatinatus Novogrodenſis inſigne. Angelus niger in Campo rubeo, in altera parte vexilli Eques armatus. Hic tuta omnia, ubi & arma præſto & arma Cœlum ſociat; nec pictura terreat, niſi hoſtem, cui noctem & tenebras hic genius miniſtatur.*

XXIII. *Palatinatus Breſtenſis. Eques armatus amictus cæruleo campo rubeo. Campeſtres benè Sarmatæ campo bella gerunt. Sarb.*

XXIV. *Braſtæ inſigne Arcus intenſus cum impoſita ſagitta, ſemper feriet hic, ſi*

--quando minabitur Arcus.

XXV. *Palatinatus Ruſſiæ. Leo flavus in Corona aurea, Campo cæruleo. Hunc nec terruerit Claviger Hercules. & Zodiacum recipere non puderet. Nec aurum virtutem opprimit, quam coronat, Leo eſt, & ſe Leonem ſemper meminit.*

XXVI. *Terra Haleſienſis. Monedula nigra in Corona aurea, Campo albo. Nigra pedes, nigris velata Monedula pennis (Ovid.) olim par Aquilis, regumq́; inſigne, nec corona negat.*

XXVII, *Terra Culmenſis, albus Vrſus inter tres arbores virides, Campo viridi. Nec Aquilonem Lechicum - ſua deficit Arctos.*

Vrſa Cæleſti Clarius Vrſe Micas.

XXVIII. *Terra Fremislienſis Aquila biceps coronata in Campo Cæruleo. An & hic Cæſarum ſedes: ubi & Imperialis Aquila.*

XXIX.

XXIX. *Palatinatus Belzenſis Gryphs albus in Corona aurea Campo rubro. Auro alibi tantum, ſed hic Gryphs & ferro amicus, nempe Campus in arma vocat*

XXX. *Palatinatus Podolienſis, Sol cum radiis in Campo albo. Hic Oriens Lechicus, ſunt hic cunabula Solis.*

XXXI. *Vrbis Camenecenſis S. Georgius in Equo draconem interimens.*

— at pro te militat æther
Cælituumq; Phalanx.

XXXII. *Palatinatus Braclavienſis Crux alba in campo rubeo; Munit & conſecrat hac ſacra decuſſis. Idem inſigne Volhyniæ.*

XXXIII. *Pruſſia Aquila alba in campo rubeo, in collo gerit coronam, ex dextera ala prodit manus hominis gladio armata. Et volat & in hoſtem involat, nec lapſum timet corona.*

XXXIV. *Palatinatus Mazovienſis Aquila alba in campo rubro. Qui candor ſit genti, color hic alitis adumbrat.*

XXXV. *Palatinatus Podlachienſis Aquila alba in campo rubeo, ex altera parte Eques armatus. Sic Lechica tutior ales.*

XXXVI *Samogitia niger Vrſus albo collari, campo rubeo. Extinguit famam Erymantydes Urſa.*

XXXVII. *Palatinatus Kijovienſis Urſus in campo rubeo, ex altera parte Angelus in rubeo campo. Ni metuas Urſum, hoſtis, cælites time minas.*

XXXIIX

XXXIIX. Gedani Duæ cruces una deſuper alteri imminet : & ſupra has corona aurea. crucem diadema coronat. Eſt ſuus hic etiam crucibus honor.

VII. propoſitio acuta ſumitur ex Eruditioue, quod fit aut præferendo, aut Comparando unum cum alio, vel innuendo quiddam tacite non ſine quæſito colore & luce Propoſitionis eruditæ, Sic de B. Staniſlao propoſitio: Amoris Olympia, ſeu Curſor Amoris. Sic ſuper nata Deipara Vaticinia Sacra, ubi Orator conſulit Sybillas more Romanorum de prodigioſo in terris exortu, Sic & in feſto Conceptæ ſine originali noxa Virginis à quodam Oratore inſtitutæ Salutatio Auroræ more Romanorum, mora Atlantium, more Tyriorum : Tyrius enim matutinæ lucis aſpectus Regni fuit auſpicium : Atlantibus populis infenſior, utpote Solis & æſtus diurni initium ; Romanis aliiſque gentibus amicius hoc ſidus eſt. Sic die Paraſceves Orationis materia Ferrario; Parricidium. Ubi alludit ad Romanos Veteres, qui diem infamem cæde Julii parricidium vocarunt. Sic de S. Franciſco Xaverio utriuſque Orbis Thaumaturgo illa Propoſitio erudita : Octavum orbis miraculum; nam alia 7. Orbis miracula ſatis vulgata ſunt. Item de Sanctis Martyribus palo infixis ſub Nerone, Propoſitio : Nova Memphis Roma tot coloſſis inclyta, quot Martyribus. Sic ſacer etiam Orator in laudem ſacræ à cibis abſtinentiæ, Jejunium Atlas orbis.

VIII

VIII. Acuta Propoſitio fieri poterit ſumpta occaſione ex aliqua circumſtantiarum ſupra recenſitarum ſeu adjunctorum. Sic occaſione verni temporis tunc incipientis Propoſitio de S. Benedicto: ver inter ſpinas Benedicti refloreſcens. Sic de Sanctis omnibus. Autumnus Divorum ferax.

Item ex eventu & prodigio. Ut de S. Xaverio Ferrarienſis: Vir linguarum omnium. Et ex nomine S. Stephani: Infantis Dei corona. Sic etiam ex linguis igneis in Pentecoſte. Æſtas amoris vel Pluvia linguarum. sic etiam ſacer Orator: nam ex concurſu Evangelii de flente Chriſto ſuper Hieruſalem & feſto S. IGNATII, de quo Breviarium Romanum, quod templis nitorem, Sacramentis reverentiam reduxerit, firmavit nomen & Propoſitionem Panegyricam: Ignatius Chriſti Paraclitus, Conſolator.

IX. Ex varia rerum combinatione. Sic nonnemo conſiderans plures in Polonia familias in gentilitio inſigne præferre caput Leonis vel Vitulum, alias urſum vel Sagittas, &c. Videns eadem in Cælo ſigna à Mathematicis deſcribi, hæc in Panegyricum Poloniæ combinando, Propoſitionem illam eruit: Polonia terræ Zodiacus. Neque hic modus coincidit cum 4. quia ibi requiritur ſimilitudo inter combinandum, hic non; ſed etiam inter diſſimilia, & quæ vix aliquam habent proprietatem inter ſe, ſed ingenii ope vel conjunguntur vel diſterminantur.

X. Eti

X. Etiam per ſe tenuior Propoſitio reddi poteſt admirabilior, ſi Metaphora vel inſigniori allegoriâ ejus attollatur humanitas, ut eſt de Sanctis omnibus: Cœlo donata terræ ſidera. Et de B. Aloyſio: Eum æquè virtutum ac Honorum tenuiſſe Principatum. Vel ſi ex offerente ſe opportuno in verbis pro re nata luſu acuta eruatur Propoſitio. Sic de B. Aloyſio Ferratienſis: Coronatus Coronæ Contemptor. De hoc Puncto plura Capite 9.

Hæc quoad inventionem Propoſitionis Acutæ.

Quoad Argumenta non vulgaria, per quæ trahatur Oratio acuta hæc adverte.

IN primis facilè obvia ſeponantur vel ſaltem contextu allegorico vel ſenſu ſingulari illuſtrentur, v. gr. Conſolatio ægri, Morbus te lecto affixit? habes unde tolerantiæ Coronam decerpas, pedum uſum amiſiſti? fugæ turpitudo Tibi haud timenda. Vel colore aliquo aut Eruditione aut luſu illuſtrentur: Sic commendat quiſpiam monſtra & feras: Nec monſtra ſine commodo aut gloriæ cenſu. Herculem Theſeumque aſpicite, cui monſtra ceſſere in trophæum. Nunquam eo gloriæ Heroes hi pertigiſſent, ni Minotaurum Theſeo Creta. Urſum Herculi Erymanthia, Aprum Arcadia, Leonem Nemeæ objeciſſet ſaltus: quid feræ aliæ? horres in Panthera feritatem, at ejuſdem pelle non minùs quam Hercules Leonis exuviis inſolenter ſuperbis.

bis triſte lupus ſtabilis: ſed te contra hyemem obarmat. Ex luſu in verbis illud: Ferro ſimul ferimus & ferimur; propugnat in vitam & expugnat, perit perſæpè iisdem armis, quibus quis hoſtem ferit.

Deinde Cauſæ ingenii aliquid præſeferentes excogitentur, quo juvant imprimis cum graves Sententiæ; Sic illud: Etiam hoſtilis tibi prodeſt rabies, quando hæc gloriæ Tuæ ſeges crebro extitit. Laurea tibi non obtigit, niſi hoſtilitas illam necteret, erigit Tibi Coloſſos & trophæa, dum in Te hoſtiliter aſſurgit: adeò ab hoſte ſeu cadas fortiter, ſeu ſtrenuè cædas, gloriæ deſtinaris. Nemo vires ſuas in pace probavit. Si bella deſunt, virtus experimento caret. Tum adjuncta & circumſtantiæ expenſæ, de quibus toties.

III. Si Proprietas rei in Allegoriam aſſumptæ, cum aliquo acumine ad propoſitum detorquentur, ut Orationis, dictæ in Anuntiatione B. V. allegoria fuit Metaphora in VERBO: ubi in contextu Orationis, Metaphoræ proprietates ſunt expenſæ: utilitas, neceſſitas, voluptas; & illa quod non debeat eſſe frequens & quomodo à longe petita, non obſcura non humilis ſeu tenuis, quæ omnia cum acumine ad præſens argumentum ſunt derivata, ut videre licebit in ipſa Oratione. Denique argumentis addes admirabilitatem ab Elocutione admirabili.

Quoad Elocutionem admirabilem & acutam, hæc habebitur, ſi ad ſelectiores acuminum fontes ſupra indicatos recurras, & juxta doctrinam

nam Capitis I. Senſus Admirabiles paſſim uſurpes; inſperſa Eruditione hinc inde, juxta doctrinam Capitis II. gravibus item aut vibrantibus ſententiis, quæ omnia videre licet tum in Plinii Panegyrico, tum in plerisque Neotericis. Juvat etiam præter hæc, quæ de oratione acuta hactenus dicta, videre caput 9.

II.

Acuta Oratio Brevior.

BReviores Orationes Acutæ ſunt in uſu frequenti, ut in adventu & receſſu Hoſpitum, in Gratulatione, Petitione, Gratiarum actione, in Luſtricis, Epithalamicis Funebribus, aliiſque officioſis imò & in Suaſoriis, &c. De his toto ferè libello, in Suada civili te inſtruximus. Hic omiſſis, quæ ibi fusè afferuntur, tantum leges has acutè dicendi accipe.

Prima.

ALiquando hæ Orationes ita ſcribentur, ut una Propoſitio ſit, ad quam collimetur, ſed ex pluribus Adjunctis ad illam aliquid acutum referatur. Patet in illa Gratulatione natalis Chriſti, cujus hæc Propoſitio: Loqui hodie non decet; & decet; tamen proloquor & gratulor.

Gratulatio Natalis Chriſti acuta.

ELoquentem hodie pudet eſſe, cùm & Deus ipſe Infans eſt; neque ſtyli decet maturitas, dum Deus ipſe Puer eſt. Sed tamen ad infantis

etiam Dei cunas, omnis matureſcit Eloquentia; nec linguam obtinet verborum ſterilitas, cùm & uterus VERBUM parit, at nec ſilentio locus eſt, ubi vel inter noctis ſilentia vocaliſſimo vagitu Verbum loquitur. Sileat is, qui lætitiam, ſuopte ingenio loquacem eſſe ignorat; me ubi cœlitum cantus & paſtoritium provocat in plauſum melos, etiam obmuteſcente Verbo tacere non decuit. Solus hodie Delphis obmutuit Apollo, eò quòd conſpectum natæ veritatis pati nequeant mendacia potiùs quàm oracula. Sed hìc ubi verior affectus perorat, abeſt obmuteſcendi periculum, nec Orationis lumina ad Te peroraturo deſunt, cui nova Bethlecmitico Sole lux affulget, cujus Orientis afflatus radiis; hâc prævia, hâc comite ad te venio non ſine libeli voto ut quam hodie ſparſit in commune liberaliter oriens ſub carnea nube Deus, vitalis lucis copiam tibi quàm diutiſſimè affundat.

Idem patet in hac Salutatione Ducis cujuſdam ubi hæc Propoſitio; illuſtrem nacti ſumus te hoſpitem.

Salutatio Ducis cujuſdam ad Regem Poloniæ properantis.

TE ad Solem Lechicum (nam Regum ſerenitas hoc Solis indit nomen) properante, vel ipſa novam repente lucem hauriunt ingenia; fulgor illis oboritur, ſed qui coruſcantibus latè per Urbem radiis viam ad Te patefacit. Sic quocunque ingentes Animæ divertiſtis, copioſa luminum

Vos

Vos copia circumſtat, adeòque Urbibus novum invehitis Orientem. Etiam minores Aquilas, quæ intra hæc primæ indolis formandæ adyta in ſpei publicæ Solem educantur, lux hæc afflat & recreat, cui vix oculis delibata, vix oborta in quendam præmaturo abſceſſu properet, occaſum. Sed juvat illam in transcurſu vel obiter delibare, quam Heroica Tibi mens circumfundit, utilitati gloria innutrita:

juvat uſque ſacro

Hærere vultu, raroque Ducis ſpectaculo beate oculos, quibus ubique ad plauſum ſplendidas, illuſtres ad æmulationem ſcenas exhibet. Pridem in Tuæ virtutis admirationem alitem Polonam excivisti, cui ſummum tibi armorum regimen, virtutis ſuffragia ingeſſere, ubi tu meritorum mole nos pæne obruis, dum hoſtem (ſi lymphaticus in ſuæ cladis documenta temere te laceſſat) tuorum luce armorum opprimis. Nec minor in Te à principe redundat ſerenitas, cui fidiſſimus ſemper Achates etiam ſub inimica virtuti tempora adhæſiſti, mirante Polonia [quod de Petro dici noverat) etiam in Paulo tunc (*Paulus huic Duci nomen*] fidem non deficere, ut ſemper hæc eluxit in ſereno Patriæ ſtatu, ſic in turbido enituit, ne unquam in Patriam, in Principem fluctuavit. Sed ne moram injiciat Oratio, quam Regis imperium vix patitur, ſic te hinc abire tantiſper patimur, ut reducem votis calentibus exoptemus. Ibis tu quidem; quò te boni publici impellit ardor, ſed abeuntem

votis animiſque proſequemur, utite digna meritis, votis omnium non impar ubique felicitas comitetur.

Secunda.

ALiquando brevis, tamen acuta Oratio ita ſcribitur, ut non una Propoſitio per totam Orationem deducatur, ſed vario nexu tamen ingenioſo & cum circumſtantiarum innexa perpenſione: Exempla ejuſmodi Orationum paſſim hic occurrent.

Tertia.

ALiquando poſſunt breves hujuſmodi Orationes ex una circumſtantia multiplex acumen deducere, acumine ex fontibus ſuprà datis derivato. Sic de Divi Joannis morte ſub convivium natale & ſaltus Herodis etſi hæc una tantum tum circumſtantia, tamen vario politur acumine à Juglati: Affinem ſuis ſemper initiis finem eſſe didicimus à Joanne, qui vitam à choreis in utero auſpicatus, eandem perdidit in chorea. Nempe nulla dies magis funeſta virtuti, quam quæ nequitiæ natalis eſt. Neſcit hæc convivia dare, niſi quæ vitam perimant. Ergo ceſſat vini ſitis, incipit ſanguinis:ſit convivium belluarum, quod erat hominis; conceptam inter aras victimam lictor immolat, non ſacerdos. Sapuiſſe dixiſſes Herodiadem, cui miſſus hic feralis ſapuerit; quæ Joannem Regni dimidio prætuliſſet malletque illum non integrum quàm Fortunam Regni diviſam. Et eguerat plane Capite, cui omne ingenium fluxerat

erat in pedes.Sed jam è ferali cœna, Hoſpes,te proripe: Extincta Lucerna eſt; jam nihil hic dignum luce expecta.

Quarta.

ALiquando brevem Orationem velut acu Phrygia contexit multiplicis acuminis junctura ex pluribus circumſtantiis. Patet in ſubjecta Gratulatione, quæ ex circumſtantiis pluribus acuitur.

Gratulatio Nominis dicta
Joanni N.

In lucem hodie prodit Gtratia:prodeant & gratulantium certatim officia: præivere nobis, credo, alii,nec unus hodie præcurſor eſt, ubi ad Te animorum votis ceu paſſibus ad Gratiam excurrendum. Sed neque tarda reſpues obſequia, qui perennia meruiſti,niſi quod hæc tanto minora ſunt, quanto major ille,qui in te colitur,utpote quo major haud aſſurrexerit. Mutos hactenus fuiſſe haud mirabere; Clamantis Vocem niſi montana proferant, elingues efficit nomen Tuum. At nunc linguas in plauſus & præconia laxamus,quando muto etiam Joannis Parenti tacendi neceſſitas relaxatur, Pudet elinguem eſſe hodie,quando vel ipſe mutus eloquens eſt,&c.

Placet idem illuſtrare in Materia Philoſophica de ſpatiis imaginariis, ubi Præfatio ex vario acumine, puta Philoſophico,Poëtico,Oratorio contexitur, eſt autem hæc.

Præfatio Philoſophica.

De Deo in ſpatiis imaginariis.

PRovocor in certamen, Auditores. Spatium imaginarium arena eſt, in qua vetuſtis Gigantum in Jovem præliis quiddam æmulum contempler. Exeſſe inde cogitur Deus, nec ultra ſpatii realis terminos ditiones finitur promovere, nihil extra hunc, quem movimus mundum, eſſe complures volunt, ne Deum quidem: Tam anguſtè hi immenſitatem definiunt, ac ſi cœlo ultimo illa caperetur. Agmen ducit Gabriel Vaſquez robuſtum & natum in prælia Nomen, nempe pridem Angelica nomina oppugnare DEUM (etſi Doctor hic tantum à ſpatiis imaginariis illum excludat) didicere. Sed arma, arma Socii: immenſitas coarctatur. Pulchrum eſt pro Numine arma capere, & ademptas illi reſtituere ditiones, illiſque DEUM. Sit, inquiunt illi, ubique Deus, at non ubi nihil eſt, alioquin eſſet etiam in Chimæra, Chimæra his auctoribus illudit: Chimæra illis pro ſcuto eſt, at noverint Bellerophontem etiam Chimæram expugnaſſe, Ego Chimæras non timeo. Ergo Deus non ſit, ubi nihil ſit aliud præter DEUM: Quomodo, inquiunt, Deus ſit, ubi nihil eſt Scilicet aliquid neceſſe eſt eſſe, ubi eſt Deus; Quid ergo in hoc ſpatio, ubi nunc mundus eſt, ante conditum Mundum Deo coëxiſtit; an illum hic fuiſſe ante orbem conditum neges; Neque ad Chimæram provoca, ni rideri velis

qui

qui ſpatium imaginarium cum Chimæris confundas. Nec volo coexiſtere Deum ſpacio imaginario ut reali alicui; hoc enim requirit actu eſſe utrumque extremum coexiſtens: Sed tantùm exiſtere ibi Deum, ubi nihil aliud eſt niſi Deus, aſſero, nec aliud unquam perſuadebis, ita me immenſitas & cœlis excelſior majeſtas &c.&c.

§. II.

Secunda Species Acutæ Dictionis. Elogium.

ELogii nomine nunc intelligitur non tam laus quæcunque, quàm quoddam conciſæ & acutæ Orationis genus, ſeu referta acutiſſimis Laconiſmis Oratio, quæ poſſet quidem dici libera Poëſis, & quoddam Epigramma continuum, & multiplex, ſed lege Poetica ſolutum: niſi frequens Epigrammatis levitas ab hoc illam nomine abſolveret.

Elogii proprietates hæ inſeparabiles: Brevitas, non Orationis ſed ſtyli, & acumen. Sæpe hic quidem una quidem periodus eſt ab alia independens ſuo contenta acumine (ſicut & in Oratione unum argumentum ab alio non dependet) tamen omnes ad idem ſpectant argumentum. Acuminis nomine intellige etiam argutiores Sententias, & luſum in verbo rariorem. Acumen id ex dictis ſupra fontibus hauriendum. Excellunt in Elogiis Theſaurus & Juglaris, & Maſculus; ab his ideam ſume legendo.

Triplex Modus Elogii ſcribendi.

Primus.

CUm Elogii totum acumen conſiſtit in ſenſibus Admirabilibus; ac ingenioſis quibuſdam Paradoxis, Oppoſitis, Contrariis, gravibus, acutiſque & doctum ſpirantibus ſententiis, nec non grato verborum luſu, comparibus, ſimiliter cadentibus, Antithetis. Hunc modum tenuit in Elogiis Emanuel Theſaurus, & in poſtremis Elogiis variis Juglaris, præter Elogia Dei hominis. Idem ſtylus eſt in Elogiis 12. Cæſarum. Exemplo Unico rem declaro.

Elogium Sigismundi III. in Coloſſo Varſavienſi inſcriptum.

SIgismundus III. Suecis à Natura: Polonis à libera populorum ſuffragatione, utriuſque à Deo datus Rex, è vetuſtiſſimo hinc Gottorum, hinc Polonorum, utrinque Regio ſanguine natus, à Patre regnandi, à Matre vivendi artem edoctus; ita vixit ut regnare; ita regnavit ut vivere eum diutiſſimè Reipublicæ interſuerit. Regnavit à pueritia, vixit ad ſenium. Semper bonus ſupra ſuorum vota: Semper felix ſupra Patriæ merita: Bello invictus; victoria mitis; pace juſtus. Nil unquam magis timuit, quam bellorum cauſas; nil minus, quam eventa. Bellavit ſæpè; vicit ſemper, triumphavit nunquam? Quod diceret: Regum rationem ita demum conſtare, ſi illis labor, Reipublicæ fructus; Deo gloria

hoc

hoc eſt, ſua cuique reddantur. Vixit annos LXVI. quod regum non multi: regnavit XLIV. quod pauci: ubique inculpatus & ſua laude innocens, quod vix aliqui. Fama cave, Livor ſile: Poſteritas mirare, ego magnos Manes veneratus ſimiles orbi terrarum Reges precor, & lacrymans abeo.

Secundus.

Modus Elogii ſcribendi eſt, cum materia una vel multiplex decurritur acutiſſimis Conceptibus, cauſis ingenioſiſſimis &c. quare non tam à ſenſibus admirabilibus, oppoſitis, paradoxis, conciſis, comparibus venatur gratiam & admirabilitatem hic modus, quàm ab acumine laborioſo & multiplici. Aliquando autem unam tantùm rem plurimis acuminibus deſcribit, aliquando plures v. g. totam Hiſtoriam.

Exemplum primi habes in Juglare, ub de hoc tantùm acutè agit, Cur nova ſtella in Chriſti ortu exorta: ſic ergò reſpondet per multa acumina, 1. Sine novo Phoſphoro oriri non decuit novam diem. 2. Pulchritudinem ſuam in terras miſerat Deus; ejus proinde ſpectandæ gratiâ novum Cælo oculum condidit. 3. Plebejus potuerat Princeps luminum natus haberi, ſi veniſſet ad tenebras ſine face. 4. Procedens ut è thalamo ſponſus, Hymenæos ſuos adducta è cælo tæda nobilitat. 5. Hâc fugitivum in terras Numen accenſa lucernâ ſuperi veſtigant. 6. Ex quo Solem habetis in terrâ mortales, vobis, ul-

tro ſidera Cælum cedit 7. Loquitur lingua ignea pro tacente Verbo perorans. Simile exemplum habes apud Ferrerium die Pentecoſtes, Cur tempeſtas hæc ignea, ſeu amoris æſtas miſſilium linguarum innocenti, prodigio fulminat? an quia amoris fulmen lingua, amabiles flammas ad cor facile jaculatur? an quia prodigus amor ſuum erga nos amorem ſat profuſum nequiret niſi ardentibus linguis explicare? an quia verbi Divini munus aptiſſimum, cæleſtes linguæ ſunt, &c.

Similis modus tenetur in Elogio ubi acutæ rationes afferuntur: Cur Palatii Imperialis pars exuſta proximè ante obitum Ferdinandi III Imperatoris,

Melior cadit Phaëton, quidni orbis Imperialis ardeat? ſic ſoles hi etiam dum occidunt, coruſcant, & videri deſinunt, non lucere; niſi fortè vel Europæo credas Alcidæ rogum ſic excitari; vel navigaturo ad Inſulas Cælitum Fortunatas hanc prælucere Pharum, vel Domitori tot hoſtium, ignes accendi triumphales, ne non ſerenior ſit in occaſum quam in ipſo vitæ ac Fortunæ meridie uſque adeò Menti ſplendoribus innutritæ palatinus ſplendor pretioſis ignibus parentat, ceu parum etiam Auguſtal niteat, niſi cum nativæ lucis diſpendio flammas augeat à favilla. Sed adſint fatales baſilicis ædibus faces, adhuc Aulæ fumigant doloſis ignibus, mox fumum & cineres daturis: fumus lacrymas ab imperiis elicit vectigales.

Aliquando plures materiæ acutè decurruntur; ut paſſim videre licet in Elogiis Juglaris & aliorum. Aſſero tamen unum Elogium hoc ſtylo ſcriptum, in quo vita S. Ignatii deſcribitur.

Elogium S. IGNATIO Societatis IESU Auctore & Parenti.

ORbem inflammaturo nomen ignium fons ſacer indidit; & facile flammam concepit, cum natale præſepium illi fœnum obtuliſſet. Nec imbellem probavit militia, quâ arcem primò propugnavit, ut mox oppugnaret orbem Principium illi roboris caſus dedit ac melioris militiæ faſtigium: recepit in vulnere ſanitatem & concuſſo pede ſtare firmius cæpit; nam & debilitato crure (ut fermè in virtutis curriculo animus generoſior non claudicat) & læsâ tibiâ pervenit, quo Deus. Vidit Hieroſolymis Chriſti veſtigia: quæ deindè exprimeret. Socios, quos hic e milite Imperator ſibi adlegit, JESV nominis [quorum dives patrimonium Deus] hæredes inſtituit; quaſi non aliâ teſſerâ Ignatii filios diſcernere debeat, quàm quod DEVM referunt. Quid deinde? Rudis adhuc, orbem docere non metuit; nova in Gymnade animos exercens: nempè ad hoc illuſtrandos, ſatis eruditus eſt, cui DEVS affulget, & qui Deo calet. Digito Dei uſus, ſcripſit legem igneam: Deum alicubi exulem, revocavit. Gemuit hæreſis, dum hic extulit arma Cantaber, erroribus gravis, Orci terror, Sed

dum orbem per ſuos incenderet, non minùs urbem ſuis accendit exemplis, ne torperet charitas in Chriſti Regia, in converſarum Cænobio amorem extinxit. Indixit & ruditati bellum, quam publicis proſcripſit literis. Totus tandem Divinus cùm nec Odorem terræ ſuſtineret, Cæsum rapuit: Cœleſtis animi veſtigia ſtellas relinquens in oſſibus.

Tertius

MOdus ſcribendi Elogium eſt mixtus ex primo & ſecundo. Et hunc modum tenuit in Lechiade Ines.

§. III.

Tertia Species Acutæ Dictionis.

Inſcriptio.

INſcriptiones aliæ ſunt ſepulchrales, & lugubres ſeu Epigtaphia: aliæ quæ Arcubus triumphalibus, Coloſſis & pyramidibus, item primo lapidi templi, Hortis, aris, Templis aliisque promiſcuè inſcribuntur.

Hæ omnes brevitate & aliquo acumine gaudent, quare earum hic Exempla afferam.

I

Inſcriptiones ſepulchrales Acutæ.

HÆ ſeu fiant in Lapide ſepulchrali, ſeu in tabella argentea tumbæ affigi ſolita, ſeu in labaro ſeu vexillo; acutè & breviter alludunt ad ſtirpem & genus demortui, ad facta officia, honores, & ſtatum vitæ, & ſi quid in eo ſingulare a deni-

denique ad mortem mortisque diem. Tamen hic parcius aliqui utuntur acumine ac ſententiis, quàm in Elogio. Acumen tamen potiùs maturam quàm floridum, eſſe hujusloci videtur. Exemplis declaro.

Inſcriptio I.

Perilluſtri Domino, STANISLAO TRZEBICKI.

ETiam in hoc marmore perennet Famæ Perilluſtris Domini Staniſlai Trzebiecki, Ætatem hic attigit, quam rariſſimi: Circumtulit merita, quæ optimi: prima illi ætas ingenium acuit, maturior, in hoſtes Patriæ ferrum. Binas annorum decades in armis exegit & trophæis, Patriæ impendens, quod literit ademerat, nempe] præligari ſeculo potior eſt acies ferri quam ingenii. Stephano Batorio tunc Rege ſtipendiarius bellicis excurſibus ac victoriis magnam orbis partem peragrans, ubique ſtrenuus, bellandi & vincendi artes perdidicit: plurimum gentium linguas meritus, quas optimè calluerat. Nec fortiùs in hoſtem agere noverat, quàm pati, apud Thracas mente liberâ quadriennio captivus, Reduxè vinculis meliori ſorte uſus, à Januſſio Duce in Oſtrog, beneficiis actus, quæ meruerat, nam hæc ſuavius libantur, dum in illis non plus relucet gratiæ quàm mercedis. Per bina ſdein connubia in plurium familiarum gloriam influxit, non meliùs ſpartam privatam domi, quàm publicam foris adornans, tandem meritis ac ſenio gravis eodem ſemper vigore

ad canos virtutem perduxit, meritis in Patriam immortuus Anno ætatis ſuæ 94. Ejus gloriæ ſuperſtes filius N. Saxum hoc ætati poſthumæ parentis gloriam locuturum poſuit, Anno. &c.

Inſcriptio.

Illuſtriſſimo D. Georgio Lubomirski S. R. I. Principi, comiti in Wsnick Supremo Regni Mareſchalco & Exercituum Duci, &c.

EHeu! hic mortales poſuit exuvias Georgius Lubomirski dum viveret princeps, Mareſchalcus, Dux, nunc cinis! Fortuna illi non infra genus: honores non infra merita; cognatio cum ſummis, affinitas cum ſupremis: paternum genus è Palatinus in parente, Comitumque ſplendoribus, illuſtre: Maternis natalibus in Ducum Jaroslavienſium gloriam influxit, è regio ſanguine derivatam (Tam ſplendidè terras ingredi amant Herourn animæ!) per maternam Koſtkarum lineam etiam Divis conſanguineus, nec in umbra primam ætatem egit, ſed in Sole; nam ſola inertia odit publicum. Ergo mentem exteris limandam Muſis, & Leoni Bavarico, commiſit, reliquam ætatem, honoribus exegit & trophæis ſeu Patriæ hoſtes vinceret, ſeu fortunam. At rarior qui fortunæ non ſuccubuit quàm armis. Eluxit ejus in principem fides ſub Suecicos tumultus, quem & patriam ſibi non tam ære obſtrinxit, quàm auro, Regni inſignibus tunc in tuto collocatis

Rako-

Rakocium dum nequiret conſiliis; igni in Tranſilvania, armis in Patria fregit, Defixit & Aquilæ imperialis in ſe oculos, dum Legatione ad Ferdinandum III. ſplendidè functus, Imperii Princeps rediit: quippe foris etiam triumphat, quem domi viventes adornant laureæ. Contra immiſſum Torunio robur Suecicum, armorum regimen Dux obtinuit. Clava hæc imperialis mox illi in laureas effronduit; quæ in Cudnovienſibus campis ſuccrevere, cæſis fugatiſque inibi Moſchorum, o, rebellium millibus 40. Sed non ſic de Patriis meritus, ut non etiam de cælo, Clarum Montem, ſuis muneribus reddidit clariorem, tot votis ibi propitiata Cælorum Regina Gratiam apud Patriæ cives collegerat, quam Optimus Patriæ Cives. Tandem eque bellis ac telis Fortunæ infractus, cedere tempori juſſus è Patria? etiam ceſſit è vita; ac ut ætatis Jubilæum attigit, extra Patriam meliorem invenit Patriam, & è Stzeniava Gentilitio prænobilem Cælo intulit aquæductum. Vixit Vratislaviæ Anno Chriſti 1667.

Inſcriptio III.

Generoſo Domino Krzychi.

CAve ſiccis oculis hoc marmor videas Viator, pro ſanguine da lacrymas Alberto Krizychi, quem fidei litavit & Patriæ in eo ſumma omnia præter ætatem. Indoles par optimi, ultra ætatem merita. Vernantes annos amœnioribus ſtudiis; ſuccreſcentes Martiali gloriæ conſecravit,

vit, ibi Appollinari laureâ, hic Martiâ non indignus. Venerati in eo Duces præmaturam Ducis prudentiam, collocatâ ei peditum Præfecturâ. Expavit Martialem ejus Spiritum hoſtis, qui fatalem illius manum expertus, ſiniſtram globo appetiit, Fluxit de illo vulnere, plus gloriæ quàm cruoris, cujus effuſionem victor animus eſt ſecutus Vincere vivereque deſiit anno ætatis 22. contentus ſe tamdiu vixiſſe, quantum ad immortalem gloriam ſatis eſſe.

Inſcriptio IV.

Sereniſſimo Principi Poloniæ Sigiſmundo Septenni.

LEge in his cineribus excidium ſpei publicæ, Viator, in ipſâ herba peractum eſt Magnitudinem jactura penſa ex nomine. Sigismundus Uladislai IV. Filius, Pueritiæ bullam induens, exuit vitam; vix ſeptennio Princeps, Illuſit nefaſtus Aprilis ejus ortui; ver orbi aperuit, Principi tumulum! nam cæcilia renata quid pateret niſi ſceptro aut Cœlo natos? Expectas de eo judicium Uladislai? ille expirante hic examinari cœpit. Tanto Principi, tantum creſcere licuit in Auguſtum! invidit hic Menſium Cæſar Regni ſpem Sigismundo. Indicavit Cœlum quid adimeret, magnæ ruinæ maximum fragorem antevertens, Sceptra meſſuit, dum ariſtas; nec antea has quàm Principem ſuberbâ ſanè meſſe in avitum Jagellonicæ ſtirpis manipulum collegiſſet. Tandem febrilibus exuſtus igni-

Igniculis cum Laurentio laurum petiit. Tuo Sarmatia, ad Coronatum principis buſtum ne fleveris, nihil ille in vita egit dolendum, niſi quod ſpei publicæ omnia ſatis anteverterit, quæ factis alere jam cæpiſſet.

Inſcriptio V.

Ex Jugl. & Ines.

TEgit hic lapis. Viator, quem non una Tibi reteget hiſtoria N. N. cujus venerabere cineres, ſi mores agnoveris. Majores hic ſortitus quos tales decerent poſturi; fulgorem natalium claritate facinorum geminavit, dum idoneam trophæis ætatem ad arma tranſtulit. Aureo tamen homini fuit omnis ætas ex ferro! nullus illi Menſis non Martius: arma tractavit vel cum ferre vix poſſet, nulli labori non impar, ſeu in Belgio ageret militem, ſeu in Italia Ducem Obſeſſus à Rege, pro quo præter virtutem tempus & fortuna pugnarent, omni tentatus ariete nullo fractus, ſui admiratorem demiſit, quem hoſtem accepe. at. Fortitudinis ſtigmata geſſit in vultu. Tandem ita avidus immortalitatis ut non videretur amplius memor mortis, Patriæ dolores maturo licet funere auxit.

Illa brevior Inſcriptio Thomæ Mori: Hic Thomæ Mori eſt nihil.

Inſcriptio ludicra Heluoni.

ADesdum, & mihi propina, hoſpes: Salutem mihi precare, non requiem: nam & poſt fata ſitio, vix quidem, ſed ut philoſophus ille in

nunquam viſus,te peremi ,antequam gignerm, ſed ô lætas malorum vices!ligno eodem reparatus, quo periij,inde m venenum traxi & medelam.

II.

Inſcriptiones Promiſcuæ Acutæ.

IN aliis inſcriptionibus quarumcumque rerum, Brevitas etiam & aliquod Acumē ex rerum variis Adjunctis,ac Fontibus acuminum petitum requiritur.Exempla inſinuo.

Inſcriptio Templi Corporis Chriſti, Taurini.

OCcurrite Cives tanto hoſpiti : apud vos iterum Hoſpes Chriſtus eſt, non antiqu ate beneficium ; quod quia æternum eſt,ſemper eſt novum.

Alia Inſcriptio Ejuſdem.

ABite procul hinc bella , præoccupavit Urbem hanc Deus pacis Adeſte Cives, & Pacem , quam non invenitis in terra,é Cælo quærite,jam apud vos non hoſpes eſt Chriſtus:jus Civitatis acquiſivit:Populares ſuos Princeps Pacis inter arma non deſeret:tueri vos poteſt,quia Deus; vult,quia civis.

Inſcriptio Sacelli Votivi S, Ioſepho.

CIvitas hæc eundem dum moreretur experta Patronum , quem chriſtus dum viveret,Patrem ; Sopita peſte , voti rea Sacellum hoc poſuit.

In-

ſchoviticus cruor A[illegible]ctoam rubeſcit canitiem bellante Uladislao, tot pullularunt laureæ, tot palmæ Victori Hinc ſerta nocte virtus: ne tædiam quæras, cape æternitatis orbem.

Inſcriptio coloſſi Triumphalis.

HIc furoris Othomanici limes æternus eſto, Buſtum Barbariæ eſt, quod calcas, Viator. Cecidit in hac valle Oſmannus, clade ſua quàm Imperio, orbi notior. Nec procul abeſt impermiſtus profano cineri Heroum ſanguis Eheu! Stanislaus ille Zolkievius ibi vitam amiſit, ut patria inveniret, &c.

Inſcriptionem calami dicati B.V. Matri vide apud Lipſium.

Fiunt & aliæ minores etiam ſymbolicæ, acutæ tamen.

Pulchra illa & brevis inſcriptio Horologii oblati Clementi IIX. Romano pontifici, ſemper prima, nunquam ultima.

Et illa Symbolica inſcriptio præclara, bombyci intra ergaſtulum laboranti, quæ eſt modeſti animi Symbolum: Operitur, dum operatur.

Et illa Soli Liberalium Symbolo: Non exoratus exorior.

Et illa inſcriptio non diſplicet inſcripta ferro militari ex Sarb: Is auro nempe bibat, cui dulce ferrum eſt.

Inſcriptio Gladii poteſt deſumi ex poetis v.g. ex Seneca:

Nec temperati facilé, nec reprimi poteſt ſtricti enſis ira: Bella delectat cruor.

Vel

Vel ex Sarbievio: Ferro res eget & manu, & magnis animis: hæ tuleris tria, dicam Geryoni parem, &c.

Vel ex eodem: Formoſa fortes arma timent, viros, Frangique nolent.

Inſcriptio primi Lapidis.

In Templi Structuram conſecrari ſoliti,

INſcribitur huic titulus Templi, Auctor ſeu Fundator, Tempus, Dies, conſecrator: Pontifex, qui eo tempore Eccleſiam rexit, Imperator Chriſtianorum, Rex.

Sic Templi Breſtenſis primus lapis inſcriptus.

DEO Opt. Max.
Et SSimo JESU Nomini
Divoque Principi ac Regni Indigeti
CASIMIRO.
Primum Templi Lapidem poſuit
Illuſtriſſimus D. Caſimirus Leo Sapieha
Procancellarius, M.D.L. Capitaneus &c.
Conſecrante Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo
Domino N. Gembicki:
Luceorien & Breſtem Antiſtite
Romano Pontifice Innocentio X.
Imperatore Chriſtiano Ferdinando III.
Rege Poloniæ Joanne Caſimiro.
Die 14. Iulii Divo Bonaventura Sacrâ,
Anno DEI Hominis. 1653.

Eadem Inſcriptio ſic acutiùs data.

HOc quod terræ inſpectum vides marmor, me-

monimentum pietatis in Deum Divoſque, Munificentiæ in Soc. JESU minimam [nempe is mihi munificus, qui nec minimos à beneficentiæ influxu removet] à Caſimiro Leone Sapieha Procancellario M. D. L. Cælo ſemel exhibitum, terris perenniter occultatum: ſatis illi eſt vel ſemel Cæli oculos meruiſſe. Idem lapis Baſilicam Sacroſancto JESU nomini & Divo Caſimiro ſacram ſuſtinet. Adeò vel tantorum Numinum illi gloria tutò inſiſtit. At Tu Caſimire Sapieha, ne tuo nomini umbras metue; poſtquam ſic Divinum à ſitu & umbra vindicas, dulcius & Tuum in faſtis ſonabit ſuavitate à dulci nomine delibatà. Unius Tu magnum alioqui nomen docuiſti templo poſſe capi: Altiſſimi nomen adhuc admotis cælo Baſilicis altius poſſe erigi: admirabile ſtructuris mirabiliùs reddi. Quæ tibi Cælum præmia deſtinarit, ſacer Divo Bonaventuræ dies prædixit, quo primum Lapidem Angulari Lapidi conſecraſti. Quem ne ſolum erigeres ad terrorem, Terribili Dei titulo gratiam mutuaſti à Liliis Caſimiri. quippe cum Caſia & Myrrha ſuaviter fragrat effuſum Oleum Denique Baſilica hæc & divini nominis erit, & tui perenne poſteris monimentum.

Huc pertinent & Librorum inſcriptiones, quæ non parum gratiæ libro conciliare poſſunt. Acumen earum ſumitur, vel à non vulgari combinatione materiæ cum aliquo Analogiam invicem habente, vel ex principali perſona (ut Tragœdiæ) vel ex Principali Propoſitione, ſeu fine libri;

libri,vel ex Eruditione;vel certe ſi libet Orationem continet,titulus eruatur ex iiſdem Fontibus,quos immediatè de Acuta Propoſitione indicavi. Sic Orationibus puteani data inſcriptio Erudita,Suada Attica nempe per Oppoſitionem ad Aſiaticam & robuſtam Eloquentiam. Sed horum exempla in promtu.

§.IV.

Quarta Acuti Styli ſpecies.

DIALOGISMI.

ACutus Dialogiſmus eſt,cum duæ vel plures perſonæ inducuntur colloquentes:reique ac materiæ ſenſus admirabiles congruos, ſententias gravi judicio elimatas,& profundioris internuntias ingenii inter loquendum permiſcent.Horum omnium fontem ſupra aperui.Hic exemplum affero in Manlio Dictatore,qui filium contra ſuum edictum cum hoſte pugnantem & vincentem ſecuri ſubjecit.Sic ergo Victor Filius.

DIALOGISMUS I.

MAnlii filius:Quem exploratorem dimiſeras victorem accipe,Dux & Parens invicte.Vici tuis filius auſpiciis;virtute quæ Manlii filium decuiſſet.Habes ſpolia Latinorum Duci manu hac detracta;ea Jovi Capitolino,Tibi Victoriæ cedo gloriam, Grandioribus Tuis minore præluſi laurea: ominari licet,ut prima belli auſpicia ceſſere , ſic fote deinceps univerſa.A me unus tantum accepit Metius,Tua manu omne Latium cladem ultimam præſtolatur.

Man-

Manlius Filius. Periiſti: vincere non licuit, ubi nec pugnare. Exploratorem Te miſeram, ac ut hoſtem videres eminus, non vinceres.

Filius. An verò Tu victoriæ nomen intra crimen rejicis? an victam maluiſſes Romam, quàm victricem?

Manlius. Nolim victoriam, quam violata edictorum authoritas dedecorat, nec illa placet laurea quæ de militari diſciplina vel modicum decerpit. præſtat non vincere, quàm viciſſe turpiter.

Filius. Turpe ibi detrectare victoriam, ubi turpius pugnam, at me illuc impulerat Fortuna, ut & poſſem vincere, & deberem. Hoſtem mihi Fors inopinatò obtulit & Victoriam.

Manlius. Ergo Tibi Ducum imperiis fortuita potior victoria?

Filius. Aggreſſorem quæ unquam lex occupare armis vetuit?

Manlius. Illene aggreſſor, cujus minas eludere potuiſſes: Metius pugnam tibi obtulerat, ac ego vetueram.

Filius. Ergo probrum Romani nominis placuit?

Manlius Etiamne tu parere probrum putas?

Filius. Inſultante vireſque etiam Romanas ridente Latino, injuriam armis haud vindicanre, probro vacat.

Manlius Adeòne tuo caviſti, non item Conſulum probro, quorum Imperiis derogâſti? Eodem ictu & hoſtem confodiſti, & Imperii reve-

 ren-

rentiam: Fruſtra es, ſupplicio Victoriam elue, i lictor, ſecurim expedi, manus colliga.

Filius. Etiamne Victori?

Manlius. Etiam legum Contemptori Victoria nulla eſt, ubi pulchrius non viciſſe.

Filius. Ergo ſecuri me ſubjicis?

Manlius. Te ipſum ſubjeciſti, capitale noveras decertaſſe.

Filius. At Parens es:

Manlius. Etiam legum vindex: malè verò auctoritati legum caveretur, ſi plus daretur ſanguini?

Filius: Si fuſus fugatuſque, ſi caſtris exutus fuiſſem, an aliter facinus rependiſſes?

Manlius. Cauſæ utrinque æquitas necem diſtingueret, uti imperaret. Fruſtra agis, diſce Manliana Imperia venerari.

Filius. at precibus locum & aurem, Parens, dabis?

Manlius. Non aliam, quàm apud Metium ſui vindicem habuiſſes.

i lictor, manus ad palam deliga, virgas & ſecurim expedi.

DIALOGISMUS II.

SIt de pueritia Alexandri Macedonis; in quo nulla pars ætatis laudum vacua: etiam tunc ille magnus, cùm magnus eſſe per ætatem nequiit; nec major fortaſſe Vir, quàm puer. Referat ergo hic præconium pueritia, quæ dum prudentiæ morumque quoddam ſenium attigit, pueritiæ metas tranſi-

filii. Quod quidem eò libentiùs affero, quòd hic ſenſuum eorum ſit copia, qui ad elucidandam doctrinam initio hujus libelli de ſenſibus admirabilibus traditam ſpectant; & præſentem de dialogiſmo doctrinam illuſtrant.

PUERITIA.

Alexandri Macedonis.

§. I.

Alexander cum aliquot Ephebis.

Alexander.

TRiumphos mens agitat, & creſcere piget abſque laurea. Alexander non ſum, niſi mihi ſupplicem in genibus Orbem pono. Promovit parens regni terminos ſed neſcit terminum noſtra virtus. Fruſtra es, Philippe; Macedonia me non capit, nihil tuus à te accipit Alexander, ſi Orbem illi non dediſti. Immenſam gloriæ ſitim patrii amnes haud reſtinguunt: Oceanus Orbem terminans quærendus eſt; is mihi pro meta gloriæ, vel ſi quid ultra Orbem excurrit. Nec obſtat ætas, ubi virtus ætatem ſupplet, & in puerili corpore gigas eſt animus. Ætas mihi non ultra Pueritiæ terminos eſt, ſed animus adolevit, trophæa malim, quàm annos computare, at ubi trophæa quis molitur, virtus in cenſum abeat, non ætas. Deſes nimiùm manus eſt, quæ annos computat ad triumphum. Is mihi demum victor, qui vincit etiam, dum vix poteſt; & laureas priùs numerat, quàm annos. Imò ſimul mens cum

viribus matureſcit, & ipſum animi robur corporis vires conſolidat. Quin ergo jam Philippum refero, nec maturioribus præludo præliis? ſemper mihi promptum vincere, quamdiu expeditum eſt vivere. Parentem opperior, armorum regimen is ubi mihi dederit, Orbis time, ultima terrarum & Orientis luſtrare armis mihi certum eſt: Macedonum ſigna inferam, quò nec Macedonicum Nomen pertigiſſet.

Ephebus Primus:

Tempera votis, ô Princeps; hæc, non viribus illis conveniunt, nec tam Puerilibus annis, vota hæc ultra ætatem, etſi non infra hanc indolem, tantiſper expecta, dum Corpus cum viribus coaleſcat: annis grandioribus id gloriæ reſerva: ſtabit intra gloriam, etiam nunc velle ſic vincere. Interim bulla Pueritiam ornet, arma virum.

Alexander.

Magna molientibus maturè incepto opus eſt. Maturius curſum inchoat, cui immenſa famæ ſpatia decurrenda. Velle vincere illi eludat vota gloriæ, cui magnificum nihil ſupereſt niſi velle, at ego trophæa velim non deſideria trophæorum, bullam Puer induat, arma Alexander, plus mihi ornamenti in galea, quàm in corona vel adoleſcentiæ inſignibus. Nec purpuram amo, niſi quæ hoſtium tabò erubuit, denique idonea Manus pugnæ, quæ adulta victoriæ.

Ephe-

Ephebus Secundus.

ERit, cùm victoriæ tibi dies continuos diſtinguguent, & Solis excedet vices tua gloria; ſed nunc potiùs ludis animum relaxa, & curas animo per ludicra diſpunge Si tibi dulce victoris nomen, certamen offero, & una hæc Juvenum manus: habes hic pugiles concertaturos ſtrenuè, ſeu diſcum, ſeu ludum malis & palæſtram, haſtiludium ſi lubeat, vel mihi annulum haſta induet: ſic hoſtile latus tua quondam hauriat. Quodſi, ut curſu vales quàm plurimum, in Olympicum procurris ſtadium, præſto ſum: alibi tibi laurea, hic mihi obtigerit oleaſter.

Alexander.

LUdicro hæc victori ſuaſeris, at mihi ludicræ non placent laureæ. Orbis mihi meta eſt, non annulus: excurrere in hoſtem, quàm in Olympia potiùs in votis eſt. Sed neque magis pernicitate pedum, quàm manu valeo. Securus ſum ubique laureæ, ſi digna Principe contingat ratio pugnæ. Adhæc, ut velim vincere; quem vincam, par non occurrit ſpecie hoſtilis experimenti pugil: Reges mihi oppone, & Olympia decurrant. Languet abſque pari æmulo virtus, illa mihi laurus non indecora, quæ nobili de hoſte decerpitur. Nec vallem petunt fulmina, nec leo in agnum irruit, nec viro proſtrata imbellis infantia Decus parit. Paribus congredi ſpecioſum, minoribus extra laudem eſt. Rex ſit oportet, qui mihi luſum offerat: Regibus colludere tantùm liber.

§. II.

Nuntius, Alexander, Legatus ex Perſide,

Nuntius.

ADſunt ex Perſide legati, ô Princeps, tua petunt alloquia, quando Cheronæa Philippum detinet. Illum opperiri ſui Principis cogunt imperia; & moram cauſæ momentis poſthabent. Cultus illis, qui barbaros decet: itineris cauſæ in aperto: incertum, pacem an bellum ferant. Sed Philippum requirentibus, etiam Alexandri conſpectus in votis eſt.

Alexander.

PAtet illis regia, patent aures. Viderim gentem, cui (ut jam præſagit animus) fatalis olim erit gladius Alexandri. Vos illis comitatum præbete hoſpitalem. Cum Regibus vel Regum legatis agere id demum Principe non indignum: pulchrius mihi ſic animum, quàm cæſtu vel curſu diſtrahere.

Legatus ex Perſide.

ATtigimus tandem, quo nos Oriens deſtinavit, princeps inclyte, Philippum requirimus, ſed in te Philippi ſanguinem reveremur. Neſcit metam veſtra gloria, quæ Aſiam latè pervagatur. Philippi armis intremuit nuper Thracia, Tygris & Euphrates inhorruit. Ad eum nos Rex Aſiæ Darius deſtinat, moram tantiſper, dum redeat, tuo conſpectu levaturos.

Ale-

Alexander.

AB itinere feſſos quies & ſubſellia excipiant, Hic Philippi reditum præſtolemini, dum vincat: ſpatium illi victoriæ concedite, aderit ille, nec laurus differet nec reſponſa. Græciæ illum arma deſtinent, cujus clades proſequitur in Bœotia, quas alibi auſpicatus. Sed Darii res an in turbido oleas metet an laureas? paciſne artibus magis ſtudet, quàm trophæis?

Legatus.

AB armis agit otium: arma ponere pax alia jubet, olim infeſta nobis Græciæ ſigna, tunc fæderantur. Habet tamen, quos opponat etiamnum Perſia, ſi quis virtutem temerè laceſſat, nunquam militaris ceſſat exercitatio: etiam pacem in armis agimus.

Alexander.

QUod vero Perſici exercitus robur? numerone plus valeat an virtute? quæ gentes arma ſociant?

Legatus.

VIrtus an numerus in milite ſuperet, in medio relinquo, numerum vix ineas, quem ſociæ gentes conſlant. Xerxes alius Septingenta millia de regno armaverat, trecenta millia de auxiliis: exhauſta tunc flumina & carinæ. At nunc etiam Virorum abunde eſt. Aſiam & Aſiæ populos animo percurre, & numerum militis iniiſti. Mitto immortales copias è decem millibus conflatas, quæ mori neſciunt, quin par

numero ſuccreſcat robur. Regiam rem arma circum ſtrepunt complura, in præſidiis hærent plurima, armat nempe pares excubias ſumma poteſtas.

Alexander.

AT imperii quæ vaſtitas? quæ opes: quæ commeatuum ratio imperium tranſeunti:

Legatus

OMnes prope auroræ populos noſtra ditio comprehendit: Aſiam imperio coercemus: quidquid inter Helleſpontum & Halym, quidquid Tygris alluit & Euphrates, Regni Perſici munimenta crede: Ægyptum nobis Nilus fœcundat. Hydaſpes nos aureis inundat fructibus: nobis aureum Bactra tributum debent: Hircania, Media, & Indorum accolæ atque ad Caucaſum & Tanaim vix ipſo notæ nomine parent gentes. Seneſcendum foret id terrarum obeunti, Opes imperii tot aurei torrentes fundunt: fortunas felix Arabia ſubminiſtrat, aurea ibi ora aureum ſemper parit ſæculum. Commeatuum ratio expedita: agri fertilem glebam alunt: mira frugum ubertas; meſſes opimæ, ferax vindemia, armentis campi vix ſuppetunt.

Alexander.

O Dignum me Principe imperium, niſi univerſum orbem malim, nam tanta etiam tuo liberali præconio Perſia minor eſt, quàm ut me impleat capiatve, cui vix orbis ſufficit. Pudet ibi curſum Victoriarum ſiſtere, quò illas commu-

nis

nis pluribus armorum felicitas promovit. Nondum pulchrum gloriæ famem totus Oriens implebit, ſi extra captum etiam Euphratem & Gangem aliquid capiendum ſuperſit, quò vela gloriæ explicem ac convertam. Sed qualis in hoſtem Darius? qualis in Cives; an tyrannide omnia, an benevolentiâ coërcet:

Legatus:

VIvit cum Civibus, ut parens cum liberis, hoſtes armis cives benevolentia devincit: ibi ferro, hic auro plurimum poteſt, polletque. Tyrannidis ne nomen quidem audimus, etiam viliſſimi ſanguinis pulchra inibi parſimonia.

§. II.

Nuntius, Alexander, Parmenio.

Nuntius.

BEne habet, Princeps Maxime, vicimus, totæ jam vires Græciæ concidêre, quas ad Cheronæam effuderat. Numerum hoſtium ex clade conjice, quæ Græciæ Imperio finem attulit tanto fuit opus apparatu ad tantam ſtragem! tantum ibi datum hauſtumque ſanguinis, quantum nec Athenæ vehent, nec Thebæ crederent. Crevit Bœotiæ vico nobilitas conſcio tantæ cladis & triumphi. Sic pereat, quiſquis Macedoniæ arma infert. Non alibi pulchrius quàm hic tuus triumphavit parens, vix Ducis Græciæ nomen è tot ſpoliis ad ſe pertinere paſſus, cùm jam Græcia regem dixerit. Satis illi ad nominis decus viciſ-

viciſſe, tantumque imperium tanta deleviſſe ruina: pulchrius Victoris illi nomen, quàm Regis.

Alexander.

ADeone Parens, me per imbellem pueritiam domi deſide, profert laureas? ſic arma ubique victricia ſolus circumfert: jam Theſſalos attrivit, jam Thraciam palmari ferro domuit: fractis demum Græciæ viribus, quid mihi parandum gloriæ, quid vincendum ſupereſt? Meis adimitur trophæis, quidquid accedit Paternis; nec modica mihi pars laudis interit, quæ ab alio præcerpitur. At ea mihi guſtulum proritat gloria, quam nemo inter cruda ferri obſonia delibavit. Parens certè quot oras Victoriarum curſu peragrat, tot mihi præripit. Mea fuiſſent, quæ incendiis populatus vel in plana ſubmittit. paruiſſent mihi, quos fudit in acie; tuliſſent me cogente jugum, quos ferrum oppreſſit,

Parmenio.

ETiamne ad Parentis gloriam, Princeps, ingemiſcis? an malis victricem Græciam, quàm Victorem Philippum? ergo te illius cruentant laureæ, victoriæ dehoneſtant? attrita Græcia num Orbis imperia concidére? nihilne ferro domandum ſupereſt, ubi Athenæ corruunt? arctè verò natura definiſſet Orbem, ſi extra Thebas Athenaſque nihil reliquum protuliſſet. Vicerit ergo Græciam Philippus, nondum Orbem, qui tuis armis ſupereſt, & jugum jam Alexandri expaveſcit.

Ale-

Alexander.

VIſtum quidem parentem nolim, qui nec illius amo dedecus, ſed nec meum, mihi verò probrū feritur, quoties triumphi præcepta materies triumphos minuit, vincendi præcludit induſtriam, vinceret Philippus; ſed Alexandro ſigna inferente, Græciæ amo vulnera, ſed meis armis inflicta: ruinam ejus haud ægrè tulerim, ſi mea manu concidat. Neque hæc invidiæ vox eſt, ſed mihi auferri gloriam, cùm minuitur, ægrè habeo. Meæ Fortunæ author eſſe malim, quam hæres, mallem, à me potius Parens, quam à Parente Græciam recepiſſem. Equidem ſi mihi in fatis eſt Orbem vincere, nec Græciam detrectaſſem.

§. IV.

Ephebus, Anaximenes, Ariſtòteles.

Ephebus.

ORator tuus regiæ gradum admovet, ô Princeps, credo Eloquentiæ penſum exacturus.

Alexander.

ID quidem meditatum & multa, quod ajunt cruciatum limâ, induſtriæ mihi primas, ingenii deferet non poſtremas.

Anaximenes.

VT ut nulli tributo velit obnoxium fortuna Principem, ab ingenii cenſu non eximitur. ſtylum requiro, quem literariæ Principi leges indixêre.

Alexander.

ID vero tributi pendere mihi extra probrum duco: impera tributum grandius, feres: impone gravius; feram. En laboratum ad lucernam opus: non ſemel id mihi, ut Apelli linea, in ſpongiam incubuit elimatum. Argumentum eſt: conſilia Principi ubique in bello maximè arcana eſſe oportere. Mœonius item vates mihi in deliciis. Sub pulvino Homerus tantùm & gladius: is me regit, ille tuetur. Huic vati inſtiti ac Etopæiam Ajacis pro armis Achillis contra Ulyſſem ad Eloquentiæ leges excolui.

Anaximenes

EGregium verò & dignum hoc calamo argumentum! Equidem Conſilia tamdiu tuta, quamdiu abdita, tum illuſtria, cùm lucem neſciunt, niſi cum in apertum fatorum violentia cogit erumpere. Sint hæc ut oracula, quæ tum ex abdito panduntur, tum abſtruſa oratio perplexius mentem innodans, eis nubem & reverentiam intendit. Hoſtem non exterrent conſilia, quæ ex notitia pondus minaſque amiſere, adimit illis metum arcanis obliqua garrulitas. Dolus etiam doli rationem amittit, niſi aſtu colas. Sed en Ariſtoteles ſe huc infert.

Alexander.

VEneror ſummum ſcientiarum Antiſtitem tempori veniſti: Philoſophari tantiſper libet, & Rhetoricen diſceptatione interpungere, quam mihi nuper per aures in animum, in memoriam tranſmiſiſti.

Ari-

Ariſtoteles.

QVando Principi etiam tunc parendum, cùm defert imperia, pareo, & diſceptandi argumentum è politicis eruo. Quod verò tu Imperii genus terris aptius ducis: an plurimum regimen, an unius: Monarcha tibi potior in imperio: an Optimates vel populus: nam hujusmodi ſpecies ex regia gubernatione prolabuntur in tyrannidem, ex Optimatibus in paucorum potentiam, è populo in avaritiam magiſtratus, poteſtatem ergo unius improbo, non quod Principes oderim, ſed tyrannos, in quos hæc gubernandi ratio ſæpe degenerat, non tam hi premunt hoſtem, quàm opprimunt ſubinde civem; aut eundem furorem, quo in hoſtes detonuerant, amoliuntur in ſubditos, & ut ait ille, laurum pollunt ſævitia, dum fuſis hoſtibus in qopulares fæda populatione graſſantur. Adhæc ſolitaria poteſtas vix naturæ congruit: vel enim ex ſimilibus coaleſcit Reſpublica; & ſic jus omnibus ad idem regimem vel ex diverſis; & ſic non unus inter hos eminet, cùm tamen unus præponatur. Imò nec ſemper qui eminet, falces capit. Quare lex potius dominetur, quàm unus, Civium.

Alexander.

INgenium in omnem circumactum partem in te ſuſpicio, non tamen id efficit, ut Principatum unius reprobem, quem de magiſtro ſemel multiplex ad rationis ſolem expenſa ratio ap-

Alexander.

Vnus eſt, ſed plures cum Democrito vellem, ne in arcto imperem; unum tamen ex te audita evincit ratio. Terræ ambitum melius explorabo, dum terras victoriis emetiar.

Ariſtoteles

Sed en educator Principis Leonides gradum accelerat, cedimus tantiſper, dum grandior Chiron noſtrum Achillem inſtruat.

§. V.

Leonides, *Alexander*,

Leonides.

Nihil uſquam proficis Alexander, niſi Deos etiam ritè colis, morum tibi fruſtra formator ſum, niſi Divinis etiam mentem imbuo. Dii fovent ingenia, quæ pietas ſimul excolit & doctrina. Princeps es! ut diu & feliciter ſis, Diis ſupplica, cadunt imperia, quæ religio non fulcit. Ergo Diis ſacrifica, & thure illos pro Macedonia, pro te ipſo placa.

Alexander.

Præſto ſum, nec Deos invitus colo, in quorum familiam nos auctor generis noſtri Hercules inſeruit. Abſit enim hæc cum Divis cognatio; adhuc præter ſanguinem eſt, quod in Diis colam.

Leonides.

Ergo huc ad aras, en acerra; ei thus ingere, & Deos ritè coluiſti.

ab-

Macedone fata objecerint. Adorare cogitur Macedonum virtutem ultima ſui ruina. Vix unquam orbis pronius illam adoravit, quàm Græcia ſic cadendo. Vtinam pro patriæ tam ſtrenué, hoſtilis egiſſet rabies, quàm olim pro Helena. Trojam melius oppugnare noverat alienam quam propugnare ſuam. Dolis Græciæ quondam, quia virtute nequit Troja corruit, ipſa noſtris oppreſſa armis concidit. Thebas ſibi in vincendi fiduciam adjunxerat, ſed illas par interitus ſociavit. Nec illam ſua Minerva neque has tutelaris Hercules defendit. Erit, cum inſuper Thebarum mænia, quæ ad carnem coaluerant, inter lugubres excidii leſſos diſſolventur. Si fata conatum proripiant, idem tibi, Alexander, impero, in te habeo; quo vel poſt lata Thebis noceam & in emortuis cineribus vivere probem odia, Alexandrum relinquam; & hoc ad Thebarum cladem ſufficit, nunc ſub communi cum Athenis clade ingemiſcant.

Commilito. I:

NOs verò & Macedoniam te Rege perbeatam! vix totidem prælia recenſet, quot triumphos; ito Palmam victrici dexteræ virtus inſerit, quocunque arma triumphalia intuliſti! laurum induit, quidquid palpas calcaſve. Theſſaliæ vix regale veſtigium impreſſeras, cum hoſtem oppreſſiſti. Gemit tuo ſub jugo Thracia, obſcurior futura, niſi ſuis cladibus, tuis inclaruiſſet trophæis. Victoris nomen pridem apud te

te novitatis nomen amiſit. Sic vincere aliis prodigium, tibi ludus, intentare tibi pugnam eſt offerre lauream, Cogis hoſtem arma ponere, cùm tua extuliſti. Imò fama ſubjugas, quibus manu parcis, ſecurus victoriæ, ubi conſciam virtutis aciem explicaſti, denique hoſtium inclinantur acies aut ſternuntur, ubi tu inſurgis; dum irruis, illæ corruunt, tuaque virtutis mole obruuntur. Sed tamen id unicum de te dixiſſe ſufficiat, filium habes Alexandrum.

Commilito II.

Vtrobique tu Magnus, Philippe, domi foriſque, niſi quòd grandior ab Alexandro. Neque hic te poſthabeo: tibi imputa, quicquid in Alexandro æſtimatur. Redit ad Auctores gloria, & in majorum decus redundat, quidquid laudum congeritur in nepotes, ominari licet grandia de Magni filio. Ejus tu victoriis præluſiſti in Græcia, quas ille amiſſo in Aſiam bello adornabit. Creſcit jam in ejus perniciem, & bella continuaturus & trophæa. Ipſa illius indoles mihi non unius præſagium eſt triumphi: animum etiam nunc gerit dignum, cui Orbis ſuccumbat, nil in illo præter annos puerile: indoles Matri peridonea, ultra ætatem ratio: reſponſa, quæ à ſenio vix expectes, animus orbe major bellorum avidus, triumphi cujuſvis non incapax, Martialis gloriæ ſtudium, & famæ perennis cupiditas vix terrarum omnium imperio explenda. Id unum ergo de te dixiſſe ſufficiat, Filium

ſum habes Alexandrum. Pulchrum tibi victoris nomen, Parentis glorioſius.

Philippus.

Dignum & ego orbis faſcibus duxi indolem, quam amatis, talis gignendus erat, qui orbem vinceret. Me vero te filio fortunatum Alexander! quòd te regni, quód trophæorum hæredem relinquam, id mihi ad immortalitatem ſufficit. Tibi Græciam, tibi Theſſalos Thraceſque vici: relinquo tibi imperium, quod ab Amynta non accepi: Macedonia primo fuit, dum regnum caperem; nunc centum & quinquaginta ſunt Provinciæ. Auge tuorum gloriam, & tibi partam tuere.

Alexander.

Efficiam, ut nec dati te imperii pœniteat, nec me accepti. Modicum tamen eſt, quod tribuis, nec pro meæ mentis immenſitate. Macedonia mihi etiam ſic aucta non ſufficit, Orbem volo. Græciam mihi das, quam ipſe cepiſſem, Thraciam mihi olim cognatus ſubegit Hercules. Latiùs ego arma cum votis circumferam: ac ut tuam virtutem Thraciæ Hebrus aureis inſcribit fluctibus, ſic olim Indus & Ganges in tuas meaſque pariter laudes deſpumabunt. Etiam tuæ obſecundabo gloriæ, dum militabo meæ; non arctius imperaturus, quàm mundi immenſitas patiatur.

Phi-

Philippus.

AMo indolem, Macedonum dignam Solio. Aliud ergo tibi regnum quære ô fili, quando te Macedonia non capit: i vince, ac Orbi impera.

Hactenus alterum Dialogiſmi exemplum: Simile acumen in Colloquiis & literis ſectari quandoque licet, niſi quod in his gravia ſeriaque ludicris temperare ſit ſolenne.

Caput IV.

Quartum non Vulgaris Admirabilioris Eloquentiæ Fundamentum.

Mira per Allegoriam & inſigniores Figuras Styli Exornatio.

ADeó Ennodii ſeculo Allegoriæ uſus percrebuerat ut Tulliana dictio, quæ alienior à frequenti Allegoria, vulgò diceretur ferrum Ciceronis. Aurum ſcilicet illis vel auro quid pretioſius pulchriuſque fuit Allegoria: at multò magis de inſigni Allegoriæ uſu, & Stylo per eam ac inſigniores Figuras exculto id cenſuiſſent.

§.I.

§. *I.*

Rariora quædam de Allegorico Charactere.

PRæmoneo nimium affectationem & tumorem quendam Allegoriæ merito carpi ab omnibus qualis illa eſt Ennodii:Eat nunc,& cothurnatis elationibus Alexandrum jactet antiquitas, cui famæ opulentiam ſuggerit dos loquentium,& per facundiæ prodigalitatem via detur creſcere rebus mendica laudatio.Hoc poſito,ſit jam de Allegoriæ uſu non vulgari.

Documentum. I.

POſſe Admirabilem Allegoriam eſſe eruditam, quæ à rebus ſumatur ac Perſonis in Hiſtoria vel fabula celebrioribus, nec vulgari modo accommodatis. Sic illud de Alexanoro VII. Romano pontifice, qui à religione voti quendam abſolvit; Eſt Romæ contra hujuſmodi etiam nodos ac vincula gladius Alexandri. Sic de Rege noſtro hoſtium tot pridem Victore:Si Tyto non horruit, contemnet hydram grandior Hercules Sic de Moſchorum Victore, quorum inſigne Taurus :Iterum novus Hercules Taurum edomat, &c. Sic illud noſtri Oratoris de Duce invicto: State admirabundi Heroes,ubi pro avita Majorum Troja contra ſui Temporis Dolopes & Achivos alter Sarmatiæ ſtetit perſtititque Hector; hoc vetere illo felicior fortiorque quòd aſtu varium Ulyſſem, annis validum

Dio-

Diomedem à deſperata expugnatione in fugam vertit. Brevius ſuada de Belgio: Tot jam decenniis Troja hæc petitur, nec expugnatur.

Allegoria ergo aliqua eſt Erudita, in qua etiam aliud ſenſu, aliud verbis dicitur, ſed verbis propriis & ex Hiſtoria vel Poetica Eruditione petitis

Patet id in hiſce Rhythmis:

Adriam quiſquis horruit,
Et lenem Cydnum cavet.
Telephi haſtam metuit,
Ictum qui lethi pavet,

Et de cura minimorum:

Hæmum ſi dorſo dejicis:
Cyclades parvas time:

Scelus.

Non ſtatim evadit Gigas,
Sed creſcit culparum moles,
Senſimque fit Stenelus.

Et in ſuperbum:

Quid criſtam Tereu erigis?
Et ales criſtam gerit.
Quid jubam celſum ſurrigis?
Haud Cyllaro par erit.

Documentum. II.

ALlegoriæ Synonymæ & Conglobatæ pulcherrimè adornant Orationem. Habes exempla cap.. primo, ubi de ſenſibus Synonymis. Sic ad confirmandum illud, quod rarus ſit abſque aliquo nævo ſeu vitio, Allegoricè elaboratur in Rhythmo:

Nec

Nec ſine cortice lignum,
Nec abſque lappa ſeges;
Nec ſine carie tignum,
Nec ſine cæde leges.
Et roſas ſpinæ aſperant,
Teguntq; nubes Solem;
Nimborum clauſtra reſerant
Zephyri, æſtus prolem:
Sic nil ex aſſe gloriam
Vendicat totam ſibi.
Sic pro modeſtia animi contra faſtum:
Tutius humi repitur,
Nec lapſum ima timent.
Excelſo ruitur in præceps,
A telis pax eſt trifidis,
Nec Jovis pavet facem
Vates, &c.

Documentum III.

ALlegoria non refugit acumen, imò Allegoriæ acutæ pulcherrimè adornant orationem. Sic de ſacro Pneumate in igne & Spiritu vehementi deſcendente Ferr. per flammeas linguas jucundiſſimus hic æſtus ſeu amoris æſtas vehitur, vehementi Spiritu commodè ventilatur, ut vitam efficacibus flammis per ventum inſpiret, quando quidem unus poteſt Divinus amor ardorem ipſe ſuum eventilare: niſi fortè ſimùl in ignem atq; auram ideò mutetur amor, ut in amoris æſtu amorem pro aura reſpiremus. Arſit gelida Septentrionis ora, nec remotiſſimum

mum Solem deſideravit proximo illuſtris DEO, quo melius incaluit, quàm averſo atque avio ſole Arſit torridus mundi tractus & ſolis imminentis æſtum, præ amoris æſtate frigere utili experimento intellexit.

Sit & illud de Sanctis: ſplendidiora hæc, quia infiniti Solis ſidera ſunt; non hæc ſplendidé mendacibus fabulis, ac debitis cælo virtutibus lucent: non in varias ferarum facies efferata crudeliter rubent, ſed ipſo Deo, quo feliciſſimé ardenti beatiſſimé effulgent, O veré amica ſidera, quæ veſtrarum magis fulgore virtutum, quàm cæleſtium luce flammarum Stellarum annum circumvolvitis.

In Poetam obſcænum ex hoc documento illa Allegoria.

Multorum Capitum ſcripſiſti, Pontice, librum;
Cur frontem Tuus hic non habet ergo liber?

Documentum IV.

TAnto Allegoria pulchrior & admirabilior quanto aptior; in Allegoria enim eſt quædam tacita Comparatio, at Comparatio ſola plauſum meretur, quæ concinna, & rebus idonea. ſic Nepoti non degeneranti à Majoribus apte accommodat Gabriel Cæſarinus Aquilam degenerem fœtum ad ſolares radios explorantem addito Lemmate: Mei non degenerant.

Hinc ſuavitatem haurit Allegorica illa petitio: Et ego ad pedes munificentiæ Tuæ cum pre-

precibus ſupplex corruo, ut beatior ſurgam, & in hac felici ruina ac Majeſtatis Tuæ umbra, Fortunæ meæ lucem & faſtigium inveniam. Scio petentium deſideria Magnis mentibus gloriæ theatrum ſternere,&c.

Ex eadem cauſa illud de Turca tumido à Polonis victo Allegoricè dictum eſt pulchrum & admirabile, quia aptum. Orbe terrarum hauſto ſuum completura orbem Luna Turcica videbatur: ſed præſto eras, qui coeuntia Europæ diſſidiis Lunæ cornua objectu laterum impedires.

Huc illud refert Allegoricum ad tumidos de vaporibus terreis:

Nec vapor tutum altius
Nubibus caput credit.
Solutus æſtu triſtius
Illacrymatus redit,

Et illud de ebrioſis:

Diſſolvit in poculo
Naufragia vitæ ratis:
Ni caveas hunc ſcopulum,
Peribis Palinure.

Documentum V.

TAntò pulchrior & admirabilior Allegoria quantò contumacia illa Metaphora Eruditionis & acuminis multiplicis capacior eſt. Hinc illuſtris admodum Allegoria apud Neotericum de Scytharum Victore Uladislao; ô Cœleſtem Vigorem! nam & Stellas poſt Lunam Othomanicam ducit in triumpho, niſi titioni-

T bus

bus inſignire malis buſtuarium Scytharum Regem ſed ſtellæ ſint, quarum aſpectus vel Roma ſemper exhorruit cùm utramque Solis domum teneret. Jam occidere coguntur, vel extingui cogit Uladislaus, quia Sol eſt, perdere natus aſtra minora. Nunquam luiſſet Podolia, niſi aliquando his ſtellis luxiſſet: nec ominoſius quidquam accidit, quam erronum hujuſmodi cum Luna conjunctio. Sed reperit Atlantem, qui hunc Zodiacum verſat, olim periiſſent, niſi lucerent alieno: collucere jam ſoli poſſent; ſed noctem amant. Eja, convolve ſigna, erratica Planetarum cohors, & ſi quid monſtrorum ibi agnoſcit Matheſis, cuncta ſub noſtri Herculis pedes eant.

Hic vides quantam admirabilitatem tribuat à Stellis ducta Comparatio ob multiplicis acuminis & Eruditionis Mathematicæ, Romanæ, & Poeticæ capacitatem.

Tales Allegoriæ eſſent de Aquila, Leone, Phoenice, Cœlo, Floribus, Igne, Gemma, Mari, Tempeſtate, Sole, &c. &c.

Ut ergo Allegoriæ lucem addas, ſi hæc à nomine Appellativo ducatur, Hiſtoriis & Eruditione ad nomen hoc pertinente illuſtretur. Sic in allegoria Roſæ meminiſſes fabulæ docentis, Roſas ex humano ſanguine propagatis: hinc ruborem traxiſſe. Item quod olim teſte Baſilio, Spinis Roſa caruerit, ſcilicet ante Adæ peccatum, vel quod Indi placare aſſueverint Dynaſtas Roſa oblata. Et ſic de aliis, &c.

Do-

Documentum VI.

POſſe Allegoriam non vulgarem ſumi à rebus ad aliquam artem ſpectantibus vel ab ipſis artibus. Sic à re nautica illud Stradæ: Quoties mota eſt ſacræ Religionis anchora, toties fluctuavit Reipublicæ navis.

Sic in Panegyrico Divi Martini ex eo, quòd Cœli ſuſpex dicitur idem Sanctus: Nemo mihi poſthac Aſtrologus, niſi cui cœlos ſic libeat contemplari: viam tamen in Cœlis non priùs Lacteam repetit, quam morum innocentia in terris expreſſiſſet, aliquas in Sole, nullas in ſe paſſus maculas.

Sic itinera à S. Franciſco Xaverio animarum cauſa obita cum Motu perpetuo alius comparavit.

Documentum VII.

STylus admirabilis Allegoricus aliquando deflectit ad uſum & conſuetudinem veterum. Sic illud Servatori Patriæ: Nam unam Tibi Civicam, non unam Obſidionalem debet Patria, niſi quod ſic Polonam coronari ſufficit virtutem, quo Romanam.

Sic aliud brevius: Age, libertine, interim Decembri utere, ubi alluditur ad Saturnalium Romanorum dies in Decembri celebratorum: tunc enim ſervis omnia licebant. Sic etiam illud Poetæ: -- dextraque ſuos jam computat annos, id eſt, centenarius eſt, nam veteres uſque ad 100. in ſiniſtra numerabant, à centum in dextram numero

 trans-

tranſlato. Item ſi Phrygem plaga erudit, & te, ne in Care facere periculum Fortuna videatur.

Hinc patet etiam Allegoriam non vulgarem ab Adagio ſeu proverbio deſumi poſſe. Ut & illud de donis ſuſpectis: Munera, quibus colitur, equum Sejanum reputat; aut monile Hermiones, vel fatale ſuis poſſeſſoribus aurum Toloſſanum.

Sic ſtulto Naturæ dictum: Cum tot maria terraſque luſtraveris, reſtat, ut ad ſolas naviges Anticyras [ubi helleborum in copia purgando cerebro idoneum.]

Aliquando Allegoriæ hujuſmodi maximè in Dialogiſmis verſu ex Poeta deſumpto efferuntur: ut illud ex Juvenale, ubi ſuadetur ſuis parcendum eſſe: Cognatis parcit maculis ſimilis fera. Et ſævis inter ſe convenit urſis.

Documentum IIX.

ALlegoricæ dictionis proprietates ad rem allegoricè deſcribendam cum delectu accommodandæ, ita ut etiam earum oppoſita perſtringantur; puta ortui occaſum, luci tenebras, malaciæ tempeſtatem, &c. opponendo, nam ut noctis umbrarumque horror diei gratiam, ſic oppoſita lucem allegoriæ intendunt.

Documentum IX.

POſſe interdum uni periodo plures inſeri Allegorias non inelegantes, ſic illud Stradæ: Dum bellis arderet Italia, incendium illud latè dimanavit &c. Et illud de Exercituum Duce alius:

Quis

Quis Te vel inter immanes Sarmatiæ procellas, quas Goticus turbo excitârat, ſereniores Patriæ dies, & quandam reſtituiſſe malaciam neſciat, cum Tu non tam equorum, quàm victoriarum curſu, tot ſpatia decurreres, hoſte parentalem cupreſſum, Te ubique triumphales laureas colligente,

§. I

Idea Allegoriæ rarioris.

EXempla hujuſmodi plura alibi, hic duo ſufficiant, Primum accipe in Allegoria de Chriſto Patiente ex Ferrario. Allegoria eſt ſub nomine Parricidii, Ad quàm mirè Paſſionis myſteria adoptantur.

Illuxit tandem dies, quæ vitæ Parente impiè perempto, veriùs quàm Idus Martiæ cæſo Tyranno Cæſare debeat Parricidium nominari. Tam atrox, tam inſolens Parricidii ſcelus, non communibus lacrymis, ſed præſulato ſanguine deplorandum fuit. Oſculo filiorum aliquis vulneri præluſit, ut ex faciliori aditu, omnium graviſſimè cor paternum vulneraret. Vulnerum jam reliquorum non miror licentiam, dum tandem tum oſculo in cor licetet, ſubi jam Vincula, prodi te patet, decet enim poſt Filii fatale Tibi oſculum amplexus vinculorum: neque Tui Te filii mitius tractare norunt, quàm Vinculis. An & depalmatus graviſſimum leviter profers alapæ ludibrium? nempe Patri alapis blandiri par eſt filios Parricidas, Sed imbellis eſt manus co-

colaphos infringere, valentiores hic Pater liberos habet, qui ad ſaxeam deligatum columnam, illa ſanè duriores, alterno fuſtium impetu Patrem in mancipium deforment. Equidem nunc primum didici ſaxeos homines moveri poſſe: quanquam hujuſmodi ſaxa nimiùm animæ habent ad motum, quæ crudelitate animantur. Sed ſatis jam ſævitum eſt: libet jam cum Patre filiis tantiſper luſitare. At iſte luſus inter ſpinas aculeum habet. O ingenioſiſſimam Amoris Philoſophiam, quæ non Philoſophum modo Socratem, ſed Deum etiam ſuis cum Filiis docet in arundine repueraſcere! Quia verò filiorum actio levis arundo eſt? Crux par habens furori pondus inauditum DEI parricidum peragit, quæ non minùs dedecore illum cruciat quam dolore. Ubi jam mactatus à Filiis & pro filiis tumuletur Pater? nuſquam credo decentius, quam in emollitis cordibus filiorum.

Idea II.

AFfero Dedicationem Theſium Logicarum M. Domino Kylski S R M. Secretario. Allegoria ex avita ejus gemina Luna, quàm gladius diſciminat, ſumitur.

Suum jam nomen felici amittit interitu ſolius jacturam paſſa caliginis Loca, dum Tua non tam noctium, quam dierum Præſide Luna circumfunditur. Gemina ut patriæ, ſic Atticis ingeniorum noctibus, & academiæ umbris face præluces, cùm unam cœlum proferat, adeò parciùs in Cœ-

lis

lis Lunæ proveniunt, quam in Heroum atriis, cùm & geminos Cœlum neſciat ferre Soles, & Lunas. Nocturnas quidem avitum hoc ſidus umbras cornuta luce impetit, Lunam utrique Solis Domini, utrique hemiſphærio eandem deſtinat, ſed diem etiam ingeniis accendit, & orbe nec dum etiam completo (quamvis hæc etiam nunquam coeuntia Lunæ cornua non obſtant, ut orbem fama impleas) plenum melioris præſagii accendit Plenilunium, ut ſolis induiſſe ingenium Luna hujuſmodi videantur. Quod enim illis, ad diurnæ lucis deſit copiam, quam Regia Serenitas, hoc eſt, Lechici Solis radius, illis in in'imum conclave, ceu in terreſtre cælum admiſſit, affundit? Eclipſin quidem aliæ in Solis vicinia patiuntur Lunæ, ſed non Tuæ; quibus binatius avitæ Lucis vires luminium intendit extenditque & inſuper contra fatales cuivis ſideri umbras meliori quàm cæleſtis perſevo gladio muniuntur, &c.

§. III.

Mira Styli Exornatio per Figuras quasdam.

ILlud hic temoneo, non Figurarum Specialium tantummodo uſum à me hoc loco commendari, ſed maximè uſum ſpecialem earundem, quod fiet ſi non verbis tantùm inanibus, & grandium ſenſum vacuis Orationem concinnes, ſed quibus grandior ſubſternatur ſententia & non vulgare quidpiam ſonans.

Patet id Primò in pleriſque Pliniani Panegyrici locis.

Talis illa eſt congeries. Antitheſis, ſimiliter cadens, quæ inſigniter exornant laudem Trajani à Juſtitia: Quàm mitis ſeveritas? quàm non diſſoluta Clementia non locupletando fiſco ſedes, nec aliud tibi Sententiæ tuæ pretium, quàm benè judicaſſe. ſtant ante te litigatores, non de Fortunis ſuis, ſed de ſua exiſtimatione ſoliciti, nec tam verentur, quid de cauſa ſua; quàm quid de moribus ſentias: O verè principis, populos non Imperio magis quam ratione compeſcere, intercedere iniquitatibus magiſtratuum; infectumque reddere, quicquid fieri non oportuerit, poſtremo velociſſimi ſideris more omnia inviſere, audire omnia, & undecumque invocatum ſtatim veluti Numen adeſſe & aſſiſtere.

Illud verò apud eundem exornat non rudis Comparatio, & Oratorium incrementum, ſed Tibi nihil accommodatius ad gloriam quàm penitus inſpici. Sunt quidem præclara, quæ in publicum profers, ſed non minora, quæ limine tenes. Eſt magnificum, quod Te ab omni contagione vitiorum reprimis ac revocas, ſed magnificentius quod Tuos Quantò enim magis eſt arduum alios præſtare quàm ſe, tantò laudabilius quo cum ipſe ſis optimus, omnes circa Te ſimiles eſſeciſſe.

Et illud ejusdem: Veniet ergo tempus, quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis ge-

geſtient, quis ſudores Tuos campus hauſerit? quæ refectiones Tuas arbores, quæ Saxa ſomnum prætexerint? quod conclave languores Tuos viderit: quod hauſerit lacrymas: quod denique tectum Magnus hoſpes impleverit. At hic iterum congeries, ſimiliter cadens, &c.

Pulchrum & Compar Antithetis permiſtum, ſed antithetis grave ſubſit acumen, ut illi: à flagitio Sanctiſſima, luctuque quàm riſu felicior Magdalena.

Profero longius exemplum de S. Joanne Bapt. Clauſis oculis perſpicax, ſolem antè vidiſti, quàm diem cerneres, antè adoleviſti Sanctimoniam, quàm naſcereris ad vitam, &c.

Et de Sanctis Martyribus: Clauſiſtis ora, aperuiſtis vulnera, vulnere quam ore eloquentiores.

Et illud: neque illa Rhetorum proba penſi habemus qui natam in ſummo Thraſonum ore facundiam æmulati, de ſuis rebus inconcinnè de alienis loquuntur indiſertè, peſſimè de utriſque, cum vel maximè diſerti, cùm Eloquentiæ Flumen è calicibus derivant, Nymphis quam Muſis, Libero quam Tullio, raſtris aratorum aptiores quam roſtris Oratorum.

Et illud ſimiliter de Doctis: Videas illos obſcuris lucem, notis gratiam, antiquis nitorem, ignorantiæ interitum exitium erroribus, expedita dubiis reſponſa afferre: unicus illis eſt hoſtis ignorantia, quam editis à ſe ingenii moni-

Patet id Primò in pleriſque Pliniani Panegyrici locis.

Talis illa eſt congeries. Antitheſis, ſimiliter cadens, quæ inſigniter exornant laudem Trajani à Juſtitia: Quàm mitis ſeveritas? quàm non diſſoluta Clementia non locupletando fiſco ſedes, nec aliud tibi Sententiæ tuæ pretium, quàm benè judicaſſe. ſtant ante te litigatores, non de Fortunis ſuis, ſed de ſua exiſtimatione ſoliciti, nec tam verentur, quid de cauſa ſua; quàm quid de moribus ſentias: O verè principis, populos non Imperio magis quam ratione compeſcere, intercedere iniquitatibus magiſtratuum; infectumque reddere, quicquid fieri non oportuerit, poſtremo velociſſimi ſideris more omnia inviſere, audire omnia, & undecumque invocatum ſtatim veluti Numen adeſſe & aſſiſtere.

Illud verò apud eundem exornat non rudis Comparatio, & Oratorium incrementum, ſed Tibi nihil accommodatius ad gloriam quàm penitus inſpici. Sunt quidem præclara, quæ in publicum profers, ſed non minora, quæ limine tenes. Eſt magnificum, quod Te ab omni contagione vitiorum reprimis ac revocas, ſed magnificentius quod Tuos Quantò enim magis eſt arduum alios præſtare quàm ſe, tantò laudabilius quo cum ipſe ſis optimus, omnes circa Te ſimiles eſſeciſſe.

Et illud ejusdem: Veniet ergo tempus, quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis

ge-

geſtient, quis ſudores Tuos campus hauſerit? quæ refectiones Tuas arbores, quæ Saxa ſomnum prætexerint? quod conclave languores Tuos viderit: quod hauſerit lacrymas: quod denique tectum Magnus hoſpes impleverit. At hic iterum congeries, ſimiliter cadens, &c.

Pulchrum & Compar Antithetis permiſtum, ſed antithetis grave ſubſit acumen; ut illi: à flagitio Sanctiſſima, luctuque quàm riſu felicior Magdalena.

Profero longius exemplum de S. Joanne Bapt. Clauſis oculis perſpicax, ſolem antè vidiſti, quàm diem cerneres, antè adoleviſti Sanctimoniam, quàm naſcereris ad vitam, &c.

Et de Sanctis Martyribus: Clauſiſtis ora, aperuiſtis vulnera, vulnere quam ore eloquentiores.

Et illud: neque illa rhetorum proba penſi habemus qui natam in ſummo Thraſonum ore facundiam æmulari, de ſuis rebus inconcinnè de alienis loquuntur indiſertè, peſſimè de utriſque, cum vel maximè diſerti, cùm Eloquentiæ Flumen è calicibus derivant, Nymphis quam Muſis, Libero quam Tullio, raſtris aratorum aptiores quam roſtris Oratorum.

Et illud ſimiliter de Doctis: Videas illos obſcuris lucem, notis gratiam, antiquis nitorem, ignorantiæ interitum exitium erroribus, expedita dubiis reſponſa afferre: unicus illis eſt hoſtis ignorantia, quam editis à ſe ingenii moni-

mentis profligant: ruditatem ab hominum mentibus proſcribere &c. &c.

quàm illud illuſtre ab iiſdem verborum luminibus ſc figuris, Divi Vulgentii de Chriſto nato? qui portatus parvulus, adoratur ut Deus: parvulus in præſepio, immenſus in Cælo, vilis in pannis, pretioſus in ſtellis. Venit non ut pugnet vivus; ſed ut triumphet occiſus.

Patet ex his opiter attactis, pluribusque apud recentiores exemplis mirum in modum Eloquentiam hujuſmodi ac aliis Figuris exornari, ſi ipſa inſuper Figura ſublimi Sententia vel acumine exornetur.

CAPUT V.

Quintum non vulgaris Eloquentiæ Fundamentum pulcherrimæ Exquiſitæ Deſcriptiones.

PLerique hic non mediocrem plauſum captant, dum rem ſuis ad vivum coloribus uſque ad ingenii oſtentationem & legentium illecebram laborant depingere. Eximius hac in re Guiniſius in Allocutionibus & Strada in Proluſionibus, item acuti RR. præter alios.

SECTIO I.

Primum Genus Admirabilis Deſcriptionis.

DUplicem deſcriptionem ſtatuto; aliam hiſtorico alio Oratorio ſtylo, utramque tamen

men artificio admirabili excultam, hæc non ſine flexu quodam & pompa atque acumine & affectibus deſcribit, quod illa breviter & dilucidè, & aliquo colore Rhetorico.

Primi generis Deſcriptio apparatum ſumit ab Adjunctis rei deſcribendæ, contentis illo verſu; quis quid, ubi &c. Eadem Ornamentum ſumit & admirabilitatem ab Hypotypoſi accurata; Item à concinna rerum congerie, diſtributione, comparatione, Iſocolis ſimiliter cadentibus, eruditione obiter inſperſa, aliiſq; verborum luminibus & viva Adjunctorum Deſcriptione. Juvat ſubinde Deſcriptionem maximè Hiſtoricam condire quæſito acceſſu, vel ex viſceribus rei eruto, ut in prima Deſcriptione videre licet, vel à loco communi, ſeu documento in gnomen convinnum redacto, quod ex Hiſtoria eruitur, ut in Deſcriptione quarta patet.

§. Unicus.

Deſcriptiones Primi Generis.

Prima

Deſcriptio Cæli Terreſtris apud Coſroem.

IN Præſidem vos & ſtylum transferro, quo me vel fictile Coſrois Regis Cælum rapit, admirabile artis portentum, quod melior quantumvis in barbaria condidit Archimedes, tantò Solidiore gloria, quantò fragilior machinæ argilla Cryſtallum id erat, in quo tota Cælorum immenſitas, ſolis ſiderumque curſus, Lunæ vices laborque æternæ micantium Stellarum converſio-

 nes,

nes, Cæli altioris ſpeciem miro artificio exhibebant Aderant machinæ è quibus vis aquarum erumperet, quæ modò ſubirent in imbres, modò rigeſcerent in grandines, modò tumeſcerent in fluctus, modò præcipitarentur in torrentes, tum verò aer nunc ſerenus blandiâ velut Etheſiarum amœnitate ridebat, nunc nubibus obducebatur, nunc furebat procellis, nunc micabat fulguribus, nunc minaci fulminum terrore omnia confundebat: Rex ipſe velut terreſtris Jupiter in medio collocatus ad nutum compoſitus curſus recurſuſque ſtellarum contemplabatur, pluebat, tonabat, fulminabat, permiſcebat omnia. Viluere cœli oſtenta, Cœlo ſic oculis ſubjecto, &c.

Secunda.

Admirabilis Deſcriptio veris ex Nazianzeno.

AMœna omninò hæc nec indigna Divi calamo Deſcriptio, quam Figuræ Rhetoricæ & Partium enumeratio venuſta nobilitat: Vide qualia ſint quæ oculis offerantur, quales regina temporum inducit pompas, quales ſcenas explicat omnis amænitatis ſtipata ſatellitio. Nunc cœlum ſplendidius intermicat, nunc Sol ſublimior, magiſque aureus, nunc Lunæ orbis clarior; purior Siderum chorus; nunc & fluctus cum littoribus, & ſtirpes cum oculis in gratiam redeunt; nunc fontes manant liquidiùs, limpidiùs fluunt: nunc flumina hibernis exuta compagibus, vinculis

culis ſoluta liberius latiusq; diffunduntur: nunc prata collucent floribus, arbores gemmis turgent, detonſi nitent herbarum tori: nunc & hortus ſuaviter olet, & planta pulchrius viret, & per virentes agros agni laſciviunt: nunc navis cum celeuſmate è portu ſolvit, velorum alas explicat, per gyrum aſſultant Delphines: & tranquillo mari nautas comitantes deducunt, nunc ſuum reſumit opus agricula, Vomerem ſulco imprimi: jam avis nidum conſtruit & ſuavius modulatur, calamos auceps inſtruit, & ae aucupium ramos deſignat, plumaſque avium ad inſidias eleganti artificio contexit. Jam apis laborioſa explicatis pinnulis ex alveari emicat, jam prata pervolat, jam flores populatur, caſtra cerea concinniùs elaborat & alternos implicat angiportus, &c.

Tertia.

Deſcriptio Elegantuli tumidi.

ADverte quod Deſcriptio, ſi fiat à partium enumeratione, admirabilius inſtituatur, ſi non omnes partes ſimili contextu & congerie proponantur, ut in ſecunda Deſcriptione ex Nazianzeno; ſed varietatem quandam in deſcribendis partibus conſecteris, novamq; ſtyli elegantiam. Patet id in hac deſcriptione Elegantuli, quam ſubjicio ex Cauſino.

Quæ illa frontis exporrectæ ſerenitas? quæ ſuavitas oculorum: quæ dignitas oris: quæ renidentes ad ſingula vultûs amænitas: quot in fa-

cie veneres! quot in ore Gratiæ in genis roſæ quot roſeis labellis inſident Sirenulæ; ut illi digitos magne lucenteſque incendunt gemmæ! quarum pondera æſtivo tempore, ferre vix poteſt, quin annulos

--ventulet (ac) æſtivum digitis ſudantibus aurum, quid quod comam habeat ſcitiſſime rotundaram, madentes cincinnorum fimbrias! quacunq; pergit, pullulare roſas, fluere opobalſama, unguenta olere diceres, atque cum talis ſit, quid mirum ſi, ut Pavo conchatis caude voluminibus, & verſi colore plumarum amictu ſuperbiens ſeipſum circumſpicit, cervicem rotat, gradum frangit, nunc tenero & molli inceſſu eundem ſuſpendit, magis de ſui capitis decore ſolicitus, quàm ſalute, utpote qui malit Rempublicam turbari quàm comam, & comptior eſſe, quàm honeſtior.

Quarta.

Deſcriptio cujusdam Adoleſcentis evanidæ formæ.

Dixit initio hujus Sectionis concinnius Hiſtoricam Deſcriptionem fieri per acceſſum, quæſitum à documento in Sententias redacto, quod Hiſtoriæ contextus indicat, in curſu vero Deſcriptionis admiſceri obiter poſſunt opportuni affectus Patet id in hoc exemplo:

Sæpius mora detegit, quam ſub fucato mentientis Ceruſſæ vel illudentis minii colore deperiimus venuſtatem, Momento forma corporis de-

deformatur, nec fragile in bonum ulla temporum mora ſolidat, quin de illa ſenſim decerpat plurimum, & vitrum hoc in emortale ſaxum eludat, nempè quod Poeta cecinit:

Mendax forma bonum deficientibus
Annis præcipitat, virrea concuti.
. . . . Certa diffluere.
Hornæ more Roſæ, quam modo roſcidum
Dum fovit tepidis mane Favoniis,
Diſſolvit pluviis veſper Eteſiis.

Vidimus hac ætate juvenem, cujus ſi genus inquiras in Ducum originem ceris majorum & natalibus influxit ſi oris gratiam, Ganymedem alterum, aut Damoclem juraſſet, vel Paridem. At cum hinc excedendum eſt, nullus eſt eximius: neque ille juvenum formoſiſſimus cæcum furorem mortis tam liberali & luculento vultu à ſe abſtinuit. Hinc nempè induciarum locus nullus eſt. Venit ergo ad exrrema in ipſo ætatis flore, & dum naſceretur hæc roſa conſenuit: Floruit, ſed flos fuit ille caducus, neque plus, ultra florum tempus moremque vixit viruitque. Inciderat fortè morbi vis vehementior, cui ſæpe in ſpolium forma ceſſit; ergo ille jam tremere, jam pallere, jam formæ, jam vitæ plurimum timere, breve roſarum ver incuſare. Diverſa plorant, precantur multa, feliciores ni tamen genuiſſent Parentes, (illud tamen vel maximè, ut poſteris ſui vultus vel ſic exhauſti & palleſcentis effigiem velit non invidere; depingi ſe permitteret, ſi poſſit res imitari naturæ penicillum,

ve-

verum nec precibus nec lacrymis quidquam dedit ſurdus ad illas æger, ut olim Ageſilaus ad ſimiles. Hoc ſolum annuit, ut poſtquam plusculos dies humi delituiſſet, eam quam tunc reperiſſent formam penicillo excipi ac exprimi curarent. Ergo extinctum terræ in humant, certoſque dies uti dixerat, opperiuntur: tandem urnam aperiunt! ſed hæc, quam fœdè mutatum reperiunt! nucellum dixiſſes, unde eſurientes colubri opſonium ſumerent. Horrent illi ceu ad revelatam Perſei Parmam, & velut lapideo frigore obrigeſcunt, &c.

Sectio II.

Deſcriptionum ſecundùm Genus.

ALter modus Deſcriptionum admirabilior & longè ab Hiſtorico proxime indicato diſſitus, floridæ & ingenioſæ Narrationi plurimum deſervient; Hic verò modus in eo conſiſtit, ut adhibitis liberalius Oratorum coloribus etiam primo genere Deſcriptionum indicatis, ſenſus illi admirabiles, acuti, ac eruditi, de quibus capitibus 1. 2. 3. actum inſpergantur; ac inſuper inſigniores affectus, de quibus brevi.

§. Unicus.

Deſcriptiones ſecundi Generis.

HOc genere Deſcriptionis ſcribuntur nunc Panegyrici Divis & Viris illuſtribus. Eodem

dem genere ſcribuntur Elogia iiſdem uti & vitupe-ria. Dabo tantum aliqua talis Deſcriptionis exem-pla.

Prima Admirabilis Deſcriptio

Prodigii facti à Divo Antonio Patavino.

HAbet Italia ſuum, habet & Ægyptus Antonium, niſi quòd hic inter virgulta nemorum ac in umbra, ille in urbium theatro verſatus prodiit in ſolem. Iterum ille vetera Manlii trophæa renovat, panes in hoſtium capita é Capitolio jaculantis. Prodierat hoſtis non jam Antonio ſed Deo ipſi gravis, fabuloſa gigantum prælia in Hiſtoriam mutaturus; hoſtis planè in ſacram altaris hoſtiam injurius, nil tale in Deum auſurus niſi in latentem. Sed latere inibi tantum Hoſpitem veſana haud potuit cenſere incredulitas, quaſi non perinde poſſit latere Deus in pane, ac Sol in nube, vel animus in corpore. Fregit tumidum hoſtem munitus Cibo Fortium Antonius, etſi non arietem admoverit oppugnando, ſed Aſinum fregit, dum injurium in abditum Numen jumenti magiſterio pervicit, in eſcaria lance proponens Deum, ut haberet momentum non leve librata fides. Grande profectò ſpectaculum. Pugnator Aſinus, hoſtis Perfidia, Triumphator Deus. Rurſum agnitus à jumentis Deus renaſci viſus, ut fidem pararet & triumphum! Dorſuarium animal cæteris firmum oneribus, ſuccubuit inſolito pondere Majeſtatis, &c.

Se-

Tertia Acuta Deſcriptio.

Tempeſtatis D. Xaverio immiſſa & ab eodem ſedata.

AT ecce infidum mare, quod ſuas Tibi opes obtulit jam ſurripit Tuas, dum violentior procella tranquillitatis obſidem, Chriſti, Tuo magis animo, quam Cruci affixi hærentiſque effigiem refigit ac ſorbet. Tunc enimvero uterque naufragium feciſtis: merſus eſt amor Tuus fluctibus maris, tu doloris. Condona tamen, condona Xaveri, piam Oceano rapinam: ſuum ille Imperatorem ut officioſo tantiſper complexu coloret, prædatricem in Te procellam innocenter immiſit. Proſpice jam è littore, ut ad Te Tua gaudia enatent: Vide ut breviſſimæ venerationis officio perfunctus ille, ac læta malacia Tibi arridens, per tenacem portitorem Cancrum Tuos amores ac delicias remittat. Quis Te marine Cancer ſyderibus digniſſimum non affirmet, qui ſolem revexeris?

Deſcriptio Claudii Cæſaris ex qua patet quomodo unus etiam eventus Deſcriptionem exornet dum acute exaggeratur: Væ Tibi Roma ab hoc ferali monſtro! Bene in ſua Claudius latuiſſet latebra, non in ſolio emineret, eò ferior, quo felicior, meliorque ſpeluncæ incola, quàm ſceptri bajulus. Imperii quidem lucem ante fugerat in latebras, & ſe feram veriùs quam hominem ferinum damnare carcere; ſed inde neſcio quo Imperii fato protractus didicit

in

Secunda admirabilis Deſcri-ſcriptio.
Virtutis Caſimiriana.

REgiam, Caſimire, purpuram non alius Tibi tinxit quàm verecundiæ color, aut flagellis excuſſus cruor. Noctu quoque dum ſacram ædem reviſeres, conſcia Tuæ pietatis feciſti ſydera, conſciam ſed non ſine metu Lunam, quæ cum Te pro ſuorum incolumitate in preces vidit effuſum, Othomanicis expalluit inſignis. At Regalis purpura ſolito magis erubuit, cùm vidit à Te ſibi præferri candorem. Nunquam Tu fuiſti ſanior, quam dum æger, propoſitam pro pharmaco Venerem reputaſti venenum; prætereus impuris facibus Tuum rogum, genialem tuorum lecto funebri, regni ſolio tumulum, Veneri Libitinam.

Par illa Deſcriptio virtutis Divi Hyacinthi Feciſti Hyacinthe vera virtutis pulchritudine, deformem de altero Hyacintho fabulam, quem de Ajacis ſanguine natum credidit Poeſis, Deus ipſe Tibi cruentus & aſper, comparaſti, cum durum capiti lapidem ſubjiceres, quo effloruiſti ſi non mollius, certè pulchrius. Nullæ in Te inſcriptæ fuerunt flebiles notæ, niſi morientis Dei. Sed illo imprimis expalluit natura prodigio, cum Vandalum ſine navigio trajiceres, auſa non eſt aqua perdere pulcherrimum florem, neque ex Hyacintho facere Narciſſum.

Ter-

in purpura ferocire. patuit illum è luſtris ferarum emerſiſſe, dum, qui ſic eum vivere coegerat, mori adigeret. Vivit in Imperio ut fera, ſpelæo dignior, quàm ſolio.

Quarta Deſcriptio Acuta,
Ignei Eliæ Ejusq; geſtorum.

QUa Te celſitudine ſermonis exæquem quem ardua virtus in Cælum curru extulit ab humo prodigiore ſublimem ? Supra naturam credi poteras , qui naturæ jura poſuiſti: Juſſiſti? Cœlum tranſiit in æreum : illud imperaſti? feciſti cereum. Nihil triſtius videre mortales, quàm ſerenatum à te triennio Cœlum : nunquam tanta mœroris nubes effuſa eſt , quam cum ſemper irent clari & ſine nube dies. Exaruit aer? demaduerunt oculi. Impiis eripuiſti ſolem , ut per famem eriperes lucis uſuram. At verò tum primum exhilaraſti terram , cùm triſte ac pluvium feciſti Cælum, ſiccaſti lacrymas , cum fudiſti aquas. Quòd ſi impios exarſiſti , ſtatim concitatus ad Imperium Tuum aer aut exundavit in imbres , aut exarſit in flammas. Sed quantus Tu dicendus es , quem dum tellus non ſatis caperet , immenſus excepit æther ! Nempe nil Tibi commune cum pulvere , qui fuiſti etiam immunis à cinere ; eò vel Sole , quem ipſo refers nomine illuſtrior , quòd non occideres.

Quin-

Quinta Deſcriptio Acuta.

Davidis Regis brevior.

E Caula revocatus ad aulam,conjunxiſti plectra cum ſceptris;etiam cum paſtoritiam inflares arundinem.digna cala no gerens.Fortis tunc non clava ſed manu præluſiſti majoribus bellis pugnādo cum belluis.Quam alté poſthac Tua Te Virtus extulit,quæ ſuperior fuit Gigante.Cum illum funda Tua funderet,feciſti hoſtis occaſum,renaſcenti patriæ natalem &c.Acrior Tibi ſuperfuit pugna cum Filio;quem triplex haſta reperit excordem.

Sexta Deſcriptio inſignis Pompæ.

Cum qua corpus S.Chryſoſtomi Conſtantinopolim eſt inductum,ex Cauſino.

O Fortunata mors , quæ triumphorum fuit principium ? Ferebatur pretioſum pignus totius urbis vel humeris vel ſtudiis , & tot illi erant ſepulchra,quot hominum pectora; quamquam nullum ei ſepulchrum fuit , cui certa ſemper fuit immortalitas. Redibat ab exilio tanquam ex virtutis ſuæ theatro pæne adhuc vivus & ſpirans, nondum enim extinctus videbatur oculorum ardor , nondum attrita frontis gravitas , nondum lingua Cælo altior plane conticuerat : totus erat etiam in mortuo chryſoſtomus,

mus. Quæ antea loca exulem, ſine lacrymis videre non poterant, eadem ingenti fænore lætitiæ videbant triumphantem, quacunque ſacræ inferebantur exuviæ, hic inundantium populorum multitudo, hic incredibiles plauſus mortuo, hic ſuaviſſimæ carminum modulationes, hic revidentes florum elegantiæ, exquiſitiſſimi odores flammis omnia collucere, quaſi Cœlum ſuis diſtinctam ſideribus, in terras defluxiſſet; dies & noctes non tam ſuis ardere luminibus, quam frequentia cereorum: oppleri vias, omnes uno agmine obvium ſeſe effundere. Procerum globum vultu cultuque ornatiſſimum emicare; non ſexus, non valetudo quenquam retardare, ægros etiam adhoc ſpectaculum, ut ad ſalutis portum, deferri; ſatis ſe vixiſſe exiſtimabat, qui hujuſmodi mortuum videret. Imperatorem ipſum dignitas non tenuit, quem religio incitavit, quin ſacrum Antiſtitem religioſis exceptum manibus, ſuo ferret navigio. O felix navigium! non egebat remis, quod favor Nominis impellebat. Vidiſſes in ipſo aditu Urbis muros exultantes, geſtientes domos, convertiſſimos pompis vicos, tecta ipſa laborantia & ridentem Civitatis faciem, &c.

Ex allatis exemplis patet, quantus ſit ſplendor Deſcriptionis quæ initio §. præſcriptis præceptionibus inſiſtit, vide etiam Deſcriptionem direptæ ædis Lauretanæ in Guiniſii: Allocutione Tertia.

Ca-

Caput VI.

Sextum Admirabilioris Eloquentiæ Fundamentum Affectus Admirabiles.

NIhil Oratore admirabilius, ubi affectuum ſeu habenas laxat ſeu reſtringit. Hic ille imperat: hic triumphat. ſi leni affectu aures permulceat, & feræ manſueſcerent: ſi detonet ſeverius, claſſicum cani putes, vel (quorum Satellitio cincta fuiſſe dicitur Attica Demoſthenis & Periclis Eloquentia) fulgura & tonitrua reformides. Citharædum Erici II. Daniæ Regis, ſivè nuntia vetuſtatis noſtri Hiſtoria, eloquentem in eo adumbratum credas ubi primum is inuſitatæ ſeveritatis concentum edidit ſtupore quodam & mærore omnium animos oppreſſit; ubi ſuaves ac mellitos effudit cantus, omnes jactatione corporis, intemperantem teſtari lætitiam; ubi acrioribus modis inſonare cœpit, continuò totis tectis fremere, tumultuari, arma & gladii paſſim inclamari; Rex effractis atrii foribus, accepto enſe in obvios promiſcué bacchari ac ſævire. Par eſt vis Eloquentiæ affectibus inſtructæ Aut certé ut illud aſſentatorum genus apud Juvenalem ab aliis, quorum gratiam venatur, colorem ducit; ſic auditor ab Oratore; niſi quod ab hoc verius ſimiles affectus in ſe transferat Auditor, quam aſſentatrix plebecu-

— —la, quæ ſi rides, majore cachinno

Con-

Concutitur, flet, ſi lacrymas conſpexit amici ;
Nec dolet: igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit Endromidem : ſi dixeris Æſtuo, ſudat.

Verius ab Oratoris affectibus vultum theatra ſumunt, & cum plaudentibus plaudunt, collacrymantur lacrymantibus, ſæviunt, ſi Oratio ferociat.

§. I.

Affectuum admirabilium ciendorum ratio ſeu Modus.

PRædoceo Affectus eſſe duplices, Ethicos & Patheticos; Illi ſunt lenes, comes, jucundi, motumque animo imprimunt moderatum; hi vehementiores ut procella, incenſi ut fulmen, incitati ut torrens erumpunt, ac fermè circa odium, iram, metum, invidiam, miſerationem verſantur,

Primò ergo ad motus animorum juvat viva rerum Deſcriptio ſeu hypotypoſis & Enumeratio partium colore orationis quæſito temperata. Sic Ariſtides Urbis Smirnenſis reſtaurationem Antonio Imperatori ſuadens miſerè urbis fatum ob oculos ponens dicit: Jacet Smyrna, ornamentum olim Aſiæ, Tui decus Imperii. Mox expoſitis ejus ornamentis ſubinfert. Hæc omnia ſunt in cinere, clauſus eſt portus ille, perierunt fori ornamenta, collapſa Gymnaſii jucundiſſima Urbs luctuoſum facta ſpectaculum, ruinarum & cadaverum tumulus. Olim floruit; nunc verò deſolatam

per-

perflant Zephyri. Ad quas voces Imperator illacrymatus.

Secundo Valent ad incendendos animos Figuræ; ſententiæ graviores & rotundiùs propoſitæ, mora in lenibus, excitatio & conciſi breviter tornati ſenſus in acribus. Spectant huc Acclamationes, Deteſtationes diræ, Apoſtrophæ lenes vel acres, Converſiones, quærimoniæ, aptæ Perſonarum ſermocinationes, Exempla, Comparata. Modum ſic incendendi animos per exempla deductum infra ſubjiciam.

Tertiò, Oriuntur affectus ex Perſonis & eorum adjunctis quod etiam Poetis Solenne. Sic affectus ille ab ætate deducitur 6. Æneidos:

Heu miſerande puer, ſi qua fata aſpera rumpas,
Tu Marcellus eris, manibus date lilia plenis,
Purpureos ſpargam flores animamque nepotis.
His ſaltem accumulem donis & fungar inani Mure.

A loco & tempore etiam affectus ſumitur, ut apud Virgilium:

O nimium cælo & pelago confiſe ſereno
Nudus in ignota, Palinure jacebis arena?

A modo rei geſtæ tum Oratoribus tùm Poetis affectum ducere ſolenne eſt, quem modum mirè exornat Comparatio ſeu ſimile. Talis affectus eſt in Sarbievio:

-occidis, occidis
Erneſte, ceu quondam procellis
Exanimes cecidere Nardi,
Ceu dum per hortos cærulea manu

V De

Deſævit udus Jupiter, imbribus
Sterni reluctantes Acanthi.
Laſſa ſolo poſuere colla.
Similis affectus ille 8. Æneidos:
Volvitur Euryalus leto, pulchroſque per artus
It cruor, inque humeros cervix collapſa recumbit.
Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens, laſſoque papavera collo
Demiſere caput:
A bonis fortunæ & corporis auctis vel amiſſis affectus elegans cieri poteſt, ſic de obitu Iſabellæ:
Ergo peris auguſte niror, ſoliique voluptas,
Cui tumido Ganges amne reclinis iit?
Sic niveum cervicis ebur, ſic lactea colli
Fluxit hyems vivæ ſic periere roſæ;
Os illud quod terna Charis Sirenque regebat
Officio linguæ diſpereunte tacet?
Dulcia quas nuper poſcebant baſia malis,
His putris ſanies, & gravis horror ineſt?
En ut in offuſas, buſtis mortalibus umbras,
Deſiit Heſperii lux Iſabella throni;
Illud hoc loco nota ex Tullio: Fieri non poteſt ut doceat, ut oderit, ut ad fletum deducatur is qui audit, niſi omnes ei motus in ipſo Oratore impreſſi atque inuſti eſſe videantur. Rectè enim Seneca: à facie ate diſcendum, quid faciendum ſit.
IV. Affectuum admirabilitatem efficit aut auget verborum & ſententiarum energia: item ſenſus grandes & profundi figuris oratoriis ſubſtrati.
V. In

V. In affectibus ciendis Stylus concıſior preſſiorque locum habet, nam longa verboſitas alicubi extinguit potiùs affectum, quàm fovet, qui citiùs, quàm ad finem pnevmatica decurrat periodus, intepeſcit. Nempe animus loquitur, dum affectus cies; at is momento quod concipit, effundit, aliaque oris eſt, alia mentis eloquentia.

Harum omnium præceptorum. Exempla hæc accipe.

§.II.

Idea affectuum lenium, juxta doctrinam Superioris §.

I. Idea

MAteria affectuum ſit minimus ille Cimmeriorum Regis filius, qui dum inter fratres de Regni ſucceſſore poſt obitum Parentis non conveniret, metam ab Ariopharne Thraciæ rege, quem arbitrum elegerant, propoſitam ſimulque regnum repudiavit. In meta Thrax arbiter Parentem eorum demortuum ac è tumulo protractum collocari juſſerat, ei regnum deferendum edicens, qui ad cor parentis ſagitta colllimaſſet. Placuit meta duobus majoribus natu filiis, unuſque illorum Parentis brachium, alter pectus telo perſtrinxit. Recuſat minimus & metam & regnum; affectus ejus jam audi.

Bene habet ô Principes, metam nobis Ariopharnes propoſuit, quam vix nota Buſiridis immanitas unquam ſtatueret. In meta nobis Parens, in votis ſolium; Regnum in corde quæ-

in purpura ferocire. Patuit illum è luſtris ferarum emerſiſſe, dum, qui ſic eum vivere coegerat, mori adigeret. Vivit in Imperio ut fera, ſpelæo dignior, quàm ſolio.

Quarta Deſcriptio Acuta,
Ignei Eliæ Ejusq; geſtorum.

QUa Te celſitudine ſermonis exæquem, quem ardua virtus in Cælum curru extulit ab humo prodigiore ſublimem? Supra naturam credi poteras, qui naturæ jura poſuiſti: Juſſiſti? Cœlum tranſiit in æreum: illud imperaſti? feciſti cereum. Nihil triſtius videre mortales, quàm ſerenatum á te triennio Cœlum: nunquam tanta mœroris nubes effuſa eſt, quam cum ſemper irent clari & ſine nube dies. Exaruit aer? demaduerunt oculi. Impiis eripuiſti ſolem, ut per famem eriperes lucis uſuram. At verò tum primum exhilaraſti terram, cùm triſte ac pluvium feciſti Cælum, ſiccaſti lacrymas, cum fudiſti aquas. Quód ſi impios exarſiſti, ſtatim concitatus ad Imperium Tuum aer aut exundavit in imbres, aut exarſit in flammas. Sed quantus tu dicendus es, quem dum tellus non ſatis caperet, immenſus excepit æther! Nempe nil Tibi commune cum pulvere, qui fuiſti etiam immunis é cinere; eò vel Sole, quem ipſo refers nomine illuſtrior, quòd non occideres.

Quin-

Quinta Deſcriptio Acuta.

Davidis Regis brevior.

E Caula revocatus ad aulam, conjunxiſti plectra cum ſceptris; etiam cum paſtoritiam inflares arundinem digna cala mo gerens. Fortis tunc non clava ſed manu præluſiſti majoribus bellis pugnādo cum belluis. Quam alté poſt hæc Tua Te Virtus extulit, quæ ſuperior fuit Gigante. Cum illum funda Tua funderet, feciſti hoſtis occaſum, renaſcenti patriæ natalem &c. Acrior tibi ſuperfuit pugna cum Filio; quem triplex haſta reperit excordem.

Sexta Deſcriptio inſignis Pompæ.

Cum qua corpus S. Chryſoſtomi Conſtantinopolim eſt inductum, ex Cauſino.

O Fortunata mors, quæ triumphorum fuit principium? Ferebatur pretioſum pignus totius urbis vel humeris vel ſtudiis, & tot illi erant ſepulchra, quot hominum pectora; quamquam nullum ei ſepulchrum fuit, cui certa ſemper fuit immortalitas. Redibat ab exilio tanquam ex virtutis ſuæ theatro pæne adhuc vivus & ſpirans, nondum enim extinctus videbatur oculorum ardor, nondum attrita frontis gravitas, nondum lingua Cælo altior plane conticuerat: totus erat etiam in mortuo chryſoſtomus,

Caput VI.

Sextum Admirabilioris Eloquentiæ Fundamentum Affectus Admirabiles.

NIhil Oratore admirabilius, ubi affectuum ſeu habenas laxat ſeu reſtringit. Hic ille imperat: hic triumphat. ſi leni affectu aures permulceat, & feræ manſueſcerent: ſi detonet ſeverius, claſſicum cani putes, vel (quorum Satellitio cincta fuiſſe dicitur Attica Demoſthenis & Periclis Eloquentia) fulgura & tonitrua reformides. Cith ædum Erici II. Daniæ Regis, ſivè nuntia vetuſtatis noſtri Hiſtoria, eloquentem in eo adumbratum credas ubi primum is inuſitatæ ſeveritatis concentum edid ſtupore quodam & mærore omnium animos oppreſſit; ubi ſuaves ac mellitos effudit cantus, omnes jactatione corporis, intemperantem teſtari lætitiam? ubi acrioribus modis inſonare cœpit, continuò totis tectis fremere, tumultuari, arma & gladii paſſim inclamari; Rex effractis atrii foribus, accepto enſe in obvios promiſcué bacchari ac ſævire. Par eſt vis Eloquentiæ affectibus inſtructæ Aut certé ut illud aſſentatorum genus apud Juvenalem ab aliis, quorum gratiam venatur, colorem ducit; ſic auditor ab Oratore; niſi quod ab hoc verius ſimiles affectus in ſe transferat Auditor, quam aſſentatrix plebecu-

- -la, quæ ſi rides, majore cachinno

Con-

perflant Zephyri. Ad quas voces Imperator illacrymatus.

Secundo Valent ad incendendos animos Figuræ, ſententiæ graviores & rotundiùs propoſitæ, mora in lenibus, excitatio & conciſi breviter tornati ſenſus in acribus. Spectant huc Acclamationes, Deteſtationes diræ, Apoſtrophæ lenes vel acres, Converſiones, querimoniæ, aptæ Perſonarum ſermocinationes, Exempla, Comparata. Modum ſic incendendi animos per exempla deductum infra ſubjiciam.

Tertiò, Oriuntur affectus ex Perſonis & eorum adjunctis quod etiam Poetis Solenne. Sic affectus ille ab ætate deducitur 6. Æneidos:

Heu miſerande puer, ſi quæ fata aſpera rumpas,
Tu Marcellus eris, manibus date lilia plenis,
Purpureos ſpargam flores animamque nepotis.
His ſaltem accumulem donis & fungar inani Mure.

A loco & tempore etiam affectus ſumitur, ut apud Virgilium:

O nimium cælo & pelago confiſe ſereno
Nudus in ignota, Palinure jacebis arena?

A modo rei geſtæ tum Oratoribus tum Poetis affectum ducere ſolenne eſt, quem modum mirè exornat Comparatio ſeu ſimile. Talis affectus eſt in Sarbievio:

-occidis, occidis
Erneſte, ceu quondam procellis
Exanimes cecidere Nardi,
Ceu dum per hortos cærulea manu

Deſævit udus Jupiter, imbribus
Sterni reluctantes Acanthi.
Laſſa ſolo poſuere colla.

Similis affectus ille 8. Æneidos:

Volvitur Euryalus leto, pulchroſque per artus,
It cruor, inque humeros cervix collapſa recumbit.
Purpureus veluti cum flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens, laſſoque papavera collo
Demiſere caput.

A bonis fortunæ & corporis auctis vel amiſſis affectus elegans cieri poteſt, ſic de obitu Iſabellæ;

Ergo peris auguſte nitor, ſoliique voluptas,
Cui tumido Ganges amne reclinis iit?
Sic niveum cervicis ebur, ſic lactea colli
Fluxit hyems vivæ ſic periere roſæ;
Os illud quod terna Charis Sirenque regebat
Officio linguæ diſpereunte tacet?
Dulcia quas nuper poſcebant baſia malis,
His putris ſanies, & gravis horror ineſt?
En ut in offuſas, buſtis mortalibus umbras,
Deſiit Heſperii lux Iſabella throni:

Illud hoc loco nota ex Tullio.: Fieri non poteſt ut doceat, ut oderit, ut ad fletum deducat is qui audit, niſi omnes ei motus in ipſo Oratore impreſſi atque inuſti eſſe videantur. Rectè enim Seneca: à faciente diſcendum, quid faciendum ſit.

IV. Affectuum admirabilitatem efficit aut auget verborum & ſententiarum energia: item ſenſus grandes & profundi figuris oratoriis ſubſtrati.

V. In

V. In affectibus ciendis Stylus conciſior preſſiorque locum habet, nam longa verboſitas alicubi extinguit potiùs affectum, quàm fovet, qui citiùs, quàm ad finem pnevmatica decurrat periodus, intepeſcit. Nempe animus loquitur, dum affectus cies; at is momento quod concipit, effundit, aliaque oris eſt, alia mentis eloquentia.

Harum omnium præceptorum. Exempla hæc accipe.

§. II.

Idea affectuum lenium, juxta doctrinam Superioris §.

I. Idea

Materia affectuum ſit, minimus ille Cimmeriorum Regis filius, qui dum inter fratres de Regni ſucceſſore poſt obitum Parentis non conveniret, metam ab Ariopharne Thraciæ rege, quem arbitrum elegerant, propoſitam ſimulque regnum repudiavit. In meta Thrax arbiter Parentem eorum demortuum ac è tumulo protractum collocari juſſerat, ei regnum deferendum edicens, qui ad cor parentis ſagitta collimaſſet. Placuit meta duobus majoribus natu filiis, unuſque illorum Parentis brachium, alter pectus telo perſtrinxit. Recuſat minimus & metam & regnum; affectus ejus jam audi.

Bene habet ô Principes, metam nobis Ariopharnes propoſuit, quam vix nota Buſiridis immanitas unquam ſtatueret. In meta nobis Parens, in votis ſolium; Regnum in corde quæ-

 ri-

rimus, & Paternum pectus ſceptra prenſamus, ac inſignia rei per ferociam tam inſignem. Etiam nos ferro ſcrutamur viſcera, dubii credo an ferrea ſint, quæ tales in lucem effuderint? Præiviſtis minimo, Magni Principes, ſed ſequi ſic præeuntes pudet pigetque: Pietas vetat, Feliciores putaſſem, ſi metam hujuſmodi ſagitta declinaſſet, aut nervus manuſque detrectaſſet obſequium; Feciſtis hodie quod ne barbaria quidem uſpiam fecerit? Reges eſſe placuit & ſimul Parricidas? induere Purpuram, & exuere pietatem: ſævire libuit in mortuum cui vitam Regno potiorem debemus? Eheu Parens Auguſte! Nec in ſolio Tibi felicem eſſe diu licuit, nec in tumulo: ibi hoſtium telis appetitus es, hic filiorum, felicior ſi tam fæcundus non fuiſſes. Tacet in meta tuum extincti corpus, & purpura placet ubi luctum, imperant ferales exuviæ? Stetiſti medius, ut noſtram regnandi ſortem decerneres; ſtetiſti ut per tua Vulnera Filiorum aſſurgeret ambitio. Scilicet Regalis Purpura non ſatis rubet, niſi paterno ſanguine imbuatur? Sed egone in Te genitor arma capeſſam? hæc manus jaculum in Te contorqueat? Paternum cor feriam, ut ſceptra feram? an Regem eſſe non licet, quin ſimul & Tyrannum: at pietatis jura prohibent, ſi ſuadeat ambitio. Si tam infame iter ducit ad ſolium, auguſtius eſt non regnare. Non mihi tanti ſunt vel Regni opes vel Cimmeriorum regimen, ut exuam filium, dum induam Regem. Coronam non exambio, ſi per cor paren-

rentis petenda ſit, nec regalem trabeam, ſi per ſanguinem. Quale id mihi Regnum, quod ſic Paternum vulnus funeſtat? Pudeat Purpuræ, quæ hoc cruore rubuit: Pigeat ſceptri, quod è Paternis viſceribus fetali ſagitta eruitur. Fabula ſit, quòd Amori Poëſis jacula tribuat, meum in Te, Parens optime ſic, ut arbiter jubet, pharetratum Amorem eſſe nolim, qui ſi adhuc cæcus creditur, vel in Cimmeriis tenebris tantam ſceleris immanitatem luculentiſſimè videt, Filius non ſum, ſi cor Parentis ferio: neque Rex, ſi ſic imperio, Procul quidem à me Regnum, ſed ſimul impietas, En ut etiam ipſe nervus trepidat, ipſe ad tantum facinus Arcus intremit: ipſa excidunt tela, quin ipſa etiam manus obrigeſcit: Utinam aliter litem hanc de Imperio, Magne arbiter terminaſſes: Pro meta Parentem Filiis ſtatuiſti: nollem etiam mancipiis crudelem ſanè metam, & quæ nec Thracem deceat? Abſit tamen, ut me tam ſerium videas, quàm ferum eſſe voluiſti. Focum Scævolæ manus hæc priùs ſentiat, quàm in parentem irruat, aut inſurgat. Solo Tyranni nomine diſcrepat: quiſquis Parentem ferit, ut imperet. At ego Rex eſſe velim non Tyrannus. Quòd ſi non aliter imperandum eſt, privatus malo vivere Filius, quàm Rex ſimul & Parricida.

teati ſenes? abiete Angeli templi Indigetes: poſtremo exuſtâ Domo abiit Deus incola! ô avida ignis pot entia! quam nobis Patriam linquet, qui exulem fecit Deum! Quo congeſtæ opes? quo exoticæ merces? quo armillæ? incumbit ſpoliis hujuſmodi deprædator ignis &c.

Idea IV.

Pulcher Affectus Chriſto morienti compatientis.

DOrmis jam ſomnum tuum, vigiliam noſtram: Victorem tot cruciatuum effundis; Animum quem nobis infundas! Concludis diem ultimum, ut nobis dies æternus oriatur! Innixus manuum pedumque vulneribus, ubi conquieſcas, non habes, niſi vel incumbas in vepres vel declines in vulnera! Itane vero, ſuaviſſime Vir dolorum, ita decuit reſtaurari mundum, ut teipſum illo ætatis, illo vitæ flore deſtrui patereris? aut non erat vita, quam dares, niſi præcipi vitam tibi ſineres. Novum profectò ſalutis genus! ut orbis vivat, orbis vita perimitur, & hoc funere funus omnium ſpecioſus efſertur!

§. III.

Affectus Pathetici & vehementes,

AD affectus vehementes ſpectant Objurgationes & Invectivæ, exprobationes & Oratio furoris minarumque plena, aut aliquid ferale & Tragicum ſpirans. Affectuum hujuſmodi Ideam dedit Demoſthenes, cujus Oratio fulguſi-

ribus & coruſcationibus plena, ipſe etiam bellum in lingua genere videbatur. Dedit eorundem Ideam Tullius, in Catilinam, in Verrem, in Antonium, in Vatinium inſigniter debacchatus. Atrocium & feralium Affectuum pleniſſimus eſt Seneca Tragœdus, Medeam evolve, inſanientem ferociter præhorreſces: lege Furentem Herculem, dices & ipſe furere.

I. Idea hujuſmodi affectuum ſit in Dialogiſmo Manlii Dictatoris cum Filio, quem ſupra attuli.

II. Sit invectiva illa in Judæ facinus;

Bene eſt, non vulnere, ſed oſculo excipitur; ô facinus ab ipſa humanitate barbarum! crudeliſſimum & dignam proditore clementiam! nimis noveras ex amoris caſtris, barbare tranſfuga, nullis gravius amorem armis vulnerari poſſe, quam ſuis. Superii Te perdant Divinitatis venditor, emptor ſuſpendii, qui & Divinitatem haſtæ ſubjeceris, dum præconis impuriſſimi voce publicatur ſeſtertio Venalis Deus! Pluris ſæpe veniit jumenti mortui, quàm Dei viventis caput per Te veneat! Pecialis iste omnium fœderum ruptor, audes inter amicos oſculorum anhelitus, odii venena deſpumare, & à ſigno pacis bellum exordiri: Salutare non erubeſcis, quem ſalvum eſſe nolis: prodis amoris pignore benevolentiam: pacis inſtrumento Pacis Principem: ſed mihi crede oſculum incuria fœneratus es, mox laqueo redimendum.

Par ille affectus in Chriſti nefarium percuſ-

ſorem; Quid agis impie verbero? ſic aram illam tangis ut violes? non audis innocentiam vel tacentem. Et tamen ut audires, autem tibi aptaverat ille, quam Petrus præcidarat. ſic gregatiorum ingratiſſime reddità etiam auriculâ, ad voces benevolentiæ obſurdeſcis? adeò in ipſa pudoris regia, tua, imò improbitatis manus fit impudens? ô plane ſiniſtrum dexteræ ſic plaudentis obſequium! ô ſiniſtram nefarii percuſſoris dexteram! nimirum apud ſerviles ac venales animos beneficium ſeritur, contumelia meti ſolet.

Item: O quidquid in Cælo fulminum lentum atq; otioſum es, propera, prohibe hoc humano majus, uno dignum Herode ſcelus.

CAPUT VII.

Septimum admirabilioris Eloquentiæ Fundamentum, Amplificationis uſus ſingularis.

AMplificatio communis eſt Oratoribus ſed in Oratore noſtro neceſſe eſt: ut ſit ſingularis. Amplificationem ego duplicem ſtatuo, ut qua eminere debeat, Orator non vulgaris. Alia eſt Amplicatio brevior ſeu Dilatatio Sententiæ intra periodum: alia longior, id eſt, Dilatatio argumenti vel in tota Oratione: vel eſt per ſe ſ[amplum], vel exſuccum & arctius in utroque hoc te inſtruet Caput.

§. I.

§. I.

Amplificatio brevior non-vulgaris.

BRevior intelligo quæ fit, cùm ſententia in una periodo, vel paulò pluribus dilatatur. Vtriuſque modos afferam ac exempla.

Fiet hæc Primo

PEr Periphaſim eruditam: Sic illæ tres dictiones, Ovenus impurus Poeta, amplificantur; Exeat è vantum numero ille quatumvis inter Caſtalios hauſtus, caſtioris venæ rudis omninò Vates, melius de Nymphis ac lenonibus, quam de Muſis meritus Myrto proinde, non Appollinis lauro coronandus, ideoque ſolùm pulcher, quot in eo tot Veneres, ideò apud alios ingenioſi Capitis laudem meritus, quòd frontem pænè amiſerit, totus effrons; dignus, qui Tomitano vati hic non impar, iiſdem quibus paginam inceſtavit pedibus; in Ponticam ſolitudinem deportaretur, ut inter Scythicas nives mulum calere dediſceret, & Ponticis frigoribus calentem impurè ac impunè entheum temperaret.

Fiet ſecundo

PEr Periphraſim Oratorio ambitu liberaliùs circumductum: Sic enim Sarbievii Sententia dilatatur, Is auro nempe bibat, cui dulce ferrum eſt Faceſſant imbelles animæ, quibus genus in cenſum abiit nec virtus in pretio, & cùm nullam domi nullam in hoſtico gloriam collegerint, adhuc tamen auro vulgent, nitent purpura, quæ

pro illorum ignavia erubeſcat. non hos ego ſceptris, non hos faſcibus admoverim, non iis auream melioris fortunæ venam aperuerim, qui nec domi conſilio, nec foris manu ſtrenui, nec domi Curios, nec militiæ referant Camillos; illos potius, quorum toties armis ſecura tuta periculis Patria è cruento illo gloriæ Matriſque, Lechici theatro tot Victrices collegit laureas, ſuo ſæpe hoſtili ſæpius ſanguine irrigatas: his ego divitem domi Pactolum, his aureos non infelicis adhuc hujus Arabiæ ſinus totis alveis infuderim. Fudere ſanguinem? merito patrius ad illos Ganges divite venâ refluat, & laurum ſequatur aurum: par equidem eſt, ut ſtrenuas ferro manus cariores exornent manubiæ, par ut oppreſſum clypeo pectus aureum veilus induat, & in ſomnes vigilias pretioſum Darii cervical reponat, nec ſola rectè factis merces ſit rectè factorum conſcientia.

Fiet Tertiò.

PEr periphraſim Senſibus admirabilibus nec obviis: idem tamen ſignificantibus exornatam. Sic aliquod hæc verba: Liberalis fuit in miſeros; dilatantur: nullas ille reperit anguſtias, quas non maximis largitionibus dilataſſet; nunquam ſibi viſus beatior, quam cum plurimos de ſuo felices redderet, novam ergo aliis cum Sole orti Fortunam occidere calamitatem imperat, negligere opes, niſi quas erogaret: plura appetere, quò dare plura poſſet; nunquam miſerorum erga-

gaſtula inviſere, qui eam ſimul inſulam efficeret Fortunatam: nihil inſuper in ſua æſtimare Fortuna, quam quod prodeſſe deberet miſeris felicibus poſſet: denique quidquid Fortuna eripere potuiſſet id lucrum virtutis facere, ſolo gloriæ cenſu ad illum redundante,

Similiter illud: Bonus fuit inter malos juvenes, amplificatur: jam tunc ille inter æquales; non æquis paſſibus ad animi lucra properare, quibus illi ad interitum ruebant præcipites: jam virtutes in ſe ceu in theatro, aut earum compendio circumferre, ſuccreſcens corpuſculum, non aliis pæne, quam ingentium virtutum augumentis dilatare, nihil nunquam puerile præter ætatem præferre, cælitumq; mores uſq; ad ipſam vultûs ſimilitudinem exprimere, cùm interea in coætaneis in vitæ oblectamenta effuſis palmaria ſemper regnarent vitia, ut ferè illa ætas poſt tincturam voluptatis ægrè alium bibit colorem.

Fiet Quartò.

PEr brevem Comparationem à ſimili deductam. Sic illud dilatatur: Militum virtus præmiis excitatur, Crederes imbrem aureum fortium eſſe præmia, ſolidum virtutis bellicæ, nutrimentum. Erigitur hac aurea tempeſtate ac in immenſum creſcit etiam collapſa bellantium virtus; ſolidatur, ubi aurea Cœlum Patrium pluit grandine, & pretioſâ hac in caſtris detonuit procellâ.

Idem brevius aliter virtutis in publicam emerſuræ adyta, facilè aurea reſerantur clave, adeoq; muneris ac præſtitæ mercedis ratio mentes hac velut aurea virtutis eſca pertrahit, velut aurea core acuit, &c.

Similiter illud dilatatur, Nolo congredi cum impari: Languet abſque pari æmulo virtus: illa mihi laurus non indecora, quæ de nobili hoſte decerpitur: nec valles petunt fulmina, nec leo in agnum irruit, nec viro poſtrata imbellis infantia laurum patit.

Fiet Quintò

PEr brevem Comparationem Eruditam, ſic de fortiter adverſa tolerante: Hos ille inter Fortunæ ictus ſtat velut Marpeſia cautes, Capitoliique immobile faxum, Item: Nubilum tonantemque Patrem illæſa ſerenitate excipiens, merito credi poterat altitudine mentis Olympum excedere, utpote celſior, quàm ut ad eum doloris tela pertingerent: imò vibrata ab illo Jove fulmina tantum in eum potuere, quantum aut mucro Stellati Orionis contra ſolem, aut contra Perſiſcurum atrocior aſpectus.

Similiter illud: Judices corruptioribus obnoxii (non ſola Græcia argenteis Philippi haſtis paruit, & aureus effecit Macedonis aſellus, ubi bellico ariete nil profectum: etiam jurata æquitati pectora hæc ſæpius pulſavit poſtravitque machina.

Similiter illud, Præmiis miles capitur: nete au-

aureum credas eſſe prœmia, quo citra Timothei ſomnium verus victoriæ, quia & militum animi capiuntur. Non unus credo reperiretur Liſimachus, ſi ſuum haberet Alexandrum, qui decoras pro Patria cicatrices, auro obſtrueret, vulnera coronaret.

--- Sic Juvenalis:

Palluit, ut nudus preſſit qui calcibus anguem,
Vel *Lugdunenſem* Rhetor dicturus ad aram.

Fiet 6.

PEr congeriem Plurium Similium, ſeu per ſenſus Synonimis eoſque vel eruditos vel non. sic illud, Prodeſt quod nocet; dilatatur: non ſola felices reddit felicitas, ſed acerbis etiam ſuavia, noxia ſalubribus permiſcentur. Latent plerumque in adverſis ſolatia, & nubes hæ ſolem tegunt: nucleus latet in putamine, roſæ ſub ſpinis, ſub cortice lignum, in vili concha leguntur margaritæ, in montium venis aurum tegitur, in Therſite viget illuſtris animus, marini fluctus naves hauriunt, ſed iidem fundunt uniones &c.

Sic & illi Rhythmi de minimis non temnentis, At parva molem ſubruunt. Et apis ſtylo necat. Remoræ iter obſtruunt, dum prora Pontum ſecat, ſcintillis flammam ilii, Surculis debes hortum. Parvis immanes fluvii ſcatebris.

--debent ortum.

Fiet 7.

PEr congeriem Eruditionum loco vocabuli alicujus

rimus, & Paternum pectus ſceptra prenſamus, ac inſignia rei per ferociam tam inſignem. Etiam nos ferro ſcrutamur viſcera, dubii credo an ferrea ſint, quæ tales in lucem effuderint? Præiviſtis minimo, Magni Principes, ſed ſequi ſic præeuntes pudet pigetque: Pietas vetat. Feliciores putaſſem, ſi metam hujuſmodi ſagitta declinaſſet, aut nervus manuſque detrectaſſet obſequium; Feciſtis hodie quod ne barbaria quidem uſpiam fecerit? Reges eſſe placuit & ſimul Parricidas? induere Purpuram, & exuere pietatem: ſævire libuit in mortuum cui vitam Regno potiorem debemus? Eheu Parens Auguſte! Nec in ſolio Tibi felicem eſſe diu licuit, nec in tumulo: ibi hoſtium telis appetitus es, hic filiorum, felicior ſi tam fæcundus non fuiſſes. Tacet in meta tuum extincti corpus, & purpura placet ubi luctum, imperant ferales exuviæ? Stetiſti medius, ut noſtram regnandi ſortem decerneres; ſtetiſti ut per tua Vulnera Filiorum aſſurgeret ambitio. Scilicet Regalis Purpura non ſatis rubet, niſi paterno ſanguine imbuatur? Sed egone in Te genitor arma capeſſam? hæc manus jaculum in Te contorqueat? Paternum cor feriam, ut ſceptra feram? an Regem eſſe non licet, quin ſimul & Tyrannum: at pietatis jura prohibent, ſi ſuadeat ambitio. Si tam infame iter ducit ad ſolium, auguſtius eſt non regnare. Non mihi tanti ſunt vel Regni opes vel Cimmeriorum regimen, ut exuam filium, dum induam Regem. Coronam non exambio, ſi per cor paren-

rentis petenda ſit, nec regalem trabeam, ſi per ſanguinem. Quale id mihi Regnum, quod ſic Paternum vulnus funeſtat? Pudeat Purpuræ, quæ hoc cruore rubuit: Pigeat ſceptri, quod è Paternis viſceribus fetali ſagitta eruitur. Fabula ſit, quòd Amori Poëſis jacula tribuat, meum in Te, Parens optime ſic, ut arbiter jubet, pharetratum Amorem eſſe nolim, qui ſi adhuc cæcus creditur, vel in Cimmeriis tenebris tantam ſceleris immanitatem luculentiſſimè videt, Filius non ſum, ſi cor Parentis ferio: neque Rex, ſi ſic imperio, Procul quidem à me Regnum, ſed ſimul impietas, En ut etiam ipſe nervus trepidat, ipſe ad tantum facinus Arcus intremit: ipſa excidunt tela, quin ipſa etiam manus obrigeſcit: Utinam aliter litem hanc de Imperio, Magne arbiter terminaſſes: Pro meta Patentem Filiis ſtatuiſti: nollem etiam mancipiis crudelem ſanè metam, & quæ nec Thracem deceat? Abſit tamen, ut me tam ſerium videas, quàm ferum eſſe voluiſti. Focum Scævolæ manus hæc priùs ſentiat, quàm in parentem irruat; aut inſurgat. Solo Tyranni nomine diſcrepat: quiſquis Parentem ferit, ut imperet. At ego Rex eſſe velim non Tyrannus. Quòd ſi non aliter imperandum eſt, privatus malo vivere Filius, quàm Rex ſimul & Parricida.

hic abſuerit quæ fuerit nova vel vincere, vel pugnare: ſed ſi parens ita filii mortem amas; ſi vincere non licuit, quin & vivere; En jugulum, habes paratum mori pectus, non ita vincere didici, ut mori extrimeſcam: occumbere mihi probrum non fuerit, dum victor moriar: amitto vitam, ſed non gloriam Perime, lictor, victorem Manlium, Manlii famam non extingues. Tu jam cadentes filii ultimas voces audi & æternum vale.

Idea III.

Deploratio exciſæ Hieroſolimæ Theſauro.

O Solymæ! ô adyta! ô læti colles Sionis! Hæccine illa beata urbium Mater quam pænæ æternam Cœlum reſpondeat? Quid ergo diuturnum, ſi æterna pereunt: cecidit, cecidit ſuperba Regia, jam nihil niſi ſumus & funus! O fumum ſemper aulæ moleſtum! Quo rediit excelſa templi moles, Angelorum colonia, cœli pomærium! Evertitur mortali manu Divinus ille lapis, eodemque cemento profanatur ſanctuarium, quo inſtrabatur! ubi vaſa, ubi ſacra, ubi fontes: ignavi fontes & naturæ obliti, ignem non extinguunt, quem culpa ſuccendit, ubi menſa, ubi ara? ubi lampas æterni ſolis æmula: jam nihil eſt, niſi Lampas una totum templum Quas iteratura preces inibis infelix turba? altiora votis incendia ſunt, cui ſupplices feretis palmas lin-

teati ſenes?abiere Angeli templi Indigetes: poſtremo exuſtâ Domo abiit Deus incola! ô avida ignis potentia!quam nobis Patriam linquet, qui exulem fecit Deum! Quo congeſtæ opes?quo exoticæ merces? quo armillæ? incumbit ſpoliis hujuſmodi deprædator ignis &c.

Idea IV.

Pulcher Affectus Christo morienti compatientis.

DOrmis jam ſomnum tuum, vigiliam noſtram: Victorem tot cruciatuum effundis; Animum quem nobis infundas! Concludis diem ultimum, ut nobis dies æternus oriatur!Innixus manuum pedumque vulneribus, ubi conquieſcas, non habes, niſi vel incumbas in vepres vel declines in vulnera! Itane vero, ſuaviſſime Vir dolorum, ita decuit reſtaurari mundum, ut teipſum illo ætatis, illo vitæ flore deſtrui patereris? aut non erat vita, quam dares, niſi præcipi vitam tibi ſineres. Novum profectò ſalutis genus!ut orbis vivat, orbis vita perimitur, & hoc funere funus omnium ſpecioſus efferture.

§.III.

Affectus Pathetici & vehementes,

AD Affectus vehementes ſpectant Objurgationes & Invectivæ, ex probationes & Oratio furoris minarumque plena, aut aliquid ferale & Tragicum ſpirans. Affectuum hujuſmodi Ideam dedit Demoſthenes, cujus Oratio fulguſi-

ribus & coruſcationibus plena, ipſe etiam bellum in lingua genere videbatur. Dedit eorundem Ideam Tullius, in Catilinam, in Verrem, in Antonium, in Vatinium inſigniter debacchatus. Atrocium & feralium Affectuum pleniſſimus eſt Seneca Tragœdus, Medeam evolve, inſanientem ferociter præhorreſces: lege Furentem Herculem, dices & ipſe furere.

I. Idea hujuſmodi affectuum ſit in Dialogiſmo Manlii Dictatoris cum Filio, quem ſupra attuli.

II. Sit invectiva illa in Judæ facinus;

Bene eſt, non vulnere, ſed oſculo excipitur; ô facinus ab ipſa humanitate barbarum! crudeliſſimum & dignam proditore clementiam! nimis noveras ex amoris caſtris, barbare transfuga, nullis gravius amorem armis vulnerari poſſe, quam ſuis. Superii Te perdant Divinitatis venditor, emptor ſuſpendii, qui & Divinitatem haſtæ ſubjeceris, dum præconis impuriſſimi voce publicatur ſeſtertio Venalis Deus! Pluris ſæpe veniit jumenti mortui, quàm Dei viventis caput per Te veneat! Pecialis tu omnium fœderum ruptor, audes inter amicos oſculorum anhelitus, odii venena deſpumare, & à ſigno pacis bellum exordiri: Salutare non erubeſcis, quem ſalvum eſſe nolis: prodis amoris pignore benevolentiam: pacis inſtrumento Pacis Principem: ſed mihi crede oſculum incuria fœneratus es, mox laqueo redimendum.

Par ille affectus in Chriſti nefarium percuſ-

ſorem; Quid agis impie verbero? ſic aram illam tangis ut violes? non audis innocentiam vel tacentem. Et tamen ut audires, autem tibi aptaverat ille, quam Petrus præcidarat. ſic gregatiorum ingratiſſime redditâ etiam auriculâ, ad voces benevolentiæ obſurdeſcis? adeò in ipſa pudoris regia, tua, imò improbitatis manus fit impudens? ô plane ſiniſtrum dexteræ ſic plaudentis obſequium! ô ſiniſtram nefarii percuſſoris dexteram! nimirum apud ſerviles ac venales animos beneficium ſeritur, contumelia meti ſolet.

Item: O quidquid in Cælo fulminum lentum atq; otioſum es, propera, prohibe hoc humano majus, uno dignum Herode ſcelus.

CAPUT VII.

Septimum admirabilioris Eloquentiæ Fundamentum, Amplificationis uſus ſingularis.

AMplificatio communis eſt Oratoribus ſed in Oratore noſtro neceſſe eſt: ut ſit ſingularis. Amplificationem ego duplicem ſtatuo, ut qua eminere debeat, Orator non vulgaris. Alia eſt Amplicatio brevior ſeu Dilatatio Sententiæ intra periodum: alia longior, id eſt, Dilatatio argumenti vel in tota Oratione: vel eſt per ſe[?] amplum, vel exſuccum & arctius in utroque hoc te inſtruet Caput.

§. I.

§. I.

Amplificatio brevior non-vulgaris.

BRevior intelligo quæ fit, cùm ſententia in una periodo, vel paulò pluribus dilatatur. Vtriusque modos afferam ac exempla.

Fiet hæc Primo

PEr Periphaſim eruditam: Sic illæ tres dictiones, Ovenus impurus Poeta, amplificantur; Exeat è vantum numero ille quatumvis inter Caſtalios hauſtus, caſtioris venæ rudis omninò Vates, melius de Nymphis ac lenonibus, quam de Muſis meritus Myrto proinde, non Appollinis lauro coronandus, ideo que ſolùm pulcher, quot in eo tot Veneres, ideò apud alios ingenioſi Capitis laudem meritus, quòd frontem pænè amiſerit, totus effrons; dignus, qui Tomitano vati hic non impar, iiſdem quibus paginam inceſtavit pedibus; in Ponticam ſolitudinem deportaretur, ut inter Scythicas nives mulum calere dediſceret, & Ponticis frigoribus calentem impurè ac impunè entheum temperaret.

Fiet ſecundo

PEr Periphraſim Oratorio ambitu liberaliùs circumductum: Sic enim Sarbievii Sententia dilatatur, Is auro nempe bibat, cui dulce ferrum eſt Faceſſant imbelles animæ, quibus genus in cenſum abiit nec virtus in pretio, & cùm nullam domi nullam in hoſtico gloriam collegerint, adhuc tamen auro vulgent, nitent purpura, quæ

V 6 pro

pro illorum ignavia erubeſcat. non hos ego ſceptris, non hos faſcibus admoverim, non iis auream melioris fortunæ venam aperuerim, qui nec domi conſilio, nec foris manu ſtrenui, nec domi Curios, nec militiæ referant Camillos; illos potius, quorum toties armis ſecura tuta periculis Patria è cruento illo gloriæ Matriſque Lechici theatro tot Victrices collegit laureas, ſuo ſæpe hoſtili ſæpius ſanguine irrigatas: his ego divitem domi Pactolum, his aureos non infelicis adhuc hujus Arabiæ ſinus totis alveis infuderim. Fudere ſanguinem? meritò patrius ad illos Ganges divite venâ refluat, & laurum ſequatur aurum: par equidem eſt, ut ſtrenuas ferro manus cariores exornent manubiæ, par ut oppreſſum clypeo pectus aureum vellus induat, & in ſomnes vigilias pretioſum Darii cervical reponat, nec ſola rectè factis merces ſit rectè factorum conſcientia.

Fiet Tertiò.

PEr periphraſim Senſibus admirabilibus nec obviis; iidem tamen ſignificantibus exornatam. Sic aliquod hæc verba: Liberalis fuit in miſeros; dilatantur: nullas ille reperit anguſtias, quas non maximis largitionibus dilataſſet; nunquam ſibi viſus beatior, quam cum plurimos de ſuo felices redderet, novam ergo aliis cum Sole orti Fortunam occidere calamitatem imperat, negligere opes, niſi quas erogaret: plura appetere, quò dare plura poſſet; nunquam miſerorum erga-

gaſtula inviſere, qui eam ſimul inſulam efficeret Fortunatam: nihil inſuper in ſua æſtimare Fortuna, quam quod prodeſſe deberet miſeris felicibus poſſet: denique quidquid Fortuna eripere potuiſſet id lucrum virtutis facere, ſolo gloriæ cenſu ad illum redundante,

Similiter illud: Bonus fuit inter malos juvenes, amplificatur: jam tunc ille inter æquales non æquis paſſibus ad animi lucra properare, quibus illi ad interitum ruebant præcipites: jam virtutes in ſe ceu in theatro, aut earum compendio circumferre, ſuccreſçens corpuſculum, non aliis pæne, quam ingentium virtutum augumentis dilatare, nihil nunquam puerile præter ætatem præferre, cælitumq; mores uſq; ad ipſam vultûs ſimilitudinem exprimere, cùm interea in coætaneis in vitæ oblectamenta effuſis palmaria ſemper regnarent vitia, ut ferè illa ætas poſt tincturam voluptatis ægrè alium bibit colorem.

Fiet Quartò.

PEr brevem Comparationem à ſimili deductam. Sic illud dilatatur: Militum virtus præmiis excitatur, Crederes imbrem aureum fortium eſſe præmia, ſolidum virtutis bellicæ nutrimentum. Erigitur hac aurea tempeſtate ac in immenſum creſcit etiam collapſa bellantium virtus; ſolidatur, ubi aurea Cœlum Patrium pluit grandine, & pretioſâ hac in caſtris detonuit procellâ.

Idem brevius aliter virtutis in publicam emerſuræ adyta, facilè aurea reſerantur clave, adeoq; muneris ac præſtitæ mercedis ratio mentes hac velut aurea virtutis eſca pertrahit, velut aurea cote acuit, &c.

Similiter illud dilatatur, Nolo congredi cum impari: Languet abſque pari æmulo virtus: illa mihi laurus non indecora, quæ de nobili hoſte decerpitur: nec valles petunt fulmina, nec leo in agnum irruit, nec viro poſtrata imbellis infantia laurum patit.

Fiet Quintò

PEr brevem Comparationem Eruditam, ſic de fortiter adverſa tolerante: Hos ille inter Fortunæ ictus ſtat velut Marpeſia cautes, Capitoliique immobile ſaxum, Item: Nubillum tonantemque Patrem illæſa ſerenitate excipiens, merito credi poterat altitudine mentis Olympum excedere, utpote celſior, quàm ut ad eum doloris tela pertingerent: imò vibrata ab illo Jove fulmina tantum in eum potuere, quantum aut ſmucro Stellati Orionis contra ſolem, aut contra Perſciſcurum atrocior aſpectus.

Similiter illud: Judices corruptioribus obnoxii (non ſola Græcia argenteis Philippi haſtis paruit, & aureus effecit Macedonis aſellus, ubi bellico ariete nil profectum: etiam jurata æquitati pectora hæc ſæpius pulſavit poſtravitque machina.

Similiter illud, Præmiis miles capitur: acte au-

aureum credas eſſe prœmia, quo citra Timothei ſomnium verus victoriæ, quia & militum animi capiuntur. Non unus credo reperiretur Liſimachus, ſi ſuum haberet Alexandrum, qui decoras pro Patria cicatrices, auro obſtrueret, vulnera coronaret.

--- Sic Juvenalis:

Palluit, ut nudus preſſit qui calcibus anguem,
Vel Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.

Fiet 6.

PEr congeriem Plurium Similium, ſeu per ſenſus Synonimis eoſque vel eruditos vel non. sic illud, Prodeſt quod nocet; dilatatur: non ſola felices reddit felicitas, ſed acerbis etiam ſuavia, noxia ſalubribus permiſcentur. Latent plerumque in adverſis ſolatia, & nubes hæ ſolem tegunt: nucleus latet in putamine, roſæ ſub ſpinis, ſub cortice lignum, in vili concha leguntur margaritæ, in montium venis aurum tegitur, in Therſite viget illuſtris animus, marini fluctus naves hauriunt, ſed iidem fundunt uniones &c.

Sic & illi Rhythmi de minimis non temnentis, At parva molem ſubruunt: Et apis ſtylo necat. Remoræ iter obſtruunt, dum prora Pontum ſecat, ſcintillis flammam ilii, Surculis debes hortum. Parvis immanes fluvii ſcatebris.

--debent ortum.

Fiet 7.

PEr congeriem Eruditionum loco vocabuli alicujus

cujus univerſalis & generici, ad quod illæ Eruditiones, & exempla obiter jam memorata referuntur velut ſpecies. Sic illud dictum: Superat hoc opus omnia mirabilia in orbe opera; in particulari hæc exponendo dilatatur; Cave huic operi componas Ægypti pyramydes arte pretioq; certantes; Coloſſum ſolis Rhodium ſitu & mole admirabilem, phariæ turris lumina, dignum Ptolomæo Rege opus; Epheſinæ Dianæ Templum muros Babylonis, Mauſoli ſepulcurum, ſimulacrum Jovis à Phidia in cælos eductum, Coſrois regiam, Minoi Labyrinthum, auream Neronis domum, Amphitheatrum Pompeji, Apellis Alexandrum, uvas Zeuxidis, Parrhaſii linteum, Doriphori ſtatuam. Coam Venerem Praxitelis Minervæ clypeum, inciſa ſoleæ Lapitarum cum Centauris prælia, aliáq; ſexcent orbis & artis portenta.

Similiter illud dilatatur: Delicata fercula velles, Somnias tucum Vitellio neſcio quæ attagenum jecinora, phaſianorum cerebella, Murænarum lactes, Numidicas volucres, Arabicam alitem, patinam Vitellii, luxum Heliogabuli, gemmas Cleopatræ, Neronis convivia &c.

Similiter illud Rhythmicum de ingenti cruciatu Purgatorii:

Finge Procuſta lectulum
Aut cataſtam Perilli;
Nec caſsis comam ignea,
Nec liquor plumbi potus
Nec vis morborum anea,

Vel

Exemplum accipe in hac Oratione, quæ poterit trahi in Gratulationem novi Anni. Hujus Propoſitio: (Annus hic naſcitur) ſumit acutam amplificationem tum ab Adjunctis Feſtorum Natalis & circumciſionis Chriſti Domini; tum Anni præcedentis &c.

Natalis Novi Anni.

IN lucem, imo tenebras nuper prodiit Deus Infans, & ſanè opportunius Sol oritur, ubi lucis, quæ tenebras profliget, premit inopia. Poſt DEI crepundia & annis pæne vagire ac inter VERBI faſcias coarctari libuit. An enim ſic adſtringi annorum ſpatia delectent, cùm æternitas verbi temporum cunabulis anguſtatur? Ergo natalibus deſtinatum tempus nova venuſtat fæcunditas, cùm & Deum in carne proferat, (nam extra carnem ante annos gignitur, quem tota parit æternitas) & anni inſuper gerat ſe obſtetricem Dei quidem ſuavior Infantia, ſed anni nonnihil amœnior, quod Natalem numinis temerarint lacrymæ, anni crepundia communis plauſus excipit, Genethliàcon illi orbis inſtruit; ut illud præteream, quod Anni Faſcias tingat Purpura, quam VERBI cruor imbuit; nec aliud illi in Horoſcopum potius contingat ſidus, quàm Sol Deus in ulnas virginis declinans inter bonorum præſagia, etſi hodie pluat ſanguine, nam hæc teneri Amoris pluvia beatæ ſementis pabulum eſt; & quidquid malorum ſupererat, extinctus proxime Annus ſecum pariter traxit, dum

Fiet 9.

PEr evolutionem ac explicationem quandam partium alicujus vocabuli in propoſitione contenti. Sic iſtud dilatatur ; Vox Muſicè artificioſa. Principio conſtans auctoritatis veſtigium inaffectata vox imprimit adeoque gravem minimeque vacillantem glomerat,& metitur gradum , tu omnem planè ſpeciem gloriamque negligere , nec ſeſe in inceſſu circumſpicere , ritu ſibi plaudentium videatur ; mox ubi genius ille vocalis incaluit , ſenſimque in artem incidit artificii fuga ; hic etiam concidere minutim ſonos, & canora velut in puncta diſtinguere , pluribuſque momentis & minimis maxima eorum tempora compenſare : hic argutiores & belle cadentes ad numerum Charites , velut artis appendices ultimas , & quoſdam quaſi cincinnulos concinnare : hic ductum celerrime ſpiritum vibrare veluti pennis , & in ſublime promittere , mox aut ad ima devolvere aut remorſum à medio curſu reprehendere , deorſum impellere , ante expectatum premere , ſidere, revocare , circum agere velut turbinem , adverſare, ut non ore ſed torno vibratum rotundatumque crederes ; hic dexteritate blandiſſima dulcedinis ſat ietati conſulere , hic improviſa demiſſione votum introrſum flectere , ſurda quadam titillatione provehere ; hinc exultantem cantûs hilaritatem fractis identidem numeris , & quadam mœroris ſpecie temperare , denique ſo-

ſonum illidere, implicare, explicare, ſuſpendere, variare, producere, ſuſpiriis, trepidatione, modulatione, concentu, plane, graviter, acute. & ſexcentis modis nobilitare facultatem ſuam,

Sic & illud: Aves varie canunt & animalia, vocem variant: ubi ſingulis avibus vox propria & animalibus attribuitur. Vere adultiori audias pipire paſſeres; plauſitare palumbes, tinninare pavos, merulas ſuaviter concinere, mitilare acredulas, trutilare turdos, ſturnos piſitare, gratitare anſeres, grues gruere, gemere turtures, tretinnire anates, drenſare cygnos, pipare accipitres, lipire milvos, cucurrire gallos, gracillare gallinas, pupillare pavones, trinſare turundines, clangere aquilas, pulpare vultures crocitare corvos, graculos frigulare, glocitare ciconias, cuculare cuculos, cicadas fritinnire, bombillare apes, bubones bubulare, ſtridere veſpertiliones cubire putiones, cucubare noctuas, ululare ululas, merones ziozilulare, pſittacos humanas voces imitari, philomelam per mille diſctimina vocem flectere: Adhæc audias rancare Tygrides, rugire Leones, felire pardos, orcare lynces, urſos uncare, apros frendere, barrire Elephantos, trudere aſinos, cervos & ouagros glocitare, mugire tauros, quiritare verres, blaterare arietes, balare oves, mutire hircos, gannire vulpeculas, glaucitare catulos, vagire lepores, dintrire muſtellas, grillare grillos, diſlicare ſorices, coaxare ranas.

Fiet

Fiet Decimò.

PEr raras Definitiones, conglobatas. Sic vox, Lilium, dilatatur: Flos ille terræ ornamentum: plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, ſidus honorum, pulchritudo ſuaviter eminentibus radiis eminens. Sic Strada procerum hominem deſcribit: Quem ob immanem corporis molem de Geryonaceo genere aut Enceladi Typhoeive ſobolem ſeu centum geminum Briareum credidiſtis, hominis, inquam hyperbolem, veſpertinam umbram, Rhodium coloſſum Gigantomachiæ colophonem, unum ex Herculeis columnis, cui inſcribi poſſit, non plus ultra &c.

Fiet Vndecimò.

PEr Oppoſita vel quaſi Oppoſita Synonyma. Sic illud dilatatur: E milite fit præſul. Ab armis ad aras tranſiit, non cruore jam hoſtium, ſed ſanctioribus hoſtiis litaturus; claſſico ante aſſuetus ac lituis, nunc vocaliori in laudes Numinis harmoniæ, laureas triumphales in mitiores Oleas, galeam in infulam, gladium & haſtilia in Honorarium præſulis ſcipionem, chlamydem in Sacram Purpuram permutavit. Etiam hic

succedunt vittæ lituis, haſtilibus aræ.

Huc illud etiam refertur: Adverſis virtus erigetur, adverſis alitur, in equuleo proficit, in nervo roboratur, canit in fidiculis, triumphat in catafta. Proſpera Tibi ad votum fluunt? re-

tro

Vel ardor Ætna totus.
Non Phalaris aut Sicula
Torſii Tyrannus ora,
Vbi piantur macula.
Foco vel levis mora

Item Parva non temnenda eruditionibus conglobatis eſſet: Quis ſibi à minimis non reformidet, cùm audit in Hiſpania ſuffoſſum à cimiculis oppidum, à talpis in Teſſalia, à ranis in Gallia, à locuſtis in Africa: à muribus pulſos Megarenſes, Phaſelitas à veſpis fugatos, Gymneſios contra imbelles lepuſculos opem à romanis flagitaſſe.

Fiet Octavò.

PEr explicationem ſubjecti & Prædicati in Propoſitione contenti. Sic illud dilatatur 8. Pluvia terræ utilis & neceſſaria: ver imbrium fæcundum & ſolutæ in pluviam nubes agros fæcundant, exhilarant horres, pratis amœnitatem, floribus luxueriem, arbuſtis gratiam, fructuumque copiam reddunt & nitorem. Emoritur hortorum gratia & in Zonam torridam mutantur omnia, niſi res illa cæli ardores temperet, & effuſæ nubibus procellæ terræ viſcera humectent: amœna nequit eſſe tellus ridente perpetim Sole; tunc primum amæniore vultu ardere ſolita, dum cælum in lacrymas ſe cœpit effundere: deniqueeſurire cogitur agricola, dum agri ſitiunt, nec cœlitus irrorantur.

Fiet

Similiter hinc ducitur, Dilatatio illa acuta Jugularis de Chriſti ſudore ſanguineo: Exegit à quavis corporis parte tributum avarus dolor; nulli ſudorem vel lacrymas condonavit, aliter flere Chriſtum non decuit; qui totus oculus eſt. An oblatus de cælo calix venenum propinat, quo propius admoto ſudat nobilis gemma? certe oriens noſter cùm ita veſpere rubuit, polliceri ſibi mundus poterat cras ſerenum.

Fiet 14.

Si utamur ſimul pluribus aliquot modis ex modo recenſitis, eoſque in una propoſitione dilatanda conjungamus Patet id in dilatatione hujus ſententiæ: Honores mutant mores, quæ ſic amplificatur. Non ſemel mitem aliàs purpura efferavit, aut pejorem fecit, quem dignitas malum reperit. Sic pleriſque Imperium pro crimine, Fortuna eſt pro ſcelere, hæc umbra, ſoles hujuſmodi hos faſces ſatellitium comitatur. Nec gratior illis ſubinde Purpura quàm quæ plurimum rubet humano ſanguine; nec ſolium auguſtius, quàm quod per depreſſa civium Capita conſcenditur; nec ſceptrum potiùs, quàm quod plura præ Tarquinii virgula non jam papaverum, ſed innocentum colla decuſſit. Adeò honorariæ ſecures ſæpé virtuti excidium minitantur, & Regum felicitas raro priſtinæ probitatis conſtantia ſolidatur, vix illius guſtu relicto.; poſtquam regale pomum, aureus videlicet virtutis fructus obtigit. Primum, ne dicam

eam unicum ſpectavit Roma ritum, qui accepto imperio melior, animum ferocem exuit, cùm Purpuram induiſſet? ſed plures in ſolio vitia didicere Licentiâ magiſtrâ, quæ in Fortunæ faſtigio poſitos in ſcelerum quoddam barathrum præcipitat, & cum Diademate præteritæ ſortis ac virtutis oblivionem imprimit. Quamdiu nocturnæ vel nativæ regnant tenebræ, Sol hic infra terras deprimit: ubi effulſerit clarior, alienæ lucis excludit conſortia, & minora extinguit ſidera, veluti Sol non foret, niſi interdiu ſolus luceret.

§. II.

Amplificatio longior.

QUæ hic dicentur, ſervient ad argumentum etiam ex ſe minus amplum dilatandum, Aliquot modos afferam. Illud moneo: ne ſua admirabilitate uſus modorum hujuſmodi careat, debet præſuppoſitis jam Eloquentiæ admirabilis fundamentis inſiſtere, & ingenioſius quiſque modus pertractari.

Primus Modus

Argumentum reddendi amplum.

FAcilis & ingenioſus à Circumſtantiis & adjunctis rerum; locorum temporum, Perſonarum, idque vel à pluribus ſimul circumſtantiis, vel ab una tantum, hanc diutius expendendo, ac per acumen varium ac Eruditionem, ſi res ferat, eam librando: plures autem mirè innectendo ad propoſitum. Exem-

Idem brevius aliter virtutis in publicam emerſuræ adyta, facilè aurea reſerantur clave, adeòq; muneris ac præſtitæ mercedis ratio mentes hac velut aurea virtutis eſca pertrahit, velut aurea cote acuit, &c.

Similiter illud dilatatur, Nolo congredi cum impari: Languet abſque pari æmulo virtus: illa mihi laurus non indecora, quæ de nobili hoſte decerpitur: nec valles petunt fulmina, nec leo in agnum irruit, nec viro poſtrata imbellis infantia laurum patit.

Fiet Quintò

PEr brevem Comparationem Eruditam, ſic de fortiter adverſa tolerante: Hos ille inter Fortunæ ictus ſtat velut Marpeſia cautes, Capitoliique immobile ſaxum, Item: Nubillum tonantemque Patrem illæſa ſerenitate excipiens, merito credi poterat altitudine mentis Olympum excedere, utpote celſior, quàm ut ad eum doloris tela pertingerent: imò vibrata ab illo Jove fulmina tantum in eum potuere, quantum aut mucro Stellati Orionis contra ſolem, aut contra Perſiſcurum atrocior aſpectus.

Similiter illud: Judices corruptioribus obnoxii (non ſola Græcia argenteis Philippi haſtis paruit, & aureus effecit Macedonis aſellus, ubi bellico ariete nil profectum: etiam jurata æquitati pectora hæc ſæpius pulſavit poſtravitque machina.

Similiter illud, Præmiis miles capitur: acte au-

aurcum credas eſſe prœmia, quo citra Timothei ſomnium verus victoriæ, quia & militum animi capiuntur. Non unus credo reperiretur Liſimachus, ſi ſuum haberet Alexandrum, qui decoras pro Patria cicatrices, auro obſtrueret, vulnera coronaret.

--- - Sic Juvenalis:

Palluit, ut nudus preſſit qui calcibus angnem,
Vel *Lugdunenſem* Rhetor dicturus ad aram.

Fiet 6.

PEr congeriem Plurium Similium, ſeu per ſenſus Synonimis eoſque vel Eruditos vel non. sic illud, Prodeſt quod nocet; dilatatur: non ſola felices reddit felicitas, ſed acerbis etiam ſuavia, noxia ſalubribus permiſcentur. Latent plerumque in adverſis ſolatia, & nubes hæ ſolem tegunt: nucleus latet in putamine, roſæ ſub ſpinis, ſub cortice lignum, in vili conchalegunturmargaritæ, in montium venis aurum tegitur, in Therſite viget illuſtris animus, marini fluctus naves hauriunt, ſed iidem fundunt uniones &c.

Sic & illi Rhythmi de minimis non temnentis, At parva molem ſubruunt: Et apis ſtylo necat. Remoræ iter obſtruunt, dum prora Pontum ſecat, ſcintillis flammam ilii, Surculis debes hortum. Parvis immanes fluvii ſcatebris.

--debent ortum.

Fiet 7.

PEr congeriem Eruditionum loco vocabuli alicujus

Exemplum accipe in hac Oratione, quæ poterit trahi in Gratulationem novi Anni. Hujus Propoſitio: (Annus hic naſcitur) ſumit acutam amplificationem tum ab Adjunctis Feſtorum Natalis & circumciſionis Chriſti Domini; tum Anni præcedentis &c.

Natalis Novi Anni.

IN lucem, imo tenebras nuper prodiit Deus Infans, & ſanè opportunius Sol oritur, ubi lucis, quæ tenebras profliget, premit inopia. Poſt DEI crepundia & annis pæne vagire ac inter VERBI faſcias coarctari libuit. An enim ſic adſtringi annorum ſpatia delectent, cùm æternitas verbi temporum cunabulis anguſtatur? Ergo natalibus deſtinatum tempus nova venuſtat fæcunditas, cùm & Deum in carne proferat, (nam extra carnem ante annos gignitur, quem tota parit æternitas) & anni inſuper gerat ſe obſtetricem Dei quidem ſuavior Infantia, ſed anni nonnihil amœnior, quod Natalem numinis temerarint lacrymæ, anni crepundia communis plauſus excipit, Genethliàcon illi orbis inſtruit; ut illud prætercam, quod Anni Faſcias tingat Purpura, quam VERBI cruor imbuit; nec aliud illi in Horoſcopum potius contingat ſidus, quàm Sol Deus in ulnas virginis declinans inter bonorum præſagia, etſi hodie pluat ſanguine, nam hæc teneri Amoris pluvia beatæ ſementis pabulum eſt; & quidquid malorum ſupererat, extinctus proxime. Annus ſecum pariter traxit, dum

ſonum illidere,implicare, explicare,ſuſpendere,variare,producere,ſuſpiriis,trepidatione, modulatione,concentu,plane,graviter,acute.& ſexcentis modis nobilitare facultatem ſuam,

Sic & illud:Aves varie canunt & animalia, vocem variant:ubi ſingulis avibus vox propria & animalibus attribuitur. Vere adultiori audias pipire paſſeres;plauſitare palumbes,tinninare pavos,merulas ſuaviter concinere,mitilare acredulas,trutilare turdos,ſturnos piſitare,gratitare anſeres,grues gruere,gemere turtures,tretinnire anates,drenſare cygnos , pipare accipitres,lipire milvos, cucurrire gallos,gracillare gallinas,pupillare pavones,trinſare turundines , clangere aquilas,pulpare vultures crocitare corvos,graculos frigulare,glocitare ciconias,cuculare cuculos,cicadas fritinnire ,bombilare apes, bubones bubulare,ſtridere veſpertiliones cubire putiones, cucubare noctuas,ululare ululas, merones ziozilulare,pſittacos humanas voces imitari, philomelam per mille diſcrimina vocem flectere:Adhæc audias rancare Tygrides,rugire Leones,felire pardos,orcare lynces,urſos uncare,apros frendere,barrire Elephantos,trudere aſinos,cervos & ouagros glocitare, mugire tauros,quiritare verres,blaterare arietes,balare oves , mutire hircos, gannire vulpeculas,glaucitare catulos,vagire lepores,dintrire muſtellas,grillare grillos,diſticare ſorices,coaxare ranas.

Fiet

Vel ardor Ætna totus.
Non Phalaris aut Siculæ
Torſii Tyrannus ora,
Vbi piantur maculæ.
Foco vel levis mora.

Item Parva non temnenda eruditionibus conglobatis eſſet: Quis ſibi à minimis non reformidet, cùm audit in Hiſpania ſuffoſſum à cimiculis oppidum, à talpis in Teſſalia, à ranis in Gallia, à locuſtis in Africa: à muribus pulſos Megarenſes, Phaſelitas à veſpis fugatos, Gymneſios contra imbelles lepuſculos opem à romanis flagitaſſe.

Fiet Octavò.

PEr explicationem ſubjecti & Prædicati in Propoſitione contenti. Sic illud dilatatur 8. Pluvia terræ utilis & neceſſaria: ver imbrium fæcundum & ſolutæ in pluviam nubes agros fæcundant, exhilarant horres, pratis amœnitatem, floribus luxueriem, arbuſtis gratiam, fructuumque copiam reddunt & nitorem. Emoritur hortorum gratia & in Zonam torridam mutantur omnia, niſi res illa cæli ardores temperet, & effuſæ nubibus procellæ terræ viſcera humectent: amœna nequit eſſe tellus ridente perpetim Sole; tunc primum amæniore vultu ardere ſolita, dum cælum in lacrymas ſe cœpit effundere: deniqueeſurire cogitur agricola, dum agri ſitiunt, nec cœlitus irrorantur.

Fiet

eam unicum ſpectavit Roma ritum, qui accepto imperio melior, animum ferocem exuit, cùm Purpuram induiſſet? ſed plures in ſolio vitia didicere Licentiâ magiſtrâ, quæ in Fortunæ faſtigio poſitos in ſcelerum quoddam barathrum præcipitat, & cum Diademate præteritæ ſortis ac virtutis oblivionem imprimit. Quamdiu nocturnæ vel nativæ regnant tenebræ, Sol hic infra terras deprimit: ubi effulſerit clarior, alienæ lucis excludit conſortia, & minora extinguit ſidera, veluti Sol non foret, niſi interdiu ſolus luceret.

§. II.
Amplificatio longior.

QUæ hic dicentur, ſervient ad argumentum etiam ex ſe minus amplum dilatandum. Aliquot modos afferam. Illud moneo: ne ſua admirabilitate uſus modorum hujuſmodi careat, debet præſuppoſitis jam Eloquentiæ admirabilis fundamentis inſiſtere, & ingenioſius quiſque modus pertractari.

Primus Modus
Argumentum reddendi amplum.

FAcilis & ingenioſus à Circumſtantiis & adjunctis rerum; locorum temporum, Perſonarum, idque vel à pluribus ſimul circumſtantiis, vel ab una tantum, hanc diutius expendendo, ac per acumen varium ac Eruditionem, ſi res ferat, eam librando: plures autem mirè innectendo ad propoſitum.

Exem-

dum rueret. Funus ejuſdem peractum circa no-
ctis meridiem, ut ille ait; cùm vitam producere ul-
tra natales alterius haud liceret. Satis tamen habes
encomii, quòd vitam inſpiraverit nato in carne
Verbo, in agone merito gloriatus, ſe vitam dediſ-
ſe vitæ auctori, quam ab anni funere ordiatur. Sed
en melior ex quodam annoſi cadaveris buſto erum-
pit Phœnix, & ab interitu occaſuque unius, ortus
ac vita emergit alterius. Oritur & ille nuper ex-
orto sole, puriores hauſturus radios ab hoc terre-
ſtri, quàm à cœleſti traxiſſet. At quidquid illi ac-
ceſſit luminum, Tuis M. D. ut augurari licet, ac-
ceſſit commodis; Neſcit enim mutuâſſe lucis par-
ſimoniam cœpta illuſtriùs anni revolutio, quin ra-
dios ſpargit in commune. Quod nec una Tibi
conſtanti ſerenitate luxit, hæc ſaltem fauſtis com-
precationibus, quas per repetita ſæpius vota, qui-
bus ſua vis ineſt, cumulatiſſimè augeo, poterit ſta-
biliri.

II. Modus.

PEr variam Eruditionem & multiplex acumen (quod res poſtulat) dilatatur Argumentum non vulgariter. Argumentum ſit dilatandum, Currens moneta in Polonia; de qua ſic conqueri poſſis:

Præclarum ſanè fecimus quæſtum, dum ab ipſo triobolaris monetæ cenſu inopiam auri, imò jacturam duximus! Meritò hodieque Creta vel Corynthus, ſed deterior credi poſſit Polo-

nia; cui eris ſit tam abunde, auri argentique propè nihil. Non ſola tribunos coluit ærarios vetus Roma, etiam hic, ubi ſcilicet æs triumphat, Æneum repente effulſit ſæculum, ubi fulgebat aureum, ære ſolido obrigeſcit. Olim gemmis riguòque illi cœlum auro depluit, nunc ærea tantum detonat tempeſtas. Ita vix æs civitate donavimus, aurum cogitur exulare, adeoque jam non auri ſacra fames, ſed æris profana cruciat. Neſcio, quis Æneas in orbem æneam ætatem revocat, verùmque ac ſui nominis indicit ærarium? Novum aliquis Perillus vitulum ex ære conflavit, quo Poloniam torqueret. Sed vereor ne ipſe parem perillo pœnam toleret,

--doceatque ſuum mugire juvencum.

Par prodigio, niſi te Aquilo noſter devoveat, quiſquis aureo Patriam ſeculo exuiſti, per te cœlati ſignatique argenti, per te facti, infectique auri copia ſublata: Tibi uni ſuum nomen debet ærarium, Tibi, Gange Lechico rigata ſæpius exterorum gaza, tibi inducta regno melioris metalli pauperies debetur. Nimium ſanè pretium æri feciſti, cui vel argentei Leones, vel Imperiales in argento Aquilæ cedere coguntur, non jam aureus oppugnat ærarium Patriæ aſellus &c.

Sic & in Pellitum Sarmatam amplè luditur ex eodem fonte: Ades perſonata vulpecula, cujus exuvias in dorſum, non tamen ingenium in animum tranſtuliſti. Tua friget gloria, quamtumvis corpus à pellibus incaleſcat, cùm ferendis

dis Cœli injuriis imparem ac imbellem te probet hæc mollior armatura. Penula contra pluviam, pellibus contra brumam pectus obarmas, ne ſuus novo ſcilicet Ajaci deſit clypeus. Pridem jam Sparta corruiſſet, ſi tale pro muto pectus haberet. Sic tibi novum militiæ genus auſpicanti, non urbium tantum mœnia ſed & rigorem hyemis placet ariete expugnare. Alcidem te dixerim, niſi Leonis illum, Te imbellis vulpeculæ ornarent exuviæ: vel certè Atlantem qui ſub meliori hoc quantumvis Zodiaco. (quem ſolius Arietis ſignum occupat) deſudas, adeòque efficis, ut novo rerum ordine Sol in Ariete pluſquam unius menſis moram patiatur. Dixerim non immeritò, O te præclarum ovium præclarum arietum cuſtodem, &c.

Tertius Modus.

PEr reductionem Argumenti ad Propoſitionem Univerſalem, non vulgarem nec vulgariter propoſitam, vel ad locum communem, quæ univerſalis propoſitio per ſimilia vel cauſas vel exempla elucidetur. Exemplum accipe in laude cujuſdam Herois honorum eximii contemptoris, quos tamen non effugit, eò quòd honor fugaces ſequatur: Quæ laus ſic Communi loco dilatatur:

Acriter contra te honor inſtitit, palmaris injuriæ memor, quam illi proculcatis baſilicæ fortis inſignibus intuliſti. Ægre habuit tuo ſub calce gemere depreſſa pulcherrimo faſtu ambitio, to-

tamque in ſui vindicias Romam impulit Novit nempe ludibrium expertus ſeſe vendicare Honor, novit reos eximii auſus plectere uſitato auſtioris fortunæ ſupplicio. Sæpe quidem regali tænia immeritum innectit caput, ſæpe aurato vellere immemeritum pectus induit; Sed in trabeatos, è ſolio fortunæ transfugas totis irruit honorum copiis, toto vel poſt fata involat munerum apparatu. Unicus illi hoſtis, ſacri profanique ambitus fuga: huic uni Cyro compedes deſignat argenteas, ut velut in nervum abeat rara virtus: hic velut ceſſuræ ſub ictum victimæ coronas deſtinat, huic honorarias intentat ſecures. Nec uſquam in irritum ceſſere honoris ſe vindicantis minæ, citiùs compedes induere, quas ſolerti virtutis ingenio declinabant. Latere lynceum quæſitorem nequiit inſolens virtus, quæ dum latebras prenſat, in Solem incurrit. Rarò non in purpura illuſtrem fugam erubuere modeſtiores animæ: rarò fatales profugo faſces, hoc eſt, talium reorum inſignia vitavere.

Quartus Modus.

Per exaggerationem rei vel eventus alicujus, non ſine inſperſis ſenſibus admirabilibus de quibus Cap. 1.

Sic Nuntius Cannenſis Cladis victoriam Annibalis Carthaginenſibus exaggerat;

Bene habet, Carthaginenſes annibal eſtractis Alphis Romæ jam punicum intentat jugum: fregit acies, quas ad Aufidum & Cannas Ro-

Roma effuderat, crevitque ignobili vico nobilitas conſcio tantæ cladis & triumphi. Fluxit & Aufidus aliquandiu cruentus ſanguine Romano decolor. Sic occidat, corruatve, quiſquis infeſta Carthagini ſigna inferet. Non inferet jam Roma aut ſi inferat, habet adhuc à quibus iterum vinci poſſit. Diſcat non contemnendam aciem, quam caviſſe oportuit, nec vires minùs Punicas quàm ingenium eſſe metuendum. Oppoſuit illi Carthago Ducem, quò luculenter didicit, Romanas vires fortunæ ludibria pati poſſe. Gemit ergo ſub armis Africæ, obſcurior futura, ni noſtris inclaruiſſet triumphis: clades numerat: ubi victoriam arrogantius ſomniarat: truncos ſuorum artus colligit, ubi aurum legere attentarat. Effuderat ſe in campum, ſed ut ultimo fungeretur: numerum attulerat, non parem æmulo Duci virtutem: tanto ſcilicet apparatu ivit ad immenſam cladem, ignara Carthaginem virtute bella gerere, quæ numero non computat, niſi in hoſte cæſo. Numerat nunc, ſi numerari deleta poſſunt, quot ei pœnus reliquerit ſuperſtites cladi ſuæ &c.

Sic item Scipio Africanus amplificat Cladem Cannenſem: Ducem me, Commilitiones, adoptavit Roma, eo tempore, quo & ignavus nolit vincere, & magnanimus non ſperet. Ducis titulo me non invitus evolverem, niſi piaculum ducerem, ruenti Patriæ vel negare ſubſidia, vel ejuſdem imperia detrectare. Accepit hodie vulnus Italia, cui vix ætas poſthuma medeatur. Fe-

cit Annibal; quantum nec Amilcat Romæ ſemper obliquus; nec Carthago ab eo fieri voluiſſet nec altius victoris Gentium populi ante Fortuna aſſurgere, nec ſub Annibal magis potuit peſſum ire, adeo nec ſumma Imperia extra Fortunæ ictum! Erubuit ad rei indignitatem ante Thraſymenus, nunc Aufidus, poſtquā noſtro cruore diu decolor, plauſtres inter vortices ſcuta virum galeaſque cœpit volvere. Credentne poſteri conflatum ad Cannas tantum Romæ dedecus! duos Romanorum cæſos exercitus, donec Annibal militi diceret! Parce ferro &c.

Quintus Modus.

PEr Digreſſionem, faciunt hanc ſæpe & Hiſtorici, qui crebris de ſitu locorum ac Regionum avocamentis à propoſito Hiſtoriam laxant. Faciunt & Oratores, tum in Panegyricis, tum à laude alicujus, quem potiſſimum laudare intendunt, in prolixas avorum, conſanguineorum ejuſdem laudes digrediuntur: tum per evagationem ad locum communiorem virtutis, vitii mortis, doctrinæ, rerum humanarum viciſſitudinis, omiſſio interim argumento, etſi id referri poſſit ad primum modum, Primi generis Digreſſio plurimum conducit ad ampliorem Panegyrim, maximè cùm pauca ſunt dilaudanda in eo, cui Panegyrim adornat. Secundi generis Digreſſio facilis, ſed gravibus Sententiis admirabilior reddenda.

Sic

Sic cujuſdam ad exteros ſtudiorum cauſa profecti laus amplificatur : Is domi tantum lateat, qui fortis Patriam obſcuraret : Domo pedem non efferant, quorum & res anguſta domi, nec animus, orbe major. Sed anguſtum eſt magnis mentibus Cœlum, Patrium Solum vertere magnorum eſt cultura animorum Sit verè aliis exterorum oras viſere proboſum, tibi ſemper ſplendidum. &c.

Sextus Modus.

PEr exempla Sententias auctorum, ſed non obvio contentu, quem ſcilicet & rarior Tranſitio, & ingenioſa. Elocutio admiratione non deſtituat.

Sic dilatatur laus Matheſeos : Vix ullum in Orbe ingenium hæc non afflavit, ſcientia : etiam coronata Regum Auguſta Imperatorum exambivit. Carolum V. adhuc Europa celebrat, qui triumphales manus ab inſtrumentis gloriæ ad erudita poſt traduxit molimina, in ſacro illo otio, quo ſ orbis Imperio evolutus delegerat, unam quæ ex Mathematicis hauriri poteſt, in conclave admittens voluptatem celebrat adhuc & Maximilianum Auſtria, cui nominis immenſitas haud ſuffecerat, quin eam factis ultra menſuram nominis extenderet auguſtus Geometra ; augeret teleſcopiis Imperii Archimedes. Præfueras longè ante huic & Carolo, Adriane, qui latentibus in Matheſi ſuaviariis, poſt Imperiale pomum novus in Purpura Tantalus inhiaſti Adeo & Impe-

riales aquilæ ſuam indolem ad ſolem cum Aſtronomis explorare,altitudini metam defigere in altimetria duxere non incongruum. Sed neque Occidens hac luce non illuxit. Hiſpaniam veneror , cui oriens etiam patet lucetque , adeò cœlum illa ſuo coërcuit Imperio , & adhuc occaſum gloriæ timet ſuo in Occidente , niſi novus illi extra Indias , intelligentiæ Sol oriatur , Heſperus quidem illorum eſt , quem Mathematica retulit in Planetas, ſed totum eſt inſuper Cœlum, Cantabriæ Aſtronomi ad ſe trahunt, vivit adhuc ſuis in tabulis (quas Alphonſinas vocitamus] Hiſpaniæ Rex Alphonſus &c. Tacebo Philippum Hiſpaniæ , Philibertum Sabaudiæ Principes, quia illos Fama non tacet ; Principes ſe non putarunt , niſi ut in Solio , ſic in Matheſi eminerent, nec alia illis inſignia cariora , quàm quæ in Zodiaco ſigna præluxere. An vero & Cælites hæc afflavit gloria?Ibi vel maximè regnant Aſtrologi &c. Aliud Exemplum habes in Chria in illud;Is auro nempe bibat,&c.

Septimus, Octavus, Nonus Modus,

Dilationis Oratoriæ tum per Syllogiſmum tripartitum vel quinque partitum [ubi Major & ratio majoris , minor & Ratio minoris præter Concluſionem dilatantur) tum per Expoſitionem Oratoriam , quæ conſtat Propoſitione , Ratione ejuſdem , item ratione rationis,præterea ejuſdem confirmatione ab exemplo, vel ſimili , vel teſtimonio, & Concluſione : tum per par-

partes Chriæ: puta per cauſam, Contrarium, ſimile, Exemplum, Teſtimonium. Hi certe modi rem ampliſſimè deducunt, ut conſideranti patebit: tum denique per Locos intrinſecos Oratorum præter enumeratos; ut obvia declarant Exempla, quæ alii afferunt, hic quia non vacat multa adferre, do ſaltem unicum.

Dilatatio per Expolitionem Oratoriam.

Sit illa Sententia dilatanda: *vita Principum cenſuræ eſt obnoxia:*

SI fortaſſe illius vita extra oculorum, ſi vitia extra linguæ ictum; at non Principis. Aliis avitæ natalium umbræ noctem ceu ſiparium effuderint, quod eorum probris ſit obtentui; ſolam Principum fortem ab ea latendi fiducia, glorioſior diſcrevit origo. An enim ullus ſit latebræ locus? an cenſoriam Ariſtarchi virgulam evadant, fallant intentos terrenæ luci oculos ii, quos in Sole ac velut in fortunæ aprico poſitos perpetuam orbe Ariſtarcho ſcenam agere, naſcendi felicitas aut eligentium ſuffragia voluere? Facile oculis illabuntur, quæ non intra humiles abſtruſa valles, natura occuluit, ſed in conſpicuo defixis, ergaſtulo & latebra interdixit. Hinc ut pleraque argute, ita illud videtur de principe par oraculo ſenſiſſe Trajani Orator, dum vitam Principis perpetuam morum cenſuram aſſeruit. At neque à togato Latii Sapiente illa ſcripto diſſimulata veritas, quo judice, prin-

cipi non aliter ac Soli latere contingit. Nempe ut Principem aſtrorum ſolem nativa radiorum prodit ſerenitas; ita Regiæ dignitatis fulgor ſua ſe luce à tenebris vindicat; ut quidquid Princeps in Regia molitur, erumpat facilè in apertum; facile in vulgus emanet, Fruſtra eſt cum ſua gemma Gyges, cujus probra non ita celavit annulus, ut omnium ætatum notitiam effugerint Adeò doloſus eſt fortunæ calculus, qui acta Principum graviſſimæ vulgi arbitrantis ac ætatum ſubjicit cenſuræ! Atomum non effugit vel tanta felicitas &c. nec ita ſubditas gentes Imperio coercet, ut mentes etiam & linguas.

Decimus Modus.

AMplificationis inſtituendæ per deſcriptionem exactam ejus rei, quæ in Argumentum cadit. v. g. atrox prælium, quod nox Sola diremerit amplius narraturus prælii deſcriptionem afferres ex Cauſino: In lato patentius Campo inſtruitur acies: hinc glomerari inter ſe pedites addenſantur, pes pedi, Vir Viro, clypeus clypeo conſertus adhæret: illinc alarum vice explicantur equites criſtarum umbris opacari: unus eſt omnium ardor, ſcintillant oculi, ſpirat in fultu furor Martius fiduciæque permixtus horror virtutem quaſi ſubditis ſibi ſtimulis incitat; concinunt litui, clangunt tubæ, volitant ſigna, fulgent gladii, immani quodam ſtrepitu ſonant tympana: jam congreſſus, jam pugna etiam pulveris nubes variique diſcurſus: jam tormentorum fulmina & frago-

fragores, miſſilium telorum concitatæ grandines, mox colliſæ inter ſe acies alternis velut fluctibus reciprocatæ: ſequuntur deploranda, quæ ſolent, fortunæ ludibria, cædes multiplex, devictorum fuga, clades nunc ſingulorum, nunc univerſorum, armatis inermes, eques pediti, integris ex vulnere jam debiles impliciti, equi in cruore lapſantes, ſucciſi poplites, ſpirantia cadavera, morientium gemitus, inſultantium clamores atque inter hanc rerum faciem flumen exundans Sanguinis & adhuc exundaturum immanius; niſi nocturnæ tenebræ atrox prælium diremiſſent.

Undecimus Modus.

AMplificationis per particulares inductiones ad dictum univerſalius propoſitum pertinentes v.g. illud: Nihil in terris ſtabile, quod facile dilatabitur, per inductionem regnorum quæ olim floruerunt, & jam interiere; item urbium, item hominum, puta Regnum, Ducum, &c. &c.

CAPUT IIX.

Octavum præ vulgari longè cultioris Eloquentiæ Fundamentum.

Tum rerum tum circumſtantiarum Combinatio.

ETiam hæc ad fundamenta mirabilis Elo-

quentiæ pertinet, quia eſt ingenii melioris partus, imò vel maximè ingenii vim & acumen probat apta & mira rerum & Circumſtantiarum alioqui diſparatarum connexio atque idonea combinatio. Operæ pretium fuerit fundamentum hoc bene collocaſſe, quia recentium Orationes frequenter ſolum huic fundamento inſiſtunt, & pulcherrimè aſſurgunt.

§. I.

Mira circumſtantiarum ad unam Propoſitionem accommodatio.

HIc elucet Oratoris induſtria, dum quaslibet Circumſtantias miro contextu ac fœdere conconciliat, & propoſito accommodat. Hæc vero accommodatio fiet primo ex affinitate proprietatum relucentium in circumſtantiis; item ex affinitate, ſi qua eſt, nominis cum re in Propoſitionem cadente, vel à contrarietate cum eadem. Declaro id primò, in Dedicatione Theſium Logicarum novo ſoli ſine maculis, DEI hominis Matri, in Anna, id eſt in gratia Conceptæ, orbis & ſcientiarum Dominæ, ubi Propoſitio hæc eſt: Meritò ſe Tibi devovet Logica ac ſubmittit. Ratio prima ducitur ex combinatione tum nominis Logica, quæ per Anagramma Caligo dicitur; tum Lunæ noctis & tenebrarum amica: Sicut ergò Luna nocturnus planeta ſic hæc obſcurior ſcientia meritò ſe illi ſubdit. Deinde, quia ſi obſcura eſt Logica, ab illuſtri planta & Sole ſerenabitur. Item Ancilla ſci-

ſcientiarum Logica habet aliquid ad Domini Ancillam; & quæ rationalis eſt ſcientia Conceptus, proinde & huic Conceptioni eſt amica &c. Quæ omnia ſic complectitur.

Dedicatio Logicæ B. Virgini Immaculatæ Conceptæ.

ET Logicam tuis ſubſterni pedibus patitere; poſtquam id noctis Principi Lunæ permiſiſti Auguſta Univerſi Princeps, Amicum tenebris utrumque nomen eſt; nec alibi pulchrius, quam à proximo Tibiq; circumfuſo Sole ſerenatur. Si Luna eſt, quidquid calcas; etiam affuſæ pedibus Logicæ novum accendes plenilunium, quamquam lucem non ambit Logica, ne nomen amittat, cui caliginem immiſcuit. Lateat, ſed ſub tam illuſtri planta; & hoc illi ſatis eſt ad gloriam, Plaudet ad auguſtos Ancillæ pedes, Ancillans ſcientiis facultas, & ab offuſa Tibi Spiritus umbra ſuæ faciet obſcuritati pretium. Quod tamen Organi ſui Concentus tuo dedicet Conceptui; rationalis eſt, Conceptus amet, eos ſi dirigit, tuo rectiorem non novit: hic illi vel maximè dignus dirigenti Deo Conceptus placet. Minor quidem illa eſt, quam ut Te extra uterum majorem, imò minimum colat; ſed tantilla etiam quidni ſubmitteret Tibi ingenia, quæ Caput conteris? Primus ingenii fructus non abnues, etſi malum Adæ, hoc eſt prima mortis bellaria non libaris. certè Diſtinctio ſuo jure ad Te pertinet, cujus primum

in

in utero exortum à reliquis Gratia ſic diſtinxit, &c.

Secundò, eadem mira Circumſtantiarum accommodatio ad Propoſitionem fit, ducendo Proportionatam Allegoriam à qualibet Circumſtantia, ita tamen ut quælibet Allegoria ad eundem ſenſum detorqueatur, ad quem alia eandem propoſitionem exprimens.

Sic primò ad illam propoſitionem: veſtra, Judices, gloria perenabit; accommodantur Judicum avita inſignia: veſtra neſciet unquam interire gloria; cui vexillum hoc triumphale expanditur: Oppugnatura Procerum nomen oblivio, vel in hoc ſigno vinceretur; At nec Luna Ducalis veſtro nomini ullas offundi tenebras patietur, hoc Luná Cælite ſuperior, quod eclipſium ignara, conſtanti ſerenitate Patriæ affulget. Quanquam & accipitrum alis altius provectum terrenæ metas gloriæ effugiet veſtrum nomen, nec Olorinus candor ullus ei umbras inſpergi ſinet, & Leo flammeus Zodiaca dignior præ Cæleſti melius pro veſtra gloria excubabit, quàm pro aureo vellere vel Heſperidum hortis draco vigilavit; ſcutum inſuper vobis contra oblivionis ictus; dabit gentilitium ancile, Romanorum ancilibus vel ſcuto Perſei præhabendum: aliorum Soleæ iter vobis ad Immortalitatem muniant, & veſtigia poſteris impreſſa nunquam aboleri ſinent. Sagittæ recta ad æternitatem nominis collimabunt, Faſciæ nobiliorem cæleſti vobis accendent Zodia-

diacum; Cruces avitæ conſecrati, Roſæ & Lilia veſtri Famam nominis efflorelcere, tumulus nunquam emori, haſtæ potioris Palladis vel Alexandri haſtis ab immortalitatis meta vos nunquam aberrare volent; denique nec Arcus ſine præſidio, nec gradus pennis inſtructi, extra certum ad Famæ perennitatem iter vos eſſe patientur.

Sic Item ad illam Propoſitionem: in Auguſto ſcholæ ſarmaticæ vacant, accommodantur Divorum feſta & inſignia: Nec orbi quondam, neque Muſarum domiciliis altiſſima pace frui licet, niſi ſub Auguſto; ibi Jani clauſis foribus, hic Scholarum, hinc non ſola in Auguſto Petrum arctarunt vincula, ſed & Rhetorum linguas, nec Apollinares tunc laureas cum Laurentio decerpere, neque ex Hyacinthi fragrantia melleam condire dictionem, nec Philoſophari cum Auguſtino, nec triumphalia Coronatæ DEI Hominis Parenti licuit inſtaurare; Sola tunc Inventione conceſſa Stephano, adempta Rhetori, Intercluſa Oratoribus voce, ubi voci Clamantis in ferali convivio vox afferretur & vita, præciſa ſpe laureandi tunc cujuscunque capitis, cum nec VERBI prodromo cum Capite (ſine quo tamen nemo illo major) eſſe liceret, volente id Saltatricula, quæ egebat planè Capite, utpote cui omne ingenium fluxerat in pedes, orbi Saltatorio, cui orcus pro centro, ſit aſſuefactos

§. II.

§. II.

Mira Circumſtantiarum inter ſe Combinatio.

EGimus de mira earum Combinatione in ordine ad eandem Propoſitionem ; nunc agendum de Combinatione earum inter ſe mire connexa, etſi diverſæ Propoſitiones ſeſe continuè ſubſequantur. Nexus earum proveniet tum ex luſu opportuno in verbis, tum ex affinitate vocum & proprietatum, tum ex correctione Oratoria, tum ex quacunque ingenioſa earum ad rem propoſitam detorſione ac deflexu.

Patet id Primo in hac ſalutatione Ducis exercituum Dominica Ima Quadrageſimæ Dicta, ubi varias vides Circumſtantias inter ſe combinari dicto modo.

Salutatio Ducis Exercituum

DEſertum Chriſti nos deſertos reddidit, Dux illuſtriſſime, In ſolitudinem hodie ſeceſſit Verbum, ſed adhuc nobis in urbe verba in Tui generationem ſuperſunt, Equidem fameſcente Chriſto ciborum magis abſtinentiam amamus, quam verborum. In Tuis laudibus nunquam nobis jejuna contingere poteſt Oratio, quorum deſideria Tui conſpectu uſque ad ſatietatem imples. Circumfers tecum populorum ſolaria; & poſt exacta etiam Hilaria nova hilaritate animos perfundis, ac trophæis aſſuetus etiam nubes animi triumphas; eademque Imperiali ora-

va & hoſtes patriæ,& mærorem ab animis propulſas. Vſque adeò imperium & armorum obtines & animórum,prodiit ergo è ſacris Cineribus novus phænix, dum toties nata de Tuo adventu animorũ vultuumque ſerenitas renaſcitur Quidni autem renaſcatur,Te auguſta Tuæ Domus decora,quorum in Te compendium geris, in hæc Divorum adyta inferende,&c.

patet idem in Salutatione Areopagi Sarmatici, Lublini,ubi etiam Circumſtantiæ variæ mutuò innectuntur:

Etiam nobis litem ipſa intendit humanitas,& reos tarditatis pertrahit ad tribunal illuſtriſſimi Judices ſalutantium officia & lene hoc urbanioris ingenii tormentum, diſtulimus ultra crucem; acſi gratiam invenire oratio nequiiſſet, niſi dum Helena Crucem repetit;vel declinans in Veſperum dies,veſtro adventu quovis oriente factus illuſtrior,umbras Oratorum luminibus offundere potuiſſet Expectatum donec nos ipſe propemodum remus impelleret,urgerent lanceæ Adalberti ,ac emortuam & Quadrageſimæ cineribus inſepultam excitaret facundiam cum petrovino Staniſlaus.Sed nec tardius Aquilarum propaginem advolare decuit;nec citiùs,ne temeritatis probrum incurreret celeritas imparata.Expectandum fuerat donec à Boleslao aliquantum audaciæ in acceſſu,ab avita Staniſlai cruce aliquod felicioris facundiæ omen traheremus,&c.

CO.

lius, cujus judiciale genus hactenus coluiſtis, &c

Sic menſis Novembris dilaudatur per eandem Temporum feſtorumque Combinationem: Etiam November in eximia ſeſe luce circũaſpicit, cui ſatis affulget luminis á multiplici Univerſorum Cælitum luce, qua ſuas illuſtraverat Calendas; ſatis illi gratiæ à ſuavi modulantis Cæciliæ concentu, dignaque ipſius cæli auribus harmonia. Ab Andreæ nomine maturuit ejus felicitas, quam & Clementis fulcit anchora, & rota Catharinæ in ſublime evehit, & Coronatorum quatuor inſignia coronant, & Thaumaturgi prodigia reddunt admirabilem.

Mira Combinatio Conceptuum.

DUm eadem materia pluribus illuſtratur argutis Conceptibus vel argumentis, hæc inter ſe nexu ingenioſo & è rerum ac verborum exigentia petito ſatius eſt conjungere, ne illud Tibi quiſpiam é Momi familia objiciat, quod hæc tua videantur eſſe arena ſine calce, aut clypeus Phidiacæ Minervæ diſſolutus. Sic combinantur illi conceptus de quodam Schiſmati Græcorum inimico: Æque Tu Vaticanæ Religionis cultor ac propagator, illius amorem in deliciis, incrementa in votis repoſueras; ita infenſus Schiſmati, ut illud ditius eſſe velles, inferendo illi nobilem è Piſcatoris Annulo Unionem; ita ejuſdem integritati providens, ut nullum è Græcis capite imminutum velles; eos præmiis

miis coronans, quiſ Caput ſe habere agnoſcerent alliciens, qui rationem adhuc cum Capite recuſarent, miſertus ſcilicet eorum, quibus Cæli oſtia patere haud poſſent, eò quòd Romæ abjeciſſent Claves, &c.

Mira Còmbinatio Stemmatum.

NOn raró contingit maximé in Procerum concurſu hujus combinationis uſus. Varia ergo ex illis ſumpta Allegoria ingenii ope nectenda & principali ſenſui accommodanda eſt, Dedi exemplum ſupra; addo

Sic accommodatur nectiturque in hac Sententia: Bene erat Urbi vobiſcum, ô Proceres; In Luminum patriam urbs hæc tranſiiſſe viſa, quamdiu in purpura veſtræ lucis radiavit. Ipſa ſub avito quorundam Labaro militare felicitas videbatur; abunde omnium, ubi hic præferretur manipulus: vernare hic omnis, ibi Roſæ & Liliæ perpetuum Patriæ ver afflatura: micare, ubi Lunæ; eminere, ubi Acervi; ſublimius evolare cum Accipitre, dies candidos ſumere ab Olore, felicitatis metam attingere cum ſagittis, calcare ardua cum ſoleis, in gradibus avitis aſſurgere. Faſciis ambiri omnia citra ambitum videbantur: à Gentilitiis Turribus munimentum, à Fluviis, aurei Gangis omnia ab Haſtis, præſagia triumphorum, ab aure gladio munita. Famæ; à Campo, Victoriæ; à Capite Boni conſilii auguria deducere; &c.

Poſſunt eadem Stemmata ad diverſas Propoſitio-

ctiones accommodari, ita ut ſicut unumquemque ex Proceribus deprædicas, ita & uniuſcujuſque ad Stema; prout hoc & ejus laudes exigunt, alludas, vide Exemplum in arcu Pacis, ubi auctor meminit ſeorſim Soleæ Kontecpolianæ calcandi barbarorum cervicibus fatalis, ſeorſim fluvii Lubomirſciani, qui fluctuanti Patriæ fida ſemper & tranquilla Statio, barbaris myoparonibus inevitabile naufragium, ſeorſim Haſtarum Zamoſcii, quæ cùm ob cognatam huic ſanguini Sapientiam errare in hoſte neſcierint, Scævolis potiores Heroas armavorunt.

Mira Cauſarum combinatio.

RAtionibus firmare propoſitionem commune eſt, ſed rationes ipſas ſpecioſus innectere eſt ſingulare. Admirationem hic conciliant tum cauſæ ſenſu admirabili propoſitæ, tum nexus acutior & à vulgatis tranſitionum modis remotior Unum id & alterum declarabit exemplum. Primum habes in Oratione ad attilam volentem Romam ſubvertere, quod diſſuadetur, multiplici ratione & nexu. Vide §. 4. Capitis primi.

Aliud Exemplum habes in Præfatione philoſophica - dicta contra Diſtinctionem Scotiſticam; Subtilem Scholam exeunte Januario aggreſſus, etiam tunc recluſis in bella Jani foribus arma per indicias ſemeſtres poſueram. Reſumo jam præliares animos, & ſubtilium caſtris iterum novus Fecialis certamen litterarium indico.

dico. Nec prælıari contra Martem Seraphicum temeritas eſt; non ſola rem decernunt, nec ſola ſemper nomina, laurum pariunt aut infringunt. At nec ratio prohibet in terreſtres arma capere Seraphinus. Concurrit hæc & cum Angelicis toties ingeniis velitatur, quæ illi Aquinaticus Sol oſtendit: utrumque id Angelicum nomen eſt, quod ſemper ratio cedit, etſi non ſequitur ſemper. Amplector Scoti ingenium, ſed non ubique ſententiam. Citiùs mihi quidvis aliud, quàm Diſtinctionem Formalem ex natura rei perſuaſerit. Arma, arma contra illam inclamo, & prius in eam ſic telum intorqueo &c.

§. III.
Mirum Acumen ex varia rerum Combinatione.

INgenioſa rerum combinatio & ipſa per ſe acumen eſt, & mirum ſæpius acumen parit. Quod ut fiat, videndum an res aliquam affinitatem cum Eruditione quapiam vel parœmia non habeat: vel an pariat jucundam aliquam Amphibologiam, vel æquivocationem illud vocabulum, quo res enuntiatur. Exemplis aliquot rem illuſtro.

Sic dum Hiſpanus Gallorum aliquot millia verè non falſo nuntiaretur cecidiſſe, nonnemo ſcripſit: Hiſpani aliquot Gallorum millia cecidere: hic luxus Martis Hiſpani eſt, ubi vides aptam & ingenioſam combinationem victoriæ Hiſpa-

Hiſpanæ de Gallis cum luſu ex Alluſione ad nomen æquivocum, Gallus, & apté luxum tribui Marti &c.

Sic item Collegii cujuſdam, ubi literæ perquam florent, Fundator eſt, cujus inſigne Gentilitium eſt Caput Aſini, hinc nonnemo ingenioſè res & Eruditionem de Pallade ex Jovis cerebro nata combinans: Iterum Pallas è cerebro, & quidem Aſini, non unus hinc Aſinius Pollio, magnum in Græcia nomẽ & literatorum Numen.

Sic de primo inventore lyræ Jubal dicto: Ingrate paſtor ſecta pecudum viſcera imparibus diſcreta numeris extendiſti: Sic in Citharæ equuleo mortuos torques & inter tormenta canere jubes.

Sic alius de morte Ferdinandi tertii, quæ contigit Feriâ ſecundâ Paſchæ, mire combinavit in acumen hæc: Splendidè obſonare viſa mors Agno ſibi nuper in ferali Golgothæ colle appoſito, poſt Agnum placuit imperiale pomum monſtro huic delibare. Hæc ſunt bellaria mortis poſt illud obſonium.

Sic & de obeſo ludit Stratius: Vir es, inquit, magnæ continentiæ. Ubi diverſi ſenſus connectuntur in acumen.

Sic & de Studioſis Collegii Kamkoviani ſub ſigno Agni aliquis; Hic ſi uſpiam numeroſus cernitur Equeſter ordo, omnes hic Equites velleris aurei &c.

§. IV.

§.IV.

Ex varia rerum combinatione eruuntur miræ Propoſitiones,

INter alia, quibus glorioſè inſudat præſens ſeculum, ſunt raræ, ingenioſæ Propoſitiones tam in Oratione profana, quàm ſacra. Earum ingenioſé eruendarum modos aliquot dedi ſupra, ubi egi de acutâ Eloquentia: Hic addo ex rerum varia Combinatione mirè acutas erui propoſitiones & tantò admirabiliores, quanto magis præter ſpem hinc eruuntur.

Sic nonnemo Hæreſim hujus ſeculi à Romano pontifice alienam Stylo invaſurus, argumentum ſibi præfixit Hydra ſine Capite, nempe id monſtroſum hydræ multorum capitum, & cui uno avulſo aliud non deficit.

Sic alius die ſalutatæ ab Angelo Virgini Matri ſacra, ad aſſumptam tunc humanam carnem à Verbo alludens Orator, pro argumento dicendi habuit: Ignis ſepultus in cinere. Alius eodem die id argumenti eruit: Perſona Promota Deus Homo in collegio & Vniverſitate Mariana. Alius vero: Vnio in Mari Gratiarum repertus. ubi Alluſio ad unionem hypoſtaticam, & unionem ſeu gemmam. Quæ omnes propoſitiones é varia rerum Combinatione, ut vides, eruuntur.

Sic & in Feſto ejusdem Virginis M. tris ſine primigeniæ noxæ macula conceptæ eruta ex diverſa rerum & vocum Combinatione, propoſitio illa: Metropolis Divina à communi tributo exem-

exempta. Et conceptus Gratiæ Et illa:Sol ſine maculis, Item :Meridies ante ortum, Et: Plenilunium in Novilunio.

§. V.

Ex varia rerum Combinatione mira ſumuntur argumenta probandæ Propoſitioni accommoda.

SIc jam uſus obtinet ac expolitæ ætatis ingenium ; ubi ſemel adnirabilis videri ambiit, mira molitur omnia, & Propoſitioni non vulgaria ſed inſeparata adinvenit argumenta, unde autem ſæpius, quàm ex varia rerum, temporum, locorum Eruditionum conſideratione, & conflato ex iis ſuæ cauſæ firmamamento. Res exemplo evadet illuſtrior

Sic in oratione cujus argumentum ſeu materia fuit: Magiſter piæ in parentes Impietatis Stanislaus Koſtka, argumenta in laudem hujus virtutis ex varia vitæ Circumſtantiarum, Eruditionis Combinatione deſumuntur hæc, in laudem tantæ doctrinæ & magiſterii: Primum : Circumtulit per orbem deductam hanc Cælitus ſcientiam, nec in Auſtria ſedem fixit, cùm nec Fraternus livor, nec Imperialis Aquila ejus ſolem hunc ingenii ferre poſſet, donec Septicollis Roma Cathedram illi offerret, ne longè abeſſet à Patri Cathedra eximiæ facultatis Profeſſor, & novo Prodigio pullus Aquilæ Filio Columbæ ; quaſi tantam virtutem & ingenium, novas de ſe, novas de parentibus laureas decerpen-

tem minimè deceret extra Capitolium triumphare. Quidni ſe illi hoſpitalem præbuiſſet etiam Andreæ Domus, quem tota exceperat Roma Petrus? Ibi pulcherrimæ artis auctori ſubſtitit, Franciſco olim Candiæ Duce artem probante, ſcilicet qui Franciſcum ſe Peccatorem ſcripſerat facilè hic Peccator, piè in Parentes impium ſociali ad legi agnini Verbo, facile locum repetit apud ſanctum Peccatorem pia crudelitas &c. Secundum Argumentum: Dedit illi plauſum triumphatrix Roma: dedit & Cœli Regia. Securum eſt diſcere, quod cæli prodigiis roboratur. Affuere de cœleſti Gymnanade de prænobiles Ephebi, daturi præconium Sapientiæ, qua rudes ille animas erudiret: abſolvitur à noxa Impietas, quæ Cœleſtes Genios in dulce ſpectaculum exvocavit, cœleſti pabulo recreari meruit, quiſquis id didicit. Æther ipſe tota Divinitate alii tantam virtutem & Scientiam Profeſſoris, Adeſt & illa Virginum Cœlitumque Princeps, ſudanti inter febriculæ an charitatis deliquia, & impio facinore docendo laborant Koſtkæ non aliud Solatii afferens, quàm quo cœli æternitas bearetur. Inter filios adſcribit illa, qui ſic in terris Matrem oderat, &c.

Sic & in Oratione de Annunciatione & Incarnatione Verbi, ubi materia & Propoſitio fuit: metaphora in Verbo, argumenta conſtant rara combinatione in laudem Cœleſtis illius Metaphoræ: primum: Didicit tandem Cœlum grandioribus uti Metaphoris, cum Deus fecit Metaphoram in ſe Verbo, Tot ab orbe condito fluxe-

ruat

runt ſecula, dum unicum hunc Tropum aſtra diſcerent, ſed tandem Deo Rhetore profecerunt, tum primum agnoſci Metaphora cœpit in Verbo, cùm Deus in carne: neque prius illa potuit mente concipi quàm virgo conciperet.

Secundum; Nec ſuavitas cœleſti deeſt Metaphoræ, quàm condit gratiæ plenitudo. Origo illi Paradiſus eſt: Prægustatum Adæ malum tam bonam artem protulit, ubi ex arbore ſcientiæ talis fructus, id eſt, hujus Metaphoræ neceſſitas pullulavit. Suavitatem ejus inſuper commendat Nazareth; neque enim in hac florida Galiææ Floris illius translatio contingere poteſt injucunda. Vernat & ipſum natalis loci nomen; ipſaque citra novam Metaphoram florentis Nazareth rident prata, ad hanc floridi quia Nazareni translationem verbi.

Sic & in Oratione de Cometis, quòd hæc illuſtria cœli oſtenta & crinitæ in cœlo faces, ſint felicitatis præſagia: argumenta ex combinatione variorum ſumuntur ingenioſè. Primum: Quia Ignis ſæpe lætitiæ index & augur: hinc ignes Triumphales. Secundum: Quia in cœlo etiam natura immanes feræ manſueſcunt, & ſua veritate ibi deſtituuntur. Nemò timet Urſam Cœleſtem, vel Scorpionem, nemo Leonis vel Ophiuchi ſidus, nemo Centaurum vel Herculem, innocuo hæc ſplendent ſereno. Crinitas ergo caudataſque faces in cœlo timeas, & feras non times? &c.

CAPUT IX.

Nonum vulgaris Eloquentiæ Fundamentum, Argumenti tractandi varia, nec obvia ratio.

ETiam id in plauſum theatra & roſtra excitat, ſi ita laudabiliter uni inſiſtas modo, ut pluribus æquè poſſis. In unam trahere formam, normamque omnia, tædio non vacat. Hic maximè ſatietas faſtidio proxima. At Eloquentia noſtra fæcunda eſt modorum in argumentis alter à communi & obvia ratione tractandis. Sterilitatem hujuſmodi & rudem inopiam odit. Profero nonnullos è plurimis.

§. I.

Modi complures quibus Orator Admirabilis utitur in tractandis Argumentis ſeu materia Orationis.

NOta Primò, Modi, qui hic recenſentur, tum variis materiis diverſarum Orationum, tum uni eidemque materiæ diverſimodè tractandæ ſerviunt.

Nota Secundò, Uſum hujuſmodi modorum eſſe tum in longiori Oratione & Panegyricis grandioribus, tum in minoribus & Officioſis, ut ſunt Salutationes, Gratulationes &c. non nego tamen aliquos ex recenſendis modos eſſe etiam vulgari Eloquentiæ uſitatos, ſed tamen iis noſter Orator ita utetur, ut in vulgari alioquin modo non vul-

vulgariter legarat, & communia non communiter uſurpet,ſed modo ſingulari & ſuæ admirabilitati congruenter.

Argumentum hic idem Intellige quod materiam Orationum, quæ

Tractari poteſt primò ſic.

ABſque ſolenni exordiendi forma, & Propoſitione expreſſa, ſeu pollicitatione de quo ſis dicturus, ordine à ſententia propoſitionem Orationis ante inventam includente, reliqua ad eam ſpectantia contextu connaturali proſequendo,! Sic fit in Oratione illa in Annunciatione, cujus materia & Propoſitio: Metaphora nova in Verbo: Statim enim incipit Orator: Didicit tandem Cœlum grandioribus uti Metaphoris, cùm Deus fecit Metaphoram in ſe verbo &c. & ulterius contextu naturali pergit Oratio, exponendo qualis hæc ſit Metaphora, quæ ejus neceſſitas, ſuavitas, utilitas &c. Similis modus eſt in alia de eodem feſto Oratione, cujus materia eſt Solennis Verbi ad Corpus receptio. Statim enim incipit: Tam nobile MARIANI Sodalitii corpus eſt, ut DEUS etiam hoc in corpore cerni velit. Pridem id ambiit, hodie tandem in corpus & ille receptus eſt, quid enim Deus eſt in carne quam Sodalis in corpore &c. deinde contextu naturali pergitur, qua ratione id peractum, ubi de Angeli legatione, Divinæ Matris aſſenſu, Sodalis conditione ad propoſitum.

Sic & in Deliberativis Orationibus, ut in illo

Manlii, cui propoſitum eſt Militem Romanum contra Latinos animare: Sic ergo incipit:

Bellum nobis: Quirites, gerendum eſt cum hoſte, qui nec bellum nec pacem pati ſciat. Samnites jam compeſcuimus, adhuc nos Latinorum arrogantia elicit in certamen. Scilicet non ſatis ad Regillum lacum Latini hauſtum ſanguinis, adhuc etiamnum furentibus ſanguinis miſſione opus eſt. Sed eluet tandem, quam ſibi turpiter conflavit notam Latinorum fides, novaſque lacus ſuarum teſtes ſtragium ſuo ſanguine colorabit. Omen belli ne quærite, in manu veſtra eſt quanquam omnis adinſtar mihi eſt ipſum Latium noſtris armis ſemper oppreſſum. Meminit mons Algidus, ut illos Quinctius Dictator ab aratro (ne quid à ruſtici operis imitatione ceſſaret) victos more pecudum ſub jugum miſit, rediitque ad boves triumphalis agricola &c. ſic connaturaliter ultra pergit & aliqua refutat. &c.

Tractari poteſt 2.

INſigni Allegoria Propoſitionem exornando, eamque per totum Orationis contextum continuando, obſervatis iis quæ ſupra allegoria admirabili cap 4. Modus hic Solennis eſt & uſitatiſſimus, ſed ex dictis ſupra admirabilitas illi quædam conciliandа eſt, & ipſi Allegoriæ Paradoxum ſubinde vel Oppoſitum communi ſenſui & proverbio adſtruendum. Ut in Oratione de S. Borgia per honorum contemptum glorioſiore, patet, ubi materia dicendi eſt Allegorica: Sol ſerenior ab occaſu

&i-

& ibidem ſic incipit: orientem hactenus cum phœnicenſibus adoratis Solem, occidentem nunc adorabitis &c,

Idem in ea Propoſitione patet de Seraphico Poloni Koſteæ in Deum amore: Zona torrida in aquilone.

Porrò ad Stemma fit ingenioſa Alluſio multipliciter.

Alluſio ad Stemma multiplex.

1. Vel enim alluditur ad colorem ut ab Oloris & Roſa colore de quodam: Candorem à gentilitia alite in animum & mores tranſſumpſit.

Et

Concolor eſt Domini moribus iſte color.

2. Vel alluditur ad proprietates rei in Stemmate depicta, ut de quodam è familia Roſcorum: Fama odorem eum ubique ſparſit, quem à Roſa expectaſſet.

3. Vel per Alluſionem ad Oppoſita proprietatibus Stemmatis, ut de Gentilitia Luna: Luna hac diem efficit aque noctem ac tenebras ullas neſcit, quas avitis fulgoribus ex illuſtri familia excluſit.

4. Vel per allegorias quæ poſſunt trahi ad Stemma, verb. gr. Gentilitius Tuus Amnis, Patriæ portus: hoſti ſemper naufragium: in quo ut toties hoſtilis fluctuavit felicitas, ſic Polona ſemper velificatum gloria &c. Sic item in obitu cujusdam cujus inſigne Luna; Flerem extinctum Familiæ terræque lumen niſi Cœlo Lunam deberi ſcirem. Deberit

derit illuſtriores hactenus terris dies, nocturnus certè hic planeta noctem & tenebras non refugit, quas tumulus offundit. Et: Miram in largiendo celeritatem è Tuo flumine derivaſti.

Vel Eruditio Stemmati conveniens afferenda. Sic de Fluvio avito Domus cujusdam Patritiæ: Candido ſemper decurrit alveo, niſi quod hoſtili clade ſæpius erubeſcat & ſanguine, ne quid de laude Thraſymeni non decerpat. Hic etſi de Sardiniæ fontibus non ſit, tamen impune à latronibus non bibitur.

6. Vel Comparatio aut prælatio Stemmatis ad aliam rem ſimilem reſtituenda, ut illud:

Urſo Cœleſtis ſit minor urſa Tuo.

Et de Navi Czarneciana:

Iaſoniam tandem Cœlo depellite Navem
Dignior hoc fuerit Czarnieciana Ratis.

7. Vel ad Campum Stemmatis allude, puta rubeum vel Candidum, &c.

Certè Stemma ſubinde dat impetum toti Orationi, ut patet ex alibi dictis.

Tractari poteſt 4.

Sumpto non rudi impetu ad reliquum totius Orationis contextum à Comparatione rei vel Perſonæ cum alia. Sic tot Regnorum gentiumque illuſtrator Xaverius à Sacro Oratore cum Alexandro componitur, cui unus non ſuffecerat orbis.

Sic Cauſinus Eloquentiam cum Pantarba lapide, qui ſemper ardet & fulgore ſuo vel in media nocte

nocte diem efficit aliosque lapides ad ſe arcana vi pertrahit; ſed è captantium manibus facilè effluit, &c.

Tractari poteſt 5.

SUmpto ingenioſo impetu dicendi ad totum Orationis contextum ex titulis, nomine vel Honore, Honoriſque inſignibus.

A nomine illud Eliæ N ἥλιος quòd Græcè Solem ſignificat: Ne à Tuo errarem limine, inſitus Tuæ menti nominique ſplendor fecit. Eum Tu ſemper animo, quem nomine circumfers Solem, nec ullas invenis tenebras, quas non tui nominis luce expugnes. quocunque immigras, cælum efficis, diemque non minùs ædibus, quàm ingeniis accendis. An enim aliunde magis Orationis lumina deriventur, quàm à Sole? Cælum duos non poſſe pati ſoles aſſeruit Macedo, Tu Te ipſo refutaſti &c.

Ex titulo etiam ille impetus in Salutatione Theſaurarii: nunquam minùs inopem verborum ſe agnoſcit Eloquentia, quàm cùm ad Te perorandum eſt. Idem quod opibus & auro Patriam dicat, etiam verborum liberaliter illi ſuppeditat Tuum ærarium &c.

Tractari poteſt 6.

AFfectui uni potiſſimum, quem tempus & res exigi inſiſtendo; eiq; inſervientes Figuras, ſententias, Eruditionem accommodando; nunc ſcilicet glorioſè, ubi gloriandum eſt; nunc excitatius & animoſius ubi erigendi animi; nunc

Oratione in luctum attemperata, ubi triſtitiam res ac eventus imperat &c. Sic in Gratulatione læta omnia, omnia lætiora & applauſus, in funere leſſi lucubres, ſimiles illis ejusdam ſic ordientis: Quod nobis lacrymarum fæcundior, quàm verborum inſpirat dolor, hoc inter Parentales lugubris pompæ ceremonias eloquimur. Pauciores hic lineas quam lacryimas munera veris, ubi non tam eloquentiæ, quam doloris ductu, tota plorationi, quam orationi, ſimilior in luctum deſinit, cadit in lacrymas Oratio, Perorandum nempe lacrymis, ubi cor & linguam ſemel occupavit Orator Dolor.

Tractari poteſt 7.

Tota oratio (quod potiſſimum convenit Epitaphio vel Concini ſacræ) per Proſopopæiam. Sic illud Elogium Jabel: Viator bene mihi precare ſi malus es, ego Lamechi Primigenius, ſed Patre pejor, de malis bene merui: nam cum cælo teſte viverent impii, ne ulla ſceleribus daretur latebra; primus tentoria prætexui, quæ Cæli conſpectum raperent, debet igitur impietas mihi quod Cæli oculos fugit &c.

Tractari poteſt 8.

Maxime Oratio parenetica & Exhortatoria Poſtulatoria, &c. per ſolas Eruditiones ac exempla concinitis conglobanda, graveſque ſententias. Sic vides Juſtum Lipſium in montis Politicis agere; ſic Tullium in Bruto.

De

De uſu autem ſingulari Eruditionum & Sententiarum dictum ſupra cap. 2.

Tractari poteſt 9.

PEr protaſim & Apodoſim, juxta Doctrinam decimam capitis 1. adducto ad propoſitum ſimili vel exemplo, Symbolo, vel Hieroglyphico; ſic in illa Gratulatione Paſchatis, ubi eſt hæc Protaſis: Eò demum arrogans evaſit ambitio veterum, ut cùm aurea ſibi arrogarit ſecula, gemmeos ſomniaret imbres, gemmeam utrique ſementem aurei non fæcundam ſeculi producturos, nempe ſe veterum vota extenderant, eo uſque fabuli ſunt progreſſi, ac veniſſe crediderant, quod eveniſſe ambiebant.

Sequitur Apodoſis: Eventus certe reſque ipſa Tibi ac reipublicæ Chriſtianæ ſervabatur, in quam hodie Cælum auream pæne gaudiorum effudit procellam. Fluent Tibi meliora auro ſecula & beatiorem reddent, quam pretioſus ille in fabulis imber veteres effeciſſet.

Sic & ille Principis Clementiam laudaturus, trahit in Protaſim Symbolum Medicæi ſic: quiſquis de Tua inaudiit lenitate (quis autem non inaudiſſet; cùm tantæ virtutis canora ubique ſint præconia] is mentem & Heroicæ mentis teſſeram in Magno Hetruriæ Duce Ferdinando Medicæo penitus approbavit. Lenitatis illi Symbolum Rex apum erat apum Satellitio cinctus, & illarum tantum armis non ſuis; nulla illi aſperitas, nullus aculeus; Sola Majeſtate anteit,

quod illi Dux idem Elogium inſcripſerat. Jam Apodoſis: Tua hic adumbratur gloria, qui non terrore ſolium, ſed armis benevolentiæ firmare ſolitus. Majeſtate tantùm ſubditos, Principes anteis lenitate.

Sed de Symbolorum uſu lege Didacum Savedram.

Tractari poteſt 10.

PEr Oratorium Enthymema vel Syllogiſmum imminutum vel integrum, ita tamen ut Antecedant vel Major ac Major tum rationibus, ac Exemplis Sententiisque illuſtretur. Porrò ſyllogiſmus Oratorius poteſt eſſe rectus, dum primo exponitur oratoriè Major, deinde Minor, demum Concluſio: vel inverſus, dum retro partes Syllogyſmi pertractantur: vel immutatus, dum quocunque alio ordine eadem afferuntur. Hæc omnia ut ſint digna oratore Admirabili, Stylum & modum tractandi tenere debent non vulgarem, & Sententiæ Antecedenti & Conſequenti comprehenſæ non ſine circuitu & pulchro verborum ac grandiorum ſenſuum ambitu efferendæ.

Patet in Enthymemate illo Præfationis Philoſophicæ: Et tempus & Perſona cui dedico Theſes, nec non auctores meæ ſententiæ faventes me ad diſputandum excitant, ergo diſputabo. Quod ſic oratoriè expoſitum:

Provoco in arenam, in qua non ſteriliter Philoſophicæ ſuccreſcunt laureæ, Poſt Solſtitium hoſtem

hoſtem diſtuli & trophæa, ut brevior litem citius terminaret dies. Semper enim inter gloriam ſtetit decerpta momento breviq; aſſultu laurea. Quanquam à Solſtitio Eruditæ longius incalẽſcere poſſunt iræ, niſi eas vel ratio contrahat vel dies. At nec infauſta alite certamen ineo, cui felix augurium præcinit Trzebiciorum olor candidus. Sic nec Ariſtotelici Organi ſonos hæc ales horret aut abnuit, cui nec anſer olim Capitolinus ingratum obſtrepere inter plauſus Theologicos Romæ videbatur. Nimirum hæc volucris amat flumina, tam ſacris fontibus Aquinatis, quàm Euripo Ariſtotelis peramica. Plus mihi proinde hoc agone conferet, quàm Valerio Corvino virium contulerit ſacer Ales. Neque præliaturo recentes Hiſpanorum deſunt ſuppetiæ, quorum ſub armis ut ante imperia, ſic adverſa ſemper ingenia gemuere, Cadet quisquis Præciſiones Objectivas illis objecerit. Acutius quiddam eis indidit mens ſubtilior; quam ne tam craſsè audeant præſcindere: adeòq; formoſius trophæum ſibi Mars Hiſpanus ſtatuit, ubi ſolas, &c.

Tractari poteſt II.

PEr Expolitionem Oratoriam, cujus ſunt 5. partes: Propoſitio, Ratio propoſitionis; Ratio Rationis, Confirmatio ejusdem ab exemplo & ſimili, & complexio ſeu concluſio, in qua repetitur Propoſitio. Exemplum habes ſupra.

Tractari poteſt 12.

PEr modum Chriæ dempta laude ſeu prima parte Chriæ; ſi nimirùm expoſita quæcunque Propoſitio, tum à Cauſa, tum à contrario & ſimili, tum ab Exemplis & teſtimoniis robur deſumat, creſcet in immenſum Oratio vel reſtringitur, prout ſe in dictis partibus effuderit Eloquentia liberaliter ſcilicet vel perparcè. Patet id in illuſtrata per partes Chriæ illa Sarbievii ſententia: Is auro nempe bibat cui dulce ferrum eſt. Sic enim illuſtratur per partes dictas:

Propoſitio: Amas virtutem militum, ô Princeps, etiam hanc coronam, & ſtrenuum ferri uſum auro etiam repende Cauſa: Sitit nempe ſanguis effuſus par premium, & refudi auro poſtulat, ſecuræ ſua virtute Patriæ aureum parans ſeculum. Equidem niſi Ducum munificentia virtuti hoc aureum addat calcar, curſum gloriæ intercipit. Quis enim arma pro patria capeſſat, imò quis citra probri ullius metum arma non deſerat, ſi falcatis curribus nullam colligat meſſem? Hebeſcit Martia fortitudo, hebeſcit & ferri acies, ſi illud aurum non acuat: nec albo militum bene ſuum convenit nomen, niſi candorem duxerit ab argento in prælianteѕ animas effuſo, quæ tantò ſegnius agunt in hoſtem ferreis quantò pluciùs aureis domi munificentiæ telis oppugnantur. Quam feliciùs arma hæc aurea ignaviam militi, & ruituros in prærupta deli-

diæ

diæ animo expugnant! quam uberius argentea hæc ſententiis dum ſpargitur in cruento illo Martis patriæ gloriæq; Campo, pulcherrimam gloriæ meſſem & frequentes laurearum manipulos producit! Itur nempe in hoſtem animoſius redeunte virtutis præmio; & hoſtiles copiæ manum expaveſcunt: quam præmiorum urget Cornucopiæ, Languet agricola, ubi ſterile ſolum experitur, pigetque illud excolere, in quo ſolæ propemodum herbæ, nec dicam laborum curarumque ſpinæ ſuccreſcunt Mæret ergo illuſus agricola; & militum virtus ſuo deſtituta munere non concidat nec pariter clangueſcat? glebam gratis vertere piget, & hoſtiles cuneos ſubvertere, venalemque animam gratis circumferre libeat? neque tuus, credo, tam alacer in hoſtem irruiſſet miles, Juli Cæſar, niſi auſis grandioribus non impar decerneres hoſtimentum. Tuus verò, Trajane, quam fortiter & inflixit hoſti, & inflicta ſibi vulnera excepit exercitus, dum conciſam in lacinias regalem Purpuram obligandam fovendiſque militum vulneribus adhiberet. Altiùs fortaſſe progreſſa eſt Boleslai liberalitas, quamvis non ultra æquitatis terminos, cum victorem exercitum reducenti à Moravis Zelislao cum aurea manu concurreret, & novum planè in illo Duce Scævolam, in quavis tamen Perſona errare neſcium, manu ſtrenuè amiſſa inſignem, manu aurea illi oblata ſalutaret, dulciùs Zelislao poſthac ferrum fuerat, dum novo melioris Midæ artificio in aurum ex-

extra fabulam demigraret. Sapuit certe Roma vetus, quæ honoratæ virtutis bellicæ delibarat ſuavitatem, in lacteo ſuo mari Livio identidem inſtillante, nihil non aggreſſuros milites, ſi magna conantibus magna præmia proponantur.

Tractari ſolet & per partes ſex orationis Rhetoricæ, pr(t)i exordium, propoſitionem, Narrationem, Confirmationem, Confutationem, perorationem, de quo mox fuſius agetur.

§. II.

Tertius & 4. Modus inſignior & facilior Orationis ſcribendæ Admirabili Oratori uſitatior.

ADvertendo ſingulariter ad ſenſus congruos ac ingenioſos, quos eruit è Circumſtantiis & Adjunctis Temporum, Feſti, Menſium, Dierum; Locorum, Cauſarum, Modorum rei geſtæ, Perſonarum: nominum, Titulorum, Inſignium, stemmatum, Honorum, Natalium, Eventuum, Geſtorum, Dictorum, Prodigiorum, caſuum, Virtutum, Rei bellicæ, Sapientiæ ac Artium, Fortunæ ac opum, Vitæ actæ, Mortis inſigniter obitæ, elogiorum & plauſuum, trophæorum &c.

Notá non ſemper omnium horum fontes aperiendos, ſed ex uno ſubinde vel paulò pluribus delibare ſufficiet.

Exempla ab his Circumſtantiis ductarum Orationum atque acuminum ſupra dedi aliqua, & alibi ſeorſim dabo.

Porrò quàm inſignes impetus ex dictis Circum-

cumſtantiis deduci poſſint, obiter adductis aliquot exemplis inſinuo.

Quam illud aptum ex nomine Michaelis in quadam gratulatione Michaëlis N.

Angelos etiam in terris commorari è TUO didicimus nomine nempe extra cœlum etiam, nec in ſolo Gargani colle Michaelem intueri licet: toties hic eſt Michaelis apparitio, quoties Tuum admittimur inconſpectum; niſi quod TU mitius comiuſque Te exhibeas quàm Cæleſtis Michael etiam in cœlis, ubi Pacis viſio eſt, ſolitus præligari &c.

Sic & ad Hoſpitem quendam in Autumno venientem è Circumſtantia Temporis aptè luditur: te in Urbem hanc avidum ſidus inſerente ſua Autumni primordia, non tam lux decreſcere cæpit hominibus, quam diebus, &c.

Et ad alium, infra Octavum Epiphaniæ Hoſpitem, Etiam nunc ſtella cæleſtis Regum anſe ambulo ductriçem ſe exhibet. Fatum id hujus ſideris eſt, alienis oriri commodis, & vel Magos deducere vel Magnos. Nondum ingenium exuit ſtella hæc, Regia antea deduxit, nunc rectores &c.

Quartus Modus Orationis ſcribendæ modus eſt ſententioſus & hypotheſi crebram & longiùs ac venuſtiùs exaggeratam theſim permiſcens per rotundiores ſententias, idque vel planas vel eruditas. Exemplum vide cap. 2. §. 2. notatione nona de uſu ſententiarum.

§. III.

§. III.

Vltimus Modus Orationis potiſſimum Panegyricæ non vulgariter pertractanda.

VT alibi, ita & hic primus labor ſit raram & ſingularem invenire Propoſitionem,

I. Modi Propoſitionis Panegyricæ variandi.

PRimo poteſt eſſe Comparativa, vel ſic v.g. Lechicum in præſens affero Alexandrum quem Polonus olim adoravit orbis, barbarorum ferocia ſemper exhorruit A.A. Aladiſlaus eſt, &c.

Vel ſic Problematicè: Nondum orbis apud ſe concluſit, uter magis grande illud Magni cognomentum meruerit, Alexander, an Uladiſlaus. Nec mihi minùs laboris, dum id dubii diſſolvo, quem tanta obruit magnitudo &c.

Vel ſic: Unum hactenus Macedonia totaque retro ſuſpexit antiquitas Alexandrum; alterum Orbi dedit Polonia, & ego eruditiſſimo hoc conſeſſu dare ſtatui Uladiſlaus is eſt, qui unus ita omnem Alexandri gloriam exhauſit, ut meritò ætatis ſuæ Regnique Alexander credi coli que poſſet, &c.

Secundò, propoſitio panegyrica variabitur ſi per modum Problematis quæratur, qua in re magis excelluerit is qui laudatur, v. g. de fortiſ aliquo Heroe inquireres: Magiſne eum hoſtes timuerint, an tantam illius virtutem amaverint?

Ter-

Tertiò propoſitio panngyricæ variabitur, ſi virtute alicujus pro norma & Idea ſtatuas virtutis vel fortitudinis, v. g. ſi laudandus ſit Judex æquiſſimus, illum ſtatues ut Ideam judicis poſteritati.

Quartó, Propoſitio variabitur, ſi Panegyrim Allegoriis exornes idonea, Ut in laudem Divi Franciſci Xaverii: Novus Occidentis & Orientis Oriens.

Quintò Si é triplicibus bonis animi, Corporis, & Fortunæ potiſſimum animi bonum ſeligas aliquod laudandum, aliis obiter inſinuatis: vel ætatibus aliis, puta pueritia, adoleſcentia &c. omiſſis, mortem potiſſimum glorioſam extollas; qui modus eo magis tenendus, quo certiùs eſt aliquem in ea tantùm ætatis parte, vel virtute laudabiliorem eſſe.

Sexto, Per modum quæſtionis ſeu Interrogationis poteſt inſtrui propoſitio panegyrica, inquirendo v g. Quo honore affeciſſet ætas prior tantam virtutem?

Septimo, Propoſitio jucundè variabitur per Concordiam diſcordem ſeu quendam Oppoſitorum conflictum in Propoſitione v. g. de S. Alexio ſeſe Parentibus non prodente; Illuſtris umbra, ſeu quod magis eo inclaruit.

Octavo, propoſitio Panegyrica gratiæ multum accipiet, ſi varietur per dictum quoddam ab hominum opinione & rerum curſu ordinario alienum ac pæne incredibile: v. g. de abſtinentia mira S. Andreæ Zoroardi dicturus, illud aſſumeres:

Fa-

Fames virtutis cibus. Vel illud de Annuntiatione B.V. MARIÆ ſervitute Regnatrix.

Nonò, ad variationem Propoſitionis poterit aſſumi res difficilis effectu vel impoſſibilis v. g. in laude Divi Xaverii Indiarum Apoſtoli: Motus perpetui Inventor Et de Sancta, ſe per ignem in quem ſe ultro injecit à libidine vindicante, eſſet propoſitio: Prima hæc docuit extinguere ignibus ignes.

Decimo, Noxum ſidus vel cælum in aliquo viro condi aut oriri diceres. Vel ad imaginem virtutum coloribus adumbrandam meliorem invitares vel conderes Apellem.

Undecimo Artis vel ſcientiæ inſignioris ſcientiæ nomen accommoda ſubinde illi quem es laudaturus. v. g. Novus Geometra, Aſtrologus &c.

Duodecimò, ſi res ferat, omen ex nomine laudandi Herois deduc. Item auguria ſive præſagia ex aliquo eventu. v. g. in Feſto Immaculatæ Conceptionis: Ex ortu Auroræ illius qualem orbis diem ſperare poſſit Vel in Annuntiatione: Ex illa legatione ſperet Orbis pacem.

Quod ſi laudandus ſit de quo nihil ſciatur feré tantum quod fuerit Vir probus & laudabilis; poteris inquirere cauſas cur lateant ejus acta. v. g. quia non ſatis ea caperet orbis; vel quia ille ſtudio demiſſionis ſcenam non ambiit ac theatrum, Cælo & conſcientia teſte contentus, egregie facta terris occultavit. Vel certe poterit aſſumi quid genericum. v. g. Quanta viris, quorum

rum etſi geſtæ taceantur, tamen opprimi ſemper ſunt habiti, veneratio debeatur? vel certé excurratur in laudem eius Patriæ, Majorum, ſi quid de illis ſcitur.

II Idea concludendi Propoſitiones Panegyricas

HOc quidem non requiritur in Oratione ſi tamen id facere velis, ita præſtabis. primo poteſt ſic concludi: Illud moneo, ut non ſecus è tenui Oratione tanti Herois decora æſtimetis, quàm ex umbra Sol deprehendi poſſit.

Secundo ſic: Illud apprecor, ut digna hoc munere, quod ſuſtineo; digna Principe, quem adoro pariter & adorno, digna eruditis auribus ad finem uſque contingat Oratio.

Tertio ſic: Et qua non eum nactus es Oratorem princeps Maxime, cui tuto laudationis Tuæ munus committas; illud maximis, quibus orbem illuſtras prodigiis non poſtremum adjicies, ut ipſa etiam loquendi rudis, de Te loqui aliquid poſſit Eloquentia.

Quarto ſic: Atque utinam palmare aliquod ingenium id aggredi tentaſſet, jam Tu quidem eo pulchriorem præcerpſiſſes lauream, quo minus à jacente tenuique ingenio delibatam. Sed Tuæ id imputa amplitudini, quod noſtra illi ſuccumbant ingenia, omnem eorum induſtriam rerum magnitudine ſuperanti.

Quinto ſic: Tu quidquid de Tua humanam prætervecta ſortem gloria minus dixero glorio-

tandem illa mortuam Te aſſequatur Gloria, quam cùm nihil non glorioſum faceres, unam in vita fugiebas. Diſcat ex Te orbis veræ laudis trámitem, quæ rectiſſimis ſemper itineribus ad Immortalitatem contendiſti. Pallet quidem nunc etiam, credo ad ipſum gloriæ nomen erubeſcere olim aſſueta Tua Modeſtia; ſed hic denique ſumma mereris Elogia ubi pro univerſis meritis unicum expoſcis ſilentium. Eorum duntaxat funeribus tacendi relinque materias, quibus ad dicendi materiam ſatis eſt nomina reliquiſſe. Neſciunt miſeri ita demum ſe inglorios apparere, quod hic non ſtylo laudari debeant, quo cuncti poſſunt. At vero in dedicata Tibi panegyri, nemo ſuas virtutes expectaverit: nam à ſolitis cæterorum præconiis, ipſa Te glorioſe factorum longè diſcrevit inſolentia.

Aliter laudem à Modeſtia laudandi incipit Juglaris, dum Albricium (ut habes ſupra) laudes aſpernantem Encomiaſticé ſic reprehendit : Si Tua laudes Modeſtia reſpuit, tolerantia querimonias admittat. Quod in nullo accuſari valeas, reus es &c.

Secundo ; Exordium duci poteſt à Modeſtia Oratoris, ingenii ſui viribus diffidentis. Vel à rei magnitudine ac timore Oratoris. Sic Theodoſii Orator incipit : Si quis unquam fuit, Imperator Auguſte, qui initio dicendi trepidaverit, eum profecto & me ipſe ſentio, & qui circumſtant, videre poſſunt. Nam cum Te ſemper ultra omnes retro principes laudari oportuerit

ſe, de fortuna meritis ſuppare minùs fortunate; vel Tuæ ſuccenſeas Fortitudini, vel oratoriæ imputa tenuitati, nondum eam aſſecutæ gloriam, ut res ex earum merito pertractare poſſit.

Sexto ſic: Quod ſi eruditas audientium aures, grandius aliquid à me præſtolantes, ſpe excidere, votis elabi contigerit, non tam vitium Oratoris credite, imbecillitatem Eloquentiæ tantæ moli ſuccumbere, quam Principis facinoribus ſua mole quemvis Atlantem; in quemcunque Cœlum hoc inclinaverit, oppreſſurus.

III. Aliquot modi exordiendi in genere Panegyrico.

UT alibi, ſic in genere Demonſtrativo Exordia nunc apud pleroſque ita fiunt, ut prima ſtatim feré periodo ſit propoſitio, ut ex illa ſtatim Orationis materia dignoſci poſſit. Sic in Feſto S. Stephani Ferrarienſis: infantis DEI Regium Caput coronari decet, Quæ poſſit autem Stephano corona aptior inquiri, cujus vel nomen corona eſt? corono-tariam ejus virtutem magis, quàm nomen oſtendero &c.

Alias primo exordia panegyrice duci poſſunt à modeſtia laudandi Herois, qui agere laudanda magis, quàm laudari malit. Tale illud exordium in funere Duciſſæ Oſtrogienſis in panegyrico inſcripto Gratiæ Parentales

Ergo vel hodiernam demum ſuſtine laudationem, plurimas olim merita, nùllas audire paſſa panegyres, Heroinarum maxima. Hodie

tan-

extra fabulam demigraret. Sapuit certè Roma vetus, quæ honoratæ virtutis bellicæ delibarat ſuavitatem, in lacteo ſuo mari Livio identidem inſtillante, nihil non aggreſſuros milites, ſi magna conantibus magna præmia proponantur.

Tractari ſolet & per partes ſex orationis Rhetoricæ, per exordium, propoſitionem, Narrationem, Confirmationem, Confutationem, perorationem, de quo mox fuſius agetur.

§. II.

Tertius & 4. Modus inſignior & facilior Orationis ſcribendæ Admirabili Oratori uſitatior.

ADvertendo ſingulariter ad ſenſus congruos ac ingenioſos, quos eruit è Circumſtantiis & Adjunctis Temporum, Feſti, Menſium, Dierum; Locorum, Cauſarum, Modorum rei geſtæ, Perſonarum: nominum, Titulorum, Inſignium, ſtemmatum, Honorum, Natalium, Eventuum, Geſtorum, Dictorum, Prodigiorum, caſuum, Virtutum, Rei bellicæ, Sapientiæ ac Artium, Fortunæ ac opum, Vitæ actæ, Mortis inſigniter obitæ, elogiorum & plauſuum, trophæorum &c.

Notá non ſemper omnium horum fontes aperiendos, ſed ex uno ſubinde vel paulò pluribus delibare ſufficiet.

Exempla ab his Circumſtantiis ductarum Orationum atque acuminum ſupra dedi aliqua, & alibi ſeorſim dabo.

Porrò quàm inſignes impetus ex dictis Circum-

cumſtantiis deduci poſſint, obiter adductis aliquot exemplis inſinuo.

Quam illud aptum ex nomine Michaelis in quadam gratulatione Michaëlis N.

Angelos etiam in terris commorari è TUO didicimus nomine nempe extra cœlum etiam, nec in ſolo Gargani colle Michaelem intueri licet: toties hic eſt Michaelis apparitio, quoties Tuum admittimur inconſpectum; niſi quod TU mitius comiuſque Te exhibeas quàm Cæleſtis Michael etiam in cœlis, ubi Pacis viſio eſt, ſolitus præligari &c.

Sic & ad Hoſpitem quendam in Autumno venientem è Circumſtantia Temporis aptè luditur: te in Urbem hanc avidum ſidus inſerente ſua Autumni primordia, non tam lux decreſcere cæpit hominibus, quam diebus, &c.

Et ad alium, infra Octavum Epiphaniæ Hoſpitem, Etiam nunc ſtella cæleſtis Regum anſe ambulo ductricem ſe exhibet. Fatum id hujus ſideris eſt, alienis oriri commodis, & vel Magos deducere vel Magnos. Nondum ingenium exuit ſtella hæc, Regia antea deduxit, nunc rectores &c.

Quartus Modus Orationis ſcribendæ modus eſt ſententioſus & hypotheſi crebram & longiùs ac venuſtiùs exaggeratam theſim permiſcens per rotundiores ſententias, idque vel planas vel eruditas. Exemplum vide cap. 2. §. 2. notatione nona de uſu ſententiarum.

§. III.

§. III.

Vltimus Modus Orationis potiſſimum Panegyricæ non vulgariter pertractanda.

VT alibi, ita & hic primus labor ſit raram & ſingularem invenire Propoſitionem,

I. Modi Propoſitionis Panegyricæ varianda.

PRimo poteſt eſſe Comparativa, vel ſic v.g. Lechicum in præſens affero Alexandrum quem Polonus olim adoravit orbis barbarorum ferocia ſemper exhorruit A. A. Aladiſlaus eſt, &c.

Vel ſic Problematicè: Nondum orbis apud ſe concluſit, uter magis grande illud Magni cognomentum meruerit, Alexander, an Uladiſlaus. Nec mihi minùs laboris, dum id dubii diſſolvo, quem tanta obruit magnitudo &c.

Vel ſic: Unum hactenus Macedonia totaque retro ſuſpexit antiquitas Alexandrum; alterum Orbi dedit Polonia, & ego eruditiſſimo hoc conſeſſu dare ſtatui. Uladiſlaus is eſt, qui unus ita omnem Alexandri gloriam exhauſit, ut meritò ætatis ſuæ Regnique Alexander credi coliqué poſſet, &c.

Secundò, propoſitio panegyrica variabitur ſi per modum Problematis quæratur, qua in re magis extelluerit is qui laudatur, v. g. de fortiſaliquo Heroe inquireres: Magiſne eum hoſtes timuerint, an tantam illius virtutem amaverint?

Tertiò propoſitio panngyricæ variabitur, ſi virtute alicujus pro norma & Idea ſtatuas virtutis vel fortitudinis, v. g. ſi laudandus ſit Judex æquiſſimus, illum ſtatues ut Ideam judicis poſteritati,

Quartó, Propoſitio variabitur, ſi Panegyrim Allegoriis exornes idonea, Ut in laudem Divi Franciſci Xaverii: Novus Occidentis & Orientis Oriens.

Quintò Si é triplicibus bonis animi, Corporis, & Fortunæ potiſſimum animi bonum ſeligas aliquod laudandum, aliis obiter inſinuatis: vel ætatibus aliis, puta pueritia, adoleſcentia &c. omiſſis, mortem potiſſimum glorioſam extollas; qui modus eo magis tenendus, quo certiùs eſt aliquem in ea tantùm ætatis parte, vel virtute laudabiliorem eſſe.

Sexto, Per modum quæſtionis ſeu Interrogationis poteſt inſtrui propoſitio panegyrica, inquirendo v g. Quo honore affeciſſet ætas prior tantam virtutem?

Septimo, Propoſitio jucundè variabitur per Concordiam diſcordem ſeu quendam Oppoſitorum conflictum in Propoſitione v. g. de S. Alexio ſeſe Parentibus non prodente; Illuſtris umbra, ſeu quod magis eo inclaruit.

Octavo, propoſitio Panegyrica gratiæ multum accipiet, ſi varietur per dictum quoddam ab hominum opinione & rerum curſu ordinario alienum ac pæne incredibile: v. g. de abſtinentia mira S. Andreæ Zoroardi dicturus, illud aſſumeres:

Fa-

Fames virtutis cibus, Vel illud de Annuntiatione B.V.MARIÆ ſervitute Regnatrix.

Nonò, ad variationem Propoſitionis poterit aſſumi res difficilis effectu vel impoſſibilis v. g. in laude Divi Xaverii Indiarum Apoſtoli: Morus perpetui Inventor Et de Sancta, ſe per ignem in quem ſe ultro injecit à libidine vindicante, eſſet propoſitio: Prima hæc docuit extinguere ignibus ignes.

Decimo, Noxum ſidus vel cælum in aliquo viro condi aut oriri diceres. Vel ad imaginem virtutum coloribus adumbrandam meliorem invitares vel conderes Apellem.

Undecimo Artis vel ſcientiæ inſignioris ſcientiæ nomen accommoda ſubinde illi quem es laudaturus. v. g. Novus Geometra, Aſtrologus &c.

Duodecimò, ſi res ferat, omen ex nomine laudandi Herois deduc. Item auguria ſive præſagia ex aliquo eventu. v. g. in Feſto Immaculatæ Conceptionis: Ex ortu Auroræ illius qualem orbis diem ſperare poſſit Vel in Annuntiatione: Ex illa legatione ſperet Orbis pacem.

Quod ſi laudandus ſit de quo nihil ſciatur feré tantum quod fuerit Vir probus & laudabilis; poteris inquirere cauſas cur lateant ejus acta. v. g. quia non ſatis ea caperet orbis; vel quia ille ſtudio demiſſionis ſcenam non ambiit ac theatrum, Cælo & conſcientia teſte contentus, egregie facta terris occultavit. Vel certe poterit aſſumi quid genericum. v. g. Quanta viris, quorum

rum etſi geſtæ taceantur, tamen opprimi ſemper ſunt habiti, veneratio debeatur? vel certé excurratur in laudem eius Patriæ, Majorum, ſi quid de illis ſcitur.

II *Idea concludendi Propoſitiones Panegyricas*

HOc quidem non requiritur in Oratione ſi tamen id facere velis, ita præſtabis. primo poteſt ſic concludi: Illud moneo, ut non ſecus è tenui Oratione tanti Herois decora æſtimetis, quàm ex umbra Sol deprehendi poſſit.

Secundo ſic: Illud apprecor, ut digna hoc munere, quod ſuſtineo; digna Principe, quem adoro pariter & adorno, digna eruditis auribus ad finem uſque contingat Oratio.

Tertio ſic: Et qua non eum nactus es Oratorem princeps Maxime, cui tuto laudationis Tuæ munus committas: illud maximis, quibus orbem illuſtras prodigiis non poſtremum adjicies, ut ipſa etiam loquendi rudis, de Te loqui aliquid poſſit Eloquentia.

Quarto ſic: Atque utinam palmare aliquod ingenium id aggredi tentaſſet, jam Tu quidem eo pulchriorem præcerpſiſſes lauream, quo minus à jacente tenuique ingenio delibatam. Sed Tuæ id imputa amplitudini, quod noſtra illi ſuccumbant ingenia, omnem eorum induſtriam rerum magnitudine ſuperanti.

Quinto ſic: Tu quidquid de Tua humanam prætervecta ſortem gloria minus dixero glorio-

ſé,

ſe, de fortuna meritis ſuppare minùs fortunatè; vel Tuæ ſuccenſeas Fortitudini, vel oratoriæ imputa tenuitati, nondum eam aſſecutæ gloriam, ut res ex earum merito pertractare poſſit.

Sexto ſic: Quodſi eruditas audientium aures, grandius aliquid à me præſtolantes, ſpe excidere, votis elabi contigerit, non tam vitium Oratoris credite, imbecillitatem Eloquentiæ tantæ moli ſuccumbere, quam Principis facinoribus ſua mole quemvis Atlantem; in quemcunque Cœlum hoc inclinaverit, oppreſſurus.

III. Aliquot modi exordiendi in genere Panegyrico.

UT alibi, ſic in genere Demonſtrativo Exordia nunc apud pleroſque ita fiunt, ut prima ſtatim ferè periodo ſit propoſitio, ut ex illa ſtatim Orationis materia dignoſci poſſit. Sic in Feſto S. Stephani Ferrarienſis: infantis DEI Regium Caput coronari decet, Quæ poſſit autem Stephano corona aptior inquiri, cujus vel nomen corona eſt? coronotariam ejus virtutem magis, quàm nomen oſtendero &c.

Alias primo exordia panegyrice duci poſſunt à modeſtia laudandi Herois, qui agere laudanda magis, quàm laudari malit. Tale illud exordium in funere Duciſſæ Oſtrogienſis in panegyrico inſcripto Gratiæ Parentales

Ergo vel hodiernam demum ſuſtine laudationem, plurimas olim merita, nullas audire paſſa panegyres, Heroinarum maxima. Hodie tan-

rum apud Te, verecunda veneratio elinguem me faceret, niſi Divinus è Cœlo Ignis, efficaces in linguas liberaliter pluvius inflammaret ad loquendum, nec enim in erudito cuiquam deeſſe patitur Orationem eruditam, Cœleſtium affluentia linguarum. Equidem ex eo linguarum numero, non centum mihi (quod Poëtarum votum eſt) ſed &c.

5. Ab affectu congruente tempori, bene inchoabitur Exordium. Sic idem Ferrarius orditur in die Paraſceves: Erumpe tandem, erumpe, qua licet, ex ore, ex oculis, ſine Rhetorum fuco incomptus, ſine partitionis ordine incompoſitus, Deo moriente Parentalis Dolor. Leviter enim dolet, dolorem quicunque ſuum poteſt ordinare. Hæc una triſtiſſimam decet orbitatem Eloquentia, confuſa cum rerum univerſitate flebiliter tumultuari &c.

6. Exordium poteſt deſumi à Circumſtantia Loci vel perſonæ. Non inſcitè quiſpiam apud Cæſarem orſus: Qui apud Te audent, Cæſar, dicere, magnitudinem Tuam videntur ignorare; qui non audent, bonitatem, &c.

7. Si propoſitio eſt incredibilis, augeri poteſt in Exordio rei incredibilitas.

II. *Aliqua ad confirmationem Panegyricam.*

Duplex eſt Confirmatio Panegyrica, alia in qua virtutes & facta alicujus Oratoriè recenſentur, & hæc Confirmatio eſt continua Nar-

ratio Oratoria, alia in qua propoſitionis probandæ argumenta aliunde ſumuntur.

Ad ſecundum modum juvabunt dicta de Combinatione argumentorum.

Ad Primum juvabit 1. virtutis cujusq; pulchritudinem in genere tractare, antequam eandem in Mecænate Tuo vel Principe dilaudes

Juvabit 2. Eundem Principem conferre aut præferre aliis, qui in hac virtute excelluere: ut ille: Habet ſuæ laudis æmulum Cæſar, habet & Pompejus, qui re non ſtylo teſtati plurimum in celeritate eſſe momenti, &c.

Et ille: Mundo Pacem reſtituere, neſcio an duobus contigerit niſi Tu alter ſis, Imperatoribus: diu vel in Auguſto ſanguine requiſiimus Auguſtum.

Juvabit 3. Digreſſionem inſtituere in laudem Majorum vel affinium Principis laudandi; vel Aulæ ac comitum.

Juvabit 4. Omnes ſingularius ad ejus laudem ſpectantes accuratius & argutius decurrere Circumſtantias.

Juvabunt & illæ Panegyricæ Tranſitiones in Confirmatione uſurpandæ.

1. *Staret hic admirabunda Oratio, ſi & Tua ſtetiſſent trophæa, verùm hac expungis animo, qui prodigioſè facta majoribus continuò factis debes &c.*

2. *Non intra hos fines ſtetit Tua gloria amplitudo niſi enim in plura ſe ornamenta deffunderet, à Te anguſta judicaretur &c.*

3. A

3. *A Civibus quidem Tuis humana æſtimantibus deeſſe videbatur, quo Tua virtus aſcenderet, niſi Tu re & factis ultra cogitationes mortalium progreſſus: jucundam, avo noſtro ignorantiam objeciſſes &c.*

4. *Plura ejusmodi memorarem, ſed Orationem admirationemq́ abſorbet Tuorum facinorum immenſitas &c. Vel: Prodigium ferei ſi omnia panè referrem &c.*

5. *Verum hoc Tuis in factis admirationem habet præcipuam, quòd &c.*

6. *Atq́ utinam Tibi gemino hujus avi Trajano parem diceremus Oratorem &c.*

7. *Credentne poſteri te nihil ut impetres agitaſſe, niſi quod merueris?*

8. *Aliud ex alio mihi occurit, quàm enim ſpecioſum eſt &c.*

9. *Eſt egregium, Imperator, ac Tuum, collapſam exercitus diſciplinam reducere &c.*

V. Aliqua ad Perorationem Paneg. &c.

HÆc aliquando deſinit in apprecationem & votum, ut illa: illud ad extremum apprecari libet, ut nobis tales ſæpius oriantur ſoles, ne tales ſemper occidant &c.

Aliquando conſtat Gratulatione tot decorum, quæ in confirmatione memoraſti, vel laudato Principi, vel Patriæ aut familiæ. Ut Tullius: Gaude Tuo tam excellenti bono, fruere his gloriæ inſignibus &c.

Aliquando continet Adhortationem ad ſimilia

lia facinora. Ut habeatis domeſticum ad exemplat, illuſtre ad æmulationem exemplar, diſcite: rectiſſimum ad immortalitatem nominis iter, & cum tantæ gloriæ vos amor ceperit, parium facinorum ſtudium unà pectus animamque incendant &c.

Aliquando excuſationem Oratoris continet, quod rem non ex merito tractaverit.

Aliquando laudatis virtutibus Principis, poteſt tropheum erigi vel coloſſus, vel cedro iaſcribi poſſunt nunquam obliterandæ.

Aliquando ex opportunè oblata circumſtantia ad conticendum concluditur Panegyris, ut in Annunciatione; Sed quia Orator Angelus felici uſus peroratione, terris exceſſit, loqui deſiit, mea quoque Oratio tacente in utero Virginis verbo conticeſcit.

Et alibi in eodem feſto Plura in præſens diſſererem, niſi, cùm verbum utero includitur, mihi pariter eſſet concludendum.

Et de Paſſione Domini ſ. ubi materia eſt: Pro ſanguine lacrymæ Peroratio: ſed finis ſit: nil enim lacrymâ citiùs areſcit. Vos tamen ſic areſcite doloris lacrymæ, ut in amoris flammas tranſeatis.

§. VI.

Modus rarior Orationis eruditæ.

QUi in eo conſiſtit, ut id quod mente concipis oratoriè efferendum, tuo quidem ſenſu

ac

ac rerum nexu à te præconcepto, ſed alienâ phraſi totum efferas, & variis auctorum ſententiis ad tuum ſenſum exprimendum accommodatis, & per ſingula pæne commota mirè concatenatis, quemmodum tenuit Lipſius in Politicis. Modus hic rarior, quia multæ lectionis, comprehenſionis & memoriæ ſcriptorem requirit. Exemplo hunc modum illuſtro. Sit illa ſententia potius Oraculum Apollinis datum Philippo Macedoni dilatandum; Haſtis pugna argenteis, & vicifti. Sic illud dilatares ut appono, ubi primò ponitur auctor Oraculi, deinde expoſitio, tum cauſa oraculi & Exemplum, demum Peroratio,

Haſtis pugna argenteis, & vinces, Oraculum Apollinis.

ITerum Apollo *tripodem movet*, funditque oracula. Inſanam auri orexim & *Demoſthenis argentanginam* redarguit, dum Philippo nova contra Græciam tela ingerit, de quibus.

- ſecreta auſus Cirrhaa moventem
Sollicitare Deum.

Quod ſi ejus *Oraculis Chryſippus totum implevit volumen tum obſcuris tum falſis:* tamen haud Macedonem - *Phœbi: cortina fefellit,* dum illi daret *non in arena conſilium*, ſed extra arenæ aleam, novam Marti adderet ſolertiam. Jam non uno fuit Græcia, &

- . lento colliſa duello;

Sed adhuc *movebat lacertos*, *ne deeſſet, quod* Philippus & aurum *vinceret*. Delphos navigat hic

bellator, & exquirit, quid -- *Delphicæ laureæ moneant*; cùm è tripode *Emicat vaſto fragore major humano ſonus, nec mortale ſonans:*

Argenteis, inquit, pugna telis, atq; omnia vinces.

Ad arma, Philippe, nec ſemper ferrea, ſed aurea quandoque *Vincat auro, qui nequit ferro*. Non ſemper catapultis aut ariete bellico pulſanda mœnia, melius illa *ſubruit onuſtus auro aſellus*, Canat palinodiam quiſquis cecinit:

Non auro, neque tinnulis Pugnandum Phaleris.

vel quod *Formoſa fortes arma timeant viros, Frangiq; nolent.*

Nam hic Vates Phœbo & Oraculis ſe opponit. *armentata haſta* ſunt, quæ argenteæ; ac *Baleares fundæ* acies fundunt felicius, ſi *Midæ contactus aureas effecit*. *Sit nocens ferrum*, ſed opus &c. --- *ferroq; nocentius aurum* bellumque vincit, *quod pugnat utroq;* - Imò -- *Solo melius omen in auro* --- *per medios ire ſatellites*

Et perrumpere amat ſaxa potentius Ictu fulmineo.

Etiam *cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido*. Si formidinem animet aurum, quod hominem exanimat oblatam *eidem ceu aurum Toloſſanum*. Nempe ſi ſolo *fulgore armorum hoſtes ſæpius terrentur*, id quod docuit Cimbricus ille domitor & Jugurthæ, *dum acies converſa in Orientem*, *ex ſplendore galearum ac repercuſſa quaſi ar-*

ardere cælum videretur; quid non arma præſtabunt aurea cominus illata & oblata, ſi tantum feriunt eminus intentata? Vincit profectò hodieque, ac in deditionem -- *mortalia pectora cogit Auri ſacra fames*, nihilque *tam Sanctum, quod non violari, nil tam munitum, quod non expugnari, nil tam firmum, quod non frangi ac debilitari pecunia poſſit.* Pleriſque *ſi beneolet occiſus hoſtis*, non minus *bonus odor lucri*, nummiq; qui vulturis iſtos ceu putris cadaveris odor trahat, cujus gratia -- *Impiger extremos currit mercator ad Indos.*

Nimirùm latè imperat avaritia & Cauſa - *ſuavior ignibus Æthnæ fervent amor ardet habendi*, qui omnia *poſt nummos* habere perſuadet; modò inexplebilis avaritiæ ſitis expleatur, quam tamen difficilius impleas *quam dolium Danaidum*. Exempla: Et audiit Philippus Appollinem, profecit ove plus *dando poſtea, quàm bellando*, in quem etiam vulgo jactatum *illud non Philippum, ſed Philippi aurum Græciam ſubegiſſe*, ſanè hic -- *callidus emptor Olynthi* meam urbem ſitu & arte inexpugnabilem *aureo aſellus* invectus, appremè gnarus, ut *Atticus vel moriens manum porrigeret*, quæ lucris inſuevit undique captandis, atque adeò apud Atticos etiam.

Auro pulſa fides, auro venalia jura.

Fidem poſtea fecit Oraculo Roma vetus in qua non vano illius Numidæ convitio *fere omnia venalia, & Urbs ipſa venalis, ſi emptorem haberet*

ret. Peroratio. Ergo quantumvis *virtuti confidas, tamen dolum hunc* Apollinis & Philippi *vireuti miſceas*. Nec audi ſi quis ſuadeat *non fraude occultam, ſed palàm & armatum hoſtes ulciſci*; non inquam audi, nam *belli furta* doliſq; militaris *pulcherrimam laudem habet*, hinc *Spartæ Duces ſi rem dolo confeciſſent, bovem immolabant, gallum, ſi prælio*; Majorem victimam pro victoria quæ ſine ſanguine, *cujus* etiam *viliſſimi parſimonia dedecet* principem. *Sic etſi pugnaciſſima, digniorem magisque homini congruam* vincendi rationem *cenſebat. Adhuc* natio, *rationi ac mente inſtitutam, quàm illam per vim ac robur.*

Ergo licet in argento dolus ſit, tamen hunc adhibe, ſaltem cùm hoſtem ægre frangere poteſt ferrum.

CAPUT X.

Ultima, laudatioris Eloquentiæ Fundamenta, Numerus Oratorius, & excellens Decorum.

DUo hæc Fundamenta Mirabilis Eloquentiæ ultimo quidem loco poſui, ſed Principem locum apud Oratorem obtinent. In Oratore Cicero nil magis exigit & commendat, quàm geminum hoc Orationis ſidus. Multi hac laude, ideò & Eloquentiæ laude caruere. De illis nos hic aliqua,

§.I.

§. I.

Numerus Oratorius.

Eſt apta, concinna & in pronuntiando quibuſdam temporum ſpatiis dimenſa verborum collocatio, ac Sententiæ quodam auribus non in ſuavi circuitu comprehenſio. At hic aureum judicium time, ſi hoc eas lenocinio non delinis, quod ne incurras.

Obverſa imo, Numeroſam orationem ex natura ſua facere quasdam Figuras; ut ſunt Antitheta, Comparia ſimiliter cadentibus permiſta. Patet id in illo Plinii: Tantumque in ore ſanguinis, quantum in animo pudoris.

Et in illo de Galba: Durus aliis, ſibi mollis; metum exegit; odium extorſit, tam omnium timore dignus, quàm odio: ſed tum fictis armis mortem provocat, veris mercatur. Diſce lector, Mortem non ſpernant, qui nomen timent.

Et illud numeroſum: Arbor Indica innumeris apta uſibus dat truncum in latera, ramos commodat in remos, comam in vela, in rudentes aſſamenta, clavos præbet fundit oleum funditur in ſuccos, liqueſcit in remedia, flectitur in umbracula, exereſcit in trophæa, aſſurgit in coloſſos. Item illud hinc numeroſum eſt: Cælo à virtutibus, Patriæ de trophæis, hoſti è ſuorum ſtrage ſæpius, è pugnandi ſolertia ſemper notiſſimus.

Obſerva ſecundò: Ad numeroſam Orationem plurimum conducere, non continuò brevibus mul-

multis aut tardioribus plurimis dictionibus cola & inciſa inſtruere, ſed ſi permiſceantur pedes longioribus breviores, & è contra alternis ſæpe ſpatiis.

Patet id in illo Ducis Encomio: Orbem non pedibus magis quàm victoriis peragraſti, ita ut cùm tribunum ageres, eſſe interim Dux poſſes, nihilq; dicendum ampliùs haberes tempore docendi. Quantò magis prædicanda moderatio Tua, quòd innutritus bellicis cladibus pacem ames; victoriam putes niſi [quod pulchrius eſt triumphis omnibus) vincendus nemio ſuper fuerit.

Obſerva tertiò Clauditur Periodus numeroſè & ſuaviſſimè Cretico Dichorco v. g. Bellum paci turbidæ præferendum; vel Cretico Dijambo v. g. Aut eſſe immortalem, aut glorioſè principem decet mori.

Vel Cretico Diſpondeo aut Epitrito 4to, vel 1mo, 2do. v. g. Læta triſtibus permiſcentur.

Vel Cretico & Diſſyllabis binis quibusvis dictionibus. v. g. Nero injuſtus aliis carnifex, juſtus ſibi.

Vel Dactylo & Jonico minore. v. g minima non aſpernabere, qui maxima meruiſti.

Vel Spondeo cum Dactylo. v. g. Prævisa mors malos terret, non corrigit.

Vel Dictione Dyſſallaba cum Jonico majore. v. g. Lucus & ſylva non lucet: niſi flagraverit.

Vel Anapæſto cum triſyllaba dictione media longa v. g. Ebur Elephas miniſtrat, &c.

Ob-

Obſerva 4tò: Ad numeroſam Orationem facere, ſi Sententiæ ſuccinctè, rotundè cum paulò ante dictis obſervationibus fiant, ut ſunt prædictæ, & hæc. Bonis nocet, qui parcit malis.

Et: Prodiga largitionis comes eſt pænitentia. Et: Bona primordia rarò ſimili exitu coronantur.

Obſerva 5. Ingratam terſis auribus eſſe colliſionem & concurſum frequenter ſibilantis, aut caninæ literæ; nec non frequentem vocalium concurſum, quo hiulca redditur Oratio, & os hians perpetuo. Deniq; videndum hic, ne mancum quid ſit in Periodo, ne quid ſuperfluum.

§. II.

Admirabile Decorum.

DEcorum de quo ago, ſi obſervetur, admirationem parit; ſi non, judicii defectum arguit, deſtituit omni laude.

Ad quod videndum ſedulò, quid loco, quid tempore, quid Perſonis conveniat. Alia Duci Oratio, alia Togato Principi accommodanda. Alia furenti, alia pacato: alia poſtulat tempus lætum & proſperum, alia res afflictas.

Iræ ſtylus brevis eſt & conciſus, & ipſe cum furente furit: Item ad Decorum ſpectat maximè non congruam tantum orationem & ſententias, de quo prior præceptio: ſed etiam congruos accommodare affectus perſonis & rebus.

Item Decorum ſervabis facilius, ſi ad omnes circumſtantias te accuratè reflexeris, ne contra aliquam exorbites.

Hactenus Admirabilis Eloquentiæ Fundamen-

menta, quibus primò poſitis facilè tota Mirabilis Eloquentiæ moles aſſurget.

Pars Altera.

De Speciebus cultioris Eloquentiæ.

VT non unum in orbe prodigium poſt ſeptem orbis miracula; ita & multiplex Eloquentiæ Species, quas propono.

CAPUT I.

Prima Species cultioris Eloquentiæ.

ELOQUENTIA.

Extemporanea ſeu Subitaria.

¶. I.

Laus Extemporalis Facundiæ.

SUbita & extemporalis Eloquentia per ſe admirabilis, eſtque indicium animi celeres à natura ingenii motus conſecuti.

Sio quidem Fabium hoc Eloquentiæ genus, extemporalem garrulitatem & circulatoriam jactationem vocitaſſe: Scio Plutarchum orationes ex tempore prolatas initio & fine deſtitutas cenſuiſſe: Scio quantum ſapiens Epictetus à ſubito fundenda oratione abhorruerit, magnum enim (inquiebat ille) periculum eſt, ne, quæ non concoxeris, evomas, id quod etiam Ariſtides ab imperatore ad ſubitarium hoc dicendi genus invitatus reſponderat: Hodie, inquiens, propone, cras audies:

audies; neque enim ex iis ſum, qui vomunt, ſed qui acutaté faciunt: Scio quidem hæc, ſed tamen his extemporalis facundiæ cenſoribus, alteram oppono aciem, Equidem Atticus Herodis ſubitam orationum potiorem Conſulatu dixit, aut à Conſulibus ducta origine. Extat invidendum Vinicii elogium, quod illi Auguſtus dederat: Unus (inquiebat) Vinicius ingenium in numerato habet. Is ille eſt Vinicius, quo [teſte Seneca] nemo in agendis cauſis ingenium habuit præſentius & quidquid ei longa cogitatio præſtituta erat, prima intentio dabat; ex tempore cauſas agebat.

Nec origo ſubitæ ac fortuitæ hujus dictionis eſt ignobilis, eam aliqui ad Anaximenem referunt Alexandri in Eloquentia Magiſtrum, & hoc huic Eloquentiæ ſufficeret ad gloriam. Alii Æſchinem Demoſthenes æmulum, Periclem alii Athenarum Ducem malunt, à quo promptæ Orationis fontes promanarint. Sed verius eſt, ut princeps in ea reputetur Gorgias, cujus rei ingens id argumentum, quod ille primus Athenis in communi theatro dicere ſit auſus ſolenne illud, Proponite., teſtatus hoc unico verbo, ſe paratum de re quacunq;, cui ſui libuiſſet, dicere ex tempore. Crevit poſtea immenſus ardor, & hujuſmodi laudis cupiditas; hinc in hoc genere excelluit apud græcos Polæmon, Scopelianus, Favorinus, apud Latinos Iſæna declamator, qui ſemper dixit ex tempore, ſed quaſi diu præmeditatus.

Laudat cujuſdam volucre & extemporale ingeni

genium Strada. qui Cardinalis Medicæi juſſu de Mole Horarum per ſonum indice ſeu Horologio pegmati impoſito ſubitarium carmen dixit magno exceptum plauſu & aureâ torque honoratum, eſt autem hoc:

Hæc quæ metitur vocalis tempora moles
Cum Cœlo tacitum credite fœdus habet.
Nam Cœlo Sol quidquid agit noctuve diuve,
Inſcriptum teriti machina fronte refert.
Artis opus mirum: ad terram revolubile plumbum.
Nititur, & ſpiris trochlea verſat onus
Tempore ad hoc motus; nam tum vi vertitur axis,
Dentatas cogit mordicus iri rotas.
Morſu illo implicitos obverſosq; orbibus orbes
Pendula ſuſpenſo examine libra movet.
Æneus hinc monitor turri ſonat, & ſimul horas
Mobilis inſcripto lingula in orbe notat.
Dividit hic index vitam tot amq; minutim
Concidit, ſolidum dilaceratq; diem.

§. II.

Specialia Extemporalis Eloquentiæ comparandæ ſubſidia & Præceptiones.

EXimium ex tempore Oratorem ne quis impoſſibilem putet, hic illum idoneis ad ſubitum facundiæ genus inſtruam ſubſidiis modiſque illius comparandæ.

primum.

Primum.

Extemporaneæ facundiæ ſubſidium.

EST exercitatio,dum privata domi, dum in umbratili utcunq́ peritorum conſeſſio,ubi & excidet Auditor fructum, & pudor ipſe verba miniſtret,privatam ergo præmittes publicæ exercitationi Demoſthenis ad inſtar,qui antequam Athenis cauſas ageret,delituit in ſpeluncis ibi & vitia naturæ corrigens & actionem exercens. Et tu aſſume privatim Propoſitionem vel materiam quamcunq́ & de illa ſolus Orator & ſimul Auditor,declamator & arbiter ex tempore age,ea tunc proloquens, quæ in rem propoſitam non præmeditate occurrent, idq́ ſæpius. Juvant ad hanc extraordinariam exercitationem aliæ quas ſumpto ad dicendum ſpatio inſtituimus.Faciliùs enim gladium vibrat qui aſſuevit.

Secundum

Extemporaneæ facundiæ ſubſidium.

COnquirenda hujuſmodi Oratori ſubitario antea per multam lectionem ſylva rerum & verborum ac multæ eruditionis ; quo collimat longus ſtudiorum labor & evoluti tot auctores, & excerpta ex illis ſeu adverſaria ſæpius lecta & memoriæ impreſſa, & ea velut ex cella penuaria depromas opportuno tempore quæ congeſſeris.Inſtruenda ergo eſt lectione memoria, multis Hiſtoriis,Exemplis , ſententiis & omnis generis Eruditionibus Talem fuiſſe & Gorgiam indicat

dicat ejus ſolenne, proponite, id eſt, de quocunque.

Tertium.

Communes dicendi locos quàm exploratiſſimè habere par eſt, quo refero non tantum locos Oratorios intrinſecos & extrinſecos; item locos ſuaſionis & Diſſuaſionis, nempe honeſtum & Inhoneſtum, poſſibile & impoſſibile, facile & difficile, delectabile & jucundum, utile & incommodum; ſed etiam notitiam eorum, quæ ad generalia nomina virtutum & vitiorum, affectuum & eventuum, belli & pacis, vitæ & mortis, artium & habituum pertinent, ita ut horum naturam & proprietates, & de illis pleraſque ſententias ac Eruditionis in promptu habeas & memoria retineas, quibus uberrimè colligendis non defuêre decora, ſedulaque ingenia. Quæ quidem notitia facilem tractandæ materiæ rationem amplàmque ſuppeditat: facilem, quia nil facilius quàm proferre, quæ in radice præmoveris; amplam, quia quæ communia ſunt, faciiè tum rationibus tum Sententiis, ac eruditione variâ dilatari poſſunt.

Quartum.

Eſt, ſi locus extrinſecus Exemplorum & Teſtimonii, Symbolorum, Sententiarum; & locus ſimilium ſeu ſimilitudinis ad rem accommodatæ frequenti exercitio reddatur facilis & expeditus, juxta dicta ſuperiùs de uſu horum. Si enim ſumpta ad rem ex tempore declarandam

Ora-

Oratoriè Sententia, vel inſtar Chriæ progrediare, exponendo illam Sententiam, eandem à cauſa tunc occurrente roborando, à Contrario, Simili, Exemplo &c. & amplè & non ſine admiratione ingenii, facileque intentum perficies. Vel ſi ſententiam aſſumptam aliquibus inductionibus, in particulare illuſtres; item exemplo, Hiſtoriâ, Symbolo, Hieroglyphico Apodoſim accommodes, non ſine aliquo Apodoſim fulciente, quod tunc occurrit, argumento; nil facilius, nil laudabilius præſtiteris.

Sic nonnemo è Proceribus Polonis novi Regis Electionem Rege adhuc ſuperſtite, emittendam ſuaſit, diſcurſu & impetu ſumpto ab illa Sententia: Res eſt ſolliciti plena timoris amor; unde intulit: Ab electione novi principis ſuperſedere, ſuadet noſter in ſuperſtitem Principem amor. Amamus, quem ſemel eligimus, & diu incolumem, diu felicem nobis imperare vovemus; quod meruit ejus in Patriam amor, meruere vigiliæ & trophæa. &c.

Quintum.

Opportunè occurrens, & adhibita ad propoſitum Allegoria deducta à Te, cujus proprietates & multæ ſint non ignotæ & propoſito ſervientes: item Allegoria erudita per comparationem cum Camillo, Cæſare &c. Quo ſpectant, ea quæ ſupra cap. 4. de Allegoriæ uſu tradita. Certè hoc ſubſidium inſigni & volucri ingenio eſt inſigne & quod extemporale Elocutionis genus exornare poſſit.

Sex-

Sextum.
Subitariæ Eloquentiæ ſubſidium.

SUnt quidam peculiares loci oratorii intrinſeci, nempe, Partium enumeratio. Effectuum & Conſequentium congeries, ſimilitudine, comparata & Contraria, Nemo diffitebitur, hæc per ſeſ [illegible] mplam & ingenio etiam mediocri facilem, primo etiam intuitu & breviſſima reflexione mentis ad hæc adhibitâ offerre dicendi materiam.

Sic ingreſſus hortum floridum nonnemo, ex tempore in ejus laudes à partium enumeratione excurrit,

Hodie tandem mihi Hortenſius videor, dum hortenſe mihi proponitur argumentum, imò cùm theatrum & ſcenam flores inſtruunt, videor mihi Roſcius inter roſas, Age ſi quid florum, ſi quid Attici coloris & gratiæ reconditum geris Eloquentia, totum in hujus Flore ſinum & encomia effunde. Quid hic non aſpectabile? areolas vide; in illis herbeſcens viriditas intermicantium florum varietate velut artifici naturæ penicillo depingitur. Quæ illa roſarum purpura? quæ in areolis deſcripta cadentium florum ſerie via lactea? quantus liliorum fulgor? quam excelſa ſpecies? ut majeſtate cinctum caput! ut argenteorum foliorum ſtriati ordines! ut paulatim in amplitudinem ſe explicant anguſtiæ, ut reſupina per ambitum labella, ut delicatiſſima

quæ

quæ interius emicant fila!ut filorum ſtantia aureolis crocis capita!ut odor,ut candor eximius etiam me tacante florem hunc prædicant!Quid arborum? minantia cælo capita! quid pulchram in iis foliorum luxuriem,fructuum abundantiam eloquar Hic malus Perſica &c.hic platanus diffuſis latè ramis ſolis æſtum defendit, hic vites diffuſa corymborum luxurie molliter inſerpunt collibus: hic melliti avicularum cantus,& grata rivi decurrentis murmura &c.

Sic etiam à ſimili Gratiarum actoriam Orationem ex tempore duceres , Mecœnatis beneficia cum radiis à ſole præmicantibus conferens;vel certè manum illius novum in terris Cornucopiæ,aut Nilum non uni Ægypto ſalutarem aſſerens.

Sic item ſuaſurus aut diſſuaſurus aliquid Rhetor ſubitarius primo mentis conjectu commoda & incommoda rei ſuadendæ vel diſſuadendæ occurrentia adduceret,ſicq́ ſubito à conſequentium & effectuum congerie peroraret.

§. III.

Specialiſſima ſubſidia Extemporalis Eloquentiæ.

PRimum eſt , ſi data quavis aut inventa ſupra dictis modis Propoſitione ſubitò occurrentem tibi nunc rationem ad Propoſitionem ſeu ſententiam univerſalem revocas , vel ipſa ratio ſit Sententia Univerſalis. eamque primò extemporaneè proferas , ac Synonymis ſenſibus & Com-

Comparatione aut Eruditione occurrente illuſtres vel etiam, ſi opus ſit, deſcriptione rei, de qua ſermo ut eſt in Idea tertia; dein ad rem in particulari deſcendas. Qui modus eo ampliorem reddet Orationem extemporaneam, quo plures occurrerint propoſitionis probandæ rationes: quarum aliquas prædicto modo tractes, alias brevibus exponas. Exemplis id illuſtro.

Oratio Extemporanea.

QUa ex tempore quidam ſuaſit aut ſuadere potuit diſſolutionem vinculi ſeu Conſpirationis Militaris Regno pernicioſæ, Occurrit ei primo mentis conjectu hæc ratio ad ſuadendum id idonea: quia nunc afflicta & exhauſta Patria; quid ergo amplius affligatur & exhauriatur per Cives patriæ? Occurrit & alia: quia id labem eorum nomini inſpergit, eò quòd Ducum excuſſerint jugum &c. Has rationes ſubito occurrentes ad univerſalem Sententiam mox perduxit. Primam ad hanc; ſi Patriæ Civi incumbit à Patria propulſare incommoda, certè in diſcrimen eandem inducere nefas, ſed ſui potius commodi, quàm boni publici pati diſpendium. Item non inhiandum impendiis, ut Patria peſſum eat. Ad quod confirmandum occurrit paritas deſumpta à filiis & eorum pietate in parentes tum Sententiæ, qualis illa: Publica privatis anteferenda bonis. Secundam ſimiliter rationem momento temporis reduxit ad hanc univerſalem Propoſitionem: Stipendium Famæ pulchrior

clarius eſt quam pecuniæ; & ſi ingrata eſt egeſtas militi, ingratior eſſe debet inſperſa nomini labes.

Tum deinde ad rem propoſitam ab Univerſalibus his Sententiis illuſtratis deſcendit, ſicque penè ex tempore dixit.

Arma tandem ponite, aut ſi ponere non libet, in hoſtile jugulum illā convertite. Redeat ad obſequium nec ultra Principi Ducibuſque datam fidem exuat toties victor hoſtium: ſui nunc etiam victor exercitus. Exhauſtum ærarium, afflicta communis noſtrum omnium parens Patria: quis illi novam luctûs materiam offerat; Ergo hoſtis deeſt, qui Patriam extinguat, niſi cives id faciant? Non illum Patriæ Civem tantùm dixero, qui ſe natum in ea gloriatur, niſi ejus ut amet commoda, ſic incommoda propulſet; quid ſi eadem augeat etiam, & parentis hujus filius ferro rimetur viſcera? Equidem nec filium ſe hic probat, nec Civem. Æneas non eſt, qui Anchiſen tantùm abeſt ut è Trojano efferat incendio, quin etiam in gravius conjiciat &c.

Oratio Extemporanea contra Judicis avaritiam.

VElles Judicem muneribus inhiantem taxare ex tempore, & diſſuadere inolitum illi vitium, occurreret tibi ratio: Quia hoc vitium non ſine judicis hujus dedecore ubique circumfertur, hinc rationem reduceres ad Univerſalem propoſitionem illam: Oportet bonum virum

genium Strada. qui Cardinalis Medicæi juſſu de Mole Horarum per ſonum indice ſeu Horologio pegmati impoſito ſubitarium carmen dixit magno exceptum plauſu & aureâ torque honoratum, eſt autem hoc:

Hac qua metitur vocalis tempora moles
Cum Cajo tacitum credite fœdus habet.
Nam Cælo Sol quidquid agit noctuve diuve,
Inſcriptum teriti machina fronte refert.
Artis opus mirum: ad terram revolubile plumbum.
Nititur, & ſpiris trochlea verſat onus
Tempore ad hoc motus: nam tum vi vertitur axis,
Dentatas cogit mordicus iri rotas.
Morſu illo implicitos obverſosq́; orbibus orbes
Pendula ſuſpenſo examine libra movet.
Æneus hinc monitor turre ſonat, & ſimul horas
Mobilis inſcripto lingula in orbe notat.
Dividit hic index vitam tot amq́; minutim
Concidit, ſolidum dilaceratq́; diem.

§. II.

Specialia Extemporalis Eloquentiæ comparandæ ſubſidia & Præceptiones.

EXimium ex tempore Oratorem ne quis impoſſibilem putet, hic illum idoneis ad ſubitum facundiæ genus inſtruam ſubſidiis modiſque illius comparandæ.

primum.

Primum.

Extemporaneæ facundiæ ſubſidium.

EST exercitatio, dum privata domi, dum in umbratili utcunq peritorum conſeſſio, ubi & excidet Auditor fructum, & pudor ipſe verba miniſtret, privatam ergo præmittes publicæ exercitationi Demoſthenis ad inſtar, qui antequam Athenis cauſas ageret, delituit in ſpeluncis ibi & vitia naturæ corrigens & actionem exercens. Et tu aſſume privatim Propoſitionem vel materiam quamcunq & de illa ſolus Orator & ſimul Auditor, declamator & arbiter ex tempore age, ea tunc proloquens, quæ in rem propoſitam non præmeditate occurrent, idq ſæpius. Juvant ad hanc extraordinariam exercitationem aliæ quas ſumpto ad dicendum ſpatio inſtituimus. Faciliùs enim gladium vibrat qui aſſuevit.

Secundum

Extemporaneæ facundiæ ſubſidium.

COnquirenda hujuſmodi Oratori ſubitario antea per multam lectionem ſylva rerum & verborum ac multæ eruditionis; quo collimat longus ſtudiorum labor & evoluti tot auctores, & excerpta ex illis ſeu adverſaria ſæpius lecta & memoriæ impreſſa, & ea velut ex cella penuaria depromas opportuno tempore quæ congeſſeris. Inſtruenda ergo eſt lectione memoria, multis Hiſtoriis, Exemplis, ſententiis & omnis generis Eruditionibus Talem fuiſſe & Gorgiam indicat

dicat ejus ſolenne, proponite, id eſt, de quocunque.

Tertium.

COmmunes dicendi locos quàm exploratiſſimè habere par eſt, quo refero non tantum locos Oratorios intrinſecos & extrinſecos; item locos ſuaſionis & Diſſuaſionis, nempe honeſtum & Inhoneſtum, poſſibile & impoſſibile, facile & difficile, delectabile & jucundum, utile & incommodum; ſed etiam notitiam eorum, quæ ad generalia nomina virtutum & vitiorum, affectuum & eventuum, belli & pacis, vitæ & mortis, artium & habituum pertinent, ita ut horum naturam & proprietates, & de illis pleraſque ſententias ac Eruditionis in promptu habeas & memoria retineas, quibus uberrimè colligendis non defuêre decora, ſedulaque ingenia. Quæ quidem notitia facilem tractandæ materiæ rationem amplàmque ſuppeditat: facilem, quia nil facilius quàm proferre, quæ in radice præmoveris; amplam, quia quæ communia ſunt, facilè tum rationibus tum Sententiis, ac eruditione variâ dilatari poſſunt.

Quartum.

ESt, ſi locus extrinſecus Exemplorum & Teſtimonii, Symbolorum, Sententiarum; & locus ſimilium ſeu ſimilitudinis ad rem accommodatæ frequenti exercitio reddatur facilis & expeditus, juxta dicta ſuperiùs de uſu horum. Si enim ſumpta ad rem ex tempore declarandam Ora-

Oratorié Sententia, vel inſtar Chriæ progrediare, exponendo illam Sententiam, eandem à cauſa tunc occurrente roborando, à Contrario. Simili, Exemplo &c. & amplè & non ſine admiratione ingenii, facileque intentum perficies. Vel ſi ſententiam aſſumptam aliquibus inductionibus in particulare illuſtres; item exemplo, Hiſtoriâ, Symbolo. Hieroglyphico Apodoſim accommodes, non ſine aliquo Apodoſim fulciente, quod tunc occurrit, argumento; nil facilius, nil laudabilius præſtiteris.

Sic nonnemo è Proceribus Polonis novi Regis Electionem Rege adhuc ſuperſtite, emittendam ſuaſit, diſcurſu & impetu ſumpto ab illa Sententia: Res eſt ſolliciti plena timoris amor; unde intulit: Ab electione novi principis ſuperſedere, ſuadet noſter in ſuperſtitem Principem amor. Amamus, quem ſemel elegimus, & diu incolumem, diu felicem nobis imperare vovemus; quod meruit ejus in Patriam amor, meruere vigilia & trophæa. &c.

Quintum.

Opportuné occurrens, & adhibita ad propoſitum Allegoria deducta à Te, cujus proprietates & multæ ſint non ignotæ & propoſito ſervientes: item Allegoria erudita per comparationem cum Camillo, Cæſare &c. Quo ſpectant, ea quæ ſupra cap, 4. de Allegoriæ uſu tradita. Certé hoc ſubſidium inſigni & volucri ingenio eſt inſigne & quod extemporale Elocutionis genus exornare poſſit.

Sex-

Sextum.
Subitariæ Eloquentiæ ſubſidium.

SUnt quidam peculiares loci oratorii intrinſeci, nempe, Partium enumeratio, Effectuum & Conſequentium congeries, ſimilitudine, comparata & Contraria. Nemo diffitebitur, hæc per ſe ſimplam & ingenio etiam mediocri facilem, primo etiam intuitu & breviſſima reflexione mentis ad hæc adhibitâ offerre dicendi materiam.

Sic ingreſſus hortum floridum nonnemo, ex tempore in ejus laudes à partium enumeratione excurrit,

Hodie tandem mihi Hortenſius videor, dum hortenſe mihi proponitur argumentum, imò cùm theatrum & ſcenam flores inſtruunt, videor mihi Roſcius inter roſas, Age ſi quid florum, ſi quid Attici coloris & gratiæ reconditum geris Eloquentia, totum in hujus Flore ſinum & encomia effunde. Quid hic non aſpectabile? areolas vide; in illis herbeſcens viriditas intermicantium florum varietate velut artifici naturæ penicillo depingitur. Quæ illa roſarum purpura? quæ in areolis deſcripta cadentium florum ſerie via lactea? quantus liliorum fulgor? quam excelſa ſpecies? ut majeſtate cinctum caput! ut argenteorum foliorum ſtriati ordines! ut paulatim in amplitudinem ſe explicant anguſtiæ, ut reſupina per ambitum labella, ut delicatiſſima

quæ

quæ interius emicant fila!ut filorum ſtantia aureolis crocis capita!ut odor, ut candor eximius etiam me tacante florem hunc prædicant! Quid arborum? minantia cælo capita! quid pulchram in iis foliorum luxuriem, fructuum abundantiam eloquar Hic malus Perſica &c. hic platanus diffuſis latè ramis ſolis æſtum defendit, hic vires diffuſa corymborum luxurie molliter inſerpunt collibus: hic melliti avicularum cantus, & grata rivi decurrentis murmura &c.

Sic etiam à ſimili Gratiarum actoriam Orationem ex tempore duceres, Mecœnatis beneficia cum radiis à ſole præmicantibus conferens; vel certè manum illius novum in terris Cornucopiæ, aut Nilum non uni Ægypto ſalutarem aſſerens.

Sic item ſuaſurus aut diſſuaſurus aliquid Rhetor ſubitarius primo mentis conjectu commoda & incommoda rei ſuadendæ vel diſſuadendæ occurrentia adduceret, ſicq́ ſubito à conſequentium & effectuum congerie peroraret.

§. III.

Specialiſſima ſubſidia Extemporalis Eloquentiæ.

PRimum eſt, ſi data quavis aut inventa ſupra dictis modis Propoſitione ſubitò occurrentem tibi nunc rationem ad Propoſitionem ſeu ſententiam univerſalem revocas, vel ipſa ratio ſit Sententia Univerſalis, eamque primò extemporaneè proferas, ac Synonymis ſenſibus & Com-

charius eſt quam pecuniæ ; & ſi ingrata eſt egeſtas militi , ingratior eſſe debet inſperſa nomini labes.

Tum deinde ad rem propoſitam ab Univerſalibus his Sententiis illuſtratis deſcendit, ſicque pæne ex tempore dixit.

Arma tandem ponite, aut ſi ponere non libet, in hoſtile jugulum illa convertite. Redeat ad obſequium nec ultra Principi Ducibuſque datam fidem exuat toties victor hoſtium: ſui nunc etiam victor exercitus. Exhauſtum ærarium , afflicta communis noſtrum omnium parens Patria: quis illi novam luctûs materiam offerat; Ergo hoſtis deeſt , qui patriam extinguat, niſi cives id faciant? Non illum Patriæ Civem tantùm dixero, qui ſe natum in ea gloriatur, niſi ejus ut amet commoda, ſic incommoda propulſet: quid ſi eadem augeat etiam, & parentis hujus filius ferro rimetur viſcera? Equidem nec filium ſe hic probat, nec Civem. Æneas non eſt, qui Anchiſen tantùm abeſt ut è Trojano efferat incendio, quin etiam in gravius conjiciat &c.

Oratio Extemporanea contra Judicis avaritiam.

VElles Judicem muneribus inhiantem taxare ex tempore, & diſſuadere inolitum illi vitium, occurreret tibi ratio : Quia hoc vitium non ſine judicis hujus dedecore ubique circumfertur, hinc rationem reduceres ad Univerſalem propoſitionem illam : Oportet bonum virum

rum à magiſtratu geſto evadere clariorem, non ditiorem; Quam ſententiam mox ſenſibus Synonymis exornares ſic: Seu Fortunæ ſeu meritorum calculo ad honorarios faſces evaſiſti, quiſquis es, vide ne tuo nomini lucem non ab auro cui perditè inhias, ſed à factis, quibus inclareſcas, afflictim mutues, brevis ac evanida lux ab auro, perennis á virtute. Si affluant ſponte munera, ſis inter hæc velut inter aquas Tantalus; ex illis nil præter Tui victoriam delibes. Si juri dicendo præes, Thebanum in Te judicem effinge, nec ad ſpongiam Veſpaſiani aſpira. Citò effluunt divitiæ, quæ iniquiùs affluxere; & in aureos hos torrentes ſæpius egeſtatis ferreæ tempeſtatem inducit avaritia &c.

Idea 3.

VElles ex tempore à ſtudio militari aliquem retrahere, occurreret Tibi illud loco rationis: Dulce bellum inexpertis: quod variè confirmari poteſt á ſimili de navigaturo in mari tempeſtatum ignaro: de peregrinaturis, inſciis viæ difficultatum &c. diceresque orſus á belli deſcriptione ſic.

Nunquam ille mihi cominus hoſtem, nunquam eminus proſpectaſſe. nunquam belli diſcrimina videtur, cui dulce ferrum eſt: Vidiſſet ille confertas hoſtium legiones, commiſſos utrinq exercitus, conſertas uti inque acriter manus, & clypeos clypeis.

... & ipſa minantibus pilis.

Vi-

vidiſſet circumvolitare tela, militares machinas fulminare, micare acinaces, umbones & arma obſtrepere, fundi acies, certà poneret armorum ſtudium. Sic nempe & flumini ſe committunt, qui nullis jactati procellis, nullis unquam vexati tempeſtatibus, vix earum nomina audivere, ; ſed ſerò tandem ad littus aſpirant, & navigandi ſtudium ac temeraria vota damnant. At nec aliqui natalis auræ pertæſi Ulyſſis inſtar orbem peragrare contenderent, ſi viarum difficultatem, aſperitatem locorum, & immitem albi cœli inclementiam in conſilium adhiberent. Adeò pleraque in votis, pleraque ſunt dulcia inexpertis. Hinc neque te miror tantopere ad Martem Lechicùm aſpirare: nondum tibi experiri contigit, quod hic fugeres: Experiere, ac ſerò tandem, Tullianum illud occines. Cedant arma togæ.

Idea 4.

Diuturnum cœli & aëris inclementiam quidam in malum patriæ noſtræ omen trahens ex temporeà ſenſibus Synonymis id ipſum incalcans ad illam mortalem ſententiam deflexit: Cœli & aëris portenta ſunt cœleſtes minæ, & Divinæ vindictæ jamjam terræ imminentis indicia. Dixit ergo:

Timeat ſibi orbis, cœlum illi minatur ; timeat ſponte in præceps ruens patria, iratus hic cœli vultus (falſus utinam ſim augur] ſecuturæ mox ruinæ index eſt? Odi quidem Aſtrologos , nec ipſe

ducto ab exortu ſolis tenebras depellentis, vel aliunde; jam tibi inde pronior eſſet ad hoſpitem laudandum acceſſus, ſeu virtutes, ſeu alia in eo decora dilaudes. Vel certè illa tibi occurreret ſententia: Hoſpitum magnorum præſentia & animis hilaritatem, & linguis inſpirat facudiam, quæ duo tantò melius capiunt incrementum, quantò major eſt hoſpitis amplitudo. Et mox deſcenderes ad particularem hoſpitis laudem, verb. gr. tuam certè magnitudinem etiam ipſa tuorum Majorum gloria teſtatur, teſtantur & honorum inſignia, quibus te adornat & coronat virtus emeriti &c.

1. Euchariſtia ſeu Gratiarum actoria oratio pari felicitate hinc deſumetur. Sic quidam nuper à Rege evocatus & beneficiis præter ſpem affectus, nullum cogitandis gratiis ſpatium nactus, ad illud recurriſſet univerſim dictum: Præcipua Principum dos eſt, hoſtes ferro & armis, cives beneficentiâ expugnare. Quo loco, ut ſe offeret, illuſtrato ſeipſum etiam ſic expugnari hodie dixiſſet, velut in meta regalis beneficentiæ poſitum &c. Vel illud aſſumpſiſſet: Solis ingenium in Principum manibus mentibusque elucet, qui (ut Soli quidem in Symbolo adſcripſit) exoratus exoritur. Et illi ſpargunt ſuæ munificentiæ radios etiam in immerentes. Ne à longe exempla petam, meipſum mihi nova ſiſtit felicitas, Tuaque regalis munificentia &c.

3. Etiam Gratulationes ex hoc fonte manant uberrimè. Ex tempore gratulaturus anni exordium vel feſti alicujus celebritatem, reflecte-

ipſe Judiciariam profiteor; ſed tam minax Cæli facies & verna hyems neſciò quid frigido huic Septemtrioni ominis portendat. Atros in hoc cælorum vultu velut in pagina lego characteres ferreo pæne ſtylo exaratos. Præter rerum ordinem omnia plagam ominantur præter ordinem. Raro hanc frontem æther præſetulit, quin terram feriret; lugubrem mundi caſum cæli triſtitia antecedit; ideòq; mœror hic ſiderum, interitus humani quidam prodromus eſt ac prænuntius. Cæli & aëris portenta ſæpe iræ cæleſtis ſatellites aut prodromi fuere. Vidimus toties Principum Regnorumq; funeribus crinitam cælum accendiſſe facem, quæ impetio ceu plenæ bonarum mercium onerariæ ultimum ſubituræ naufragium ut nova in cælo Pharus, ſed fatalis præluxit, adeò ſemper cæleſtes minæ, & prænuntia cladis portenta terrarum exilio præcurrunt. Quid ergo nunc &c.

§. IV.

Oſtenditur in Praxi quomodo per Sententiam Univerſalem ex tempore dilatari poſſint Orationes huic ſeculo uſitatæ.

PRimò, Salutare ex tempore velles magnum Hoſpitem, occurreret tibi vel illa ſententia, Pars felicitatis eſt, magnorum Hoſpitum frui præſentia. Vel illa: Vix unquam ſummi Hoſpites ſine animorum ſerenitate tranſire poſſunt. Quas ſententias ſi obiter confirmares vel ſimili ducto

ducto ab exortu ſolis tenebras depellentis, vel aliunde; jam tibi inde pronior eſſet ad hoſpitem laudandum acceſſus, ſeu virtutes, ſeu alia in eo decora dilaudes. Vel certè illa tibi occurreret ſententia: Hoſpitum magnorum præſentia & animis hilaritatem, & linguis inſpirat facudiam, quæ duo tantò melius capiunt incrementum, quantò major eſt hoſpitis amplitudo. Et mox deſcenderes ad particularem hoſpitis laudem, verb. gr. tuam certè magnitudinem etiam ipſa tuorum Majorum gloria teſtatur, teſtantur & honorum inſignia, quibus te adornat & coronat virtus emeriti &c.

2. Euchariſtia ſeu Gratiarum actoria oratio pari felicitate hinc deſumetur. Sic quidam nuper à rege evocatus & beneficiis præter ſpem affectus, nullum cogitandis gratiis ſpatium nactus, ad illud recurriſſet univerſim dictum: Præcipua Principum dos eſt, hoſtes ferro & armis, cives beneficentiâ expugnare. Quo loco, ut ſe offerret, illuſtrato ſeipſum etiam ſic expugnari hodie dixiſſet, velut in meta regalis beneficentiæ poſitum &c. Vel illud aſſumpſiſſet: Solis ingenium in Principum manibus mentibusque elucet, qui (ut Soli quidem in Symbolo adſcripſit) exoratus exoritur. Et illi ſpargunt ſuæ munificentiæ radios etiam in immerentes. Ne à longe exempla petam, meipſum mihi nova ſiſtit felicitas, Tuaque regalis munificentia &c.

3. Etiam Gratulationes ex hoc fonte manant uberrimè. Ex tempore gratulaturus anni exordium vel feſti alicujus celebritatem, reflecte-

te breviter ad illam propoſitionem: nullum ſterile votorum aut plauſuum tempus eſt amico vel clienti &c. Sed neq; hoc &c. vel ipſa ſententia occurrere: Ipſum etiam tempus extemporalem ſubminiſtrat facundiam, præſertim quod vel felicitatis auguria ſecum trahit, vel ea continuat &c.

Item gratulaturus Natalem vel nomen, haberes in promptu locum illum: Cujus vitam amamus, hujus & natales; ipſumque adeò illius nomen aures delinit, animos demulcet.

Vel illum locum: Clientem te alicujus ſi libenter agnoſcis, cum etiam clientem eſſe Cælitum quidni gaudias; Hac vero tu Cælitum clientela &c.

4. Etiam Nuptialis materia hinc facilè ex tempore locupletabitur, ſi de amicitiæ & affinitatum commodis, de amici perennis pretio aliquid in communi proloquaris.

In oblatione ſerti v. g. illud adduceres, Propenſis animorum ſtudiis ſua præſto ſunt ornamenta, quibus amicum ſibi caput coronent. Vel illud: pulchrum vividæ, virtutiſque ſemper amicitiæ Symbolum eſt, ſertum virens &c.

In oblatione Item Annuli illud occureret: Annulus æternitatis Symbolum etiam in perennis amicitiæ pignus & arrham meritò aſſumitur. Vel illud: Annulo ſponſalitio, velut aurea compede animo vinciuntur.

5. In funeribus vel maximè locus regnat communis: Nempe vel de mortis decreto inevita-

vitabili: vel de mortis in omne hominu& genus jure ac dura ſed ferenda omninò Tyrannide: vel de fontibus conſolationis, quæ omnia paſſim habentur, & in Suada Civili vide.

6. Laus etiam ſubitaria hinc facilè eruetur. v. g. Hortum aliquem ingreſſus ejusq; areolas mille florum generibus conſitas conſpicatus, illud ex tempore poſſes inquirere: Quidnam pulchrius, Stellæ in cælo, an flores in viridario: de quo argumento ſic quidam ſubditò:

Materia mihi dicendi obtigit illuſtris & florida, quid enim aut illuſtrius cælo, aut hortis vernantius? utrum tamen alteri præferam vel poſtponam, anceps hæreo. Si florem ſtellis præhabeam, in cælos injurius ſum: ſi floribus ſtellas, in terram ingratus. Eligerem tamen terræ injuriam, maximè cùm cælorum ſtellarumque influxus: tot terrarum germina mira virtute operentur. Sed facilè huic etiam herbarum florumque virtutem quis opponet, quorum & ſuccus ſalubrior fundit remediam, & color ac fragrantia ſenſus reficit ac teſtaurat Quid ergo in tam ancipiti argumento dicam: an utrumque potius efferam, neutrum præferam; Sed nec altius cælum efferri poteſt, nec flores poſtulant, quos in imum depreſſa tellus è ſuo gremio nec evelli patitur nec efferri, ut tamen utrumque efferam, vel illud me movet, quod nec cælum abſq; ſideribus, neque hortos abſque floribus quiſpiam velit. Æquè viridaria florum coloribus, ac cælum Stellarum fulgoribus deſtitutum ſqualIet, &c.

Non unus in Tui venerationem hodie nos impellit ſtimulus, totidem alios ſentimus ingeniis admoveri quot haſtas Adalberto. Jam illis torquere deſiit Tutelarem tuum Pruſſia, nos adhuc urget literaria urbanitas, ſua nempe nominibus cogendi etiam vis ineſt, maximè ubi ſummis (qualem te ſumma in foro sarmatico teſtatur auctoritas) inhæsêre &c.

§. VI.

Aliud Extemperaneæ Eloquentiæ exercendæ Medium, idq; facile.

Facillimum etiam auſim dicere, maximè ſi locus communis ſit, tibi dicendi argumentum: Tunc enim poſt elucidatam occurrente periphraſi ſententiam, adhibita ſimilium congerie exemplorum in eo argumento paſſim occurrentium, res immodicè dilatabitur etiam ex tempore. Sic nonnemo dilatavit penè ex tempore, certè non præmeditato illam ſententiam: Multi ex humili emerſêre.

Emergunt ſubitò, qui delituere, & fortunæ hic Iudentis ingenio admirabili. Nec natales obſtant tenebræ, quò minùs quis ſolem videat; nec inopia, quò minùs Bactra vel gazam Perſidis invadat. Nimirùm è ſquilla etiam naſcitur interdum roſa, è vili concha legitur margaritum, & incultæ montium venæ aurum tegunt. I per ætates ſingulas, per gentium faſtus memoriam circumfer, ubiq; occurret repente trabeata egeſtas. Reviſe Romam, repentinæ ſortis documenta offeret Quinctius Dictator ab aratro, triumphalis agricola, qui

 Sarb-

Sarb: *Feſſos duxit heri boves*
Dat magnis hodie jura Quiritibus,
Et qua bobus ademerat,
Imponit Gabiis & Curibus juga.

Quid plura è nuntia Vetuſtatis hiſtoria repetam; Incunabula Tulſii Hoſtilii agreſte tugurium accepit: Tarquinium Priſcum taberna inſtitoria in ſolium effudit: Servius Tullus è ſervo imperium tenuit è taberna macellaria Varro ad conſulatum aſcendit: plebejæ primò fuerant Deciorum animæ: Septies Roma conſulem ab aratro Marium vidit: quod ſi nnatur in arcus, præſepe flectitur in trophæa, effingit Deorum ſimulacra è ligno Mercurius, qui

Olim truncus erat ficulnus, inutile lignum? ut venuſtè cecinit Venuſinus. Agathoclem adhuc memora, & fortunam in eo veneraberis, cujus ille Rex è figulo memor identidem illud ſibi occlamat:

Rex ego Sicaniæ figulo ſum genitore ſatus. Ad Polonorum faſtos ſtylum & memoriam promoveo. Piaſtum hi recolunt, quem à bobus ad regni regimen fortuna evocavit, doctum ex apum mellificio & horti cultum, dulcem laboris fructum, regale pomum colligere. An & tu premiſſ lae in ſolio? ac prius aurifaber, quam Princeps, tuæ tamen fortunæ faber, qui aureum tibi domeſtica in incude ſæculum recudiſti. Libet ſacros etiam annales conſulere? quoties Roma Piſcatoris annulo vilem conſignavit & extulit fortunam! ſanè Xiſtum vidit coluitque è coriario Parente

Parente Orbis Antiſtitem; ut Moguntia Villgiſmum rhedario Patre oriundum, ſed fortunæ rota impellente, ad Septem virales infulas evectum Adeò ubiq; ſummis citò infimos ſubita fortunæ benevolentia exæquavit?

§. VII.

Reliqua Extemporalis Eloquentiæ ſubſidia.

TErtium ſpeciale ſubitariæ dictionis adminiculum eſt, ſi de quacunq; materia dicturus eandem brevi mentis ratiocinio in partes aliquot partiare, vel ad aliquot redigas argumenta: ſeu ſi Diſtributione utaris Oratoria quoad fieri poteſt; hæc enim diviſio jam materiæ dilatandæ promptitudinem præbebit; & ſi partes ſingulæ poſſint ſuis ex tempore firmari rationibus nervoſius propoſitæ, cum ex temporaneis verborum ac ſententiarum luminibus, luculentum eximii oratoris dabunt argumentum, Quare ad certa aliquot puncta dicendam ex tempore Orationem redigas, & ſingula proſequere. ſic & Concio, ſic & Votum ſeu ſententia in Comitiis, ſic & pleraq; ſubitò dici poſſunt v. g. Propoſitio aliqua ſit urgenda, occurrunt mihi brevi mentis conjectura ad eandem probandam aliquot argumenta; ergo illa proſequar. Item diſparata faciliùs in puncta partiere; non diſparata diſtribue per plures cauſas, plura motiva, plures rei faciendæ vel conſequendæ modos; plura exempla, effectus, plura incommoda vel plura emolumenta, vel plures rei faciendæ ideas.

Aliud ſubitariæ dictionis ſubſidium eſt, quod etiam ampliorem dicendi ſubminiſtrat apparatum: ſi res, quæ in materiam dicendi cadit, problematicè tractetur. Certè tantò hic ampliùs ex tempore dicetur, quantò plures pro utraque, problematis parte rationes ſubitò occurrentes adduxeris, vide exemplum in §. 4. ad finem de illo Problemate: Quid pulcrius? ſtellæ in Cœlo, an flores in viridario.

præterea illud inſigniter juvabit extemporalem facundiam, maximè ubi reſpondendum eſt; ſi bene teneantur memoria ab alio dicta, cui reſpondendum vel qui refutandus eſt. Nam ſi primò ſingula ab eo allata refutes, deinde de occurrentibus inſuper argumentis tua confirmes, quis non videat te hic amplè ſubitò poſſe dicere?

Denique huc juvat, ſi rationes alicujus Propoſitionis occurrentes ad Syllogiſmum redigas, & ſingulas ſyllogiſmi Propoſitiones elegantiùs efferas, additis, ſi res patietur, rationibus Majoris & minoris Propoſitionis: ſic enim res amplè offeretur ex tempore, nec ſine laude.

Ut verò rem pœne momento tunc præciſam, verba non invita & inſignior ſequatur elocutio, huc collimant exercitationes, huc lectio librorum, huc uſus frequens latinitatis; huc uſus Figurarum, Sententiarum vibrantium, huc denique Metaphoræ & Allegoriæ, quæ exercitato & volucri ingenio faciIlimè occurrent, imò & rei circùmſtantiæ illas obtrudent.

Ca-

CAPUT II.

Altera Eloquentiæ Admirabilis Species.

ELOQUENTIA

Verſatilis in omnes partes, & in Species ſtyli varius circum acta.

§. I.

Nec illud admiratione vacat, ſeu ex tempore verſatilem Eloquentiam præteferas, ſeu præmeditato ſumpto ad cogitandum dicendumque ſpatio ſic poſſis dicere. Porrò ad premeditantis Eloquentiæ ſpeciem hæc ſpectant, quæ tota primâ parte attulimus. Hic nova Species admirabilis facundiæ adſtruitur bipartita: Altera, quæ promptè ex prævio vel improviſo dicere poteſt, tum in alteram partem æquè plauſibiliter, tum in quacunq; circumſtantia & materia multiplici. Altera, quæ poteſt optimè de prædictis dicere hoc vel illo modo, puta ſtylo vel erudito, vel Allegorico, vel Sententioſo, vel acuto leni, vehementi, conciſo, vel latè lucido, Attico, vel Aſiatico: nunc ut loquitur Tullius, nunc ut Plinius, nunc ut Seneca vel Puteanus & alia eloquentum lumina. Hinc verò utramque partem complexa nunquid admirabilis negetur Eloquentia? certè tantò admirabilior quantò rarior eſt qui in utraque parte excellat. In prima parte excelluit olim Pericles & Gorgias; id enim ſignificat illud eorum, Propoſite, id eſt, de quacunque materia, id enim indi-

de illa Quæſtione: Quiſnam melius cenſuerit, an Cato, delendam Carthaginem, an Scipio Naſica ſervandam: Pro Scipionis ſententia hæ rationes occurrerent: Quia deleta Carthagine timendum, ne virtus romana concidat, ne metu hoſtis maximi liberata luxu & otio enervetur, molim Carthaginis ruinas cum Romanæ fortitudinis exitio ac interitu. Stet illa, ne hæc corruat. Adde, quòd eò ſecurior Roma imperabat, quò minùs ſecura. Ipſe nimirum periclitandi metus inter pericula eximitur, contra quæ aſſiduus ferri uſus dimicat. At otium armorum: rubigo eſt. Imo Tertuliano ſi credimus, plus Togæ rempublicam læſerunt, quàm loricæ, pacis enim tempore irruunt in Rempublicam omnia cum luxu vitia, cogimurq; tunc cum Juvenale dicere:

Nunc patimur longa pacis mala ſævior armis
Luxuria incubuit, victumq; ulciſcitur orbem.

Nec ſparta hic deſipuit, certè orbem hoſtilem quàm eorum lux evertere parabat, integram eſſe voluere Lacones ceu cotem ſuæ juventutis. Hinc quoties oppidum infenſum ſibi viderent everſum, illa fortitudinis plenam dedere vocem: Periit luctatio juventutis. Ad has rationes acceſſum præfigeres, v. g. hunc: Amo Catonis animos, ſed magis Scipionis ſententiam, cenſuit ille fortiter, hic prudenter. Equidem malim ſalvam Carthaginem, ſi tuere nequeat ſalvâ Româ At ita eſt &c.

Pro Catonis Sententia hæ ſe offerrent rationes

nes: Cato mihi Catoniſq; placet ſententia, quia Romanis placuit, quia Scipioni. Non id ab illo deſidia extorſit, ſed, quæ Catonem decuit, prudentia. Si amemus Victorias; hæc demum eſt pulcherrima non habere ultra, quem vincas. Adhæc ſumma eſt gloria, maximum hoſtem expugnaſſe: At inglorium, ſi à te nequeat fundi vinciq;: hac vero gloriam ſe Roma exuat? at quantum malum eſt habere ſemper à quo tibi tuiſq; timeas; eum potius dele, ut ipſe ab aliis timeare. Nec exempla deſunt: ſæpius hæc Roma dedit, nec dediſſe pænituit. Tum auditam paulò ante Scipionis ſententiam refutares: Scipionis ſententia ſi alicui probatur, non certè Romanis, neq; mihi. Pulchra illa quidem, ſed in ſpeciem; præfert aliquid fortitudinis, ſed non Romanæ, neſcio ſi id non magis Romanum, ita orbem ſubigere, ut nullus hoſtis ſuperſit. Quid enim mihi objicias Spartanos; quaſi cum Romanis Sparta componi poſſit. Juvenalem non curo, qui de pacis longæ malis quæritur; ut averſa Carthagine nondum pax æterna ſequitur: illi nobis arma intendent aut inferent. Nec Afer ille contra Romanos, qui non unum hoſtem præter Pænos habuêre; adeoque virtus exerceri poterit etiam in aliis. En ut Orator hic verſatilis in utramque?

Sic 2. Meliorem eſſe electionem Principum in Republica, quaſi naturalem eorum ſucceſſionem, & è contra ſuaderes. Pro electione occurrerent rationes hæ: Etiam me judice Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus; nec ge-

nus

nus tantùm ſed & merita coronari. Virtus pluris, quam natura habetur melle ad Principatum per cunas, molle per faſcias ad faſces regios iter, peſſimis etiam commune ad illos ſuffragium, naſci principem. Non tanti veniant coronæ, ut regiis natalibus inter crepundia emi poſſint, ſi Principem &c. Si Principem eligis: optimum & aptiſſimum Regnum adlegere licebit, juſta ætate & ad regendum idonea, ut ſucceſſio quemcunque obſtruſit ſolio, modò in purpuram genitus ſit; ſæpe obtrudet puerum, vel infantem, imò fæminam. Electio certè etiam Heroicis illis temporibus uſitatior, & Principatus pace ac bello, virtutis aut roboris prærogativa æſtimari. Nec aliter ſumma in orbe imperia hucusque. Sic Roma Cæſarem, ſic orbis caput eligit. Adderes nec interregni tempus à competitoribus metuendum magis, quàm damma ſucceſſionis.

Pro ſucceſſione Principum naturali occurrerent hæ rationes: Pericula interregni à tali regno procul, in quo nunquam poſſeſſorem Regnum non habet: at pericula illa majora mala trahunt, quàm imbecilla in imperio ætas. Juſtitia tunc & leges ſilent, vis & licentia valet plurimum. Quæ tunc prenſatio & ambitio? per quas fraudes & artes? Germaniam vide; ubi extinctus imperator, omnes in præſenti metu. Ipſa Roma in ſacrorum Antiſtite eſt, cùm hæc mala ſentit. Adde; quod charitat utriusq; major & ſubditorum ingenium in ſanguine Principem, & hujus in ſubditos veteri jure ſuos. Imò ubi re-

 gnan-

gnandi fortuna conſenuit in una ſtirpe, & hæreditario gentes continent imperio; adeò vivit in poſteris, ut vel cunæ puerorum in Purpuram natorum tacita confeſſione ſortis noſtræ nos tangant, nec iis parere dedignemur, quos priusquam lucem ſubeant naſci novimus ad imperium. Tua Patria, ſit Regum Patria, ne alibi quærere cogatur Principem. Is ſceptra capeſſat, cui vix nato; ad regale ſolium proſternit viam purpura.

Refutatio ſuccederet. Optimi poſſunt eligi: ſed etiamne eliguntur? ſi rem & experimenta vides, ſæpe id falſum. rara electio ſine privato cujuſque affectu; nec reipublicæ virum, ſed ſibi plerique eligunt, ut omittam, corruptelas ſuffragia ſæpe trahere, & rem geri promiſſis doniſq;, quæ neq; meliori fortaſſis ſeculo excludas &c. &c.

§. II.

Alius Modus verſatilis Eloquentiæ primo Modo accepta illuſtratur.

SEcundò Juvat ad eandem Eloquentiam coacervare ſimul in eadem oratione oppoſita in eandem rem tū ab eruditione, tum aliunde petita.

Patet id primò in laude & vituperio ignis: Encomium igni orbis debet, ſed neſcio an ullum ſæpius incusārit elementum. Quot enim ille Urbium gloriam cinere ſepelivit? Urbes antea fuere, nunc pulvis exiguus &, ut ille ait, cadavera civitatum. Fuit, fuit ingens Ilium, fuere Pergama, ſed vix aliunde magis inclaruere, quam ab incendio ſibi fatali & igne. Hinc

Bal-

Balde. Ubi ſtetére Pergama.

Nunc fluctuant ariſtæ.

Carthagini certè & Numantiæ non tantùm Roma vel Scipio,non in fabulis orbi Phaeton,quantum nocuit flamma:nec Romæ tantum Nero impius, quantum ignis,qui dum Trojæ refert incendia, non unus ibi

-- -- proximus arſit

Ucalegon.

Adhuc ſuum Epheſus luget,imò orbis prodigium,templum inquam Dianæ, cujus famam tantillo tempore ignis extinxit, Heroſtrato ſic volente,cujus nomen non deleret poſteritas, ſcelus effecit; quo ſolo inclaruit inter ignes. Nam Apellis labores ſi quæras,illuſtres illi; ſed in igne illuſtrius effulſere.Adeo ignis non unam ubique Trojam efficit! Sed parco vituperiis; nam & ſalubre hoc elementum ſæpius extitit. Adhuc illi gratas ſe exhibent Syracuſæ, poſt exuſtas Archimedis artificio Marcelli naves : Adhuc & Hercules, cujus rogum Oeta & flamma illuſtrat. Phœnix eidem referat vitale buſtum, aurum puritatem, ferrum quod diverſos in uſus & formas emolleſcat. At ignibus nocturnis quot ad lucernã Ariſtophanis impalleſcentes animæ,Sapientiæ debent lumina!quot in Pharo excitatis ignibus portum curſumq́ felicem Argonautæ? Thure ſupremum numen placatur;ſed quid hoc proficit absq́ igne?nec aræ ullo pulchrius, quàm ignibus collucent; nec feſtivos plauſus quidquam illuſtriùs adornat quàm ignes triumphales &c.

pa-

Patet ſecundò, in Vituperio aquæ & laude: Friget jam aquæ gloria, dum quæ orbi damna intulit, curſim refero. Dolet Tuas Liſymachus vices, qui ſiti urgente pro pauxillo aquæ ſervitutem emere coactus, in cratere ſubiit naufragium libertatis. Multis inſuper nullum gravius cum Tantalo ſupplicium; quam ab aqua Hyacinthi & Narciſſi gloriam aquæ præfocavere. Stagitæ Ariſtotelem Euripus abſtulit, Thraſeæ Vati etiam ipſa undæ pollicitatio Ægypto ſitiente obfuit, Antonii copias non tam hoſtiles copiæ, quàm dira è venenatis aquis lues delevit. Quid quòd nullibi ſcopulos & brevia, nullibi ſyrtes reperias, quam in aquis, quæ tot divite gaza onuſtas hauſere onerarias, & dum reficiunt, interficiunt? ſed tamen ſit ſua & aquis gloria, quæ non uni navalem ut coronam, ſic gloriam detulere. Fundunt hæ inter tumidos fluctus ſæpius Suniones, imò aureis fluctibus in Hebro Tagoque intumeſcunt, orbemque ditant Ganges ipſe & Pactolus auri natale ſolum, quas cum limo non invexit urbibus opes! Bajana littora, quos non depulerunt morbos, & cum aquis ſalubribus propinavere ſanitatem; Primam animi labem non aliud eluit, quàm aquæ elementum; noxas nil citiùs delet, quàm lacrymæ &c. &c,

Patet tertiò in plurium rerum miſto laudi vituperio: Nox ſomnos conciliat, ſed furtis & inſidiis opportuna ſceleribus infamis. Tenebræ Areopagi celebres: ſed Cimmeriæ odioſæ. Dies à ſole illuſtris, ſed ſæpius illi Thyeſtæa culina lumen

lumen intercipit. Tecta ſplendida, & cultus veſtium injurias cæli arcent; ſed non faſtum ab animo propulſant. Pomum Fenellæ auro nituit; ſed latentibus intus telis inſtructum Cenneto nocuit. Cratica vitis vel Falerni botrus non tot acinos, quot damna parturit: Non ſemper vitam propinârunt vites, forté hinc nomen ſortitæ, ut immodicum earum uſum vitandum noris. Nectar hoc in poculum Circes non rarò degenerat & Campana vitis non unum Annibalem diſſolvit. Quid plura? lætitia in votis eſt quæ Sophoclem exanimavit, ut Riſus Zeuxem, Anacreontem uvæ acinus &c. &c.

III.

TErtio, Juvat ad hunc modum Eloquentiæ verſatilis faciliorem reddendum lectio, peritia Hiſtoriarum, Sententiarum, legum, conſuetudinum. Item uſus ſimilitudinum, ſeu partium. Sic pro Rege eligendo, alio adhuc ſuperſtite dum ageretur in Polonia. adduci poterat exemplum Boleſlai novennis coronaria Polonis Rege parente tunc vivente & conſentiente: Item Ferdinandi III. pium Ferdinandum IV. in Regem Romanorum coronantis.

Quarto. Altera pars oppoſita priori Orationi facilius contexitur, nam magna pars illius ſolam ſibi vendicat refutationem ſuperioris, quæ facilior, Ubi nota, poſſe interdum verbis eludi priorem ſententiam, v. g. dicebatur ſupra per electionem poſſe optimum Principem eligi, reſponderes: poſſe quidem. Sed eligiturne ſemper optimus? Idem poſſe dici rationibus illis

ſub-

ſubeſſe aliquid,& latere,quod non viderit auctor.

Sed cum verſatilis hæc Eloquentia in utrumque ſit expedita, Confutationis locos modoſque debet habere exploratos.De hac in præſens brevibus te inſtruam.

Primo in confutatione multa indignatione, multa urbanitate alicujus interrogationis tela adverſariorum hebetantur.Item procaces Sophiſtas ſæpe frangit argutior interrogatio vel argumentatio.

Secundo, Adverſæ rationes ſæpe diſſimulandæ, elevandæ, in ambiguum trahendæ aliquando ſecum pugnare oſtendatur, nec conciliari poſſe,nec in rem hanc vel perſonam cadere

Tertio,Pugnatur aliquando cæſim contra multas & exiles rationes,aliquando diductius res urgetur,& quo plus caloris ac ſpiritus habeat confutatio,dialogiſmis permiſcetur,ironiis, ſubjectionibus,Conceſſionibus,conciſe vibratis propoſitionibus,ac aliis,quibus vis & ardor Orationis magis invaleſcit.

Quarto, bene fit Confutatio per conglobatas rationes magna vi & celeritate vibratas. Ut Cicero pro Cælio,ubi ait: in crimine ipſo nulla ſuſpicio eſt, & in re nihil argumenti in negotio quod actum eſſe creditur, nullum veſtigium ſermonis,loci, temporis;nemo teſtis,nemo conſcius nominatur: totum crimen profertur ex inimico,ex inſana ex crudeli, ex facineroſa domo:domus autem illa, quæ tentata ſcelere tam nefario, plena eſt integritatis officii, religionis

nis &c.cur illi venenum daret Cælius? ne aurum redderet? num periit? ne crimen hæreret? num quis objecit?

Quintò, in levibus multis refutandis non immorandum, ſed ſingula carptim perſtringenda, Vid. Cicero pro Plancio.

Sexto, Confutatio pulchré ſolideque miſcetur ſeriis rationibus, & Ironiis aculeatis; ut in Piſonem Cicero. Item per coacervationem exemplorum, ut pro Milone num. 7.

Vide hæc ferè omnia in uno Quintiliani exemplo, ubi pro cæco incuſato parricidii ſic ait: Cæcus ergo parricidium cogitavit: cum quo? cujus ſe commiſit oculis iturus per totam domum? quem ducem elegit illic, qui erat in cubiculo ſuo ſolus? ſecum opinor, ſecum deliberat; ſufficit ſibi; cum homine expeditiſſimo loquitur cur enim ſocium conſcientiæ quærat? omnia poteſt ſcire? primùm nox quando ſit, deinde proſpicere ſollicité, an omnis familia dormiat: gradu ſuſpenſo certa ponere veſtigia, & in omnem timoris ſui partem ſollicitum circumagere vultum, ô quam parum eſt in metu ipſos etiam oculos habere! Non ille ſibi dixit: Nocte ſolus egredior, ſed quando perveniam? putas non junctis habitare liminibus? Item domus inter patrem filiumque media: quantum erroris, quantum moræ! ſpatium ingens & vix metiendum. Cæcitas inconſulto quid agis? nox ante deficiet. Quid ſi deinde Senex vigilaverit? quid ſi noverca! Age limen inveniam, cardinem ſine ſtrepitu movebo, quieſcentem feriam Patrem, nec familia vigilabit?

ſecu-

ſecurus egrediar, Sciente nullo reverear: vota ſunt iſta, ſed oculorum, cæcus deſperet etiam, ſi tā multa nox pollicetur &c.

Quinto, Nota inſuper in iis, quæ non ſunt reprehendenda nec laudanda, ſi oppoſitum agere velis propter exercitium hujuſmodi, apparentes rationes & aliquid tantùm in cortice & ſpecie tenus concludentes, ac ex quadem analogia ductas poſſe afferri. Ut in laude cæcitatis Aſclepiades cæcus dixit, quod illa hominem uno comitatiorem reddat, imo ſic auguri Tireſiæ, ſic Homero ſimilis evaſiſti: nox illa frontis perinde eſt, ac nox diem ſubſecuta. Sic & in laude ſenectutis alius: Ad ſenium aſpirat quisquis mortem odit Ipſa etiam canities, quam non extorquet reverentiam? Certè non minorem quàm olim Spartæ, ubi ea cano capiti veneratio habita; ut in paræmiam abierit: Non expedit, niſi Spartæ ſeneſcere. Denique ne qua pars gloriæ ſenio deſit, etiam ſplendet in purpura, eminet in Quiritium conſeſſu: &

A ſenio nomen mire ſenatus habet.

Sic & in laude morborum : Febris enecat, ſed ſæpius tantùm noxios abſumit ac excoquit humores. Chiragra te infeſtat? modicum expendes uſu manuum deſtitutus. Pedibus captus es? fugæ turpitudo haud tibi timenda. Morbi te alii lecto affixere? habes, unde tolerantiæ coronam decerpas.

Sic & in laude tenebrarum : Nec tenebræ laudis & commodi expertes, illæ quidem lucem tibi auferunt, ſed hoſtibus te celant. Nox tibi non in-

Ingrata; at tenebris involvitur; theſauris inhias, quos tamen in tenebras abſtrudis.

Sic & in laude quorumvis hoſtium: Etiam hoſtilis tibi conducit rabies, quæ gloriæ Tuæ ſeges & auctor eſt, nunquam tibi laurea triumphalis obtingeret, niſi hoſtis eam tibi necteret: nunquam erigerentur trophæa, niſi hoſtilis ſe tibi feritas opponeret, ab hoſte ſeu cadas fortiter, ſeu eundem cædas ſtrenuè, la[illegible]m refers.

§. II.

Quoad ſecundum.

AD hanc eloquentiæ ſpeciem ſpectat poſſe optimè dicere in quavis circumſtantia, etſi aliter in luctu, aliter in communi plauſu: aliter Principi, aliter Civi; aliter erudito, aliter rudi: aliter Romæ, aliter Utopiæ. Et quidem huc ſpectat, etiam idem argumentum poſſe tractare aliter & aliter variatis circumſtantiis rerum, temporum, perſonarum, locorum.

Sic v.g Salutatio Regis aliter adornanda foret nomine univerſitatis, aliter nomine Cleri, aliter nomine exercitûs; Vniverſitas enim diceret: Vltimi nos Cultores ad Tuæ, ſerenitatis omnia, Majeſtatis pedes affundimur; ſi quid ultimũ eſſe poteſt in eo cultu & laudibus quibus nulla finem allatura eſt ætas. Stabat eminus Apollo noſter, neque confertam tot populorum plaudentium coronam perrumpere poterat; hoc uno deſiderium ſolatus quod vel Oratoribus opus non eſſet, ubi geſta Principum perorarent. Sed perrupit tandē & ad ſolium Tibi

evaden-

evadēti vix aliud poſt Procerum plauſus reliquum habuit,quàm ut in vota ſeſe effunderet. Apprecari libet,liceatque ut Tecum Tua felicitate ſceptra capiat,Tecum Tua virtus coronetur. Imple factis faſtos æternitat s &c.

At Cleri nomine aliter id præſtares.v.g ſic:Effuſus in plauſus Patria, etiam in Tuæ Majeſtatis cultum aras elicis, Regum fortunatiſſime.Clerum quidem à tributario ſenſu Sacra eximit immunitas,adhuc tamen;ubi Tui venerationem terrena indixere Solia,coronato vertici efficit vectigalem. Numen ſi colimus,etiam terræ Numina. Unum id tributum libenter ſolvimus,cum terrenæ Majeſtati pro aris & focis pugnaturæ cultum imperat &c.

Eundem poſt luctum aliter ſalutares pridem inauguratum: Etiam id Regium eſt vel inter lugubres atratæ Patriæ umbras Serenitatis radios laté ſpargere. Alibi Phœbus poſt nubila, hic vel inter nubila ſuaviter renidet. Novum id Solis ingenium eſt in cujus naturam Regnorum lumina,tranſiiſtis, ſerenare omnia quæ nativo ſidere afflaviſtis. Id vobis ingenium, ut æquiore anima luctum in animo, quàm ullas in imperio nubes patiamini. Hodierna fidem dicto aſtruit Urbis hujus felicitas,ad quam non de via, quàm de Majeſtate deflexiſti Regum Sereniſſime, &c.

Sed à pluribus exemplis abſtineo,toties enim dictas circumſtantias alibi illuſtravi,ex quibus modum tranſumas ad quasvis Circumſtantias alludendi. Qu-

Quoad Tertium.

ETiam id verſatili huic Eloquentiæ glorioſum, poſſe de quacunq; materia concinnè & laudabiliter dicere; puta de profana vel Sacra, Hiſtorica; vel politica Philoſophica vel Theologica.

Ad quod te duo juvabunt maximè. Imò notitia alienarum etiam à te tuoque ſtudio materiarum; quas ſi non didiſti, coneris intelligere ſaltem ruditer ex earum petito, ut ſi de materia Philoſophica velis aut Præfationem aut Dedicationem Theſium aut ejus laudem ſcribere & ſic de aliis. Secundò Vide exempla quæ paſſim extant, ſcribentium in hujusmodi materiis. Ut ſunt Dedicationes Concluſionum Philoſophicarum, Theologicarum, Præfationes &c.

Illud hic maximè obſerva; Ex verbis quæ in illis ſcientiis vel artibus uſui ſunt, etiam non bene penetratis poſſe & debere te ſenſus aliquos & acumina eruere. Sic enim aliquid etiam earum materiarum rudis ad plauſum dicere poteris, maximè accommodatis ad id eruditionibus. Illuſtabo id exemplo.

Erat quidam probaturus omnes ſcientias ſuis ſtudioſis eſſe laudabiles & glorioſas: ſic de Philoſophia, Mathematica Medica , Theologia id oſtendit.

At nec Philoſophica facultas abſque gloriæ ſtipendio , quæ cum Antonino in ſolium eluctata , in Platone à Siculo Rege laureata navi, pompa regali deducta, in Peripateticorum Principe, per

per Alexandrum opulenta, etiam Regios faſces tenuit cum Triſmegiſto, fuitque qui nullius caput par ferendo Diademati cenſuit, niſi quod prius hæc ſcientia initiaſſet ad Coronam. Quamvis & ipſi, de quibus dilucidè tractat, cæli lacteam vel ipſo atramento viam Philoſopho aperiant, & triplex de anima liber vitam inſpiret immortalem. Ipſa etiam non ſatis explorata, Continui compoſitio continuas, Infiniti indagatio pœne infinitas eidem inſcribit Panegyres, Quantitas magnitudinem, Tempus æternitatem nominis Locus amplitudinem gloriæ pollicetur: denique ut eorum utar vocabulo. Ens rationis digniorem hoc nomine laudem Philoſopho transſcribit.

Matheſis vero, ſeu ex falſi regulis puriſſimam, ſeu ex aurea trium regula auream eliciat veritatē, an unquam paribus careat ſtipendiis? Dicent Syracuſæ, quos ſibi honores Marcellus deſtinaverit, cæleſte Archimedis ingenium veneratus in effictа quam Cælo artifice, arte Dædala elaboraverat cæli molem. Nec Arati nomen nulla non exarabit poſteritas, qui iiſdem cælis ſuum inſcripſit nomen, quoniam ſtellas in terreſtre tranſtulit Firmamentum. Non alios deprehenſæ in Sole maculæ umbra & ſitu oblivionis eximent: aliis ingenioſus in quadrādo circulo labor negatum hactenus plauſum deſtinat, aliis Machinæ perpetuo Motricis irrequieta moles orbem in perpetuum devovet oratorem.

Quid de medica facultate, quæ non minùs opum ex Hippocratis corrogat Aphoriſmis, quàm

quàm quæ ſint Craſſo diviti pares, Perſidi invidendæ. Hanc coluit & Dionyſius in regno, & Conſtantius ac Adrianus in imperio Pæonem inſuper ac Æſculapium ob hanc fatalem morbis ſcientiam Diis inſeruit antiquitas, quod dum aliis herbam porrigerent, ſimul de luce corporum, de mortis minitabundæ diſcrimine triumpharent.

Nec juris peritos prætereo, qui prætenquam quod è ſui numero Ivonem cœlo inſcripſerint, etiam extra cœlum regnant.

Quid Theologia? Etam ſuis nominibus conſecravere Cœlites; & inſuper acumen illi Auguſtinus addidit, Patres argumenta Thomas omnia. Ubique illa reliquis Divinior, ſeu Gratiæ limites non ultra libertatis ponat terminos, ſeu Deum in carne proponat, ſeu in ſe ipſo luculentius & Perſonis. At Eloquentiæ honores quam reliquis ante currunt! Audimus eam ſolio donatam Athenis, curru Imperatorio in Dione, laureis in Neſtore, ſtatuis aureis in Gorgia, Romanis faſcibus in Tullio, regnis & coronis in Proæreſio &c.

Huc ſpectant præfationes philoſophicæ, quarum aliquæ ſuperius.

§. IV.

Altera pars verſatilis in omnes partes Eloquentiæ.

Poſſe quocunque ſtylo laudabiliter dicere.

Id verò præſtat hæc Eloquentia dupliciter.

I. Dum loquitur ſtylo auctorum, laudabilium inſiſtendo; puta nunc Tulliano more, nunc Lipſii aut Puteani nunc Plinii vel Senecæ &c. Silo-

loqui nemo poterit,niſi legendo hos autores, ſibi eorum ſtyli normam impreſſerit.

Exemplum tamen hujus videre licet in Guiniſii allocutione tertia, ubi ſtylo Ciceronis optimè quandam Hiſtoriam is Auctor pertractat, ut & Famianus in Proluſionibus Academicis ſtylum variorum Poëtarum feliciter imitatur, acedemiâ ſecunda,

Secundò dum ſtylum variat etiam in eadem ſententia; nunc eam conciſè & preſsè, nunc uberius nunc acutè, nunc eruditè, nunc leviter, vehementiùs efferendo. Sic v. gr. hæc Sententia vario ſtylo efferenda;

Cave Otium: nam eſt cauſa libidinis.

Hæc Sententia ſtylo vario ſic effingetur ab hujuſmodi Oratore, qui hic inſtruitur. Sic imprimis ſtylo preſſo & conciſo dicet:

Par eſt omne odiſſe vitium, ſed otium vel maximè: pudori ludibrium timeat, quiſquis hoc non formidat: Marcet ille, ſi quis otio emarceſcat. Unicus hic hoſtis virtutis robur enervat, nec verecundia in tuto, ubi molle hoc deſidiæ velum excepiſti.

At ſtylo allegorico ſic idem efferet.

Vitia quiſquis neſcit, ſæpe didicit deſidiâ magiſtrâ. Nullibi certius pudori naufragium, quàm ubi in otii vada impegiſti. Mare hoc Pacificum nunquam tuto enavigas: æſtuat illud, & ſæpe alios æſtus parit. Si Pacificum dicitur, haud illi te commiſeris: Veneris natalibus infame eſt: in his ſtagnantibus undis Venus nata. Tu, ſi odor virtutis & famæ placet, hæc vada effuge, fætet ſæpius, quidquid ſtagnat:

Et

Et vitium capiunt, ni moveantur aquæ.

Stylo autem ampliori ſic idem efferret:

Vix quidquam fatalius virtuti, vix exitio pudoris opportunius, quàm ſi quis à virtutis propoſito tantiſper ad deſidiæ confinia, à laboris tramite ad prærupta ignaviæ ſeſe abripi patiatur: Hæc illa eſt virtutis noverca, verecundiæ ſcopulus, puritatis contagio, pudoris naufragium, fomes libidinis, luxuriæ incentivum, caſtimoniæ parricida. Quiſquis ſemel otioſe permiſit, non illum timor ſupplicii ad ſcelerum horrorem, non ſpes præmii ad honeſti ſtudium, non virtutis puchritudo ad vitæ purioris amorem incitabunt. Quis ergo deinceps ſe inerti otio dedere? quis torpere deſidia velit?

Stylo erudito ſic idem efferret:

Otium quis non horreat; infame vitium eſt, parit Sardana palos. Regnum Veneris eſt in hac Campania. Nullus Ægyſtus, poſtquam ſe deſidiæ mancipavit, ſuâ Phædiâ caruit. Nec Annibalem in luxum quidquam emollivit, niſi Campana otia. Nunquam mollę virtutis iter eſt, nec verecundia bene unquam inertiæ ſinu conquievit. Ergo quiſquis florem hunc æſtimas, Floram hanc time.

Stylo acuto ſic idem efferret:

Periit pudor, cui tempus otio periit. Roſeus nempe pudor eſt, at Roſa hæc curarum laborumque ſpinas amat, nec citiùs quàm ad otii nomen erubeſcit. Quòd ſi deſidia Cyprios ignes alit, etiam hæc flamma Roſis nocet; æſtu nimio aduruntur flores & marceſcunt

Ut verò alteram hanc Verſatilis Eloquentiæ

mis ſpectat inventio propoſitionis non obviæ, de qua cap. 3. & 8. Huc ſpectant dicta de mira argumentorum & circumſtantiarum combinatione, de variis modis tractandi non obvia argumenta: huc ſenſus admirabiles, mirum acumen, mira ſuiſque locis adhibita eruditio, & alia de quibus ibi egimus. Hæc extraordinariè perpolient Eloquentiam ſcholaſticam in argumento tam ordinario quàm extraordinario.

Adnota 3. Ideas talis Eloquentiæ te habere tum in Plinii Panegyrico, tum in orationibus Joan. Baptiſtæ Ferrarii, tum in Panegyricis ſcriptis à P. Paulo Kuhn, nempe Arcu Pacis, Trophæo Regali, Gratiis immortalibus, tum in pleriſq; Panegyricis recentiorum, An vero in meis Orationibus ſaltem umbra hujusmodi Eloquentiæ deprehendi poſſit; ad Oratorem Marianum ſeu panegyricos B. V. Matri, ejusq; Divis cultoribus à me inſcriptos te rejicio, illud te præmonitum volens, me nec tantillum mihi de admirabili ſtylo arrogare, nec arrogantius id evanidæ putidæq; laudis à lectoribus mendicare

CAPUT IV.

Inſignioris Quarta Species Eloquentiæ, ELOQUENTIA.

Civilis ſeu Politica extraordinarie propoſita

Etiam Eloquentia Civilis ſuâ non caret excellentiâ, ſi quibusdam inſiſtat legibus. Porrò eloquentiam civilem intellige tum eam, cujus uſus in legationibus; tum eam cujus uſus in curia & ſenatu, tum eam quæ Ducem concernit, cu-

jus oratio ſæpe magis militum animos acuit quam tubarum clangore; tum eam cujus uſus eſt in officioſis orationibus, ut ſunt Salutatoriæ, Gratulatoriæ Gratiarum actoriæ, funebres&c,

De his quia proprius fuit agendi locus in Suada Civili(id enim vel hoc ipſum nomen illic tradere ſuadebat) illic toto libello egi, quare hic cramben odioſam non recoquo, aut reſorbeo. Illud te monitum velim, admirabilitatem & plauſum Civili huic oratori parere non tam ſcholaſticum plauſibiliter agendi modum, quam civilem & juxta politiæ leges operoſiùs conformatum, quo conferet, ſi non tantum Tacitum ejuſq; arcam, ſi Politia Lipſii vel Chalderi, aliaque hujuſmodi tibi familiaria reddideris, ſi Regni tui hiſtoriam aliorumq; pernoveris, ſed ſi inſuper Politicos oratores, ubi licebit, audieris, legeris, & ex iis ea in plauſum parandum traxeris, quæ plauſum illis conciliâſſe conſtabit.

L E C T O R

Hic ſiſte, & Audi.

HActenus de Eloquentia non vulgari, nam etiam vulgum ac fæcem Oratorum neſcio quis advertit Momus, uti & Proceres in hoc Latio acoptimates, vel, ut vetus Poeta vocat:

Florem illibatum populi Suadaq; medullam

Ergo quiſquis hic ad ſummum contendis, te vulgo exime. Nam nec Tullio ſatis fuit civem Romanum fuiſſe, niſi inter Principes imperii Magiſtratus, conſulis faſces occupaſſet. Sed tamen ita Romæ prætor urbanus aut Conſul eſto, ut in attica etiam proconſulare imperium non detre-

ctes

ſtes. Quia Romano etiam Tullio adipalis & inſipida videtur dicendi ratio, quæ non Attica. Cæterum quiſquis noſtram hancMethodum Theò Timòuve aut quiſpiam e Catonis familia Cenſorinus laceſſis, non unam cervicem è Caligulæ voto impetis. quia nec unum caput. In ætatis noſtræ ingenio ictum expedis, qui vel in me unicum aciem ingenii diſtringis. Erras, ſi eruditi morem ſæculi & adſlimam ætatis expolitum or tionis genus eloquentiæ faſtum vel probrum putas. Vetus ſi non deſipit, nec novitas (ſi quæ hic reſidet aut relucet) ſuâ caret illecebrâ, ut nec alia ſcenam citius merentur ac theatrum, quam qui. bus ineſt raræ novitatis.

Sic Roſa veris quidem eſt propria, tamen olim veteris Romæ aſſenſu, & hibernæ pretium commeruere Roſæ miſſile Ægypti munus quia id tunc inſolens, quia novum. Nec tamen in me gratuitò malignum Momi ingenium ac munus exerceas, ſic te ſeu exChriſtianæ legibus diſciplinæ devoveo, ut Fuſcum oratorem Bilbilitanus Vates: Et ſi à me alienus Orator ſis, adhuc tamen.

Te fora mirentur, Regiſq; palatia laudent,
Excolor & geminas plurima palma fores.

INDEX CAPITUM

PARTIS I.

De Fundamentis Eloquentiæ Specialis

CAPUT I.

Primum non vulgaris Eloquentiæ Fundamentum, Senſus ſpeciales p.275

§. I. *Senſus admirabiles, à Cauſis ingenioſè adhibitis.* ib. §. 2

§. 2. *Senſus admirabiles à Paradoxis & inſignioribus Hyperbolis deducti.* 279

§. 3. *Senſus admirabiles à ſuavi rerum & verborum pugna.* 282

§. 4. *Senſus admirabiles à gravibus ſententiis deſumpti.* 284

§. 5. *Senſus admirabiles à mirè adhibito acumine.* 289

§. 6. *Senſus admirabiles per ſenſus reconditos.* 291

COROLLARIUM.

Modus leves & obvios ſenſus reddendi graves & admirabiles.

Modus 1. *Per aliquem ex prædictis ſex modis in ſuperioribus* 292

Modus 2. *Per excultam Oratoriè comparationem.* 294

Modus 3. *Per Senſus Synonymos* 295

Modus 4. *Per Eruditionem ſeu propria nomina appellativis ſubſtituta.* 298

Modus 5. *Per luſum in verbis ingenioſum, nec levem.* 299

Modus 6. *Per inſignem allegoriam duplicem* 301

Modus 7. *Per alium tropum, vel figuram aut locum inſigniorem.* 302

Modus 8 *Per expenſionem aliquarum circumſtantiarum & adjunctorum* 304

CAPUT II.

Secundum non vulgaris eloquentiæ fundamentum mirè adhibita Eruditio. 306

Sectio unica.

De uſu Eruditionis non vulgaris ibid.

§. I.

§. 2. *Secunda Species acu.æ dictionis, Elogium, ubi affertur triplex ſcribendi Elogii modus.* 391

§. 3. *Tertia ſpecies acutæ dictionis, Inſcriptio, tum ſepulchralis [ubi aliquot tales afferuntur] tum alia promiſcua.* 396

§. 4. *Quarta ſpecies, Dialogiſmus, ubi duplex exemplum, in Manlio, & Pueritia Alexandri Macedonis.* 408

CAPUT IV.

Quartum Fundamentum non vulgaris Eloquentiæ Specialis, allegoria & inſigniorum figurarum uſus. 428

§. 1. *Rariora quædam de allegorico charactere documenta.* 429

§. 2. *Ideæ Speciales allegoriæ.* 437

§. 3. *Mira ſtyli exornatio per quaſdam figur.* 439

CAPUT V.

Quintum Fundamentum rarioris Eloquentiæ, Deſcriptiones admirabiles. 442

SECTIO I.

Primum Genus Deſcriptionis pulchrioris, ubi deſcriptiones aliquot floridæ. ibid.

SECTIO II

Secundum genus Deſcriptionum non vulgarium, cum ideis aliquot vibrantioribus. 448

CAPUT VI.

Sextum Fundamentum Eloquentiæ non vulgaris affectus Admirabiles. 455

§. 1. *Affectuum ciendorum ratio.* 455

§. 2. & 3. *Ideæ affectuum lenis & Pathetic.* 459

CAPUT VII.

Septimum Fundamentum rarioris Eloquentiæ, Am-

§.1. *Modi tredecim rariores eruditè ſcrib.* ib.
§.2. *De uſu & formatione ſententiarum.* 328

CAPUT III.

Tertium admirabilioris Eloquentiæ fundamentum Acumen Oratorium. 340

SECTIO I.

§.1. *Leges Acuminum Oratoriorum.* ibid.
§.2. *Fontes Acuminum.* 342
Fons acuminum primus: *Concors quorundam diſcordia.* 343
Fons 2. *Cauſa inexpectata dicti vel effectus* 345
Fons 3. *Destructio ingenioſa ſenſus præcedentis.* 348
Fons 4. *Ingenioſa traductio vel annominatio.* ibid.
Vel nominū æquivocati uſus aut Conjugatorum vel Notationis nominis. ibid.
Fons. 5. *Eruditio in acumen derivata.* 351
Fons 6. *Senſus profundi.* 353
Fons 7. *Circumſtantia Nominis, Adjuncta fortunæ, Stemmatis, Scientiarum, Temporis, Loci.* 354
Ibid affertur fons acuminis ex modo rei tractandæ quandam novitatem præſeferente. 368

SECTIO II.

Quatuor ſpecies acutæ dictionis ad Eloquentiam vulgarem pertinentes. 372
§.1. *Prima ſpecies acutæ dictionis, Oratio nō vulgaris acuta tum longior, ubi agitur de Propoſitione acuta, ejuſq; invenienda modi decem afferuntur: tum brevior, ubi affertur Gratulatio Natalis Chriſti, Salutatio Ducis cujuſdam &c.* 373

§.2.

Amplificationis uſus ſingularis 466

§. 1. *Amplificatio brevior non vulgaris.* 1. *Per periphraſim eruditam.* 2. *Per periphraſim* Oratorio *ambitu circumductam* 3. *Per periphraſim ſenſib. admirabilib. exornatam.* 4. *Per brevem comparationem á ſimili.* 5. *Per brevem comparationem eruditam.* 6. *Per congeriem plurium ſimilium.* 7. *Per congeriem eruditionum.* 8. *Per explicationem ſubjecti & prædicati* 9. *Per evolutionem ac explicationem quandam partium &c.* 10. *Per exultas definitiones conglobatas* 11. *Per oppoſita vel quaſi oppoſita ſynonyma.* 12. *Per Adjunctorum & variarum circumſtantiarum conglobationes.* 13. *Per ingenioſiores conceptus plures &c.* 14. *Si utamur ſimul pluribus aliquot modis &c.*

§. 2. *Amplificatio longior per ſex modos non rudi-ter deducta.* 479

CAPUT VIII.

8. *Fundamentum Eloquentiæ non vulgaris, Mira tum rerum, tum circumſtantiar.* Combinatio. 491

§. 1. *Mira circumſtantiarum ad unam* Propoſitionem *accommodatio.* 492

§. 2. *Mira circumſtantiarum inter ſe combinatio.* 496 *Mira combinatio Temporum.* 498

Mira combinatio Stemmatum, Cauſarum. 500. 501

§. 3. *Mirum acumen ex varia rerum combinatione.* 502. §. 4. *Mira Propoſitiones ex varia rerum combinatione.* 504. §. 5 *Mira Argumenta probanda Propoſitioni apta ex eodem fonte.* 505

CAPUT IX

9. *Fundamentum non vulgaris Eloquentiæ, Argumenti tractandi varia nec obvia ratio.* 508

§. 1. *Modi* 12. *variandi argumenti, ib.* §. 2. 3. *Decimus*

cimus tertius & ultimus facilior Oratio inſcribenda non vulgari eloquentia uſitatior. 520
1. Modi Propoſitionis varianda panegyrica. 522
2 Idea concludendi propoſitiones panegyr. 525
3. Aliquot modi exordiendi panegyricè. 526
4 Aliqua ad Confirmationem panegyris. 529
5. Aliqua de peroratione panegyrica. 531

CAPUT X.

Ultima Fundamenta Eloquentia laudatioris, Numerus Oratorius & Decorum 2 §. contenta. 536

PARTIS II.

De Speciebus admirabilioris Eloquentiæ.

CAPUT I.

Prima ſpecies hujus Eloquentia Extemporanea ſeu ſubitaria eloquentia. 540
§. 1. Laus Extemporalis facundia. ib
§. 2. Speciali Extemporalis Eloquentia comparanda ſubſidia. 542.
§. 3. 5. 6 7. Specialiſſima ejuſdem ſubſid. 547. ſeq.
§. 4. Modus rarior Orationis erudita. 552

CAPUT II.

Secunda admirabilis Eloquentia ſpecies, Eloquentia Verſatilis in omnes partes & in varias ſtyli ſpecies. 561
§. 1 Leges & exempla verſatilis Eloquentia & varii ejuſdem modi reliquis § contenti, ib. & ſeqq.

CAPUT III.

De admirabili Eloquentia Scholaſtica. 580.

CAPUT IV.

De Civili ſeu Politica Eloquentia non vulgari 581

A.M.D.G. B. V. M. I. C. N.